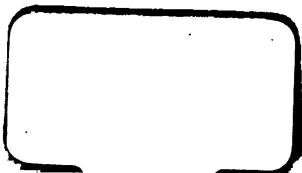

SILAS MARNER,

Raveloen kankuri.

Englannin kielellä kirjoittanut

GEORGE ELIOT.

(Adam Bede'n y. m. kirjoittaja.)

Suomentanut

FERD. AHLMAN.

Helsingissä,

Theodor Sederholmin kirjapainossa,

1869.

Näytetty: *C. J. Lindeqvist.*

Ensimmäinen Luku.

Siihen aikaan kuin rukki ahkeraan hyrräsi Englannin talonpoikain taloissa, — jolloin isoisillakin, silkkiin ja pitseihin puetuilla, vallasnaisilla oli pienet rukkinsa kiilloitetusta tammesta — voitiin niissä paikoin, jotka olivat syrjässä päin maantiestä tahi sydänmaan vuoriseutujen perillä, nähdä useita kalpeakasvoisia, lyhytvartisia miehiä, jotka maan kookkaiden ja jänteväin asujanten rinnalla näyttivät jonkun karkotetun kansakunnan jätteiltä. Paimenen koira haukkui kuin villitty, kun joku näitä outomuotoisia miehiä näytti itseänsä sydänmaassa talvi-iltoina auringon äsken laskettua, sillä yksikään koira ei pidä semmoisesta kulkijasta, joka tulee raskas pussi selässä, — ja puheena olevia kalpeita miehiä harvoin nähtiin ulkona vaeltamassa ilman sellaista salaisuuden taakkaa. Paimen itsekin, vaikka oli hyvinkin syytä uskoa, ettei pussissa ollut muuta kuin pellavalankoja taikka semmoisista langoista kudottuja, vahvoja palttinapakkoja, ei kuitenkaan ollut vallan varma siitä, että itse kankurinkeinoa, kuinka tuiki tarpeellista se olikin, voitiin toimittaa aivan kaikettä pahan hengen avutta. Näinä ammoisina aikoina sai taikauskoisuus helposti sytykkeitä jokaisesta ihmisestä tahi asiasta, jossa oli jotakin eriskummaista taikka jota vaan vissien väli-aikain ja sattumien perästä osuttiin tapaamaan, niinkuin esm. vaeltavan kauppiaan tahi teränhiojan käynnit. Ei kukaan tiennyt, missä semmoisten kuljeskelijain kotopaikka

oli tahi mistä olivat syntyisin, ja kuinka taittiinkaan juuri mitään päättää kestään ihmisestä, ellei tunnettu edes jotakuta, joka tiesi sanoa hänen isänsä ja äitinsä. Se mailma, mitä oli suoran ja välittömän kokemuksen ulkopuolella, oli vanhempina aikoina maarahvaasta ainoastaan epämääräistä salaisuuden piiriä; vaeltajan elämästä oli yhtä hämärä mieliluulo kuin keväällä palajavan pääskyn talvikorttierista; vieläpä kaukaisista tienoista tulleesen uudis-asukkaasenkin melkein aina katsottiin kierolla epäluulolla, josta tulikin, ettei kukaan pannut ihmeekseen, jos hän kauvan aikaa kunnon miehenä arvossa oltuaan vihdoin teki jonkun rikostyön, etenkin jos hänestä oli se huuto, että hänellä oli jotakin oppia ja tietoa, taikka hän osotti jonkinlaista käsitöiden taitoa. Olipa mikä taitavuus ja näppäryys hyvänsä, joko niin tukalan aseen kuin kielen käytännässä taikka muussa talonpoikaiselle kansalle tuntemattomassa konstissa, niin se jo itsestään oli epäluulon alaista; kunnolliset ja siivot ihmiset, jotka olivat kaikkein silmissä syntyneet ja kasvaneet, olivat useimmiten ei niin erinomaisen viisaita ja sukkelia, — kumminkaan ei missään ylevämmässä kuin ilmain ennustamisessa, ja se toimitus, jonka kautta jonkinlaista näppäryyttä tahi taitavuutta voitiin saavuttaa, oli peitettynä semmoiseen salaisuuden varjoon, että sitä katsottiin noituuden tapaiseksi. Tämä teki, että nämät siellä täällä asuvaiset liinakankurit, — siirtolaisia kaupungista maalle, — viimein maata viljeleväin naapuriensa mielestä olivat muukalaisia ja tavallisesti rupesivat niille ylenmielellisille tavoille, jotka erakkolais-elämää seuraavat.

Nykyisen vuosisadan ensi vuosina toimitti yksi semmoinen liinakankuri, nimeltä Silas Marner, ammattiansa pienessä kivistä rakennetussa töllissä, joka oli pähkinäpensas-aitojen seassa lähellä Raveloen kylää ja ei kaukana muutaman sikseen jätetyn kivilouhoksen reunasta. Silaksen kangas-

puitten outo ääni, joka oli vallan toisenlaista kuin talonpoikain korville tuttu viuhkakoneen surina tahi varstain yksitoikkoisempi paukkina, tuntui Raveloen poika-nulikoista niin säikähyttävältä ja kamottavalta. He useinkin jättivät pähkinäkeruunsa ja linnunpesäin hävityksen, kurkistaaksensa ikkunasta kankurin tölliin ja silmäilläksensä sen sisäpuolta hyvin hämmästyneinä kangaspuiden eriskummaisesta liikunnosta, jonka seikan vastapainona kuitenkin oli se mieluinen tunto, että he olivat paljoa etevämmät, jäärytellessään koneen kaikenmoisia ääniä ja nauraessaan kankuria siinä kun hän kumarruksissaan istui niinkuin tamppimyllyä polkemassa. Joskus silloin tapahtui, että Marnerin täytyi kutomasta tauota, korjataksensa jotakin vikapaikkaa kankaansa loimissa, ja että hän silloin äkkäsi pilkkasuut pojat; vaikka kyllä visu ajallensa, pahastui hän kuitenkin tänlaista vääryyttä niin, että hypähti pois kangaspuista, avasi oven ja loi heihin tuiman silmäyksen, jossa aina oli kylläksi ajamaan heitä peljästyksissään käpälämäkeen. Ei ollut muka mahdollista luulla, että ne suuret, ruskeat mulkosilmät Silas Marnerin kalpeissa kasvoissa todellakin saattoivat selvästi eroittaa muuta kuin mitä ihan edessä oli, mutta sen sijaan oli hyvin todennäköisempää, että niiden peljättävällä luonnilla lennähti vetotauti, riisi tahi suuveulo siihen poikaan, joka ei kyllin nopeasti pakoon pääsnyt. He olivat nimittäin vanhemmiltansa kuulleet vihjauksen, että Silas Marner taisi parantaa luuvaloa, kun vaan tahtoi, ja olivat ehkä lisäksi kuulleet heidän vielä salamietteisemmin kuiskaavan, että jos vaan ymmärrettiin oikein kauniisti puhutella pahaa henkeä, hän kyllä voi laittaa niin, että päästäisiin kaikista tohtorin maksoista. Tämmöisiä kummallisia jätteitä entisten aikain pakanuudesta voinee vielä tänäkin päivänä keksiä, ken vaan ottaa vaivakseen niitä tiedustella iäkkäämpien maalaisten keskuuksissa, sillä

sivistymättömän on vaikea yhdistää voiman käsitystä hyvyyden ja hyvänsuomisen käsitykseen. Hämärä ajatus semmoisesta valtiaasta, jota ainoastansa ahkeralla suostuttelemisella ja hartailla rukouksilla voidaan estyttää pahaa tekemästä, se se muoto, jonka hahmuisena se mikä näkymätöntä on astuu niiden ihmisten eteen, joiden koko ikä on kulunut alituisessa taistelussa elon ensimmäisen tarpeen täyttämiseksi ja joiden uutteraan elämään sisällinen uskon hartaus ei koskaan ole luonut valaisevaa sädettänsä. Asiain näin ollessa on ihmisessä tuskalla ja onnettomuudella paljo enempi puolta kuin ilolla ja onnellisuudella: mielessä kuvastelee tuskin ainoakaan niistä kuvista, jotka yllä pitävät iloa ja toivoa, kun se sitä vastoin aina on niiden muistojen vallassa, jotka lakkaamatta pitävät huolia vireillä. "Olisiko mitään, mitä mielestäsi tahtoisit syödä?" — sanoin minä kerran eräälle vanhalle työmiehelle, joka makasi viimeisessä taudissaan ja oli työntänyt pois sen ruoan, jota vaimonsa oli tarjonnut. — "Ei", sanoi hän; "minä en milloinkaan ole tottunut muuhun kuin karkeaan ravintoon ja sitä en nyt saa syödyksi." Kokemus ei ollut jättänyt hänelle minkäänlaisia muistoja, jotka olisivat kiihoittaneet hänen haluansa sen tahi sen perään.

Ja Raveloe oli kylä, jossa monta vanhaa jälkiääntä vielä oli jäljellä uusien kaikujen puolentamatta. Se ei kuitenkaan ollut niitä hedelmättömiä paikkakuntia, jotka ovat sivistyksen piirin äärimmäisillä rajoilla ja joiden asujamina on laihoja lampaita sekä harvassa olevia lampureita; se oli päin vastoin sen maakunnan keskus-lakeudella, jota mielellämme sanomme Hauskaksi Englanniksi, ja siinä oli taloja, joista, pappien tapaan puhuen, lähti sangen runsaat kymmenykset. Mutta se kylä oli kauniissa, aivan metsikköisessä notkelmassa, runsaasti päivän matkan päässä kaikista valtamaanteistä, niin ettei koskaan ainoatakaan ääntä

postinkuljettajan torvesta sinne tunkeutunut, tuskinpa mitään maineenkaan huhusarvesta. Kylä oli muhkea näöltään, ja sen keskellä seisoi kaunis vanha kirkko tarhqinensa, jonka lisäksi siinä nähtiin pari kolme suurempaa huoneusta kivestä ja tiilistä, hyvin aidoitetuilla puutarhoilla ja somilla ilmaviireillä, kaikki seisoen pitkin tien viertä ja ulkoapäin näyttäen paljoa kunnian-arvoisemmilta kuin kirkkoherran talo, joka pilkistelihe esiin puiden välistä toisella puolen kirkkotarhaa. Näin tässä saattoi yhdellä haavaa tulla tutuksi kaiken sen kanssa, mitä etevintä Raveloella oli näytettävää keskuuskunnallisissa suhteissa; ja tottunut silmä näki vallan selvästi, ettei täällä ollut mitään suurempaa herraskartanoa eikä puistoa lähellä, vaan että Raveloessa löytyi useita vähempiä ylimyksiä, jotka voivat hoitaa talouttansa niin kehnosti kuin mielivät, vaan sittekin omata niin paljon rahaa, että näinä sotaisina aikoina saattoivat elostella hyvin sekä ilolla ja riemulla viettää joulut, helluntait ja pääsiäiset.

Vuosia viisitoista oli kulunut siitä kuin Silas Marner ensin tuli Raveloeen. Hän oli siihen aikaan paljas kalpea nuori mies, likinäköiset ruskeat mulkosilmät päässä, ja muodoltaan semmoinen, ettei siinä olisi näkynyt mitään erinomaista tavallisesti sivistyneille ja kokeneille henkilöille, vaikka siinä sen kylän rahvaan nähden, johon hän asettui, oli jotakin salakähmäistä ja eriskummaista, joka vastasi hänen työtointensa harvinaista laatua ja hänen tänne tuloansa tuntemattomasta tienoosta, jota sanottiin "pohjaspuoleksi". Sama oli hänen elantotapansa laita; — hän ei milloinkaan käskenyt ketään astumaan kynnyksensä ylitse eikä hän koskaan mennyt alas kylään juomaan yhtä lasia "Taivaankaaressa" taikka hetkeksi puhelemaan pyöräsepän kanssa; hän ei hakenut niin miestä eikä naista muutoin kuin asioissaan tahi hankkiakseen itselleen kipeimmät tarpeensa, ja ei aikaa-

kaan, niin kylän neitoset selvästi näkivät, ettei hän koskaan pakottaisi ketään heistä vasten tahtoansa häntä ottamaan, — aivan niin kuin olisi hän kuullut heidän lausuvan, että he eivät milloinkaan menisi naimiseen kuolleen kanssa, joka oli uudellensa eloon herätetty. Tähän arveluun Marnerin personasta oli, paitse hänen kalpeita kasvojansa ja kummallisia silmiänsä, vielä muuan toinenkin syy. Jem Rodney, myyränpyytäjä, nimittäin sanoi ja vakuutti, että hän eräänä iltana kotiin palatessansa oli nähnyt Silas Marnerin seisovan kumarruksissaan tikapuita vasten raskas säkki selässä, kun olisi pitänyt nojata pussiansa tikapuihin, kuten järjellinen ihminen olisi tehnyt; ja lähemmäksi mentyään Jem näki Marnerin silmät olevan ihan kuin kuolleen silmät, ja Jem puhutteli häntä ja ravisti häntä hartioista; mutta hänen jäsenensä olivat kangistuksissa ja sormensa puristivat säkkiä, kuin olisivat olleet raudasta; mutta juuri kuin Jem oli tullut siihen vakaasen päätökseen, että kankuri oli kuollut, tuli tämä taas henkiin, ja ennenkuin toinen ennätti silmäänsä räpäyttää, sanoi hän: "hyvää iltaa!" ja kävi eteenpäin. Kaiken tämän vannoi Jem nähneensä, ja se oli sitäkin todempaa, kun se tapahtui ihan samana päivänä, jona hän oli ollut ulkona pyytämässä myyriä Squire Caos'in maalla, siellä alhaalla vanhain savikuoppain tykönä. Jotkut arvelivat, että Marner oli saanut "kohtausta", joka sana näytti voivan selittää mikä muuten oli selittämätöntä; mutta m:r Macey, se teräväjärkinen lukkari ja kuntakirjuri, puisti päätään ja kysyi: oliko kukaan nähnyt kenenkään ihmisen saaneen "kohtausta" ilman paikalla kaatumatta. Samaahan "kohtaus" oli kuin halpaus, ja luonnon mailmassa on sen helppo tehdä ihminen jäseniltään kykenemättömäksi ja heittää pitäjään niskoille, ellei hänellä ole lapsia huolenpitäjiksensä. Eipähän niin, ei ollut mitään halpauksen lyöntiä, joka jätti miehen pystyyn ja-

loillensa, ikäänkuin hevosen aisoihinsa, niin että hän sitte saattoi lähteä liikkeelle, kun vaan huudettiin: mene, mene! Ei, ei, olipa jotakin sellaista, kuin että ihmisen sielu saattoi irtautua ruumiista ja käydä siinä sisään ja ulos, aivan niinkuin lintu puikahtaa pesästänsä ja sisään taas; ja sillä tavoin taisivat ihmiset oppia tietämään enemmän kuin muut; tässä ruumiittomassa olossaan ne kävivät koulua sen luona, joka voi opettaa heitä enemmän kuin muut voivat oppia viiden aistinsa avulla sekä papilta. Ja mistä oli herra Marner saanut tietonsa yrttien voimasta sekä loihtukonstinsa, sillä loihtia hän kyllä osasi, kun vaan tahtoi? Jem Rodney'n kertomuksessa ei ollut sen enempää kuin mitä ken hyvänsä saattoi odottaa, joka vaan oli nähnyt, miten Marner oli parantanut Sally Oatekseñ ja saanut tyttösen nukkumaan kuin lapsen, vaikka hänen sydäntänsä oli sytenyt niin että rinta oli ollut pakahtua enemmän kuin kahden kuukauden aikana, jolloin hän oli tohtorin alla. Marner kyllä taisi tohtaroita useampiakin, jos vaan tahtoi; mutta paras oli häntä kauniisti puhutella, joskopa ainoastaan sen vuoksi, ettei mahtaisi ihmisille pahaa tehdä.

Osaksi tämä epätietoinen pelko hänen suhteensa juuri suojelikin Marneria kaikista vainoomisista, joita hänen eriskummaisuutensa muuten olisi tuottanut hänelle, mutta vielä enemmän se seikka, että, vanhan liinakankurin kuoltua naapuripitäjäässä, hän työtaitonsa vuoksi oli sangen tervetullut paikkakunnan varallisemmille perheen emännille, vieläpä toimellisemmille talonpojan-vaimoillekin, joilla vuoden lopulla oli vähäiset lankavarat säästössä; ja se arvo, jonka he antoivat hänen kunnollensa, vastusti kaikkea vastenmielisyyttä ja kaikkia epäluuloja, joihin ei ollut todistusta niiden kankaiden laadussa eikä määrässä, joita hän heille kutoi. Vuodet olivatkin vierineet ilman muutoksetta naapurien mielipiteissä Marnerin suh-

teen, paitse että se, mikä ensin oli outoa, nyt oli muuttunut tavaksi. Viidentoista vuoden kuluttua puhuivat Raveloen asukkaat Marnerista aivan samaa kuin alussakin; sitä ei sanottu juuri niin usein, mutta sanottaessa sitä uskottiin paljoa vahvemmin. Ainoastansa yhden tärkeän muutoksen olivat vuosikaudet tehneet, ja se oli se, että herra Marner oli säästellyt itselleen kauniit rahat ja että hän nyt saattoi "painaa ylös" ne, joiden paino oli melkoista suurempi kuin hänen.

Mutta vaikka yleinen ajatus Marnerista oli pysynyt likimmittäin yhtäläisenä ja hänen jokapäiväisissä tavoissansa tuskin oli havaittu mitään näkyväistä muutosta, oli hänen sisällinen elämänsä ollut kokonainen historia, vallan vaihtanut muotonsa, niinkuin aina täytyykin jokaisen hilpeämmän luonnon käydä, paettuansa yksinäisyyteen tahi siihen tuomituksi tultuansa. Ennen hänen tuloansa Raveloeen oli elämässään ollut se vilkkaus ja sieluntoimi sekä oli se kulunut niissä tuttavallisemmissa oloissa, jotka silloin, niinkuin nytkin, olivat tavallisia semmoiselle käsityöläiselle, joka varhain oli ruvennut johonkin ahdasrajaiseen uskonlahkoon, kussa alhaisimmankin maallikon on mahdollista näyttää kuntoansa puhujan mahdissa tahi kumminkin äänellänsä voi vaikuttaa yhteiskunnan hallitukseen. Marner oli suuressa arvossa siinä pienessä piilomailmassa, joka nimitti itseään nimellä "Lantern-Yard'in Kirkko"; häntä pidettiin nuorena miehenä, jolla oli esikuvalliset tavat ja palava usko; ja erittäin oli muiden mieli häneen kiintynyt aina siitä asti kuin hän eräässä rukouskokouksessa oli saanut kummallisen taudinpuuskauksen, jossa hän enemmän kuin tunnin aikaa oli peräti tainnoksissa, niin että luultiin kuolleeksi. Selityksen etsimistä lääkäritaidolta tähän seikkaan olisi Silas itse niin hyvin kuin hänen sielunhoitajansa ja koko muu lahkokunta pitänyt sen siinä salatun hengellisen merkityksen syntisenä pilkkaa-

misena. Silas oli silminnähtävästi veli, joka oli tullut ulosvalituksi jotakin eri tarkoitusta varten, ja vaikka kaikki koetukset tämän tarkoituksen selittämiseksi kävivät tyhjään, kun hänellä hurmoksissa ollessaan ei ollut mitään hengellistä ilmestystä ollut, niin kuitenkin sekä hän että muut uskoivat sen vaikutuksen näyttäyvän runsaammassa valistuksessa ja hartaudessa. Vähemmin totuutta rakastava ihminen kuin hän olisi tästä voinut tulla vietellyksi ilmoittamaan, että hän tarkemmin miettittyänsä muisteli semmoisen näön eli ilmestyksen olleen; vähemmin terveellä järjellä varustettu kuin hän olisi todellakin uskonut semmoista omatekoista näköä; mutta Silas oli sekä totuutta rakastava että tervejärkinen, vaikk'ei hänessä, niinkuin monessa muussa rehellisessä ja hurskaassa ihmisessä, sivistys ollut viitoittanut mitään tietä hänen käsitykselleen ihmeellisestä, joka sentähden hänessä aina oli tutkimisen ja tietämisen piiriä ulompana. Hän oli äidiltänsä perinyt jonkunlaisen tiedon lääkeruohoista ja niiden laittamisesta, — vähäiset viisauden varat, jotka äiti oli hänelle antanut juhlalliseksi testamentiksi; mutta viimeis vuosina hän oli epäillyt, olikopa oikein tätä tietoa viljellä, koska hän uskoi, että ruohoilla ja yrteillä ei saattanut olla mitään voimaa ilman rukouksetta, ja että rukouksessa oli kyllä ilman yrttejäkin, ja se peritty huvitus, mikä hänellä oli kävellessään kedoilla haeskelemassa leskenlehtiä, siansilmiä ja nappiruohoja, alkoi hänen mielestänsä pukeutua kiusauksen muotoon.

Hänen seurakuntansa jäsenien seassa oli eräs nuori mies, joka oli vaan vähän vanhempi häntä ja jonka kanssa hän eli niin hartaassa ystävyydessä, että Lantern-Yard'in veljeksien oli tapa sanoa heitä Davidiksi ja Jonathaniksi. Ystävän oikea nimi oli William Dane ja häntäkin pidettiin kirkkaasti paistavana esikuvana nuoren hurskaudesta, vaikka hän osottihe jotenkin liian kovaksi

heikompia veljiä kohtaan sekä näytti niin häikistyneeltä omasta valostansa, että luuli itsensä viisaammaksi opettajiansa. Mutta mitä vikoja muut saattoivatkaan löytää Williamissa, ystävänsä silmissä hän toki oli virheitä vailla, sillä Marner oli niitä liikutuksille alttiita, itseänsä epäileviä luontoja, jotka kokemattomuuden iässä ihmettelevät sitä, joka on käskevä käytökseltään, ja liittäytyvät siihen, joka heissä ymmärtää vaikuttaa arvonantoa kohtaansa.

Se turvallisen yksinkertaisuuden näkö, joka oli Marnerin kasvoissa ja jota vieläkin enensi se kaiken oman vaarinottamuksen puuttuminen, searkamainen, metsävuohen tapainen katsanto, mikä aina on suurten mulkosilmäin laita, ilmaantui jyrkkänä vastakohtana sille itsemieluisuuden sisälliselle riemulle, joka vivahteli William Danen tihrukkaista, viistoon vilkuttavista silmistä ja yhteen puserretuista huulista. Näiden molempain ystäväin keskustelun aineeksi tuli usein kysymys autuuden varmuudesta; Silas ei myöntänyt milloinkaan pääsevänsä pelolla hämmennettyä toivoa ylemmäksi, ja kuulteli mielihalulla ihmetellen, kun William lausui itsellänsä olleen järkähtämättömän visseyden aina siitä asti kuin hän, kääntymyksensä aikaan, oli unessa nähnyt sanat: "ole hyvässä turvassa kutsumuksesta ja ulosvalitsemisesta" kirjoitettuina valkealle lehdelle avatussa raamatussaan. Semmoisia keskusteluja on ollut monella kalpealla kankuriparilla, joiden yksinkertaisia sieluja saatetaan verrata siivellisiksi olennoiksi, jotka päämaalitta hämärässä häilyvät.

Epäluulosta vapaa Silas oli luullut havaitsevansa, ett'ei ystävyyteen ollut tullut mitään laimennusta edes siitä, kun hän oli ruvennut toiseen vielä hartaamman laatuiseen liittoon. Hän oli muutamia kuukausia ollut kihloissa erään nuoren palveluspiian kanssa, ja avioliittoa rakentaaksensa he ainoastansa odottivat molemminpuolisten sääs-

tövarainsa vähäistä lisääntymistä; ja Silas iloitsi suuresti, ett'ei Saaralla ollut mitään sanomista Williamin satunnaista myötämielisyttä vastaan, kun he sunnuntaisin tapasivat toisensa. Tänä heidän historiansa aikakautena tapahtui Silaksen hurmauksellinen puuskaus rukouksia pidettäessä; mutta kaikkein muiden veljesten monen monituisella tavalla osan-ottoansa näyttäessä otti William tehdäkseen erään muistutuksen, joka ei sopinut siihen yleiseen myötätunteisuuteen, jolla näin erinomaisesti merkittyä veljeä kohdeltiin. William nimittäin muistutti, että hänen mielestänsä tämä hurmoitus paremmin oli saatanan etsiskelyn näköistä kuin Jumalan suosion osotusta, ja hän kehotti ystäväänsä katsomaan, ett'ei mikään kirous painaisi hänen sieluansa. Silas, joka katsoi velvollisuudekseen vastaanottaa veljellisyyden nimessä annettuja ojennuksia ja varoituksia, ei ensinkään siitä pahastunut, vaan ainoastansa huolestui tästä Williamin hänen suhteensa lausumasta epäilyksestä; ja tähän pian tuli lisäksi muuan levottomuus hänen huomatessansa Saaran käytöksen osottavan kummallista epätasaisuutta, se kun väliin koki näyttää enennyttä hyväntahtoisuutta, väliin taas tietämättänsä antoi merkkiä nurkastuksesta ja inhosta. Silas kysyi häneltä, tahtoiko hän katkaista heidän liittonsa siteet, mutta sen hän kielsi; heidän yhdistyksensä oli seurakunta myönnyttänyt ja siitä oli rukouskokouksissa mainittu; sitä ei käynyt lopettaminen ilman kovaa tutkimusta, ja Saara ei taitanut sanoa mitään syytä, joka olisi seurakunnassa otollinen ollut. Samaan aikaan sairastui yksi kirkon vanhemmista esimiehistä todenteolla, ja kun hän oli lapseton leskimies, kävivät jotkut vanhemmista veljistä ja sisarista öin päivin vaalimassa häntä. Silas usein valvoi öitä hänen luonansa ynnä Williamin kanssa, ja he vaihtoivat vuoroa kello kaksi aamusilla. Vanhus näkyi vastoin kaikkea odotusta olevan paranemaan päin;

kun Silas eräänä yönä istuessaan hänen vuoteensa vieressä äkkäsi, että potilas, joka tavallisesti hengitti kovasti, oli herennyt henkimästä. Kynttilä oli palanut syvälle jalkatorveen ja Silaksen täytyi nostaa se ylös selvästi nähdäkseen sairaan kasvoja. Hän nyt havaitsi, että se vanha mies oli kuollut, — oli ollut kuolleena jo hetken aikaa, koska hänen jäsenensä olivat kangistuneet. Silas kysyi itseltään, oliko hän maannut, ja katsoi kelloa; se näytti jo neljää aamulla. Mistä se, ett'ei William ollut tullut? Hyvin levottomana meni hän ulos hakemaan apua, ja pian oli useita ystäviä kokoontuneina taloon, niiden joukossa myös saarnaaja. Silas palasi kotiin työhönsä, ja olisi tahtonut tavata Williamia saadakseen tietää syyn hänen laiminlyömiseensä. Mutta kello kuusi, kun hän aikoi käydä ystävänsä luona, tuli William ja saarnaaja hänen seurassansa. He tulivat käskemään häntä Lantern-Yard'iin ja siellä astumaan seurakunnan jäsenten eteen; ja kysyttyänsä tämän käskyn syytä ei hän saanut vastaukseksi muuta kuin: "kyllä sen saat tietää." Mitään muuta ei puhuttu, kunnes Silas sakaristossa oli asettaunut saarnaajan vastapäätä ja ne, jotka hänen mielestään olivat Jumalan kansa, ruvenneet juhlallisesti katsomaan häneen. Saarnaaja otti nyt esille kynäveitsen, näytti sitä Silakselle ja kysyi, tiesikö hän, mihin oli sen veitsen unhottanut. Silas vastasi, ett'ei hän tiennyt veitsen olleen muualla kuin hänen omassa taskussaan, — mutta sitä odottamatonta kysymystä kuullessaan hän vapisi. Häntä käskettiin nyt olemaan syntiänsä salaamatta, vaan tunnustamaan ja katumaan sitä. Veitsi oli tavattu vainajan sängyn vierisessä kaapissa, — tavattu juuri siinä paikassa, missä se pieni pussillinen kirkon rahoja oli ollut, jonka pussin saarnaaja itse päivää ennen oli siinä nähnyt. Joku käsi oli pussin ottanut, ja kenenkäpä käsi se voi olla, jos ei sen miehen, jonka oma veitsi oli! Ison aikaa istui

Silas hämmästyksestä äänetönnä; sitte sanoi hän: "Jumala on näyttävä viattomuuteni; minä en tiedä siitä mitään, että veitsi on ollut siellä tahi että rahat ovat poissa. Tutkikaa minua ja minun asuntoani; sillä te ette löydä enempää kuin kolme pundia, jotka itse olen säästäen koonnut ja joiden William Dane tietää minulla olleen tänä viimeisenä puolena vuonna." — Hänen tätä sanoessaan huoahti William; mutta saarnaaja lausui: "todistukset ovat sinua vastaan, Marner veli; — rahat varastettiin viimeis-yönä, ja meidän veli vainajamme luona ei ollut ketään muuta kuin sinä, sillä William Dane sanoo, että hän yht'äkkiä kääntyi kipeäksi eikä voinut tavallisuuden mukaan tulla vuorollensa, ja sinä olet itse sanonut ett'ei hän tullut, sekä olet sen lisäksi jättänyt kuolleen ruumiin hoidotta."

— Lienenpä nukahtanut, — sanoi Silas. — Vähän ajan takaa lisäsi hän: — taikka ollut semmoisen hourauksen vallassa, minkä te kaikki olette nähneet, niin että varas on saattanut tulla ja mennä sill'aikaa kuin en minä ollut ruumiissani, vaan ruumiini ulkopuolella. Mutta sen vieläkin sanon, tutkikaa minua ja minun asuntoani, sillä minä en ole missään muualla käynyt.

Tutkimus pidettiinkin ja päättyi niin, — että William Dane löysi sen hyvin tunnetun kukkaron tyhjänä ja piiloitettuna erään arkun taakse Silaksen kamarissa. Nyt kehotti William ystäväänsä tunnustamaan eikä kauvemmin pitämään syntiänsä salassa. Silas katsoi häneen tuimalla ja soimaavalla silmällä ja sanoi: — William, niinä yhdeksänä vuotena, joina yhdessä olemme käyneet ulos ja sisään, oletko koskaan kuullut minun valhetta puhuneen? Mutta Jumala on todeksi näyttävä viattomuuteni.

— Veljeni, — sanoi Villiam, — kuinka voin minä tietää, mitä olet tehnyt sydämesi salakammioissa antaaksesi saatanalle valtaa ylitsesi?

Silas yhä vielä katseli ystäväänsä. Äkisti lensi raskas puna hänen kasvoihinsa ja hän oli ratketa kiivaisin sanoihin, kun häntä jälleen pidätti jokin sisällinen vaikutus, joka taas pani hänet vaalistumaan ja vapisemaan. Vihdoin puhui hän hiljaisella äänellä, luoden taas silmänsä Williamiin. — Nyt muistan, — veitsi ei ollutkaan taskussani.

William sanoi: — en ymmärrä mitä tarkoitat. — Muut läsnä-olevaiset kumminkin alkoivat kysellä, missä Silas arveli veitsen olleen; mutta hänellä ei ollut mieli sen enempää selittää; sanoi vaan: "minä olen ankarasti lyöty; en voi mitään sanoa. Jumala on viattomuuteni toteen näyttävä." Sakaristoon palattua nousi uusi keskustelu. Lain voimalla saada selkoa rikoksen tekijästä, sepä oli vastoin yhteiskunnan peri-ajatuksia; kaikkinainen oikeudenkäynti oli heidän mielestään kristityiltä kielletty, joskopa oli semmoinenkin asia, ett'ei siitä kunnalle voinut mitään solvausta ja häpeää tulla. Mutta heidän täytyi ryhtyä muunlaisiin toimiin saadaksensa rikoksellinen ilmi, ja päätettiinkin sitte heittää arpaa ja rukoilla. Tämä päätös voipi kummastuttaa ainoastaan niitä, jotka eivät tunne sitä niin vähän valistunutta uskon elämää, mikä Englannin kaupunkien sivistymättömissä vallitsee. Silas notkisti polvensa yhdessä veljien kanssa ja luotti siihen, että viattomuutensa tulisi ilmi Jumalan suoran välittämisen kautta, mutta tunsi itsessään, että hänen elämänsä kuitenkin oli kuluva surussa ja kurjuudessa, että hän luottamuksessaan ihmisiin oli julmasti pettynyt. *Arpominen julisti Silaksen syylliseksi.* Hän eroitettiin juhlallisesti seurakunnan keskuudesta ja kehotettiin antamaan varastetut rahat takaisin; ainoastaan jos hän tunnusti syntinsä ja siten ilmoitti katumuksensa, saattoi hän jälleen tulla kirkon helmoihin otetuksi. Ääneti Marner kuulteli tuomiotansa. Vihdoin, kun kaikki nousivat lähteäksensä pois,

astui hän William Danen eteen ja lausui liikutuksesta vapisevalla äänellä:

— Viimeisen kerran muistan pidelleeni veistäni silloin kuin sen otin esille leikatakseni muutamaa hihnaa sinulle. En voi saada mieleeni, että sitte olisin taas pistänyt veitsen taskuuni. *Sinä* ne rahat varastit, ja sinä olet pitänyt tuumaa asettaaksesi synnin minun ovelleni. Mutta kaikessa voi sinun hyvin käydä sittekin; ei olekaan vanhurskasta Jumalaa, joka oikeudella mailmaa hallitsee, vaan valheen Jumala, joka todistaa syytöntä vastaan.

Kaikkia kauhistutti tämä Jumalan herjaus.

William virkki nöyrästi: — minä jätän veljieni tuomittavaksi, onko tässä saatanan ääni vai ei. Minä en saata muuta kuin rukoilla edestäsi, Silas.

Marner parka erosi kokoontuneista epätoivo sydämessänsä; — hänen luottamuksensa Jumalaan ja ihmisiin oli mennyttä; tämä on rakkahaiselle luonnolle melkein yhtä kuin mielipuolisuus. Loukatun sielunsa katkeruudessa sanoi hän itsekseen: "Saarakin on minut pois työntävä." Ja Marner ajatteli, että, jos Saara ei uskoisi häntä vastaan tuotuja todistuksia, koko senkin usko kukistuisi, samoin kuin hänen omansakin. Ken on tottunut miettimään niitä muotoja, joissa hänen uskonnollinen tuntonsa on ruumistunut, sen on vaikea tulla älyämään sitä yksinkertaista sieluntilaa, jossa ei minkäänlainen ajatuksen toimitus ole eroitellut muotoja ja tunteita. Meistä se näyttäisi välttämättömältä, että Marnerin tilassa oleva ihminen ensiksikin olisi pannut kysymykseen, oliko arpaheitolla Jumalan tuomioon vetominen otollista; mutta hänellä se olisi ollut omaperäistä ajattelemista, josta hän ei ensinkään tiennyt, ja hän olisi sillä tavoin ponnistanut ajuvoimaansa sinä hetkenä, jona uskonsa joutui häpeään ja koko sielunsa voima oli tuskista murtuneena. Jos ketään enkeliä on,

joka muistoon panee ihmisten murheet yhtä hyvin kuin niiden synnitkin, niin hän tietää, kuinka epälukuiset ja syvät ne murheet ovat, joiden peränä on vääriä luuloja ja mielipitoja, joihin ei kenenkään ihmisen ole syytä.

Marner lähti kotiinsa ja istui kokonaisen päivän yksinänsä, epätoivosta hervoksissa, eikä ollut voimaa mennä Saaran luokse ja kokea saada häntä uskomaan hänen viattomuuttansa. Seuraavana päivänä hän epätoivonsa huumauksissa etsi turvaa kangaspuissansa ja työssänsä; mutta ennenkuin montakaan tuntia oli kulunut, tuli saarnaaja ja yksi esimiehistä tuomaan sitä sanomaa Saaralta, että heidän välinsä hänen mielestänsä nyt oli loppunut. Tätä sanomaa Silas kuulteli mitään vastaamatta ja kääntyi sitte taas sanantuojista pois kangaspuihinsa. Ennenkuin tästä kuukausi kului, oli Saara naimisissa William Danen kanssa, ja ei kauvankaan sen perästä tiesivät Lantern-Yardin veljekset, että Silas Marner oli muuttanut pois kaupungista.

Toinen Luku.

Niidenkin ihmisten, joilla on sivistystä ja elämän kokemusta, on toisinaan vaikeata pysyä tavallisessa ajatuksessaan elämästä ja uskossaan näkymättömän olemisesta, vieläpä vakuutuksessaankin siitä, että olleet riemunsa ja murheensa ovat todellisia ja oikein heidän tuntemiansa, kun he yht'äkkiä siirretään uuteen maanpaikkaan, jossa heidän ympärillään olevat olennot eivät tiedä mitään heidän historiastansa, eivät pidä samoja mieliluuloja kuin he, ja jossa maa heidän äitinsä näyttää toisenlaista helmaa ja ihmis-elo toisia muotoja kuin ne, joista heidän sielunsa ennen sai ravintoa.

Useat, jotka on väkisin riistetty pois vanhasta uskostaan, vanhasta rakkaudestaan, ovat kentiesi ehdollansa lähteneet maanpakolaisuuteen, juodakseen Untamolan kaivosta siellä, missä ollut aika on sumuista, kun kaikki sen merkkikuvat ovat hävinneet, ja nyky-aika samoin on sumuista, kun se ei ole sidottuna mihinkään muistoihin. Mutta *niidenkin* kokemus töin tuskin tehnee heitä kykeneviksi täydellisesti mielessänsä huomaamaan, mitä se vaikutti yksinkertaisessa kankurissa, jommoinen Silas Marner oli, kun hän erosi maastaan ja kansastaan ja asettui Raveloeen. Ei mikään saattanut olla niin hänen loivien vuoriharjanneitten välissä seisovasta syntymäkaupungistansa eroavaista kuin tämä alankoinen ja metsäinen seutu, jossa mielestänsä pimennoiset puut ja varjoisat pensashäkit peittivät häntä taivaaltakin. Varhain aamulla ylös noustessansa ja luodessaan silmänsä kasteellisiin pensaihin ja vihannoihin ruohomättäihin ei täällä ollut mitään, millä olisi ollut edes kaukaisintakaan yhteyttä sen elämän kanssa, jolla oli keskuksensa Lantern-Yardissa ja joka ennen hänestä oli ollut alttari, josta mitä ylevimpiä antimia hänelle suotiin. Ne valkoillut seinät; ne pienet kirkonpenkit, joihin hyvin tutut ihmiset astuivat, tahtoen kolistella niin vähän kuin suinkin, ja joissa ensin yksi tunnettu ääni ja sitte toinen, aina omituisella, rukoilevien mukaan sovitetulla äänen parrella, lausuivat sanoja, jotka olivat yht'-aikaa täynnä salaisuutta ja tuttavallisuutta, juuri kuin sydämellä kannettava tenhokalukin; saarnatuoli, josta saarnamies julisti oppia, jonka totuutta ei kukaan epäillyt, ja jossa käännyttiin sinne tänne sekä selailtiin pyhän kirjan lehtiä semmoisella tavalla, mihin hän oli muutamina vuosina ennättänyt tottua; vieläpä virren värsyjen väliset pysähdyksetkin, virsien haku ja seurakunnan yhtyminen veisaamaan, — kaikki nämät olivat olleet kanavia, joiden kautta jumalallinen sana vaikutti Mar-

nerin sydämeen, — sieltä hän oli saanut uskonnolliset liikutuksensa, — siellä hän oli löytänyt kristikunnan ja Jumalan valtakunnan maan päällä. Työmiehellä, joka virsikirjassaan tapaa outoja sanoja, ei ole käsitystä hengen ajatelmista, samoin kuin pienoisella lapsella ei ole käsitystä äidin rakkaudesta, vaan tuntee ainoastaan kasvot ja poven, joita kohden se kurottaa käsiänsä saadakseen turvaa ja ravintoa.

Ja mikä olikaan enemmän kuin juuri Raveloen mailma toisenlaisempaa kuin Lantern-Yard mailmoinensa? — Täällä Raveloessa seisoivat hedelmäpuut tyhjässä joutilaisuudessa, notkuen paljaasta rikkaudesta, jota ihmiset tuskin näkyivät huomaavankaan; täällä näkyi laajassa kirkkopihassa se suuri kirkko, johon vaan väliin silmättiin, mutta jumalanpalveluksen aikana nojattiin nekosasti omaa pihtipieltä vasten; täällä punaposkiset maamiehet harvaan astuskellen kävelivät pitkin kylänraitteja tahi olivat pikari-pyhissään "Taivaankaaressa"; täällä oli asuntoja, missä miespuolet söivät vahvat ruokaverot ja nukkuivat iltavalkean loisteessa, ja missä naispuolet näyttivät kokoovan liinavaatteen varoja tulevaista elämää varten. Raveloessa ei ollut ainoatakaan huuliparia, jolta saattoi lähteä sananenkaan, joka olisi voinut herättää Silas Marnerin innollista uskoa tuskan tunteeksi. Mailman ensi ikäkausina uskottiin, kuten tiedämme, että jokaisen maiseman asujamina ja valtiaina oli sen omat jumalat eli haltiahenget, niin että, kun vaan jätti rajaharjanteet selkänsä taakse, samassa myös oli ilman vaikutuksetta paikan jumaloista, joiden vallan alla oli ainoastaan ne viidakot ja mäet, joiden seassa poisvaeltaja oli elellyt synnynnästään saakka. Niin oli Silas raukassakin jotain, joka ei ollut aivan erilaatuista kuin näiden nykyajan ihmisten tunto, kun he tällä tavoin pelosta tahi itsepäisyydestä pakenivat jotakuta jumalahenkeä, jonka mieli näytti nurjalta

heille. Hänestä oli, kuin olisi se valta, johon hän turhaan oli turvannut kaupungissa ja rukouskokouksissa, ollut sangen kaukana siitä maasta, jossa hän oli etsinyt turvapaikkaa; kussa ihmiset elivät suruttomassa ylellisyydessä, tietämättä tahi tuntematta ensinkään tarvitsevansa sitä luottamusta, josta hän oli saanut niin katkeria hedelmiä. Se vähäinen valkeus, joka hänelle valaisi, levitti säteitänsä niin ahdasrajaisessa piirissä, että hänen häpeään joutuneessa uskossaan oli väliverho kylläksi leveä peittämään hänet synkkään yön pimeyteen.

Ensimmäinen, mihin hän sen musertavan iskun perästä ryhtyi, oli työskentely kangaispuissa, ja sitä hän lakkaamatta teki, milloinkaan itseltänsä kysymättä, miksi hän, kun nyt oli Raveloessa, alati teki työtä pitkään yöhön saadakseen rouva Osgoodin pöytävaatetta valmiiksi ennen kuin hän odottikaan, — ennakolta ajattelematta sitä rahaa, jonka hän hänelle työstä olisi maksava. Hän näytti juuri kuin hämähäkki kutovan paljaasta vainun vaikutuksesta, ensinkään sitä ajattelematta. Jokaisen ihmisen työnteko pyrkii, uutteruudella pitkitettäessä, sillä tavoin pääsemään omaksi tarkoituksekseen ja siten tekemään siltoja hänen elämänsä lemmettömäin syvyys-juopain ylitse. Silaksen käsi tyytyi sukkulan työntelemiseen, hänen silmänsä sen katselemiseen, kuinka ne pienet nelikulmat kankaassa hänen toimellansa valmistuivat. Välistä tuntui nälkäkin olevan, ja Silaksen täytyi yksinäisyydessään itse laittaa aamiaisensa, päivällisensä ja iltaisensa, itse noutaa vettä kaivosta, itse panna patansa tulelle; ja kaikki nämät eri askareet yhdessä kankurityön kanssa tekivät niin paljon, että hänen elämänsä tuli samanlaiseksi kuin kutovan hyönteisen vainumainen toimitus. Häntä inhotti jokainen ajatus entisistä; ei ollut mitään, mikä voi saada häntä ystävällisyyteen ja kanssakäyntiin niiden vierasten ihmisten

kanssa, joiden sekaan hän oli asettaunut, ja tulevaisuus oli synkeimmässä pimeydessä, sillä ei mitään näkymätöntä, lemmellistä voimaa ollut hänestä huolta pitämässä. Hänen ajatusvoimansa oli lakannut toimimasta, sittekuin se ahdas ura, jota se muinoin oli kulkenut, nyt oli suljettuna; ja tunto näytti kuoletetulta, kun sen hennoimmat hermot murtuivat siitä odottamattomasta iskusta.

Mutta rouva Osgoodin pöytävaate oli viimeinkin valmiina ja Silas sai maksonsa kullassa. Hänen tulonsa kotokaupungissa, jossa hän teki työtä eräälle suurissa asioissa olevalle kauppiaalle, olivat olleet jokseenkin niukat; hän oli saanut makson viikottain, ja viikkopalkastaan oli hän pannut melkeän osan hyväntekeväisyyden ja kristillisen rakkauden töihin. Nyt hänellä ensi kerran eläessänsä oli viisi kirkasta guineeta yht'aikaa kädessään; ei kukaan ihminen odottanut mitään osaa niistä, eikä ketään ollut, jota hän niin kovin rakasti, että olisi mielinyt tasata niitä sen kanssa. Mutta mitä olivat guineet hänelle, jolla ei ollut muuta odotettavana kuin äärettömän pitkä jakso päiviä kangaspuissansa? Tätä tämmöistä hänen ei tarvinnut kysyä, hänen oli hupaista pidellä niitä kädessään, katsella niitä kiiltäviä rahakappaleita, jotka olivat kokonaan hänen omiansa; ne olivat uusi aine hänen elämässään, samoin kuin työnteko ja nälän sammuttaminen, ja kaikella tällä ei ollut mitään yhteyttä sen uskon ja rakkauden elon kanssa, josta hän oli poistettu. Kankuri oli kädellään koskettanut rahoja, ansaittuja kovalla työllä, jo ennen kuin se käsi oli ennättänyt täysikasvuiseksi; kahtena kymmenenä vuonna oli salaperäinen raha hänestä ollut maallisen hyvän merkkikuvana, hänen ahkeroimistensa välittömänä esineenä. Hän oli näyttänyt vähän rakastavan sitä niinä vuosina, kuin joka äyri oli hänelle jonkin arvoinen, sillä siihen aikaan rakasti hän *tarkoitusta*. Mutta nyt kun ei enää ollut mitään tarkoitusta, täytyi tästä

tottumisesta ajattelemaan rahan ansaitsemista ja saamaan sitä vaivansa palkaksi vähitellen muodostua maanlaatu, joka oli kylläksi syvä himon siemenelle, ja kun Silas hämärissä käveli kotiin vainioiden poikki, otti hän esille kultansa ja arveli sen kiiltävämmin loistavan pimeyden enetessä.

Tähän aikaan tapahtui muuan seikka, joka näytti tekevän mahdolliseksi hänen vähänkin päästäkseen naapuriensa keskuuteen. Hän meni eräänä päivänä viemään kenkäparia laitettavaksi ja sai nähdä rajasuutarin vaimon istuvan uunin vieressä ja hänessä olevan yhtäläisiä pelättäviä sydämen kivun ja vesitaudin oireita, jotka hän itse oli nähnyt äitinsä kuoleman enteiksi. Hän tunsi itsensä liikutetuksi säälimyksestä, jota vaikutti osaksi näkö, osaksi muisto, ja kun mieleensä tuli, miten äitinsä kivut saivat lievitystä eräästä yksinkertaisesta, ainoastaan muutamista yrteistä tehdystä keitoksesta, lupasi hän Sally Oatekselle toimittaa jotakin parantavaista, kosk'ei tohtori sitä voinut. Tässä lempityössä Silas Raveloeen tultuansa ensi kerran tunsi jonkinmoista yhteyttä menneen ja nykyisen elämänsä vaiheella, ja siitä olisi saattanut tulla alku hänen pääsemiseensä siitä hyönteisen tapaisesta olosta, joksi elämänsä oli joutunut. Mutta sairautensa tähden tuli Sally Oates erinomaisen arvoisaksi ja halutuksi ihmiseksi koko naapuristossa, ja se seikka, että hän oli saanut hoivaa nautittuansa Silas Marnerin "meklamenttia", tuli nyt puheen aineeksi kaikkein suussa. Kun tohtori Kimble antoi lääkkeitä, niin luonnollisestihan niiden piti vaikuttaa; mutta kun muuan kankuri, joka oli tullut kuka sen tiesi mistä, teki ihmeitä pienellä pullollisella ruskeata vettä, niin siinäpä kohden silminnähtävästi oli jotakin, "jonka ei ollut oikein laita". Mitään senkaltaista ei ollut kuultu sitten kuin Tarleyn Tietäjä-muori kuoli, ja hän osasi yhtä hyvin noitua kuin tehdä "meklamenttiakin"; kaikki häntä hakivat, kun lapsissa

kipua oli. Silas Marner varmaankin oli samaa laatua, sillä kuinka hän saattoi tietää sen, mikä voi Sally Oateksen paremmaksi laittaa, ellei hän tiennyt paljoa enemmän kuin sen? Tietäjä-muori osasi sanoja, joita hän itsekseen mumisi, niin ett'ei kukaan voinut kuulla mitä hän sanoi, ja jos hän mumistessaan kietoi punaisen langan lapsen varpaasen, niin se veti veden pois päästä. Raveloessa löytyi vielä vaimoja, jotka olivat kaulassaan kantaneet Tietäjä-muorin pussia ja sentähden heillä ei koskaan ollut ainoaakaan "hupeloa lasta", niinkuin Anna Coulterilla oli. Silas Marner luultavasti osasi tehdä saman ja vieläpä enemmänkin, ja nytpä selveni se asia, kuinka hän oli saattanut tulla teiltä tietämättömiltä ja voi "näyttää niin kummalliselta". Mutta Sally Oateksen piti muistaa itsensä eikä virkkaa mitään tohtorille, sillä siinä tapauksessa tämä vissiin tekisi Marnerille jonkun kiusan; hän oli vihoissaan Tietäjä-muorille, ja niille, jotka tätä hakivat, uhkasi hän, ett'eivät sen erän perästä koskaan saisi apua häneltä.

Silas näki nyt itsensä ja asuntonsa piiritetyksi äideiltä, jotka tahtoivat häntä "lukemaan" tukkoyskiä pois tahi toimittamaan maidon takaisin, ja miehiltä, jotka halusivat saada "meklamenttia" luuvaloon tahi käsien ajettumiin, ja päästäksensä kieltoa pelkäämästä olivat avunhakijat varustaneet itsensä hopealla maksoksi. Silas olisi voinut pitää hyviä toimia sekä "lukemisella" että "meklamentilla", mutta semmoisilla ehdoilla rahaa ansaita ei häntä ollenkaan haluttanut; hän ei koskaan ollut taipuva petollisuuteen, ja hän ajoi pois toisen toisensa perään yhä enenevällä mielipahalla, sillä huhu hänestä niinkuin "tietäjästä" oli levennyt jo Tarleyhinkin, ja kauvan kesti, ennenkuin ihmiset lakkasivat käymästä pitkät matkat hakemassa hänen apuansa. Mutta hänen viisauteensa luottaminen muuttui lopulta pelkäämiseksi, sillä ei kukaan häntä uskonut, kun hän sanoi, ett'ei ensin-

kään osannut taikakeinoja eikä tainnut puoskaroita; ja jokainen mies ja nainen, joka hänen luonansa käytyään sai jonkin taudin tahi uudelleen kääntyi kipeäksi, syytti siitä herra Marnerin häijyyttä ja nurjia silmiä. Tästä tuli, että hänen säälinsä Sally Oateksen suhteen, mikä hetkeksi oli saattanut häntä tuttavallisemmalle kannalle naapurien kanssa, pahensi hänen ja niiden entisen välin sekä teki hänen erakkoisuutensa vielä täydellisemmäksi.

Vähitellen oli guineista, kruunuista ja puolikruunuista kasvanut melkoinen joukko, ja Marner pani aina vähemmän ja vähemmän tarpeisiinsa sekä koetti päästä tolkulle siinä, että voisi pitää itseänsä tarpeellisissa voimissa kuudentoista tunnin työtä varten vuorokaudessa niin vähällä kustannuksella kuin suinkin. Onpa niin tapahtunut, että henkilöistä, jotka ovat istuneet yksinäisessä vankeudessa, on ollut hupaista merkitä silmänräpäyksiä suorilla vissin pituisilla viivoilla seinään, kunnes kaikki niiden halu ja mieli vaan on ollut alinomaa enentää näiden suorain viivain summaa, kolmikulmiksi järjesteltynä. Niinpä myös usein käy, että työttömyyden tahi ikävän odotuksen pitkiä hetkiä kulutetaan jotakin liikuntoa toistelemalla tahi ääntä matkimalla, kunnes se työ muuttuu tarpeeksi, jossa on tottumuksen alku. Tästä taidamme myös ymmärtää, kuinka rahan kokoamisen halu vähittäin voipi muuttua kaiken muun voittavaksi kiihkoksi ihmisissä, joilla aarretta kokoamaan ruvetessansa ei ollut mitään erinäistä tarkoitusperää. Marner lystikseen asetteli kymmenen guineen korkuisia läjiä nelikolkkaiseksi pinoksi, ja sitte suuremmaksi nelisnurkaksi, ja jokainen lisätty guinee, paitse että siinä jo itsessään oli hauskuutta, siitti hänessä uuden mieliteon. Tässä eriskummaisessa mailmassa, joka oli tuiki tolkutonta hänelle, ja jota pulmaa hän ei voinut toivoa milloinkaan selittävänsä, olisi hän, jos hänen luon-

teensa vaan olisi ollut vähemmin voimakas, saattanut istua ja kutoa, taukoomatta kutoa, — ajatellen pääsemistänsä mallinsa loppuun tahi kankaansa päähän, siksi kuin olisi unhottanut koko asian ja kaiken muun paitse välittömiä liikutuksiansa; mutta nyt oli kulta hänen kutomatyönsä jakanut aikakausiin, ja kulta ei ainoastaan kasvanut, vaan myös jäi pysymään hänellä. Hän tuli ajatelleeksi, että se oli osa hänestä itsestään, samoin kuin mielestänsä kangaspuutkin, ja hän ei millään muotoa olisi tahtonut vaihtaa näitä rahoja, joiden kanssa oli tutuksi tullut, muihin hänelle tuntemattomalla kuvalla lyötyihin. Hän niitä piteli, hän niitä luki, siksi kuin niiden muoto ja väri olivat hänestä yhtä kuin janon sammuttaminen; mutta ainoastaan öillä, työstä päästyänsä, otti hän ne esille seuraa pitääkseen. Hän oli ottanut irti muutamia tiilikiviä lattiasta kangaspuiden kohdalta ja siihen kaivanut kuopan, johon asetti sen rautarämän, missä oli guineita ja hopearahoja, ja hän peitti tiilikivet hiedalla aina kun pani ne paikoilleen. Ei sen vuoksi kuin olisi ryöstämisen pelko niin usein tullut hänen mieleensä; tavallistahan oli näihin aikoihin maanseuduilla rahain kätkeminen. Raveloen pitäjäässä oli vanhoja talonpoikia, joiden tiettiin pitävän säästämänsä kotona, luultavasti villa-matrasseihin pistettyinä; mutta vaikka kaikki heidän naapurinsa eivät olleet aivan niin oikein ajattelevia kuin esi-isät kuningas Alfredin aikoina, ei heidän mielikuvattinsa kuitenkaan ollut kylläksi rohkea pitämään neuvoa murtovarkaudesta. Kuinka olisivatkaan he saattaneet näitä rahoja kulkuun panna omassa kylässään, itseänsä ilmi saattamatta! Heidän olisi silloin ollut pakko lähteä karkuun; — mutta minne mennä pitäisi, se oli heistä yhtä pimeätä ja epätietoista kuin kulkea ilmalaivassa.

Niin oli Silas Marner vuoden toisen perään elellyt yksinäisyydessänsä; guineet lisääntyivät kuopassansa; mutta hänen elämänsä supistui su-

pistumistaan ainoastaan himon ja sen tyydyttämisen vaiheisin, joilla ei ollut minkäänlaista yhteyttä kenenkään muun olennon kanssa. Hänen elämänsä toimina oli yksinomaisesti kutominen ja rahan kokoaminen, hänen ensinkään ajattelematta mitään perimmäistä päämaalia, johon näiden toimien piti tähdätä. Sama on kukatiesi ollut laita viisaampienkin miesten kuin hän, kun ovat pettyneet uskossa ja rakkaudessa, — vaikka heillä kangaspuiden ja guinee-kokojen sijaan on ollut työnä jokin opillinen tutkimus, jokin älykäs tuuma tahi jokin monimutkainen tiedepäätelmä. Marnerin kasvojen luonto ja koko ruumiin asu olivatkin viimein saaneet semmoisen muodon, joka oli muuttumattomassa koneellisessa suhteessa hänen elonsa esineihin, niin että hän muuhun vaikutti juuri yhtä paljon kuin irtonainen varsi tahi taivutettu putki, jotka itsestänsä eivät ole minkään arvoisia. Ne mullokkaat silmät, jotka olivat katselleet niin luottavaisesti ja niin uneilemalla, tuijottivat nyt ikään kuin olisivat olleet luodut katselemaan ainoastansa yhtä lajia kappaleita, jotka olivat niin pieniä kuin pienimmät jyväset ja joita ne joka paikasta haeskelivat; ja hän oli niin kuivettunut ja kellastunut, että, vaikk'ei hän vielä ollut täyttänyt neljääkymmentä vuotta, lapset aina sanoivat häntä "vanhaksi master Marneriksi". Mutta tälläkin hänen vähittäin kuihtuvan elonsa kannalla sattui muuan seikka, joka näytti tunteiden nesteen ei vielä lopen kuivuneeksi. Hänen jokapäiväisiä askareitansa oli noutaa vettä eräästä kaivosta vähän matkan päässä asuinmajasta, ja sitä varten oli hänellä aina siitä asti kuin Raveloeen tuli ollut ruskea saviruukku, jonka hän katsoi kalleimmaksi tarvekalukseen kaikista niistä vähistä, mitä itsellään piti senlaatuista. Ruukku oli ollut hänen seuraajanansa kaksitoista vuotta, oli aina seisonut samassa paikassa, oli aina tarjonnut korvansa hänelle varhain aamusilla, niin että sen muodossa hänen mielestään oli jotakin

hyväntahtoista auttavaisuutta, ja korvan koskennasta käteensä tuli hän aivan yhtä hyvälle mielelle kuin puhtaasta, raittiista vedestäkin. Eräänä päivänä kaivolta palatessansa kompastui hän aidan portaisin, ja ruukkunsa, joka pudota räiskähti ojaan hänen edessänsä, meni rikki kolmeksi kappaleeksi. Silas korjasi nämät palat ja kantoi ne kotiin suruissa sydämin. Siitä ruskeasta ruukusta ei enää koskaan voinut olla hyötyä hänelle; mutta hän liitti palat yhteen ja asetti ne sinänsä entiseen paikkaan muistona olemaan.

Semmoista on Silas Marnerin historia viidenteentoista vuoteen asti hänen tulostansa Raveloeen. Päiväkauden hän istui kangaspuissaan; niiden yksitoikkoinen paukkina täytti hänen korvansa, silmät mittelivät sitä ruskeanvoipaa kangasta, joka hitaasti piteni; hänen suonensa ja lihaksensa liikahtelivat niin yhtäläisesti ja tasaisesti, että herkeneminen näytti olevan pakon alaista, yhtä paljon kuin olisi hän pidättänyt henkivetoansa. Mutta yhdessä yön kanssa tuli hänen ilohetkensä; yön tultua hän sulki luukkunsa, lukitsi ovensa ja otti kultansa esille. Jo kauvan aikaa sitte oli rahojen lukumäärä niin suureksi tullut, ett'eivät mahtuneet siihen vanhaan rautarämään, mutta hän oli tehnyt niille kaksi nahkapussia, jotka eivät vieneet tilaa piilopaikasta, vaan keveltyivät joka sopen mukaan. Kuinka loistivatkaan guineet pyöriellessään ulos mustista pusseista! Hopealla ei suurin ollut arvoa kullan rinnalla, sillä ne pitkät kankaat, joiden teko oli pää-asiana, maksettin aina osaksi kullalla, ja hopeat hän pani omiin ruumiillisiin tarpeihinsa, joita varten aina haki shillingin ja kuuden pennyn rahat. Hän piti enemmän guineistä, vaan hopeatakaan hän ei tahtonut vaihtaa, — niitä kruunuja ja puolikruunuja, jotka olivat hänen omalla työllään ansaittu omaisuutensa; hän rakasti niitä kaikkia. Hän pani ne kasoille ja söyri niitä sormillaan; sitte hän ne luki ja latoi ne oikeihin tapu-

leihin, tunsi niiden pyöreän muodon peukalonsa ja sormiensa välissä sekä ajatteli mielihyvällä niitä guineitä, jotka vasta puoliksi olivat ansaittuina kangaspuissa olevalla kankaalla, niinkuin olisivat olleet syntymättömiä lapsia, — ajatteli niitä guineitä, joita hiljalleen piti tulla seuraavina vuosina, tulla koko hänen elinkautenaan, jota vielä oli kaukana edessäpäin ja jonka loppupää hävisi lukemattomiin työpäiviin kangaspuissa. Eipä kumma, että hänen ajatuksensa aina pyörivät kangaspuissa ja rahoissa, kun hän käyskenteli teillä ja vainioilla tuomassa ja viemässä työtänsä; ei hän nyt milloinkaan kääntänyt askeliansa ojia tahi pientaria kohden poimiakseen niitä kasveja, joiden tuttu hän ennen niin oli ollut; ne kuuluivat menneesen aikaan, jonka kanssa hänen ei sen enempää ollut tekemistä; hänen elämänsä oli puron kaltainen, joka leveästä, viheriöitsevällä nurmiseppeleellä vyötetystä uomastansa kaitenee ja pienenee väräjäväksi langaksi, joka omin päinsä itselleen ojanteen uurtaa hedelmättömässä hiekassa.

Mutta joulun aikaan tänä viidentenätoista vuotena tapahtui uusi suuri muutos Marnerin suhteen, ja hänen historiansa tuli nyt kummalla tavalla koskemaan naapurien historiaan.

Kolmas Luku.

Kaikkein arvollisin mies Raveloessa oli Squire Cass, joka asui siinä suuressa punaisessa kartanossa, minkä etupuolella oli se kova kivirappu ja takana se korkea tallirakennus, melkein vastapäätä kirkkoa. Hän oli vaan yksi pitäjään kartanonhaltioista; mutta häntä puhuteltiin ja sanottiin aina Squireksi, sillä vaikka myös herra Osgoodin sukua

oli ollut ikimuistoisista ajoista, — Raveloelaiset eivät koskaan olleet uskaltaneet tutkia niin pitkälle kuin siihen aikaan asti, jolloin ei yhtäkään Osgoodia ollut, — oli se kuitenkin vaan sen moision omistaja, mikä siellä oli, kun sen siaan Squire Cass'illa oli tilanvouraaja taikka kaksikin, jotka olivat samanlaisella kannalla hänen suhteensa, kuin olisi hän ollut mitä rikkain lordi.

Vielä kesti sitä kunniarikasta sodan aikaa, jota pidettiin Luojan erinomaisena suosion osotteena maanomistajia kohtaan, ja hintain alentuminen ei vielä ollut vienyt pikku squirejä (maa-aatelismiehiä) ja yeomenniä (relssi-tilallisia) äkkipikaisella vauhdilla alamäkeä perinpohjaiseen häviöön, vaikka heidän pyöränsä, rasvottuina tuhlarin elämällä ja huonolla taloushoidolla, jo keveästi vierivät sitä tietä eteenpäin. Minä nyt puhun Raveloesta — ja niistä kunnista, jotka olivat sen kaltaisia, sillä muinaisten aikain maa-elo Englannissa näytti monenlaatuisia eri puolia, niinkuin ainakin elämän laita on avarassa maassa, ja siihen vaikutti monenlaiset ilmat, niin taivaan tuulet kuin inhimillisten mielipitojenkin, jotka kaikkina aikoina pannaan liikkeelle ja käyvät ristin rastin sekä saavat aikaan asioita, joita ei arvata voi. Raveloen asema oli matalalla tuuheain puiden ja rattaiden piirtelemäin teiden välissä, kaukana edistyneen teollisuuden ja puritanilaisen yksivakaisuuden valtateistä; rikkaat söivät ja joivat mielensä perästä ja ottivat vastaan leinit ja halpaukset niinkuin joitakin salaisella tavalla arvollisiin heimoihin tarttuneita seikkoja, ja köyhäin mielestä rikkailla oli täysi oikeus elostaa riemujen vallassa; ja sen lisäksi niiden kestilöistä ei niinkään vähiä tähteitä jäänyt, mitkä tulivat köyhien osaksi. Betty Fay tunsi hajun Squire Cass'in keitetyistä kinkuista; mutta hänen halunsa sai kyllänsä siitä rasvaisesta liemestä, jossa ne keitettiin; ja kun kaikki isoisemmat perekunnat, kukin vuoronsa, viettivät

vuotuisia juhlia, niin niitä kaikki pitivät erinomaisen hyvinä köyhille, sillä Raveloen herrasväkien pidot olivat aivan kuin härkäpaistinsa ja oluttynnyrinsäkin, — ne olivat varavalta otettuja ja kestivät melkoisen aikaa, varsinkin talvella. Kun rouvakset olivat panneet paraat leninkinsä ja päänlaitoksensa rasioihin ja laatikkoihin sekä olivat antauneet sen vaaran alaisiksi, että tällä kalliilla tavaralla ratsastivat sateissa tahi tuiskuissa virtain poikki, joissa ei kukaan tiennyt kuinka korkealle vesi saattoi nousta, niin eihän vaatia voinut, että he olisivat ruvenneet näihin vaivoihin ainoastansa päivän parin huvitusten tähden. Tästä syystä siis pimeänä vuoden aikana, jolloin ei ollut paljo tehtävää ja tiimat olivat niin pitkiä, asetettiin sillä tavoin, että useat naapureista pitivät valmista majaa toinen toisensa perästä. Kun Squire Cass'in pöytävarat alkoivat huonontua, ei hänen vierastensa tarvinnut muuta kuin astuskella vähän matkaa ylöspäin kylää herra Osgoodin luo, ja täällä he löysivät uudet varat kinkkuja ja lannepaisteja, piirakaisia ja tuoretta voita, sanalla sanoen kaikkia, mitä ruokahalun tyydyttämiseen tarvittiin, kentiesi täydellisemmässä muodossa, vaan ei suinkaan viljemmältä kuin Squire Cass'in luona.

Squiren rouva oli nimittäin monta vuotta sitte kuollut, ja Punaisessa Talossa puuttui siis puoliso ja äiti, joka on terveellisen rakkauden ja pelon lähteenä salissa ja kyökissä; tämä seikka selittikin ei ainoastansa sen asianhaaran, että ne ruokalajit, jotka pöytään tuotiin, olivat enemmän yltäkylläisiä kuin erinomaista keittotaitoa todistavia, vaan myös sen, että se äveriäs Squire niin usein alensi itsensä olemaan isäntänä "Taivaankaaren" ravintosalissa kernaammin kuin oman tumman tammikattonsa varjossa, kentiesi myös sen, että hänen poikainsa kasvatuksen oli käynyt jokseenkin nolosti.

Raveloessa ei siveellisyyttä juuri pidetty ko-

vin pyhänä; mutta kuitenkin luettiin Squirelle heikkoudeksi, kun oli antanut kaikkien poikainsa olla kotosella ja pitää joutilasta elämää; ja vaikkapa vähän irstaisuutta voitiinkin myöntää nuorille miehille, joiden isillä siksi oli varoja, puistelivat ihmiset kuitenkin päätänsä niille hulluuksille, joita teki Squiren toinen poika Dunstan, tavallisesti Dunsey Cass'iksi nimitetty, jonka halu vaihtokauppoihin ja vedonpanoihin ehkä saattaisi päättyä vielä pahemmalla kylvöksellä kuin hukkakauran kylväminen. Naapurit arvelivat siitä ei olevan mitään lukua, kuinka Dunseyn, sen röyhkeän ja puolettoman pojan kävi, joka ei milloinkaan näyttänyt ihailevan juomaansa niin paljon kuin silloin kun muilla ei mitään lasissa ollut, — kun hän vaan ei tehnyt mitään vahinkoa ja häpeää semmoiselle heimolle kuin Squire Cass'in oli, jolla oli muistomerkki kirkossa ja oluthaarikoita vanhempia kuin George kuningas. Mutta hyvin ikävätä olisi, jos herra Godfrey, vanhin poika, kaunis ja julkinen ja hyvillä tavoilla varustettu nuori mies, joka ennemmin tai myöhemmin oli tuleva kartanonherraksi, rupeaisi käymään samaa tietä kuin veljensäkin, kuten hän viimeis ajoilla oli näkynyt tekevän. Jos hän yhä astui tätä uraa, niin hän kadottaisi mamseli Nancy Lammeterin, sillä se tiedettiin, että tämä ei ollut katsellut häntä oikein lempeillä silmillä sitte helluntain viimeis vuonna, jolloin niin paljo hoettiin sitä, kuinka hän oli yhtä mittaa vuorokausittain kotoa poissa. Jotakin oli piloilla tavallista enemmin, — se selvästi nähtiin, sillä herra Godfrey ei ollut puoliksikaan niin vereväihoinen ja hyvännäköinen kuin tavallisesti. Yhteen aikaan sanoivat kaikki ihmiset, että hänestä ja Nancy Lammeterista tulisi niin kaunis parikunta, ja jos hän tulisi Punaisen Talon emännäksi, niin tapahtuisi hyvä muutos, sillä kaikki Lammeterin pereen jäsenet olivat niin kasvatettuja, ett'eivät päästäneet edes suolahyppyistäkään huk-

kaan, ja jokaisen oli kuitenkin heidän talossaan paras oltava, itsekunkin tilaansa myöten. Semmoisesta miniästä olisi säästöä vanhalle Squirelle, josko hän ei yhdellä pennylläkään enentäisi ukon tavaraa, sillä varoa voitiin, että, vaikka Squirellä oli melkeän suuret sisääntulot, hänen taskussaan oli useampia reikiä kuin se, johon oman kätensä pisti. Mutta jos ei herra Godfrey kääntyisi toiselle tolalle, niin saattoi hän hyvin sanoa "hyvästi sitte" mamselli Nancy Lammeterille.

Se ennen niin runsastoiveinen Godfrey se nyt oli, joka kädet taskuissa ja selin takkavalkeaan päin seisoi siinä pimeässä, paneilatussa peräkamarissa eräänä iltana Marraskuussa yllämainittuna viidentenätoista vuonna Silas Marnerin olosta Raveloessa. Hämärtävä ja harmaa päivänvalo paistoi himmeästi seiniin, jotka olivat koristetut pyssyillä, piiskoilla ja ketunhännillä, takkien ja hattujen päälle, jotka olivat huolimattomasti tuoleille heitettyinä, tuoppien päälle, joista haiskahti laimistunutta olutta, sekä puolittain sammuvaan valkeesen takassa, — kaikki semmoisen koti-elon merkkejä, joka oli vailla perheen-emännän järjestelevää kättä, ja jonka kanssa Godfreyn vaaleaverisillä kasvoilla lepäävä kolkkous ja harmi oli surkeanlaisessa sopusoinnussa. Hän näytti odottavan ja kuultelevan jonkun tuloa, ja nyt kuuluikin juuri raskaita askeleita yht'aikaa vihellysten kanssa astuttavan suuressa, tyhjässä etusalissa.

Ovi aukeni, ja sisään astui tanakkainen, kankean ja hitaan näköinen nuori mies, jonka puhlakka naama ja vetelä käytös osottivat, että hän oli päihtymyksen ensi kannalla. Se oli Dunsey, ja häntä nähdessään Godfreyn kasvoista synkkämielisyys osaksi poistui ja siirti sijaa vihan tuimemmalle muodolle. Se kaunis ruuni Espanjalainen lintukoira, joka makasi uunin vieressä, kömpi pelkäävän näköisenä piiloon tuolin alle uunin nurkassa.

— No, herra Godfrey, mitä nyt tahdot minusta? — sanoi Dunsey pilkallisesti. — Sinä olet vanhempi veljeni ja esimieheni, kuten sen tiedät; minun oli velvollisuus tulla, kun mua hakemaan lähetit.

— Saatpa kuulla mitä tahdon; — mutta tee ensin niin hyvin ja ravista pois humalasi, että saatat kuullella! — vastasi Godfrey kovuudella. Hän oli itsekin ylenmäärin juonut ja koettanut unteloisuudesta ponnistaa itsensä kiukkuun ja närkästykseen. — Minä aioin sanoa sinulle, että minun nyt täytyy antaa Fowlerin veroraha Squirelle taikka sanoa hänelle työntäneeni rahat sinulle, sillä hän uhkaa hakea takavarikkoon-panoa, ja kaikki tyyni on pian tuleva ilmi, josko hänelle asiat puhun taikka en. Juuri äskettäin ennen uloslähtöänsä hän sanoi aikovansa lähettää Cox'ille käskyn toimittaa ulosmittausta, jos ei Fowler tällä viikolla tulisi suoraa tekemään. Squirellä on niukka rahoista ja hän ei ole sillä tuulella, että kuultelisi turhia; — ja sinä hyvin tiedät, mitä hän uhkasi, jos hän vielä milloinkaan tapaisi sinua rahojansa tuhlanneeksi. Laita siis niin, että hankit rahat kokoon; mutta pian sen pitää käydä, ymmärräthän!

— Vai niin! — sanoi Dunsey pilkalla, läheni veljeänsä ja katsoi häntä tiukasti silmiin. — Entä kun sinä toimitat rahat itse ja päästät minut siitä vaivasta, vai miten? Koskapa olit niin reima mies ja työnsit ne minulle, niin ethän minulta kiellä sitä hyvää, että maksat ne minun nimessäni; veljellisestä rakkaudestahan sinä sen teit, senpä kyllä tiedät.

Godfrey puri huultansa ja puristi nyrkkiään. — Älä tule minua liki semmoisella katsannolla, taikka ma lyön sinut permantoon.

— Eipähän, et sinä sitä tee! — vastasi Dunsey, mutta kääntyi kuitenkin ympäri saappaansa korolla. — Tiedäthän, että minulla on niin vei-

kollinen mieli. Minä voisin saada sinut ajetuksi pois kodista ja konnusta ja pidetyksi yhdellä shillingillä päivässä. Minä saattaisin puhua squirelle, että hänen vanhin poikansa on nainut sen kauniin nais-nupukan Molly Farren'in, ja että hän on peräti onneton, kun ei voi elää yhdessä juopon vaimonsa kanssa, ja sillä tapaa minä pääsisin sinun sijaasi että keikahtaisi. Mutta, näet sen, minä en sitä tee, — minä olen niin hyvä ja niin sukumielinen. Minun tähteni sinä kyllä näet vaivaa. Kylläpä sinä minulle ne sata puntaa hankit, — hankit kyllä, sen tiedän.

— Miten minä niin paljon rahaa saisin hankituksi? — sanoi Godfrey, vihasta väristen. — Mulla ei ole shillingiäkään omasta kohden. Ja sepä on vale, että sinä pääsisit minun sijaani; sinä tulisit itsekin tyhjän varaan, juuri sinäkin; se lopuksi tulisi. Jos sinä alat tarinoita kertoa, kyllä minä jatkan. Bob on isämme lemmikki, — sen tiedät vallan hyvin. Hän vaan toivoo pääsevänsä sinusta.

— Ei se tee mitään, — sanoi Dunsey ja nyökähytti päätään, katsoen ulos ikkunasta. — Minusta olisi hyvin lystiä nautita sinun hupaista seuraasi, — sinä olet semmoinen hauska veli, ja meidän on aina ollut niin sydämen pohjasta mieluista riidellä keskenämme, niin ett'en tiedäkään, mitä ilman sinutta eteeni ottaisin. Mutta sinun mielestäsi tietysti on meille kummallekin parempi, jos saamme kotona pysyä; se on varma vakuutukseni. Sentähden sinä nyt laitat niin, että voit saada sen pikku summan toimeen, ja niin nyt sanon sinulle jäähyväiset, vaikka kyllä vasten mieltäni.

Dunstan oli mennä; mutta Godfrey riensi perässä, kävi häntä käsivarteen ja lausui kiroten:

— Sanonhan minä sulle, sen vietävä, ett'ei minulla ole rahaa ensinkään; minä en voi rahaa hankkia.

— Lainaa vanhalta Kimbleltä!

— Hän ei enää lainaa minulle, ja minä en tahdo sanoa hänelle.

— No, myö sitte Wildfire!

— Mikäpä sitä on sanoessa! Mutta minun täytyy saada rahaa heti kohta.

— Sinun tarvitsee vaan ratsastaa sillä jahtiin huomenna. Siellä ovat Bryce ja Keating, se on vissi. — Saatpa yhtä useamman tarjouksen.

— Niin niin, ja tulisin kotia kello kahdeksan, loalla ryvetettynä leukaa myöten. Minä aion mennä Osgoodille nimipäivä-tanssiin.

— Vai niin! — sanoi Dunsey, pani päänsä kallelleen ja koetti puhua maireella suin. — Ja sinne tulee se suloinen mamselli Nancy, ja me tanssimme hänen kanssansa ja lupaamme, ett'emme enää koskaan ole pahan-elkisiä, ja pääsemme taas armoihin ja —

— Suusi kiinni mamselli Nancystä, hullupää! — virkki Godfrey punehtuen. — Taikka ma sun kuristan!

— Miksi niin? — lausui Dunsey yhä samalla teeskennellyllä äänellä, ja otti ratsuraipan pöydältä ja löi sen varrella kämmeneensä. — Onhan sinulla tavallisesti hyvä onni. Minä neuvoisin sinua olemaan kohtelias hänelle; siten säästäisit aikaa itsellesi, jos Molly joskus ehkä ottaisi opiumia tippasen liiaksi ja jättäisi sinut leskeksi. Mamselli Nancy ei huolisi siitä, että hänestä tulisi vuoroansa toinen, jos ei hän tietäisi asiasta mitään. Ja sinulla on kunniallinen veli, joka on salaisuutesi hyvin säilyttävä, koskas aina olet niin suosiollinen häntä kohtaan.

— Minä sanon sinulle, kuinka on laita, — sanoi Godfrey, vavisten ja taas kalvettuen. — Minun malttavaisuuteni on loppumaisillaan. Jos sinulla olisi hiukkaistakaan terävämpi mieli, niin ymmärtäisit, että helposti voit saada minut ylen kauvaksi ja tehdä toisen askeleen yhtä keveäksi mi-

nulle kuin toisenkin. Minusta tuntuu, kuin olisi nyt niin laita; yhtä hyvin saatan minä itse kaikki puhua squirelle, — sillä kumminkin saisin sinut niskoiltani, jos en muutakaan voittaisi. Hän ainakin kerran saa sen tietääkseen. Molly on uhannut tulla itse tänne kertomaan hänelle kaikki. Sinun ei siis tarvitse hyvitellä itseäsi sillä, että äänettömyytesi on sen hinnan arvoinen, jota siitä pyydät. Sinä lapat minulta rahoja, kunnes minulla ei ole mitään, hänen suutansa tukkiakseni, ja jonakuna hyvänä päivänä hän täyttää uhkauksensa. Se saattaa olla yhdentekevää. Minäpä puhun kaikki tyyni isälleni, ja sinä voit mennä mihin mielesi pitää!

Dunsey huomasi ampuneensa liian ylätse ja että oli muuan kohta, missä epäileväisen Godfreynkin voi saada päätöstä tekemään. Lausui sitte penseällä äänellä:

— Mieltäsi myöten; mutta ensin minä tahdon olutta tilkan. — Helisti sitten kelloa, heittäytyi parille tuolille ja rupesi koputtelemaan ikkunalautaa ratsuraipan varrella.

Godfrey seisoi vielä selkä tuleen päin, kaiveli levottomasti taskujaan ja tuijotti lattiaan. Hänellä oli suonikas ruumis ja hyvin paljo ruumiillista rohkeutta; mutta se ei voinut auttaa häntä tekemään mitään päätöstä, kun ne vaarat, joihin hänen piti uskaltaa, eivät olleet sitä laatua, että saattoi ne maahan lyödä tahi kuristaa. Hänen luontoperäistä epäröimistänsä ja siveellistä arkuuttansa enensi se semmoinen tila, jossa pelätyt seuraukset näyttivät uhkaavan yhtä paljon joka haaralta, ja hänen mielikarvautensa oli tuskin ennättänyt yllyttää häntä kiustaamaan Dunstania ja kaikkea sekä hänen että muiden tekemää petosta vastaan, kun jo se kurjuus, minkä hän sen askeleen astuttuansa olisi päällensä tuottava, näytti hänestä paljoa tuskallisemmalta kuin nykyinen paha. Tunnustuksen seuraukset eivät olleet epä-

tietoiset, ne olivat varmat, mutta petollisuus ei ollut niin vallan tiettyä. Uhkaavasta mahdollisuudesta sen suhteen kääntyi hän horjuvaisuuteensa ja epävakaisuuteensa takaisin jollakin levollisuuden tunnolla. Vähäisen maa-aatelisen perinnötön poika, jolla oli yhtä vähä halua kaivamaan kuin kerjäämäänkin, oli melkein yhtä saamaton kuin juurineen ylös temmattu puu, joka, taivaan ja maan suosimana, kasvoi melkeän mittavaksi siinä paikassa, mihin viimeiseksi oli juurtunut. Kentiesi olisi hänen ollut mahdollista jokseenkin levollisesti antauta "kaivamisen" alaiseksi, jos vaan Nancy Lammeterin olisi voinut saada semmoisilla ehdoilla; mutta koska hänen välttämättömästi täytyi kadottaa *hänet* yhtä hyvin kuin perintökin sekä katkaista jokainen muu side kuin se, joka halvensi häntä ja jätti hänet ponnettomaksi kokemaan saada parempaa puoltansa takaisin, niin ei hän voinut ajatella tunnustuksen perästä olevan muuta jäljellä kuin "ottaa sotamiehen pesti", — itsemurhaa lähinnä hurjin työ arvokkaan heimon silmissä. Kernaammin hän tahtoi luottaa sattumukseen kuin omaan päätökseensä, — mieluummin yhä edelleen istua pidoissa ja juoda sitä viinaa, jota rakasti, vaikka miekka heilui pään päällä ja pelko asui sydämessä, kuin että heittäytyisi kylmään pimeyteen, jossa hänellä ei voinut olla mitään iloa.

Mikä myönnytys tahansa Dunstanille hevosen suhteen alkoi näyttää hänestä huokealta sen rinnalla että panisi sen uhkauksensa toimeen, jonka itse oli lausunut. Mutta ylpeytensä ei sallinut hänen jälleen alkaa kanssapuhetta muulla tapaa kuin uudelleen riitaan rupeamalla. Dunstan odotti tätä ja joi oluttansa pitkällisemmin kuin muutoin.

— Se on niin sinun tapaistasi, — puhkesi Godfrey puhumaan äreällä äänellä, — kun minulle niin tylysti puhut siitä, että möisin Wildfiren, — sen viimeisen, mitä vielä saatan sanoa omakseni, ja sen parhaan kappaleen hevosen lihaa, mitä mi-

nulla iässäni on ollut. Jos sinulla olisi kipenäkään uljuutta sielussasi, niin sinua hävettäisi nähdä tallia tyhjänä ja kuulla kaikkein ihmisten pitävän meitä naurunansa. Mutta minun luuloni on se, että sinä möisit itsesikin, jos ei muun niin sen ilon tähden, että saisit jonkun ihmisen huomaamaan huonon kaupan tehneensä.

— Vai niin, — vastasi Dunstan oudolla leppeydellä, — sinä tahdot, näen mä, osottaa oikeutta minulle. Sinä tiedät minussa olevan juvelin, kun siksi tulee, että on houkutteleminen ihmisiä kaupantekoon. Siitäpä syystä minä kehotankin sinua antamaan minun myödä Wildfiren. Aivan mielelläni minä sillä ratsastan huomispäivän jahtiin sinun edestäsi. Minä en tosin ole satulassa näyttävä niin muhkealta kuin sinä; mutta hevosestahan niiden tulee tarjotakin eikä ratsastajasta.

— No, sehän nyt! — minäkö sinulle hevostani uskomaan!

— Kuin tahdot! — vastasi Dunstan ja rupesi taas, olevinaan väliä pitämättä, koputtamaan ikkunalautaa. — *Sinähän* se olet, jonka tulee maksaa Fowlerin rahat; siinä asiassa ei minun ole mitään tekemistä. *Sinä* rahat häneltä sait, kun kävit Brameotessa, ja *sinä* squirelle sanoit, ett'ei niitä ole maksettu. Se asia ei minuun koskenut; sinä olit kyllä hyvä ja annoit rahat minulle; siinä on kaikki. Jos et tahdo sitä summaa maksaa, niin ole maksamatta; se on minusta yhtä. Minun oli vaan aikomus palvella sinua ottamalla hevosen myödäkseni, kun näin, ett'ei sinua haluttanut huomenna niin etäälle lähteä.

Godfrey oli hetken aikaa ääneti. Mieluimmin olisi hän syöksähtänyt Dunstanin päälle tempaamaan ratsuraippaa hänen kädestään ja pieksämään häntä sillä puolikuoliaaksi, sillä ei mikään ruumiillinen pelko olisi voinut pidättää häntä siitä; mutta häntä hillitsi toisenlainen pelko, jota ylläpitämässä oli tunteita, jotka olivat suuttumustakin

väkevämmät. Hänen taas puhuessaan oli äänensä puolimiten leppyisää.

— Vai niin, sinulla ei siis ole mitään pahaa mielessäsi hevosen suhteen? Sinä aiot kunniallisesti myödä sen ja tuoda rahat minulle? Ellet sitä tee, niin tiedäthän, että kaikki menee nurin niskoin, sillä minulla ei ole mitään muuta kiinni käydäkseni. Ja sinun on oleva vähemmän iloista hajoittaa huonetta minun pääni päälle, kun omakin kallosi samassa halkeaa.

— Niin kyllä, niin kyllä! — sanoi Dunsey ja nousi seisoalleen. — Aivan oikein! Tiesinhän sen, että sinä olit antava myöten. Minäpä olenkin oikea mies saamaan vanhan Brycen tekemään mitä tahdon. Minä toimitan sinulle hevosestasi satakaksikymmentä puntaa yhtä varmaan kuin yhden pennyn.

— Mutta huomenna ehkä on rankka sade, niinkuin eilenkin oli, ja sitte ei tule asiasta mitään, — sanoi Godfrey, joka tuskin tiesi, toivoiko sellaista estettä vai eikö.

— Eipähän niin! — virkki Dunstan. — Minulla on aina hyvä lykky ilmain puolesta. Kylläpä sataisi, jos itse lähtisit. Sinulla ei koskaan ole valttia; minulla on aina. Sinä olet saanut kauneuden osaksesi, vaan minä onnen, ja sentähden on sinun pitäminen minua luonasi; sinä et koskaan saa mitään toimeen ilman minutta.

— Ääneti nyt ja suusi kiinni! — lausui Godfrey käskemällä. — Ja laita, että olet selvä huomenna, muutoin voit pudota päistikkaa, ja Wildfiren käy pahimmasti.

— Hellä sydämesi olkoon huoleti, — sanoi Dunsey, ja avasi ovea. — Etpä milloinkaan ole nähnyt minun silmiäni ristissä jotakin asiaa suorittaessani; sepä koko leikin pahentaisi. Ja jos putoonkin, niin jo entuudesta sen takaan, että putoan pystyyn aina.

Näin puhuen paiskasi Dunstan oven kiinni ja

jätti Godfreyn niiden katkerien sureilemisten valtaan yksityisten asiainsa suhteen, jotka nyt päivästä päivään vainosivat häntä, ellei hän saanut niitä unhotetuiksi edes hetken aikaa jahdissa tahi juoma- ja pelipöydän ääressä taikka sen harvemmin tapahtuvan ja ei yhtä pian unhottuvan nautinnon ollessa, että sai nähdä mamseli Nancy Lammeterin. Ne hennommat ja vaihtelevaisemmat vaivat, joiden peränä on korkeampaa sivistystä seuraava ylevämpi hellätuntoisuus, ansaitsevat kentiesi säälimystä vähemmin kuin se ulkokohtaisen nautinnon ja lohdutuksen puute, joka jättää vähemmin sivistyneen herkenemättä seurustelemaan omien huoltensa ja surujensa kanssa. Nämät entis-aikain maahovilaiset, joita mielellämme ajattelemme vallan kuivamielisiksi olennoiksi, — semmoisiksi, joiden ainoana työnä oli ympäri tiluksiansa ratsastaminen, jotka tulivat raskasta raskaammaksi satulassa, ja jotka kuluttivat loput päiviänsä siten että vaan puoliksi tunnoillansa ollen viihdyttelivät yksitoikkoisuudesta uneen tuuditeltuja aistejansa, — ne elivät sittekin eloa, joka ei ollut intoa ja virkeyttä vailla. Myös heilläkin oli vastuksensa, ja heidän nuoruutensa hairahduksilla oli seurauksensa; kentiesi oli rakkaus johonkin armaasen impeen, puhtauden, toimen ja vakaisuuden esikuvaan, avannut heidän silmänsä näkemään semmoistakin elämää, jonka päivät eivät olisi tuntuneet pitkiksi, ilman irstaita huvituksiakin; mutta impynen katosi, ja näkö hävisi, ja kun sitte tulivat ylen vanhoiksi metsästämään ja maat halki pyssyä vetämään, mitä heillä sitte muuta oli jäljellä kuin juoda ja ratostella taikka juoda ja harmitella, niin ett'eivät tarvinneet sen enempää vaihtelua, vaan saattoivat lystikseen vielä voimakkaammin matkia, mitä vuoden kuluessa jo sadat kerrat olivat sanoneet? Myös näidenkin puhlakkain ja hätäräsilmäisten ihmisten seassa oli varmaankin moni, joka, — niin jalo oli hänen synnynnäinen

ihmis-luontonsa, — ei edes irstaisuudestakaan voinut muuttua eläimeksi; moni, joka ruusujen kukoistaessa poskilla oli tuntenut huolien tahi surun vaivoja, oli loukannut itsensä sillä sauvalla, jonka nojassa seisoi, taikka oli kevytmielisesti pistänyt jalkansa kahleihin, joista ei minkäänlaisella ponnistuksella voinut päästä; ja näiden surkeiden seikkain ollessa, jommoiset ovat yhteisiä meille kaikille, eivät heidän ajatuksensa voineet löytää mitään lepopaikkaa oman ahtaan historiansa alinomaa poljetun piirin ulkopuolella.

Näin oli kumminkin Godfrey Cass'in laita kuudennellakolmatta vuodellansa. Muuan tunnonvaivan liikutus sekä ne pienet, sanomattomat vaikutukset, joita jokaisesta välisuhteesta tulee pehmeään ja mukautuvaan luontoon, olivat saattaneet hänet salaiseen avioliittoon, joka oli ruostuttanut hänen elämäänsä. Siinä oli kokonainen tarina halvoista kiihkoista, kiiltävistä viehätyksistä ja niiden huomaamisista, jota ei tarvitse tuoda esiin piilostansa Godfreyn karvaissa muistoissa. Hän oli kauvan aikaa tiennyt, että huikaisevan viehätyksen aiheena osaksi oli muuan Dunstanin virittämä paula, se kun veljensä polkunaimisessa näki keinon voidakseen tyydytellä omaa kadetta vihaansa ja ahneuttansa. Jos Godfrey olisi saattanut pitää itseänsä paljaana uhrina, niin ne rautasuitset, joilla sallimus oli hänet suistanut, olisivat hänestä tuntuneet vähemmän kärsimättömiltä. Jos ne kiroukset, joita hän puoli-ääneen mutisi yksinään ollessansa, eivät olisi koskeneet muuta kuin Dunstanin pirullista ilkipintaisuutta, niin hän vähemmin olisi peljännyt tunnustuksen seuraamuksia. Mutta hänellä oli vielä muutakin kirottavaa, — oma rikoksellinen hulluutensa, joka nyt hänestä näytti selittämättömältä mielipuolisuudelta, niinkuin laita on kaikkein hulluuksiemme ja paheittemme, kun ei niiden aiheita enää olemassa ole. Neljä vuotta takaperin oli hän ajatellut Nancy Lamme-

teria ja hiljaa, malttavasti armastellut häntä sinä naisena, joka saattoi hänet ilolla ajattelemaan tulevaisuutta; hän tulisi hänen puolisoksensa ja tekisi hänelle kodin suloiseksi, jommoinen hänen isänsä huone ei ollut ennen koskaan ollut; ja Nancyn alati lähellä ollessa tulisi hänelle helpoksi luovuttaa kaikki ne hullut tavat, jotka eivät olleet huvituksia, vaan ainoastaan vimmallista ajan kuluttamista. Godfrey oli oikeastansa luotu kotoelämään, mutta oli kasvatettu semmoisessa kodossa, missä ei ollut mitään leppeyttä, ja kussa ei jokapäiväisiä tapoja määräämässä ja hillitsemässä ollut ketään järjestyksen haltiatarta; hän oli niin herkkä liikutuksille, että vastustelematta antautui samoihin totuttuihin tapoihin kuin pereen muutkin jäsenet; mutta jonkin hellemmän, pysyväisemmän tunteen puutos, jonkun vaikutuksen ikävöiminen, mikä tekisi hänelle keveämmäksi käydä sitä parempaa tietä, jota kernaammin tahtoi, kaikki se teki, että sievyys, siisteys ja järjestys Lammeterin talossa, jota Nancyn hymyileminen aina niin kuin lempeä päivän paiste valaisi, olivat hänen mielestään ikäänkuin raittiita aamuhetkiä, jolloin kiusaukset uinahtavat ja antavat korvan kuulla sen hyvän enkelin ääntä, joka kehottaa ahkeruuteen, kohtuullisuuteen ja rauhaan. Ja kuitenkaan ei tämän onnelan toivominen ollut saanut häntä pelastetuksi kääntymästä sille tielle, joka iäksi päiväksi oli hänet vievä sieltä pois. Sen sijaan että hän olisi tukevasti tarttunut siihen silkkiköyteen, jolla Nancy olisi johdattanut häntä turvaan viheriöitsevälle rannalle, jossa oli helppo saada lujaa jalansijaa, oli hän vajonnut takaisin rutaan ja lietteesen, jossa turhaan ponnisteli itsensä väsyksiin. Hän oli itse valmistanut kahleensa, jotka estivät häntä kaikesta terveellisestä liikunnosta ja alinomaa karvastuttivat hänen mieltänsä.

Vieläpä oli kuitenkin muuan tila, joka oli nykyistä tukalampi; se tila muka, johon hän joutuisi,

kun se onneton salaisuus ilmi tulisi; ja se halu, joka aina voitti kaikki muut, oli se, että lykkäisi eteenpäin sitä pahaa päivää, jolloin saisi kärsiä seuraukset isänsä rajusta vihastuksesta siitä iskusta, jolla oli haavoitettu hänen suku-ylpeyttänsä, jolloin hänen ehkä täytyisi kääntää selkänsä silleperitylle menestykselle ja arvolle, jossa ainakin oli jonkinlaista syytä elämiseen, ja veisi muassansa tiedon siitä, että oli siksi päivää karkoitettu Nancy Lammeterin katsannosta ja arvon-annosta. Kuta enempi aikaa kului siksi, sitä parempi oli toive päästä kumminkin yhdestä niistä onnettomista seuraamuksista, joille hän itse oli itsensä alttiiksi antanut, — sitä useampia tilaisuuksia hänellä taas oli ihannellen katsella Nancya ja saada häneltä edes yksikin lempeästi viivähtävä silmänluonti. Tätä nautintoa hän välistä tunsi tarvitsevansa, kun oli viikkokaudet karttanut katsella häntä niinkuin sitä kaukaista, siivellistä palkintoa, jota hän tosin pyrki saamaan, vaikka kaikki koetukset sitä varten eivät vaikuttaneet muuta kuin että hänen kahleensa tuntuivat sitä ahdistavammilta. Juuri tänlaisen ikävöimisen kohtausta hän nyt tunsi, ja siinä olisi ollut kyllä voimaa saattamaan häntä uskomaan Wildfirensä Dunstanille ennemmin kuin hän laiminlöisi halunsa tyydyttämistä, jos ei hänellä olisikaan ollut vielä yksi syy haluttomuuteensa huomisen jahdin osallisuuteen. Tänä toisena syynä oli se seikka, että metsästäjäin piti kokoontua lähellä Watherleytä, sitä kauppalaa, kussa se onneton nainen oleskeli, jonka kuva hänelle tuli päivä päivältä inhottavammaksi, ja jota sen pienen kaupungin koko ympäristö muistutti hänelle. Se ies, jonka ihminen itse jollakin pahalla työllä panee niskallensa, voipi tehdä jaloimmankin luonnon pahaksi ja vihattavaksi, ja se helläsydäminen, hyvätahtoinen Godfrey Cass tuli tulemistaan semmoiseksi mieheksi, jonka sydän täyttyi katkeruudesta ja pahoista mielihaluista,

jotka näyttivät menevän sinne sisään, tulevan jälleen ulos ja taas astuvan sisään, ikäänkuin haltiat, jotka sieltä löysivät hyvin valmiin asunnon.

Mitä piti hänen tänä iltana tehdä aikansa kuluksi? Sopihan hyvin mennä alas "Taivaankaareen" kuulemaan, kuinka siellä haasteltiin kukkotaistelusta; siellä oli kaikki koolla, ja mitä muuta siellä voitiinkaan toimittaa, vaikk'ei hän itse puolestaan laisinkaan pitänyt lukua kukkotaistelusta? Snuff, se ruskea lintukoira, joka oli asettaunut hänen eteensä ja hetken aikaa pitänyt häntä vaarilla, hyppäsi nyt ylös hänen rinnoilleen, malttamattomana odottaen hyväilemistä. Mutta Godfrey lykkäsi koiran pois, suomatta sille edes silmäystäkään, ja lähti huoneesta, ja Snuff perässä, joka ei koskaan pitänyt vihaa, — kentiesi siitä kun ei muuta keinoa edessään nähnyt.

Neljäs Luku.

Dunstan Cass, joka lähti liikkeelle varhain aamulla ja antoi hevosensa hiljalleen lötkötellä, niinkuin sen ratsastajan sopii, jonka täytyy eläintänsä säästää, oli menevä sitä tietä, jonka toinen pää vei sen aidattoman maakappaleen ohitse, jota sanottiin Kivilouhokseksi ja kussa se tölli seisoi, jossa Silas Marner nyt oli viisitoista vuotta asunut ja jossa muinoin kivilouhoksen työmiehet pitivät oloansa. Paikka näytti tähän aikaan vuotta perin ikävältä; siihen vei tie, joka oli poljettuna märkään saveen, ja sillensä heitetty kivilouhos oli täpö täynnä ruskeata, lokaista vettä. Tämä oli Dunstanin ensimmäinen ajatus sinne lähetessään, ja toinen oli, että sillä vanhalla kankuri-hupsulla, jonka kangaspuiden hän jo kuuli ratisevan, oli melkoinen summa rahaa johonkin piiloitettuna.

Mistä se tuli, että hän, Dunstan Cass, joka usein oli kuullut puhuttavan saituri Marnerista, ei koskaan ollut tullut ajatelleeksi ehdoitella Godfreylle, että peloittaisi tahi suostuttelisi sitä vanhaa ahmattia lainaamaan rahojansa sitä oivallista vakuutta vastaan, mikä oli nuoren squiren loistavissa tulevaisuuden toiveissa? Tämä keino näytti hänelle niin helpolta ja mieluisalta, erittäinkin kun Marnerin aarteesta tietysti Godfreylle tulisi melkoinen määrä yli sen mitä suorastaan tarvitsi ja antaisi hänelle tilaisuuden tehdä hyvän työn uskolliselle veljellensä, niin että hän oli kääntämäisillään hevosensa kotia takaisin. Godfrey kyllä olisi valmis suostumaan siihen ehdoitukseen; hän ihastuksella ryhtyisi semmoiseen tuumaan, joka vapautti hänet välttämättömästi myömästä Wildfireä. Mutta Dunstanin ajatusten ennätettyä tälle kohtaa, teki hänen taas kovasti mieli jatkaa matkaansa ja se halu pääsi voitolle. Hän ei tahtonut tehdä Godfreylle sitä iloa; hän mieluummin näki, että Godfrey tuli korvennetuksi. Sen lisäksi Dunstan oli hyvin tyytyväinen itseensä, kun tiesi itsellään olevan hevonen myötäväksi ja saavansa tilaisuutta hieroa kauppaa, puhua suuria sanoja, ehkäpä jotakuta nenästäkin vetää. Hän tulisi koko sen tyytyväisyyden isännäksi, mitä veljensä hevosen myönti tuotti, ja vielä päälliseksi saisi ilon panna Godfreyn lainaamaan rahaa Marnerilta. Ja niin hän nyt ratsasti kokouspaikkaan.

Bryce ja Keating olivatkin siellä, kuten Dunstan vallan varmaan oli arvannut — ainahan hänellä oli hyvä onni.

— Mitä nyt, — sanoi Bryce, jonka silmät kauvan olivat hyväilleet Wildfireä; — sinä tänään ratsastat veljesi hevosella; mitäpä se tietää?

— Niin, minä olen vaihettanut hänen kanssaan, — sanoi Dunstan, jonka halu valheesen, silloinkin kun ei se ollut tarpeenkaan, ei vähenty-

nyt siitä, että luultavasti ei kukaan uskoisi häntä; — Wildfire on nyt minun.

— Kuinka, onko hän itselleen hankkinut sinun pitkäjalkaisen konisi? — kysyi Bryce, joka täydelleen tiesi saavansa uuden valheen vastaukseksi.

— Niin, meillä oli tili-asioita välillämme, — vastasi Dunsey jäykästi, — ja Wildfire tasoitti välin. Minä vaan palvelin veikkoani, kun otin hevosen, vaikka kyllä vasten tahtoani, sillä minun teki hyvin mieleni Jortinsin tammaa, aimollisinta täysiveristä, jota voi allensa tahtoa. Mutta Wildfiren aion kuitenkin pitää, kun sen olen kerran saanut, vaikka siitä minulle tässä viimen sataviisikymmentä tarjosi eräs mies tuolta Flittonin kulmalta, — hän on lord Cromleckin ostelija, — kaihisilmä mies viheriässä nutussa. Mutta minä aion Wildfiren pitää; se laskettaa ojain ja aitain yli kuin nuoli. Tammassa on enempi vertä; mutta se on hiukkasen heikokas takapuolestaan.

Bryce heti arvasi Dunstanin tahtovan hevoista myödä, ja Dunstan tiesi hänen arvaavan sen (hevoishuijaus on vaan yksi niitä kaupantekoja ihmisten kesken, joita toimitetaan näin sukkelalla tavalla); ja molemmat katsoivat kaupan olevaksi ensi alullaan, kun Bryce umpimielin väitti:

— Sepä kummallista, että aiot pitää sitä, arvelen minä; en milloinkaan ole kuullut puhuttavan kestään, joka ei ole tahtonut myödä hevostansa, kun on tarjottu puolta enemmän kuin hevonen maksaa. Voitpa kiittää onneasi, jos saat tasan satakin.

Nyt tuli Keating ja asia muuttui tempukkaammaksi. Se päättyi siihen, että Bryce osti hevosen sadalla kahdellakymmenellä punnalla, jotka piti maksettaman, kun Wildfire terveenä ja raittiina tuotaisiin Watherleyn talliin. Dunseyn mieleen juolahti, että hän tekisi kaikkein viisaimmin, jos ei ryhtyisikään sen päivän metsästykseen,

vaan heti lähtisi Watherleyhin, siellä odottaisi Brycen tuloa ja sitte palkkahevosella ratsastaisi rahat taskussa kotiin. Mutta mieli kun teki olemaan joukossa ja se vielä yltyi hänen luottamuksestaan hyvään onneensa sekä siitä aika viinakulauksesta, joka harjakannuksi latkaistiin satulakotelossa olevasta pullosta, niin ei sitä halua ollut helppo sammuttaa, etenkin kun hän ratsasti semmoisella hevosella, joka ei voinut olla nostattamatta kaikkien ihailusta. Mutta kävipä toki niin pahasti, että Dunstanilla erään aidan yli loikatessaan oli niin huono onni, että hevonen syöksi seipääsen mahansa puhki. Ratsastaja itse, jonka personalla ei ollut mitään arvoa markkinoissa, pääsi turmeltumatta; mutta Wildfire raiska, joka ei tiennyt arvostansa, kellahti kyljelleen ja heitti tuskissa henkensä. Vähäistä ennen oli Dunstanin täytynyt lähteä selästä kiristämään satulavyötä, ja oli hän jupisnut monta kirousta tästä seisahduksesta, joka pakotti häntä olemaan viimeisenä juuri päätöksen hetkellä, ja tämä hänen harminsa olikin syynä siihen, ett'ei tullut oikein eteensä katsoneeksi; hän oli likimittäin taas ennättänyt koirain kintuille, kun onnettomuus sattui, ja nyt hän oli innokkaiden ratsumiesten perässä, jotka eivät huolineet siitä mitä takanapäin tapahtui, sekä toisien edellä, jotka eivät vielä olleet kerenneet ja varmaankin kavattaisivat mennä samaa tietä, jossa Wildfiren niin onnettomasti oli käynyt. Dunstan, jonka luonto oli enemmän pitää silmänräpäyksen tapauksista kuin ajatella kaukaisia seurauksia, oli tuskin pääsnyt pystyyn taas ja nähnyt Wildfiren tekevän loppuansa, kun jo tunsi itsensä sangen tyytyväiseksi sentähden, ett'ei ketään ollut näkemässä sitä tilaa, joka ei minkäänlaisella kehumisella ja rupatuksella voinut kadehtimista nostaa. Kaaduttuansa hän vahvisti itseään viinakulauksella ja kaikellaisilla kirouksilla sekä meni niin väleen kuin suinkin jaksoi erääsen oi-

kealla kädellä olevaan metsikköön, jonka kautta toivoi pääsevänsä Watherleyhin ilman vaaratta joutuakseen kenenkään muun jahtimiehen pariin. Hänen oli aikomus siellä vuorota itselleen hevonen ja ratsastaa kotiin, sillä monen peninkulman käyminen pyssy kädessä ja pitkin maantietä saattoi yhtä vähän sopia hänelle kuin muillekaan hänen kaltaisillensa ylpeille nuorukaisille. Siitä hän vähän huoli, että nyt oli vieminen paha sanoma Godfreylle, kun hän samalla saattoi neuvoa häntä Marnerin rahoille; ja jos Godfrey, kuten tapansa aina oli, alussa panisi vastaan tehdäkseen uutta velkaa, josta hänelle itselle tulisi vähin hyöty, niin ei hän kuitenkaan kauvan vastustelisi; Dunstan tiesi voivansa saada Godfreyn mihin tahansa. Hänen mielensä nyt yhä vilkkaammin kuvaili Marnerin rahoja, kun niitä oli suorastaan tarvis; tieto siitä, että täytyisi tulla Watherleyhin jalkamatkassa ja saappaat loassa ja siellä saada vastaanottajaisiksi pilkallisia kysymyksiä tallirengeiltä, teki ilkeää vastustusta hänen malttamattomuudelleen pian päästäkseen takaisin Raveloeen panemaan tuumansa toimeen; ja hänen näin ajatuksissaan kävellessänsä tapahtuva liivintaskun tarkka tutkiminen muistutti, että ne pari kolme pikkurahaa, jotka siellä tulivat hyppysiin, olivat väriltään liian vaaleita voidakseen suorittaa sitä pientä velkaa, ilman jonka maksamista Jennings ei ollut sanonut rupeavansa mihinkään asioimisiin Dunsey Cass'in kanssa. Siihen suuntaan nähden, mitä jahti oli häntä vienyt, ei hän saattanut olla niin erin paljon kauvempana kodista kuin Watherleystä, mutta Dunsey ei ollut juuri erinomaisen selvä päästänsä, vaan tuli tähän johtopäätökseen ainoastaan siitä, että vähitellen älysi olevan muitakin syitä paikalla kääntyäkseen kotia päin astelemaan. Kello oli nyt lähes neljä ja ilma alkoi vetäydä sumuun; kuta pikemmin hän suoriutui tiehensä, sitä parempi. Hän muisti ratsastaneensa maantien poikki ja näh-

neensä tietolpan ainoastaan joitakuita hetkiä ennen Wildfiren kaatumista; sentähden napitti hän päällystakkinsa, kietoi jahtiruoskansa siiman sen varren ympärille ja koputteli ruoskalla saappaitaan hyvin totisena, ikäänkuin vakuuttaakseen itsiänsä, ettei ollut hämmästynyt ensinkään, ja lähti marssimaan siinä varmassa luulossa, että hän toimitti hyvin merkillistä voimistelutemppua, jota saattaisi kerran sopivassa tilaisuudessa tarpeenmukaisesti kuvaella ja ihmeteltäväksi esitellä "Taivaankaaren" ulosvalitulle seuralle. Kun semmoisen nuoren herrasmiehen kuin Dunseyn on pakko siirtymään eteenpäin niin oudolla tavalla kuin omilla koivillaan, niin on ratsuraippa hänen kourassaan vallan soveliaana ojennuskeinona ylen tavattomain asianhaarain suhteen, ja marssiessansa eteenpäin yhä paksummassa sumussa läjähyttelikin Dunstan joka haaralle ratsuraippansa iskuja. Se oli Godfreyn ratsuraippa, jonka hän oli luvatta ottanut, koska siinä oli kultainen kädensija; Dunseyn sitä kädessään pitäessä ei arvattavasti kukaan voinut nähdä, että nimi *Godfrey Cass* oli piirrettynä kädensijaan; näkyvillä vaan oli se, että se oli erinomaisen korea ruoska. Dunsey ei ollut pelkäämättä tapaavansa jotakuta tuttua, jonka silmissä hän näyttäisi kovin surkealta, sillä sumu ei ole mikään suojeleva varjostin, kun tullaan ihan likityksin; mutta kun vihdoin tunsi olevansa niillä hyvin tietyillä Raveloen teillä kohtaamatta ketäkään ihmistä, niin hän itsekseen arveli, että olipa taas vanhan onnensa seurassa. Mutta nyt oli sumusta yhdessä iltahämyn kansa tullut enemmän suojeleva varjos kuin hän tahtoikaan; sillä hän ei voinut eroittaa niitä kuopanteita, joihin aika väliin kuukertui, — ei voinut eroittaa mitään, vaan täytyi urkkia eteenpäin sillä tavoin että ratsuraipallaan noudatteli niitä pieniä pensaita, joita kasvoi vesa-aitain edessä. Mielestään hänen jo pian piti olla lähellä kivilouhosta, joka hänen piti tuntea

eräästä aidan aukosta. Sen hänelle kuitenkin näytti muuan toinen kohtalo, jota ei ollut odottanutkaan, — nimittäin valon kumotus, jonka hän nyt arvasi tulevan Silas Marnerin töllistä. Tämä tölli ja se siellä säilytetty aarre olivat koko matkan häntä ajatteluttaneet, ja hän oli miettinyt keinoja mairitellakseen ja houkutellakseen kankuria luopumaan rahoistansa vähäksi ajaksi, että korkoa kasvaisivat. Dunstan arvasi tarvittavan vähän peloitusta mairittelemisen lisäksi, sillä hänen oma luvunlaskun taitonsa ei ollut niin runsas, että oikein voi mieleen teroittaa mitä hyötyä korkojen saamisesta olisi, ja mitä takaukseen tahi muuhun vakuuteen tuli, niin se hänen mielestänsä oli vaan keino pettää velkamiestä sen toiveen antamisella, että laina tulisi maksetuksi. Kaikitenkin olivat vehkeilemiset saiturin ympärillä jotakin, jonka Godfrey varmaan antaisi rohkeamman ja neuvokkaamman veljensä toimeksi; tätä oli Dunstan odottanut, ja nyt nähdessänsä valon pilkahtelevan Marnerin ikkunaluukkujen raoista oli ajatus kankurin puhuttelemisesta tullut hänestä niin tietyksi asiaksi, että hänen mielestään oli ihan luonnollista ruveta tutustelemaan sen miehen kanssa. Semmoisesta tuttavuudesta saattoi olla monta hyötyä; kankuri ehkä oli jonkin lyhdynkin isäntä, ja Dunstan oli jo saanut tarpeensa hapuilemisesta. Hänellä oli vielä kolme virstaa kotiin ja tie oli tullut niin ilkeän niljakkaaksi, kun sumu oli sateeksi muuttunut. Siis astui hän mäkeä ylöspäin, ei kuitenkaan aivan pelkäämättä syrjähtymistänsä oikealta tieltä, sillä hän ei ollut täyden vissi siitä, tuliko valo huoneen etupuolesta vai päädöstä. Hän toki varovasti koetteli eteensä ratsuraipalla ja seisoi vihdoin vallan eheänä oven edustalla. Hän kolkutti ovea kovasti ja iloitsi siitä luulosta, että se vanha saituri kolinasta säikähtyisi. Hän ei kuullut sieltä mitään liikkumista, kaikki oli hiljaa sisällä. Ehkä kankuri oli käynyt levolle?

Mutta miksi oli hän jättänyt kynttilän palamaan? Sepä oli kummallista unhotusta saiturilta. Dunstan tömisti vielä kovemmin ja tunki, vastausta odottamatta, sormensa sisään reiästä linkun yläpuolella, aikoen hutjuttaa ovea ja nostaa linkkua, koskapa arvelunsa mukaan ovi oli suljettu sisäpuolelta. Mutta tämän kahtalaisen liikutuksen kautta ovi hänen kummakseen aukeni, ja hän seisoi nyt leimuavan takkavalkean edessä, joka valaisi joka sopen majassa, — sängyn, kangaspuut, ne kolme tuolia ja pöydän, — sekä näytti hänelle, ett'ei Marner ollut kotona.

Tällä hetkellä ei mitään voinut olla niin Dunstanin mielehistä kuin takassa roihuava valkea; hän siis astui sisään ja asettautui sen viereen. Tulen edessä oli myös jotakin, joka olisi voinut nälkäistä haluttaa, jos se vaan valmistuksen puolesta olisi ollut edistyneemmässä tilassa. Se oli pieni palanen sianlihaa, joka patahahlasta riippui nuorassa, jonka toinen pää oli kiinni suuressa avaimessa, sillä tavoin kuin usein tehdään köyhissä pereissä, joilla ei ole paistinvarrasta. Mutta läskipalanen oli pantuna hahlan äärimmäiseen päähän, silminnähtävästi sen vuoksi, ett'ei omistajan poissa ollessa ylen paljon paistuisi, — se vanha tihrusilmäinen kohelopää siis syöpi iltaisekseen sianlihaa! — ajatteli Dunstan. Aina oli sanottu hänen nauttivan ainoastansa homehtunutta leipää, hillitäkseen ruokahaluansa. Mutta missä hän nyt ja semmoisena iltana saattoi oleksia, koska oli jättänyt iltaruokansa sillä tapaa olemaan ja ovensa sulkematta? Se vastus, mikä Dunstanilla itsellään äskettäin oli ollut tien osaamisessa, pani hänet ajattelemaan, että kankuri ehkä oli lähtenyt puita noutamaan tahi muulle asialle, ja pudonnut kivilouhokseen. Tämä oli Dunstanille miellyttävää arvelua, joka johti häntä ihan toisenlaisiin arveluihin. Jos kankuri oli kuollut, kenen sitte oli oikeus hänen rahoihinsa? Kuka voi tietää, missä

hänen aarteensa oli kätkettynä? *Kuka saattoi tietää, että joku oli käynyt sisällä ja ottanut sen?* Tätä edemmäksi hän ei tullut mietteissänsä, sillä se tärkeä kysymys: missä on rahat? tunkeui nyt hänen päällensä niin voimakkaasti, että peräti unhotti, kuinka se ei ollutkaan tietty asia, että kankuri oli kuollut. Hidasmielinen ihminen, joka kerran on tullut semmoiseen päätökseen, mikä jotakin halua kutkuttaa, kykenee harvoin pysyttämään sitä tuntoa, että se käsitys, mistä päätelmä on lähtenyt, on vallan epätietoista. Ja Dunstan oli niin hidasmielinen kuin mahdollinen rikoksentekijä tavallisesti on. Hän ei koskaan ollut kuullut puhuttavan useammasta kuin kolmesta paikasta, joihin senkaltaisten ihmisten on tapa piiloittaa rahojansa, nimittäin kattopaneili, sänky ja lattiaan kaivettu kuoppa. Marnerin töllissä ei ollut kattopaneilia, ja ensi työkseen ajatuksen juoksun perästä, jota ahneuden kannus oli kiihoittanut, rupesi hän etsimään sängystä; mutta hänen tätä tehdessään vilkasivat silmät pitkin lattiaa, jossa tiilikivet tulen valossa hyvin näkyivät päälle ripoitetun hiedan alta. Niitä ei kuitenkaan näkynyt kaikkialla, vaan muuan paikka oli, yksi ainoa paikka, joka oli vallan hiedan peitossa, ja siinä hiedassa näkyi sormien sijoja, sormien, jotka silminnähtävästi olivat puuhailleet hiedan levittämistä sille vissille paikalle. Se oli lähellä kangaspuiden polkimia. Silmänräpäyksessä syöksi Dunstan siihen, lakaisi pois hiedan ratsuraipallansa ja pisti sen pään tiilikivien väliin sekä havaitsi siten, että ne olivat irrallaan. Hän nosti äkisti ylös kaksi tiiltä ja sai näkyviinsä sen, minkä ei suinkaan epäillyt olevan hakemisensa esineen; mitäpä muuta kuin rahaa saattoi olla niissä kahdessa nahkapussissa? Ja painosta arvaten täytyi niiden olla täynnä guineitä. Dunstan koetteli ympäri kuoppaa vakuutuaksensa siitä, ett'ei se enempää sisältänyt; pani sitte tiilet pikaisesti paikoilleen ja levitti hietaa

päälle: Tuskin oli viisikään minuuttia kulunut siitä, kun Dunstan tuli huoneeseen; mutta hänestä ne tuntuivat pitkäksi ajaksi, ja vaikk'ei hänellä ollut selvää tietoa siitä, että Marner vielä saattoi olla hengissä ja minä hetkenä hyvänsä astua majaansa, niin hän kuitenkin itsessään tunsi, että muuan selittämätön tuska yllätti häntä, siinä kun nousi ylös pussit käsissään. Hän päätti rientää ulos pimeesen ja sitte miettiä, mitä pusseille tekisi. Hän sulki oven heti kintuiltaan, ett'ei valo ulos pääsisi; tarvitsi vaan mennä muutama askel, niin ei yksikään valon säde luukkujen raoista tahi oven reiästä tapaisi häntä. Sade ja pimeys oli enentynyt ja se oli hänen mieleensä, vaikka oli työlästä käydä molemmat kädet täynnään, niin että tuskin saattoi ottaa ratsuraipan mukaansa. Mutta pari kyynärää astuttuansa hän paremmin laatiutuisi. Tällä päätöksellä hän alkoi käydä eteenpäin pimeässä.

Viides Luku.

Kun Dunstan Cass tuvalta lähti, oli Silas Marner ainoastaan parin sadan askeleen päässä tiellä kylästä päin, säkki hartioilla kauhtanan asemesta ja sarvilyhty kädessä. Hänen ruumiinsa oli väsyneenä; mutta mielensä oli tyven ja hänellä ei ollut vähintäkään vihiä mistään muutoksesta. Turvallisuuden tunnolla on useammin perustuksensa tottumuksessa kuin vakuutuksessa, ja tästä syystä sitä usein on semmoisen muutoksen perästä asianhaaroissa, jonka kylläkin luulisi vaikuttavan levottomuutta. Sen ajan, mikä on kulunut ilman vissin tapauksen sattumatta, vetää useinkin tottumuksen ajatusjohto syyksi, mintähden tapaus ei koskaan ole tapahtuva, vaikkapa ajan kulunta juuri

olisikin se ehto, joka tekee tapauksen tulevaksi. Sen seikan, että on turmeltumatta työskennellyt vuorikaivoksessa kokonaista neljäkymmentä vuotta, on vuorityömies sanova sen syyksi, ett'ei hän pelkää mitään vaaraa, vaikka halkeamia vuoressa on alkanut ilmaantua, ja useinkin ollaan tilaisuudessa havaita, että kuta vanhemmaksi joku ihminen tulee, sitä vaikeampi hänen on saada kuoleman ajatuksia oikein tutuiksi itselleen. Tämä tottumisen vaikutus oli välttämättömästi hyvin suuri semmoisessa ihmisessä, jonka elo oli niin yksitoikkoista kuin Silas Marnerin, joka ei milloinkaan nähnyt mitään uusia kasvoja eikä milloinkaan kuullut haastettavan mistään, mikä hänessä olisi voinut ylläpitää mieliluuloa jostakin odottamattomasta ja muuttuvasta; ja tämä kylliksi selittää, kuinka hän saattoi olla täydessä turvassa, vaikka oli jättänyt kotonsa ja aarteensa tavallista turvattomammiksi. Silas ajatteli kahta suuremmalla mielihyvällä iltaistansa, kun se ensiksikin oli oleva lämmintä ja maukasta ja kun se sitte vielä ei mitään maksaisi hänelle. Se vähäinen sianlihan kappale oli nimittäin lahja siltä oivalliselta emännältä, mamselli Priskilla Lammeterilta, jonka luona hän sinä päivänä oli käynyt kauniin palttinakankaan kanssa; ja ainoastansa semmoisissa tiloissa Silas sallikin itselleen atrian lämmintä liharuokaa. Mutta tänä iltana oli hän tuskin ennättänyt taidolla kietoa nuoran läskipalansa ympäri ja sitoa sen ovensa avaimeen, panna toisen pään patahahlaan ja kiinnittää se siihen, ennenkuin muisti, että tukkonen hyvin hienoa lankaa oli tarpeen siihen uuteen kankaasen, jota hänen piti panna kuteille varhain huomis-aamuna. Tämä oli mennyt hänen mielestään, kun hänen paluumatkalla Lammeter'iltä ei tarvinnut käydä kylän kautta; mutta jonkin asian jättäminen toimitettavaksi kalliina aamupäivänä ei suinkaan voinut tulla kysymykseen. Oli kyllä ilkeän sumuinen ilma ulkona olla; mutta Silas ei

niin paljon pannut mukavuutta huoliakseen; sentähden hän lykkäsi läskipalansa kauvas hahlaan, sieppasi lyhtynsä ja vanhan säkkinsä sekä läksi matkalleen, joka tavallisella säällä olisi vienyt enintään kaksikymmentä minuuttia. Hän ei olisi tainnut lukita oveansa, laittamatta tekaistua paistinvarrastansa vallan kunnottomaksi sekä viivyttämättä iltaruokaansa, ja ei maksanutkaan vaivaa ruveta niin suuriin puuhiin. Kukapa varas osaisi kivilouhokselle tulla semmoisena yönä kuin se? Ja miksikä varas tulisi juuri sinä yönä, kosk'ei ollut tullut kaikkina menneinä viitenätoista vuotena? Näin nyt Silas ei oikein todella itsekseen kysellyt; sen tulee vaan viitata siihen, miten hän voi tuntea itsensä vapaaksi kaikesta levottomuudesta.

Hän pääsi kotiinsa peräti mielihyvissään siitä, että asia oli toimitettu; hän avasi oven ja silmäinsä edessä oli kaikki sinänsä kuin lähteissäkin, se vaan että takkavalkea antoi mieluista lämpimän lisäystä. Hän käveli edes takaisin lattialla, pannessaan pois lyhtynsä sekä hatun ja säkin paikoilleen, niin että omilla naulatuilla saappaillaan hämmensi pois Dunstanin jäljet hiedasta. Muutti sitte läskinsä lähemmäksi tulta ja istuutui hyvillä mielin kääntelemään paistiansa ja samalla itseänsä lämmittelemään.

Ken hyvänsä, joka olisi katsellut häntä, kun punainen tulen valo vivahteli hänen leveällä naamallaan, hänen eriskummaisesti kaiheltelevissa silmissään ja hänen laihalla vartalollansa, olisi ehkä ymmärtänyt sen halveksivan säälimyksen, pelon ja luulevaisuuden, joilla sekaisin hänen naapurinsa Raveloessa häntä katselivat. Mutta harva ihminen saattoi olla niin harmittamaton kuin Marner. Ei edes paisuva kullan himo ja palveleminen voinut hänen vakaassa ja totisessa mielessään siittää mitään pahetta, joka olisi suorastaan tuottanut vahinkoa muille. Sittenkuin hänen uskonsa valo oli

sammutettu, hänen tunteensa hävitetty, oli hän kaikella luontonsa voimalla puuttunut työhönsä ja rahoihinsa, ja samoin kuin muutkin esineet, joita ihminen harrastelee, olivat ne hänessä vaikuttaneet yhdenkaltaisuuttansa. Kangaspuut, joissa hän lakkaamatta työskenteli, olivat vuoronsa vaikuttaneet häneen sekä tehneet hänen ajatuksensa aivan niin yksitoikkoisiksi kuin oma yksimuotoinen äänensäkin. Hänen kultansa, joita hän hautoi ja joiden lisääntymistä hän katseli, olivat koonneet kaiken hänen rakkauskykynsä kivikovaksi eristymäksi, ihan kuin niiden omakin.

Heti lämmittyänsä alkoi hän arvella, että kestäisi ylen kauvan, jos viivyttäisi guineittensä esille ottoa siksi kuin olisi iltaisensa syönyt, ja että olisi hänelle sangen hupaista nähdä niitä edessään pöydällä sill'aikaa kuin nautitsi harvinaisia herkkujaan. Sillä ilo on parhain viina ja Silaksen guineet olivat tänlaatuista kultaista viinaa.

Hän nousi seisoalleen ja laski mitäkään luulematta kynttilänsä lattialle liki kangaspuitansa, lakaisi hiedan pois mitäkään muutosta huomaamatta ja otti tiilet ylös. Hänen nähdessänsä kuopan tyhjänä tykytti sydämensä ankarasti; mutta varma luulo kultainsa katoomisesta ei voinut yht'äkkiä tulla, — ainoastansa säikähtyminen ja innokas koetus tehdä loppu säikähdyksestä. Hän kuljetti vapisevaa kättänsä ympäri kuoppaa, koettaen ajatella mahdolliseksi, että silmät olivat pettäneet; sitte hän piti kynttilää alhaalla kuopassa ja etsi tarkasti, yhä enemmän vavisten. Lopulta hän jo vapisi niin kovasti, että pudotti kynttilän ja ylensi kätensä otsalleen, koettaen niin paljon malttiutua, että voisi ajatella. Oliko kentiesi jonkin äkillisen päätöksen johdosta viimeis yönä pannut kultansa toiseen paikkaan ja nyt unhottanut sen? Veteen pudonnut hakee itselleen hetkeksi jalansijaa liukkaalla kivellä, ja tällä tavoin ollen uskovinansa väärää toivetta viivytti Silaskin epätoivon hetkeä..

Hän haki jok'ainoan loukon, käänsi vuoteensa ylös alaisin ja ravisteli tyynyjä; hän haki uunistaan, johon oli pannut puunsa kuivamaan. Kun ei enää ollut etsittävää paikkaa, lankesi hän taas polvilleen ja hapuili vielä kerran pitkin kuoppaa. Nyt ei enää ollut mahdollinen edes tuokioksikaan välttää totuuden hirveyttä.

Oli kuitenkin vielä yksi vältteen vara, joka aina on tarjona, kun ajatusvoima väsäytyy yllättävän kiihkon painon alla, — nimittäin se mahdottoman odotus, se luottamus vastakkaisiin valekuviin, joka ei vielä ole yhtä kuin mielettömyys, koska paljas ulkonainen tosi-asia sen saa poistetuksi. Silas nousi vavisten polviltaan ja silmäili pöytää; eiköhän, kun oikein kävi, kulta ollut siellä? Pöytä oli tyhjä. Kääntyi sitte ympäri ja katsahti taaksensa, — katsahti haeskellen ympäri huonettaan, ikäänkuin ponnistaen ruskeita silmiänsä saamaan edes vilahduksen pusseista siellä, mistä niitä turhaan oli etsinyt. Hän saattoi nähdä jokaisen kappaleen mökissänsä; — mutta kultansa ei ollut siellä.

Taas pani hän vapisevat kätensä päänsä päälle ja päästi julman, kimakan porahduksen, epätoivon huudon. Muutaman silmänräpäyksen perästä seisoi hän liikkumattomana; mutta parkuna oli pelastanut hänet totuuden ensimmäisestä, hulluutta uhkaavasta liikutuksesta. Hän kääntyi ympäri, horjui kangaspuillensa, istui istunlaudalle ja rupesi tekemään työtä, vainun tapaan etsien työnteossa luotettavinta vakuutusta todellisuudesta.

Ja nyt kun kaikki väärät toiveet olivat kadonneet ja sen surkean totuuden ensi liikutus ohitse mennyt, nyt hänen eteensä tuli mieliluulo varkaasta ja tähän mieliluuloon hän innokkaasti puuttui, sillä varas voi tulla kiinni otetuksi ja saatetuksi antamaan kullat takaisin. Tämä ajatus antoi hänelle hiukkasen uutta voimaa, ja hän hypähti kangaspuistaan oven suuhun. Ovea avatessa

löi sade vasten hänen silmiänsä, sillä sade oli käynyt yhä riuhkeammaksi. Semmoisena yönä ei voinut jälkiä näkyä, — jälkiä? Milloin oli varas tullut? Silaksen poissa ollessa päivällä oli ovi ollut lukossa ja hänen kotiin tullessansa päivällä ei ollut näkynyt mitään väärinteon merkkiä. Ja illalla, niin puhui hän itsekseen, oli myöskin kaikki sillänsä kuin oli jättänytkin. Hieta ja tiilikivet näyttivät siltä kuin ei niitä olisi liikutettu. Oliko se *varas*, joka oli pussit ottanut? Vai oliko se joku julma voima, jota ei mikään käsi tavata voinut, joka iloksensa nyt jo toisen kerran saattoi hänet epätoivon alaiseksi? Tätä epätietoisempaa luuloa ei hän tahtonut panna huoliaksensa, vaan koki voimansa perästä saada ajatelluksi kädellistä rosvoa, jonka voi käsillä kiinni ottaa.

Hän muisteli mielessään kaikkein niiden naapurien nimiä, jotka olivat tehneet jonkin muistutuksen tahi kysymyksen, jota hän saattoi pitää epäluulon aiheena. Niiden seassa oli Jem Rodney, otusten varkaana tuttu ja muunkin suhteen huonomman puolelta tunnettu; tämä oli usein kohdannut Marnerin hänen matkoillansa ja laskenut leikkipuheita kankurin rahoista; olipa hän vielä kerran, huoneesen pistäydyttyänsä pyytämään tulta piippuunsa, suututtanut Marneriä sillä, että jäi olemaan ja lämmittelemään hänen takka-valkeansa loisteessa, sen sijaan kuin olisi pitänyt mennä tiehensä omiin toimiinsa. Jem Rodney se varas oli, — se ajatus oli joinkin tavoin rauhoittavaista. Jem voitiin löytää ja pakottaa antamaan rahat takaisin; Marner ei tahtonut häntä rangaistukseen; hän tahtoi vaan saada takaisin kultansa, joka oli lähtenyt hänen luotansa ja jättänyt hänen sielunsa niinkuin eksyneeksi vaeltajaksi oudossa erämaassa. Varas täytyi saada kiinni. Marnerin mieliluulot laillisesta vallasta olivat epäselviä; mutta hän tunsi itsessään, että piti mennä ilmoittamaan vahinkonsa, ja kylän ylimykset, — pappi, komisarius

ja squire Cass, — kyllä panisivat Jem Rodneyn tahi ken hän olla mahtoikaan toimittamaan varastetut rahat takaisin. Tämän toiveen turvissa riensi hän ulos sateesen, muistamatta päänsä peittämistä ja huolimatta ovensa lukitsemisesta; hän mielestänsä ei jättänyt sinne mitään kadotettavaa. Hän juoksi, kunnes hengähtämisen tarve saattoi hänet hiljentämään vauhtiansa, ja tuli kylään "Taivaankaarta" likimmäisestä talonnurkasta.

"Taivaankaari" oli, Marnerin mielestä, uhallisena yhtymyspaikkana rikkailla ja hyvin-voivilla miehillä, joiden vaimoilla oli ylenpaltiset liinavaate-varat; se oli se paikka, jossa hän varmaankin tapaisi Raveloen mahtavia ja jossa kaikkein pikemmin saisi vahinkonsa kuuluksi. Hän nostatti ovisäppiä ja astui valaistuun antohuoneesen eli kyökkiin, johon paikkaan vähemmän isoisten kävijäin oli tapa kokoontua, kun sitä vastoin vasemmanpuolinen huone oli sitä ulosvalitumpaa seuraa varten, jossa squire Cass'illa usein oli kaksinkertainen ilo olla puheenjohtajana eli äänenkannattajana ja itsensä alentavana osanottajana. Mutta tässä huoneessa oli sinä iltana pimeä, sillä ne ylhäisemmät henkilöt, jotka sen keskuskuntaa kaunistivat, olivat kaikki syntymäpäivillä herra Osgoodin luona, minne Godfrey Cass'kin oli mennyt. Tämän vuoksi oli kyökin korkeaselkäisillä tuoleilla istuva seura tavallista lukuisampi; useat henkilöt, joita muutoin olisi vastaanotettu sivuhuoneessa ja jotka olisivat antaneet vielä isoisemmille tilaisuutta näyttäimään ala-arvoisina ja kerskailemaan, olivat nimittäin tänä iltana tyytyväiset saadessaan muutosta huvituksissaan ja joivat totiansa siinä, missä itse saattoivat kerskata ja olla itseänsä alentavia semmoisessa seurassa, joka ei pyytänyt muuta kuin olutta.

Kuudes Luku.

Jutteleminen, joka oli erinomaisen vilkasta Silaksen lähetessä "Taivaankaaren" porttia, oli tavallisuuden mukaan ollut kankeata ja harvasanaista, ensin kun seura kokoutui. Alku tehtiin piippujen puhaltamisella niin ääneti, että se oli oikein totisuuden tapaista; isoisemmat vieraat, jotka joivat totia ja istuivat valkeata lähinnä, katsoa tuijottivat toinen toistaan, juuri kuin se, joka ensimmäiseksi räpähyttäisi silmiään, kadottaisi jonkin vedon, sill'aikaa kuin seuran olutta juova osasto, enimmäkseen miehiä manchesteriläis-röijyissä ja mekoissa, katseli alaspäin ja käsillään hivutteli suutansa, ikäänkuin olisivat olleet maahanpaniaisvieraita ja pakotettuina vaarinottamaan siivoa surullisuutta. Isäntä, herra Snell, puolta-pitämätön valtias, joka ei ihmisten välillä tehnyt mitään eroitusta, ne kun kaikki olivat olentoja, jotka yhtä paljon olivat märkien tarpeessa, lopetti vihdoin äänettömyyden sillä, että puoli-ääneensä lausui sukulaiselleen, teurastajalle:

— Onpa useampia kuin yksi, jotka sanoisivat, että se oli kaunis eläin, jonka sinä, Bob, eilen sait kotiisi?

Teurastaja, muuan ilomielinen, naurukas, punatukkainen miekkonen, ei ollut se, joka äkkipikaisesti antoi vastauksensa. Hän vetää pölytti muutaman savun, sylki ja vastasi: — Joka sen sanoo, John, se ei ole niin peräti väärässä.

Kun tämä kehno koetus saada juttelua käymään oli tehty, oltiin taas yhtä äänettömänä kuin ennenkin.

— Oliko se punainen Durham-lajin lehmä? — kysäsi hevoisseppä, joka muutaman minuutin kuluttua puuttui jutun lankaan.

Hevoisseppä katsoi isäntään, isäntä katsoi teurastajaan, niinkuin siihen, jonka pitäisi vastata.

— Punainen se oli, — vastasi teurastaja leppeästi, käheällä äänellään, — Durhamin lajia se oli myös.

— Sitte ei sinun tarvitse *minulle* sanoa, keltä sen ostit, — sanoi hevoisseppä ja katsoi ympärilleen vähän ylvästellen; — tiedänpä minä, ken se näillä tienoin punaisia Durhamin eläimiä pitää. Ja sillä on, eikös ole, valkoinen tähti otsassa, sen päälle lyön pennin vetoa? — Tätä kysyessään hevoisseppä kumartui kädet polvilla eteenpäin ja vilkutti niin sukkelasti silmiänsä.

— Niin, niin, — kaiketi sillä sekin oli — sanoi teurastaja pitkääsen ja luuli antaneensa oikean myöntävän vastauksen. — Sitä en suinkaan ole vastaan.

— Senhän minä tiesin, — jatkasi hevoisseppä, oikaisi selkäänsä ja puhui vissimmästi: — jos en minä tunne herra Lammeterin lehmiä, niin tahtoisinpa tietää, kuka ne tuntee. Ja mitä tulee siihen lehmään, jonka sinä ostit, niin tiedänpä sen, joka oli myötä ja antoi sille sisään, — sanokoon minua vastaan ketä haluttaa.

Hevoisseppä röyhisti itseään, ja teurastaja hyväsen kielikantimet hiukan venähtivät. — Minä en tahdo sanoa ketään ihmistä vastaan, — pakisi hän, — minä pidän rauhasta ja hauskuudesta. Toinen leikkaa suuria kyljyksiä, — minä ne leikkaan vähiä; mutta en minä siitä muiden kanssa riitele. Kaikki mitä sanoa voin, on, että se on kaunis elukka, ja hänen, joka elukoista jotakin ymmärtää, oikein herahtaa vesi suuhun, kun sen näkee.

— Jahah, se on sama lehmä, jolle minä annoin sisään, se on vissi se, — jatkoi hevoisseppä vinhasti, — ja se oli herra Lammeterin lehmä; muuten sinä valehtelit, kun sanoit sitä punaiseksi Durham-lehmäksi.

— Minä en milloinkaan valehtele, — sanoa kähäytti teurastaja entisellä äänellään, — enkä

koskaan sano ketään vastaan, — ei vaikka olisi semmoinen, joka sanoisi naamansa mustuvan; sellaisten kanssa ei mull' ole mitään tekemistä; ne ei minua liikuta. Sen vaan sanon, että kaunis elukka se oli. Ja mitä mä sanon, siinä pysynkin; mutta riidellä en huoli kenenkään kanssa.

— No ethän, — arveli hevoisseppä ja loi koko seuran päälle silmäyksen, jonka piti näyttää, että hän aikoi oikein pistellä. — Ja sinä et kai ole taulapää, häh, — ja sinä kai et sanonut, että se oli punainen Durham-lehmä, — ja sinä et sanonut kai, että sillä oli tähti otsassa, häh, — pysypä vaan siinä, koskas niin hyvin pysyt!

— Nonoh, nonoh! — väliytyi isäntä. — Antakaa nyt lehmän olla rauhassa! Totuus on keskivälillä; teillä on kummallakin oikein ja kummallakin väärin, kuten aina sanon. Ja että lehmä oli herra Lammeterin, sitä en vastaan pane; mutta sen vaan sanon, että Taivaankaari on Taivaankaari. Ja mitä siihen tulee, jos puheeksi otetaan Lammeter, niin tepä enimmin tietänette siitä asiasta, herra Macey, eikö niin? Te muistatte, kun herra Lammeterin isä ensin tuli näihin tienoihin ja osti kartanonsa täällä.

Herra Macey, räätäli ja lukkari, jota jälkimäistä virkaa leinitauti oli pakottanut hänet tasaamaan erään laihaposkisen miehen kanssa, joka istui vastapäätä häntä, pani harmaan päänsä kallelleen ja vyhtesi peukaloitaan itsemielehisenänsä, mutta vähän paheksivin silmin. Hän naurahti sääliväisesti vastaukseksi isännän mielelle ja virkkoi: — Niin vain, niin vain, kylläpä tiedän, kylläpä; mutta minä annan muiden puhua. Minä laulan viimeisiä virsiäni nyt ja lasken nuoret sijaani. Kysykää niiltä, jotka ovat käyneet koulua Tarleyssä; ne ovat oppineet kaunopuheisuutta ne; sitä konstia ei ollut minun aikoinani.

— Jos sillä minua tarkoitatte, herra Macey, — sanoi hänen sijaisensa, näyttäen arvoltaan lou-

katuksi, — niin en minä koskaan ole se, joka puhun silloin kuin ei sovi puhua. Minun on laitani, niinkuin virressä veisataan:

"Mi hyvä on, en tiedä vaan,
Mutt' teenkin sitä ainiaan."

— Sepä se! Minäpä soisin, että voisitte pitää palkkanne, kun sen olette saaneet; jos niin kernaasti tahdotte *tehdä*, niin tehkääpä juuri *se!* — lausui eräs pitkävartinen, lystikäs mies, joka arkipäivinä oli aimollinen pyörämaakari, vaan sunnuntaisin alotti virret. Puhuessaan iski hän silmää kahdelle seuran jäsenelle, jotka yleiseen olivat tunnetut nimillä "laneitti" ja "luikuri", hyvin tietäen, että hän lausui, mitä Raveloen musiikillinen yleisö ajatteli.

Herra Tookey, lukkarin-sijainen, joka oli siinä huonossa huudossa, mikä tavallisesti seuraa kaikkia virkasijaisia, punehtui kovin, mutta vastasi sangen sävyisästi: — herra Winthrop, jos teette hyvin ja näytätte minun väärin tekeväni, niin en minä ole se, joka sanoisin, ett'en tahdo itseäni parantaa. Mutta monikin ylen paljon luottaa omaan korvaansa ja tahtoo kaikkia noudattamaan häntä. Lieneepä toki kaksi ajatusta, sen luulisin.

— Niin kyllä, niin, — sanoi herra Macey, joka oli mielihyvissään, että käytiin nuorellaisen pöyhkeyden kimppuun, — siinä olet oikeassa, Tookey; ainahan on kaksi ajatusta; yksi se, joka itsellä on omasta itsestänsä, ja toinen se, joka siitä muilla on. Olisipa kaksi mieltä halenneesta kellostakin, jos kello itse voisi kuulla.

— Niin, herra Macey, — sanoi Tookey parka yksitotisena kaikkein muiden nauraessa. — minä otin osakseni hoitaakseni lukkarin virkaa pastori Crackenthorpin tahdosta, kun teidän kivulloisuutenne tekisi teidät siihen kykenemättömäksi, ja

siihen kuuluu myös kuorissa veisaaminen, — miksikä te itse muutoin olisitte tehnyt samoin?

— Aivan niin; mutta hän se vanha herrasmies ja te olette eri miehiä, — sanoi Ben Winthrop. — Hänpä johonkin kelpaa, hän. Squiren oli tapa tarjota lasi hänelle, ainoastaan kuullakseen hänen laulavan "The Red Rovier"; eikö hän tehnyt niin, herra Macey? Se on luonnonlahja. Katsokaapa mun pientä poikaani, Aaronia; hänellä on luonnonlahja; hän osaa laulaa nuotin aivan tesmälleen, juuri kuin rastas. Mutta te, herra Tookey, te teette paraiten, kun pysytte aamenessanne; teidän laulunne on hyvää kyllä, kun rupeatte nenä-äänille. Mutta teidän sisäpuolenne se juuri ei ole musiikille luotu; se on ihan kuin säröillyt pilli.

Tämänlaatuinen suorastaan asiasta tapaava oikoisuus oli leikinlaskun osavinta muotoa "Taivaankaaren" vierasten kesken, ja siellä ei ollut ketään, joka ei myöntänyt Ben Winthropin puhdasta loukkausta yhtä oikeaksi kuin herra Maceyn kompasanatkin.

— Jopa näen, minnepäin kallistuu, — sanoi nyt herra Tookey, jonka oli mahdotonta sen kauvemmin pysyä jäykkänä. — Sepä on vaan juonia saada minua pois kirkkolaulajain joukosta, niin ett'en saisi mitään osaa joulurahoista, — siinä se on kaikki. Mutta minäpä puhuttelen pastori Crasckenthorpia siitä asiasta; minä en aio sallia kenenkään näpähytellä nenääni.

— Aivan niin, Tookey! — sanoi Winthrop. — Me maksamme teille osanne, että pääsemme pitämästä teitä joukossamme, — sen me teemme aivan rehellisesti. Onpa paljo, josta kernaasti maksetaan, kunhan siitä vaan päästään tässä mailmassa.

— Noh noh! — keskeytti isäntä, jonka mielestä oli hyvin vaarallinen peri-ajatus maksaa ihmisistä sen vuoksi että olisivat poissa, — leikkiähän leikki on, luulen ma. Täällä olemme kaikki

hyviä ystäviä, sen luulisin. Täällä on meidän sekä antaminen että ottaminen. Teillä on kummallakin oikein ja kummallakin väärin, niinkuin mun on tapa sanoa. Minä pidän herra Maceyn puolta siinä, että on kaksi ajatusta, ja jos joku kysyisi minun arveluani, niin sanoisin, että ne ovat oikeita molemmat. Tookey on oikeassa ja Winthrop on oikeassa; ja niiden ei tarvitse muuta kuin ratkaista riitansa ja sopia keskenään.

Hevoisseppä pöllytteli aika savuja piipustaan, ikäänkuin osottaakseen ylenkatsettansa sille joutavalle juttuamiselle. Itsellä hänellä ei ollut korvaa musiikille ja hän ei koskaan käynyt kirkossa, koskapa kuului lääkintä-ammattiin ja helposti voi tulla haetuksi katsomaan jotakuta nelijalkaista potilasta. Mutta teurastaja, jolla oli musiikillinen sielu, oli jakanut osan-ottonsa Tookeyn tappion ja rauhan pitämisen välillä.

— Niin, — sanoi hän, kehitelläkseen isännän sovinnollista ajatusta, — totta on se, että me pidämme vanhasta lukkaristamme; se on aivan luonnollista, sillä hän oli hyvä laulaja ja hänellä on veli, joka on tunnettu ensimmäiseksi viulunsoittajaksi tällä paikkakunnalla. Syntipä on oikein, kun ei Salomon asu meidän kylässä ja saata virittää viuluaan meille, kun mielemme tekee, — eikös niin, herra Macey? Minä hänelle antaisin maksat ja kynttilät ilmaiseksi, — tekisinpä niin!

— Niin kyllä, — vastasi herra Macey suurella mielihyvällä, — meidän suku on ollut musiikilliseksi tunnettu niin kauvan kuin muisto menee entisiin aikoihin. Mutta se asia nyt on loppumaisillaan, niinkuin olen Salomonille sanonut joka kerta kuin häntä olen tavannut; tätä nykyä ei ole semmoisia lauluääniä kuin muinoin, ja ketään ei ole, joka muistaa mitä me muistamme, jos ei juuri vanhat varikset.

— Muistattehan te, kun herra Lammeterin

isä ensin tuli näille seuduille, muistattehan, herra Macey? — kysäsi isäntä.

— Luulisinpa muistavani, — vastasi vanhus, joka nyt oli pääsnyt sen johdattavan seikan päähän, mikä oli tarpeen, ennenkuin hän sai ruvetuksi kertoelemaan, — ja sievä vanha herrasmies hän olikin, yhtä sievä, milt'ei sievempi kuin se herra Lammeter, joka nyt elää. Hän tuli tänne pohjan puolista; mutta kuinka kaukaa, siitä ei minulla ole tietoa. Täällä ei ole ketään, joka oikein tuntee sen tienoon; mutta se ei kuitenkaan voinut olla niin kaukana pohjasessa taikka niin erilainen meidän seutujen suhteen, sillä hänellä oli muassansa muuan kaunis lampaanlaji, niin että siellä täytyy olla laitumiakin ja muuta, kuin järjellistä pitää olla. Me kuulimme sanottavan, että hän oli myönyt oman maatilansa ottaakseen vastaan Warrens'ia, ja se näytti oudosti tehdyksi, että se, jolla oli omaa maata, muutti vieraisin paikkoihin ja vuorosi maatilkun siellä. Kävi kyllä puhe, että siihen oli syynä hänen vaimonsa kuolema; mutta tapahtuneesen löytyy kylläksi syitä, joista ei kukaan tiedä, — niin paljon minä olen oppinut, vaikka moni on niin viisas, että paikalla osaa luetella viisikymmentä syytä, vaikka oikea syy piileilee jossakin nurkassa, josta ei kukaan sitä näe. Kohta kuitenkin tuli kuuluksi, että olimme saaneet uuden pitäjääläisen, joka tiesi kaikellaiset asiat, piti hyvää taloa ja nähtiin kernaasti kaikkein seuroissa. Ja nuori herra, — nykyinen herra Lammeter, sillä hänellä ei koskaan ollut sisarta, — kosioitsi pian mamselli Osgoodia, sen herra Osgoodin sisarta, joka nyt on, ja sievä, kaunis impi hän olikin, — sitä on uskominen; — sanotaan tämän tytön olevan hänen näköisensä: mutta se on niin tavallista, että ihmiset puhuvat mitä eivät tiedä. Minä sen tiedän, minä, sillä minä autoin kirkkoherraa, jona silloin oli herra Drumlow, autoin häntä heitä yhteen vihkiessänsä.

Tässä herra Macey pysähtyi; hän kertoi aina jaksoittain, sillä hän piti siitä paljon, että aina osain välillä kysyttiin.

— Niin niin, ja siinä tapahtui jotakin merkillistä, eikös niin, herra Macey, niin ett'ette niin helposti voinut unhottaa sitä naimista? — väliytyi isäntä mielistellen.

— Kävipä niin, sen tietänen, — jotakin *oikein* merkillistä! — vastasi herra Macey vilasten sivullensa. — Herra Drumlow, — se ukko rukka, hänestä minä pidin, vaikka oli hiukan sekaisin päästänsä, osaksi vanhuuttansa, osaksi siitä kun oli tapansa maistaa vähän lämmintä, milloin aamukylmillä piti virkaa tehdä. Nuori herra Lammeter ei saanut malttaneeksi, vaan tahtoi häitä Tammikuussa, ja se on kieltämättä hyvin sopimaton aika pitää häitä, sillä niiden ei ole niinkuin ristiäisten tahi hautajaisten, joita ei voi lykätä toistaiseksi; — ja herra Drumlow, — ukko parka, hänestä minä paljon pidin, — kun hänen piti ruveta kysymään, niin teki kysymykset vallan nurin päin ja sanoi: "tahdotko ottaa tämän miehen aviovaimoksesi?" — sanoi hän, ja sitte sanoi hän: "tahdotko ottaa tämän vaimon aviomieheksesi?" Mutta kaikkein lystintä oli se, ett'ei muut kuin minä sitä huomannut, ja ne vastasivat sukkelaan "tahdon!" aivan niinkuin olisin minä sanonut "Amen" oikealla paikkaa, kuulematta mitä edellä kävi.

— Kuulittehan te, kuinka pappi sanoi, kuulittehan, herra Macey? Te olitte oikein tarkka, eikös niin? — kysyi teurastaja.

— Jumala varjelkoon, mitäs muuta! — sanoi herra Macey, joka piti pysähdystä ja sääliväisesti naurahti kuultelijainsa heikolle milikuvatille. — Mutta minä vapisin kiireestä kantapäähän, oli aivan kuin olisin ollut kahtia reväisty; enhän voinut keskeyttää pastorin puhetta, siihen edesvastaukseen en voinut ruveta; mutta sitte ajattelin it-

sekseni: onkohan ne nyt oikein vihityt, kun sanat tuli niin edestakaisin? Päätäni oikein kierrätti, sillä minusta on aina ollut huokeata tarkemmin mietiskellä asioita; mutta lopulta ajattelin kuitenkin: eipähän ole sanat, vaan tarkoitus, joka parikunnan rakentaa. Sillä oikein kyllä pastori tarkoitti, ja niin teki morsian ja sulhanen myös. Sitte mieleeni juolahti, ett'ei tarkoituskaan riitä kaikkiin; sillä saattaahan olla tarkoitus liimata yhteen kaksi puunkappaletta, ja liima voi olla huonoa, niin kuinkas sitte käy? Sentähden itsekseni arvelin: ei se ole tarkoitus, vaan liima se on. Ja minun oikein päätäni pyörrytti, aivan samoin kuin pitää soittamani kolmella kellolla yht'aikaa, kun me tulimme sakastiin ja he rupesivat nimiänsä allekirjoittamaan. Mutta mitä tässä puhumisesta? — Ettehän te voi ymmärtää, mitä kaikkia tuleekaan ajatelleeksi semmoisessa tilaisuudessa.

— Mutta te vaan ette sanonut mitään, herra Macey, vai kuinka? — kysyi isäntä.

— En niin sanaakaan, ennenkuin pääsin kahden kesken herra Drumlowin kanssa; mutta sittepä sanoinkin kaikki puhtaaksi, tietysti velvollisella kunnioituksella, niinkuin aina tein. Mutta hän ei sitä pitänyt minään ja sanoi: mitä turhia, Macey; älkää olko millännekään; ei se ole tarkoitus eikä sanat, vaan se on kirkko-käsikirja, joka sen tekee: se se liima on. — Niin hän siitä pulasta pääsi; sillä, näetten, papit ja tohtorit, ne osaavat kaikki ulkoa, niin ett'ei niiden tarvitse aprikoita; mikä on oikein, mikä väärin jossakin asiassa, niinkuin minun monesti tehdä täytyy. — Ja se on totta, että vihkiminen oli vallan oikea; mutta rouva Lammeter, hän joka oli ollut mamselli Osgood, kuoli, ennenkuin tyttäret kasvoivat suuriksi; mutta mitä rikkauteen tulee ja muuhun sellaiseen, niin se talo vertaansa saa hakea.

Jokainen herra Maceyn kuultelijoista oli kuullut tämän jutun sata kertaa; mutta sitä kuullel-

tiin kuin papin saarnaa, ja muutamissa kohdin lakkasi savun pöllytys piipuista vähäksi aikaa, että kuultelijat saattaisivat kaikella tarkkuudella käsittää odotettuja sanoja. Mutta vielä oli jäljellä enempi, ja isäntä Snell asianomaisesti teki johdatus-kysymyksen.

— Kuulkaapa nyt, sanoittehan te herra Lammeterillä olleen kauniit tavarat näille tienoin tullessaan?

— Niinpä niin, — vastasi herra Macey; — mutta sen mä sanon, että nykyisellä herra Lammeterillä on ollut vaivaa pitää niitä koossa. Aina on muka ollut se puhe, ett'ei kukaan voi rikastua Warrens'issa, vaikka se heillä on halvasta hinnasta, koska se on, kuten sanotaan, hospitaalikartano.

— Se se, ja te parhain tietänette, miten siitä tuli hospitaalikartano, luulen ma? — sanoi teurastaja.

— Kylläpä tuon tiedän! — vastasi ukko vähän pilkallisen näköisesti. — Minun isän-isäni teki tallin-ovet samalle herra Cliff'ille, joka tuli tänne ja rakensi ne suuret tallit Warrens'issa. Ne tallirakennukset ovat kolme vertaa suuremmat kuin squire Cass'in, sillä hän, Cliff nimittäin, ei milloinkaan ajatellut muuta kuin jahtia ja hevosia. — Hän oli Londonilainen räätäli, sanoivat ihmiset, joka oli tullut hulluksi, niin oli hän peijannut iässään. Hän ei osannut ratsastaa, ei niin nimeksikään; hän ei pysynyt hevosen selässä laisinkaan; sitä kuuli isän-isäni vanhan squire Cass'in sanovan vissiin sata kertaa. Mutta ratsastaa hänen piti, kuin olisi hitto häntä riivannut siihen; ja hänellä oli poika, kuusitoistavuotias loppi, ja ei isä tuon tahtonut antaa oppia muuta kuin ratsastamista, paljasta sitä vaan, — vaikka poika sitä niin pelkäsi, sanottiin. Sitä jokainen hoki, että isä tahtoi ratsastuttaa räätäliä ulos pojasta ja tehdä häntä herrasmieheksi; — olenpa itsekin

räätäli, mutta se minä olen Jumalan avulla ja kunnialla; minä olen ylpeä siitä, sillä "Macey, räätäli", on ollut kirjoitettuna meidän portin päällä aina ennen niitä aikoja, kuin kuningattaren kuva rahoista otettiin pois. Mutta Cliff se häpesi räätälin nimeä, ja hänestä oli tukalaa kuulla ihmisten nauravan hänen ratsastamis-hulluuttansa, ja ei kukaan parempi näillä seuduin tahtonut hänen kanssaan seurustella. Oli kuin oli, niin se poika parka kääntyi kipeäksi ja kuoli, eikä isäkään kauvan elänyt hänen jälkeensä; hän tuli entistä hassummaksi, ja huhu kävi, että hän meni ulos yösydäminä lyhty kourassa alas talliin ja sytytti siellä kynttiläjoukon palamaan, hän kun ei unta saanut; siellä hän seisoi ja mäikytteli piiskallaan ja katseli hevosiaan, ja sanottiin, että olipa Jumalan lykky, ett'ei talli palanut poroksi ja järjettömät elukka-parat sinne sisään. Viimein hän kuoli vallan raivopäänä, ja nyt nähtiin, että hän oli antanut kaiken omaisuutensa Warrens'ineen päivineen eräälle hospitaalilaitokselle Londonissa, ja sillä muotoa Warrens tuli hospitaalikartanoksi. Mutta tallirakennuksia ei herra Lammeter käytä koskaan; ne ovat aivan tyhjillään; kun niiden ovissa käydään, niin kumahtelee kuin ukkonen yli puolen pitäjästä.

— Mutta onhan tallissa mitä muuta kuin päivän valolla nähdään, eikös niin, herra Macey? — sanoi isäntä.

— Onpa kylläkin; meneppäs vaan sitä tietä pimeänä yönä, — vastasi Macey ja räpähytti silmiään niin kamalasti, — ja sanokaa sitte, jos ette nähnyt kynttilöitä tallissa ja kuullut hevosten tömistelemistä ja ruoskan läikinää ja semmoista parkunaa sitte, kun ei ole pitkältä päivään. Sitä on sanottu "Cliff'in joutopäiväksi" aina siitä asti kun olin pieni nulikka, ja se tietää, että se on se joutopäivä, jonka piru antaa Cliff'ille tulikivi-kattilassa kiehumasta. Kaiken tämän kuulin isä vai-

najaltani, ja hän oli ymmärtäväinen mies hän, vaikka tähän aikaan on niitä, jotka tietävät mitä tapahtui, ennenkuin syntyivätkään, paremmin kuin tietävät omat kalunsakaan.

— Mitäpä siihen sanotte, Dowlas? — sanoi nyt isäntä hevoissepälle, se kun siinä istui vallan malttamatonna saadakseen purkaa sydäntänsä. — Siinä oli papu teidän purraksenne.

Herra Dowlas oli vapaa-ajattelija tässä seurassa ja kerskasi siitä.

— Mitä siihen sanon? Minä sanon, mitä sen *täytyy* sanoa, joka ei ehdollansa kävele kyynysilmin. Minä sanon, että olen valmis panemaan vetoa kymmenen puntaa kenen kanssa tahaan, jos hän jonakuna yönä, kun ei sada, mielii seurata minua Warrens'in tallien vieriselle vainiolle, ja siellä me emme näe kynttilöitä emmekä kuule hiiskaustakaan, ellei se ole oman henkimisemme ääntä. Sen sanon minä, ja sen olen sanonut monta kertaa; mutta ketään ei ole, joka uskaltaisi panna kymmenen punnan setelin niiden aaveitten tähden, joista ovat niin varmat.

— Sillä tapaa kyllä sopii vetoa panna, — sanoi Ben Winthrop. — Yhtä hyvin saattaisit pitää vetoa jonkun kanssa, ett'ei hän kylmettyisi, jos seisoisi kaulaansa myöten avannossa talviyönä. Olisihan se hyvä voitto, kun voittaisi vedon, koska hän kuitenki paleltuisi. Joka sen uskoo, että Cliff vainaa kummittelee, hän ei sinne uskalla niin vähästä kuin kymmenestä punnasta.

— Jos herra Dowlas tahtoo tietää, kuinka oikein asian on laita, — sanoi herra Macey pilkkanaurulla ja pani peukalonsa yhteen, — niin ei hänen tarvitse vetoa tarjota; menköön vaan sinne ja olkoon siellä itsekseen, siitä ei häntä kukaan estä; ja sitte hän voipi antaa meidän muiden tietää, olemmeko väärässä.

— Kiitoksia paljon! Äärettömästi olen teille kiitollinen; — sanoi hevoisseppä ja ähisi kiukusta

— Jos muut ovat hassuja, niin ei minun sentähden tarvitse hassu olla. *Minun* ei tarvitse tutkia, miten kummitusten laita on, sen jo tiedän ennestäänkin. Mutta vetoa vastaan minulla ei ole mitään, — kunhan kaikki käy rehellisesti ja kunnolla. Jos joku tahtoo lyödä vetoa kymmenen pundia, että minä olen näkevä Cliff'in joutopäivän, niin menen minä ja asetun sinne. Mitään seurakumppania en tarvitse. Se on minusta yhtä pieni asia kuin tähän piippuun paneminen.

— No, mutta ken sitte katsoo ja tarkastaa, että menetkin sinne. Se vedonpano ei ole rehellistä, — sanoi teurastaja.

— Sekö ei rehellistä? — äyhkäsi herra Dowlas. — Sitäpä tahtoisin silmiin katsoa, joka uskaltaa sanoa minun tarjoovan vilpillistä vetoa. Kuuletteko, herra Lundy, minun olisi hauska kuulla teidän sanovan sitä!

— Kylläpä sen luulen, — arveli teurastaja. — Mutta se ei tule minuun ollenkaan. Et sinä kuulu minun kaupuksiini, ja minä en suinkaan tahdo alentaa hintaasi. Jos ken tahtoo sinusta tarjota niin paljon kuin luulet maksavasi, niin aivan kernaasti minun puolestani! Minä en tahdo muuta kuin rauhaa ja hauskuutta.

— Sitä jok'ainoa nalkuttava rakkikin tahtoo, kun sille kalikan viskaa, — sanoi hevoisseppä. — Mutta minä en pelkää ihmisiä enkä aaveita, ja minä olen valmis panemaan rehellisen vedon; — minä en ole mikään koira, joka luirailee sapa jalkain välissä.

— Tässä on kuitenkin yksi asia merkittävä, herra Dowlas, — alkoi nyt isäntä puhua oikein viisastellen ja lepyttämällä. — Minun arvellakseni on ihmisiä, jotka eivät voi nähdä aaveita, vaikka niitä olisi ihan nenän edessä. Ja siihen onkin perustuksia. Vaimoni, esimerkiksi, ei saata haistaa mitään, vaikka pidettäisiin mitä tuimimmalle haiskahtavaa juustoa nenän alla. Minä en ole kos-

kaan nähnyt aaveita, ja sentähden aina aattelen, ett'ei minulla ole hajua semmoiseen. Ymmärtäkää vaan oikein, minä nyt panen aaveen juuston sijaan, siinä se on kaikki aivan yhtä. Sentähden pidän molempien puolta; totuus on keskivälillä, kuten aina on tapani sanoa. Jos nyt Dowlas menis sinne ja seisois siellä ja sanoisi, ett'ei ole koko yönä nähnyt niin pienintäkään Cliffin kummituksista, niin olisin hänen puolellansa; ja jos joku toinen väittäisi, että Cliff kumminkin kummittelee, niin olisin *hänenkin* puolellaan. Minä perustan päätökseni hajulle, minä.

Isännän perustus ei tahtonut oikein käydä hevoissepän mieleen, hän kun ei ensinkään rakastanut sellaista väitöstapaa.

— Tuulen tuomia! — sanoi hän ja pani pois lasinsa suutuksissaan. — Mitä hajulla siinä on tekemistä? Onko milloinkaan aave silmää sinistänyt keltään? Sitäpä juuri haluaisin tietää. Jos aaveet tahtovat minua heitä uskomaan, niin olkoot kävelemättä pimeässä ja yksinäisillä paikoilla, — näyttäkööt itseänsä missä on eläviä ihmisiä ja sytyttäkööt sitte kynttilänsä.

— Ikäänkuin aaveet siitä lukua pitäisivät, uskooko semmoinen taitamaton ihminen heitä! — lausui herra Macey, peräti ylenkatsoen hevoissepän pätemättömyyttä arvostelemaan tonttuja ja kummituksia.

Seitsemäs Luku.

Mutta jo ensi hetkenä näytti siltä, kuin olisivat aaveet olleet suostuvaisempia kuin herra Macey heistä luulikaan, sillä Silas Marnerin kalpea, laiha muoto näkyi yht'äkkiä seisovana kynttilän valossa, sanaakaan lausumatta, vaan katsellen

läsnäolevia kummallisilla silmillään, jotka tuskin näyttivät olevan maallisen olennon. Kaikki pitkät piipunvarret liikahtivat yht'aikaa, ikäänkuin säikähtyneen hyönteis-parven tuntosarvet, ja kaikki läsnä-olijat, vieläpä se epäilevä hevoisseppäkin, tunsivat mielessään, kuin olisivat nähneet, ei Silas Marnerin lihassa, vaan haltia-hahmuna, sillä se ovi, josta Silas oli sisään tullut, oli niin niiden korkeaselkäisten tuolien takana, ettei kukaan ollut nähnyt hänen tuloansa. Herra Macey, joka istui kauvimpana hahmusta, tunsi luultavasti semmoista iloa voitostaan väittelyssä, ett'ei ollut yhtä paljon kuin toiset osallinen yleisestä pelästyksestä. Olihan hän aina sanonut, että kun Silas Marner oli siinä eriskummaisessa tilassa, johon aika ajoin joutui, hänen sielunsa oli erillään ruumiista. Tässä nyt oli todistus, vaikka hän ainakin olisi ollut yhtä tyytyväinen ilman sitäkin. Muutamat hetket oltiin peräti äänetönnä, kun Marnerin hengähtämisen tarve ja levottomuus ei sallinut hänen puhua. Isäntä, joka muisti velvollisuudekseen pitää talonsa alttiina kaikille ja luotti siihen turvaan, mikä hänellä oli alituisesta puolenpitämättömyydestään, otti viimein vaivakseen ruveta aavetta manaamaan.

— Herra Marner, — lausui hän leppeästi, — kuinka nyt on laitanne? Mitä asiaa teillä on tänne?

— Minä olen ryöstetty! — puhkesi Silas puhumaan ja veti raskaasti henkeänsä. — Minua on ryöstetty. Minä tahdon hakea komisariuksen, — minä rauhatuomarin, — hakea squire Cass'in ja pastori Crackenthorpin.

— Pidä hänestä kiinni, Jem Rodney, — huusi isäntä, joka nyt oli unhottanut aavepelkonsa, — hän on tunnottomana, näen mä! Hän on märkä läpikotaisin.

Jem Rodney istui äärimmällä ja heti vieressä siinä kuin Marner seisoi; mutta häntä ei ollenkaan haluttanut tehdä mitä käskettiin.

— Pitäkää itse häntä kiinni, te herra Snell, jos mielenne tekee! — sanoi Jem jotenkin suuttuneena. — Hän on tullut ryöstetyksi, ja murhatuksi myös, siltä se näyttää, — lisäsi hän puoli-ääneensä.

— Jem Rodney! — parahti Silas, kääntyen ympäri ja luoden kummalliset silmänsä mieheen, jota oli varonut.

— No, herra Marner, mitä minusta tahdotte? — sanoi Jem, vähän vavisten ja kohottaen oluthaarikkaa muun aseen puutteessa.

— Jos te se olitte, joka varastitte mun rahani, — sanoi Silas ja pani rukoillen kätensä ristiin, ja kyynelet olivat tukehuttaa hänen äänensä, — niin antakaa ne minulle takaisin, ja minä en suo mitään pahaa teille. Minä en aio saattaa teitä poliisin käsiin. Antakaa ne minulle, niin saatte, — niin saatte pitää yhden guineen.

— Olenko minä rahanne varastanut? — tiuskasi Jem. — Viskaanpa tuon haarikan vasten naamaanne, jos sanotte, että minä olen rahanne varastanut!

— Nonoh, nonoh, herra Marner, — sanoi isäntä, nousten rehevästi seisoalleen ja käyden Marneria käsivarteen; — jos te kannatte epäluuloa ketä kohtaan, niin sanokaa suoraan ja näyttäkää, että olette täydellä mielellä, jos muka tahdotte, että joku kuulee puhettanne. Olettehan te märkä kuin upotettu rotta. Istukaa nyt puulle itseänne kuivaamaan ja puhukaa oikein suunne puhtaaksi!

— Jaha, tehkääpä niin! — sanoi hevoisseppä, joka rupesi arvelemaan, ett'ei ollut oikein selvillään itse kanssansa tässä tilaisuudessa. — Olkaa siinä seisomatta tuijottamassa ja huutamassa, ellette tahdo, että pieksämme teidät pahanpäiväiseksi niinkuin hullun. Sentähden juuri olen tähän asti vaiti ollut; luulinpa miekkosta hourupääksi.

— Niin, antakaa hänen istuutua! — sanoi useampi ääni yht'aikaa, kaikki hyvillänsä, siitä,

että kysymys kummitusten todellisuudesta vielä jäi avoimeksi.

Isäntä pakotti Marneria riisumaan märän nuttunsa ja sitte istumaan tuolille, joka seisoi erillään muista, seurakehän keskessä ja tulen vastapäätä. Kankuri, ylen heikko ollen mitään muuta vissiin tahtomaan kuin apua rahainsa takaisinsaanniksi, totteli vastustelematta. Seuran hetken-aikainen pelko oli nyt unhottunut uteliaisuuden rinnalla, ja kaikki käänsivät kasvonsa Silakseen päin, kun isäntä, jälleen istuneena, virkkoi:

— Noh, herra Marner, mitä teillä nyt oli sanottavaa? Onko teiltä ryöstetty? Puhukaa!

— Parasta olisi, että hän jättäisi uudelleen sanomatta, että minä olen rahat ottanut! — äyhkäsi Jem. — Mitä minä olisin hänen rahoillaan tehnyt? Yhtä hyvin saattaisin varastaa kirkherran messupaidan ja käydä keikuttaa siinä.

— Suus kiinni nyt, Jem, ja kuulkaamme vaan mitä hänellä on sanomista! — väitti isäntä. — Kas niin, Marner!

Silas kertoi nyt tapahtumansa, usein keskeytettynä kysymyksillä, niin pian kuin se salakähmäinen varkaus tuli tiedoksi.

Hänestä oli aivan outoa ilmoittaa huoliansa naapureilleen Raveloessa, istua valkean loisteella, joka ei ollut oma, ja nähdä kasvoja sekä kuulla ääniä, joissa oli avun saannin likimmät toiveet, — kaikki tämä varmaankin vaikutti Marneriin, vaikka kyllä vahinko enimmästi ajatteluttí häntä. Meidän tietoisuudessamme on harvoin selkoa siitä, millä tavalla jokin tunne alkaa nousta sisässämme; nesteen pitää kierrellä monet kerrat, ennenkuin havaitsemme vähintäkään umpun puhkeemaa.

Se puolittainen epäluulo, jolla kuulijat ensin häntä kuultelivat, katosi vähitellen hänen onnettomuutensa varman todellisuuden edeltä; naapurien oli mahdotonta epäillä Marnerin puheen totuutta, ei senvuoksi, kuin olisivat he kyennet hänen il-

moitustensa laadusta yht'äkkiä päättämään, ett'ei ollut mitään perustussyytä valheellisiin puheisin, vaan sentähden, että, kuten herra Macey muistutti, "semmoisella ihmisellä, jolla itse piru oli takaturvana, ei suinkaan voinut olla niin huonoa onnea" kuin Silas paralla oli ollut. Se eriskummainen asianhaara, ett'ei varas ollut jättänyt mitään jälkiä peräänsä ja että sillä oli ollut tieto siitä jokaisen kuolevaisen arvaamattomasta hetkestä, jona Silas lähti kotoa oveansa sulkematta, — sepä asianhaara paljo enemmän näytti saattavan siihen johtopäätökseen, että se tuttavuuden väli, jossa Silaksen luultiin siinä kohden olevan, jos sitä muka milloinkaan oli ollut, nyt oli lopen herennyt, ja että siis sen ruman tepposen Marnerille oli tehnyt joku, jota ei kukaan komisarius voinut kouriinsa saada. Miksi sen yliluonnollisen varkaan tarvitsi odottaa, kunnes ovi jäisi lukitsematta, sepä oli jotakin, jonka kysyminen ei kenenkään mieleen juolahtanut.

— Jem Rodney sitä ei ole tehnyt, herra Marner, — sanoi isäntä. — Te ette saa kantaa epäluuloa Jem raukkaa kohtaan. Voipi kyllä olla, että Jemin on jotakin suorittamatta jonkun jäniksen taikka muun semmoisen suhteen, jos jokaisen olisi pakko aina pitää silmänsä auki eikä koskaan niitä räpähyttää; — mutta Jem on nyt istunut tässä ja juonut tuopistaan niinkuin siivoin mies kylässä, ennen kuin te, herra Marner, lähditte kotoannekaan, kuten itse olette maininnut.

— Niin oikein, — sanoi herra Macey, — ei mitään syytöksiä viattomia vastaan! Se on laissa kieletty. Vieraita miehiä täytyy olla, ennenkuin kukaan syylliseksi päätetään. Ei mitään syytöstä viattomia vastaan, herra Marner!

Silaksen muisti ei ollut mennyt niin uinuksiin, ett'ei nämät sanat olisi sitä havahuttaneet. Semmoisella katuvaisuudella, mikä hänessä oli yhtä outoa ja kummallista kuin kaikki muukin tänä

viimeis tuntina tapahtunut, hypähti hän ylös tuoliltaan ja meni Jemin eteen ja tuijotti häneen, ikäänkuin olisi tahtonut vakautua hänen kasvojensa muodosta.

— Minä tein väärin, — virkki hän, — niin, niin, — minun olisi pitänyt ajatella ensin. Ei ole mitään, mikä todistaa teitä vastaan. Se vaan, että te olitte käynyt minun tykönäni useammin kuin kukaan muu, ja sentähden te tulitte mieleeni. Minä en syytä teitä, — en syytä ketään; — mutta — lisäsi hän ja nosti kätensä otsalleen sekä katsoi surusilmin ympärilleen — mutta minä koetan, — minä koetan arvikoita, missä rahani voisivat olla.

— Kyllä maarin ne on siellä, missä on kyllin kuuma niitä sulattaa, luulen ma, — sanoi herra Macey.

— Huh! — sanoi hevoisseppä. — Sitte hän kysyi poliisimestarin tapaan: kuinka paljo rahaa saattoi pusseissa olla, herra Marner.

— Kaksisataa seitsemänkymmentä kaksi puntaa, kaksitoista shillingiä ja kuusi penniä, kun ne luin mennyt yönä, — vastasi Silas ja istui huoaten.

— No, sitte niitä ei ollut niin raskas kantaa! Joku konna on käynyt luonanne, sepä on vissi; ja mitä siihen tulee, ett'ette nähnyt mitään jälkiä ja että hiekka oli liikuttamatta, — niin on asia se, että teidän silmänne ovat juuri kuin hyönteisen: niiden pitää katsoa niin läheltä, ett'ette voi nähdä paljoa yht'aikaa. Minulla on se luulo, että jos minä olisin ollut teinä taikka te minuna, — sillä se on yhden tekevää, — niin ette mielestänne olisi löytänyt kaikkia sillänsä, kuin se lähteissänne oli. Mutta minun arvellakseni nyt kahden meistä pitää seurata teitä komisariuksen, herra Kenchin luokse, — hän sairastaa vuoteen omana, sen minä tiedän, — ja pyytää häntä nimittämään yksi meistä sijaisekseen; sillä niin on laki, ja enpä luulisi kellään olevan siinä asiassa mitään

sanan sijaa minua vastaan. Eihän ole niin pitkältä Kenchille, ja jos minä tulen hänen sijaiseksensa, niin lähden teidän kanssanne, herra Marner, tarkoin tutkimaan asuntoanne; ja jos kellä olisi mitään tätä vastaan sanomista, niin on se kovin minun mieleeni, että hän nousee ja puhuu suunsa puhtaaksi.

Tämän paksulta vuotaneen puheen kautta oli hevoisseppä jälleen tullut oikealle tuulelleen ja odotti vallan varmaan, että hän valittaisiin yhdeksi lähetyskunnan jäseneksi.

— Joutaapa katsoa, miten ilman on laita, — sanoi isäntä, joka myöskin kohdastaan arveli itsellään olevan jotakin sanomista asiassa. — Siellä sataa vielä yhtä kovasti, — lisäsi hän, katsottuansa ulos ovesta.

— Enpä minä ole se, joka pelkään vähää sadetta, — sanoi hevoisseppä. — Se näyttäisi pahalta, jos rauhatuomari Malamin korville tulisi, että kunnioitettavat miehet niinkuin me ovat saaneet tietoa ilmi-annosta eivätkä ole asiassa askeltakaan astuneet.

Tähän ajatukseen suostui isäntä, ja sittenkuin hän oli kuulustanut seuran mielipidettä sekä asianomaisella tavalla läpikäynyt vissit temput, jotka kirkon korkeampien ylimysten seassa yleiseen tunnetaan nimellä *nolo episcopari*, myöntyi hän ottamaan vaivakseen lähteä herra Kenchin luokse. Mutta hevoissepän suureksi mielikarvaudeksi teki nyt herra Macey väitteen vastoin hänen otollisuuttansa olla vara-komisariuksena; se tietomiehen kaltainen vanha-herra, joka tahtoi olla lain tuntija, sanoi nimittäin todeksi asiaksi, jonka hänen isänsä oli hänelle opettanut, ett'ei kukaan tohtori saattanut ruveta komisariukseksi.

— Ja tehän olette tohtori, luulisin, joskopa olettekin vaan lehmätohtori, — sillä kärpänen on kärpänen, vaikka onkin hevoiskärpänen, — perusteli herra Macey, itsekin ihmetellen järkevyyttänsä.

Tästä nousi ankara kiista, kun hevoisseppä ei mielellään tahtonut luopua tohtorin arvon vaatimuksesta, mutta väitti, että tohtori voi olla komisarius, jos niin tahtoi, — koskapa oli laissa se mieli, ett'ei hänen tarvinnut olla, ellei itse tahtonut. Herra Macey arveli semmoisen puheen olevan tyhjää tuulta, kosk'ei lain tarvinnut olla hellempi tohtoreita kuin muitakaan ihmisiä kohtaan. Ja jos tohtorien luonto oli enemmän kuin muiden ihmisten semmoinen, ett'eivät huolineet tulla komisariuksiksi, niin kuinka vihdoin herra Dowlas saattoi olla niin halukas siksi päästäkseen?

— Vähäpä minä huolin komisariuksena olemisesta, — sanoi nyt hevoisseppä, joka tästä toteennäytön tavasta tuli viimeisilleen, — ja sitä ei voi minusta sanoa kukaan, jos vaan tahtoo pysyä totuudessa. Mutta jos rettelöä ja kateutta syntyy siitä, kenen on meneminen Kenchin luo sateessa, niin menköön, ketä haluttaa; niin paljon vaan sanon, että minä en siihen rupee.

Isännän väliymisestä riita kuitenkin lakkasi. Herra Dowlas suostui seuraamaan toisena personana, ilman mitään tointa viran puolesta, ja kun Silas varustettiin eräällä vanhalla nutulla, niin hän molempien seurakumppaniensa kanssa taas lähti ulos sateesen, ajatellen niitä pitkiä öitä, jotka edessä olivat, ei niinkuin se, joka lepoa halajaa, vaan kuin se, joka odottaa saavansa "valvoa aina aamuun saakka".

Kahdeksas Luku.

Kun Godfrey Cass puoliyön aikana palasi Osgoodin tanssipidoista, ei häntä kovin kummastuttanut kuulla, ett'ei Dunsey vielä ollut takaisin tullut. Kentiesi hän ei ollut myynytkään Wildfi-

reä, vaan odotteli toista tilapäätä, — kentiesi oli hän sinä sumuisena yönä kernaammin majautunut "Puna-Leijonaan" Watherleyssä, jos metsästys oli pidellyt häntä lähitienoolla, sillä Dunstan ei juuri mikseenkään pannut, että veljensä sai odottaa. Godfreyn mielen oli niin paljon tekemistä Nancy Lammeterin kauneuden kanssa, se oli niin täynnä sitä harmia hänestä itsestään ja kohtalostansa, jota Nancyn näkeminen aina hänessä nosti, ett'ei monikaan ajatus kääntynyt Wildfireen tahi Dunstanin luultuun menetykseen.

Seuraavana aamuna oli koko kylä jalkeilla varkauden sanomasta, ja Godfreyn, samoin kuin kaikkein muidenkin, työnä oli kerätä uutisia ja keskustella niistä sekä käydä kivilouhoksella. Sade oli poistanut kaiken mahdollisuuden voida eroittaa mitään jälkiä; mutta paikkaa tarkasti tutkittua oli kylästä poispäin löydetty tulirauta ja limpsiöpala, puolittain lokaan vajonneina. Ne eivät olleet Silaksen tulukset, sillä ne ainoat, mitä hänellä milloinkaan oli ollut sellaisia, olivat vielä tallessa hänen hyllyllään, ja yleisesti jäätiin siihen päätökseen, että mainituilla tuluksilla oli jotakin yhteyttä varkauden kanssa. Harvalukuinen vähemmistö puisti päätään ja esitteli sen ajatuksensa, ett'ei tuluksista saatu suurta valoa varkaudelle, että herra Marnerin oma kertomuskin näytti jotenkin kummalliselta ja että ennenkin oli nähty esimerkkiä siitä, kuinka joku itse oli tehnyt tekosen ja sitte pannut oikeudet liikkeelle saamaan tekijätä ilmi. Mutta kun heiltä totisemmin kysyttiin tämän luulonsa perustuksia ja mitä herra Marner semmoisesta väärästä ilmi-annosta voittaisi, niin he vaan puistelivat päätään kuin ennenkin ja sanoivat, ettei kukaan voinut tietää, mitä vissit ihmiset ymmärsivät voitolla; sitä paitse muka oli kellä hyvänsä oikeus pitää oma ajatuksensa, ja eihän kaakuri, niinkuin sen jokainen tiesi, ollut oikein selvä päästänsä. Herra Macey tosin puolusti Marneria kaikkia petoksen

luulemisia vastaan, mutta hän oli kuitenkin epäileväisenä tuluksien suhteen; vieläpä hän arvelikin, että siihen tahdottiin perustaa melkeittäin jumalatonta selitystä, jossa oli se sisällys, että kaiken piti tapahtua ihmisen kädellä, ja ett'ei olisikaan mitään voimaa, joka saattoi korjata guineet, liikuttamatta tiilikiviä. Vaan sittekin hän kirpeästi herjasi herra Tookeytä, kun se innokas virantekijä, jonka mielestä semmoinen ajatus erinomaisen hyvin sopi lukkarille, meni vielä kauvemmaksi ja otti epäilläkseen, oliko oikein ensinkään ruveta tutkimaan semmoisen varkauden asiaa, joka oli tapahtunut niin eriskummaisten asianhaarain ollcssa.

— Niinkuin sitä, — lopetti herra Tookey sanelunsa, — niinkuin sitä ei olisi muuta kuin semmoista, mitä tuomarit ja komisariukset onkeensa saavat.

— Varokaa liian ylhäälle ampumasta, Tookey, — sanoi herra Macey ja väänsi varoittaen päätänsä, — niin te aina teette; jos minä viskaan kiven ja se osuu, niin teidän mielestänne voipi johonkin parempaan osata, ja te sitte koetatte sinkahuttaa kiveä vielä kauvemmaksi. Mitä minä sanoin, se tarkoitti tuluksia; minä en sanaakaan lausunut tuomareita ja komisariuksia vastaan, ne on Georg kuningas asettanut, ja pahoinpa sopisi pitäjään virkamiehen sättiä kuningasta.

Sill'aikaa kuin tämmöisiä puheltiin ulkopuolella "Taivaankaarta" siihen kokoontuneessa parvessa, pidettiin sisäpuolella ylevämpää neuvoittelua, jossa esimiehenä oli herra kirkkoherra, Crackenthorp, ja jäseninä squire Cass sekä muita isoisempia pitäjääläisiä. Nyt oli juuri isännän, herra Snellin, — joka oman sanansa mukaan oli tottunut panemaan kaksi ja kaksi yhteen, — päähän pälkähtänyt, että tulukset, jotka hänen varakomisariuksena ollessaan oli ollut kunnia löytää, sopi panna yhteen vissien muistojen kanssa eräästä kulkukauppiaasta, joka noin kuukautta ennen oli

käynyt ravintolassa ja tosiaankin ilmoittanut itsellänsä olevan tulukset iskeäkseen tulta piippuunsa. Tässähän silminnähtävästi oli johtolanka, jota pitäisi voida noudatella. Ja koska muisto, kun sitä tarpeenmukaisesti virkistetään soveliailla aineilla, väliin on niin ihmeellisen yltäkylläistä, muistui vähitellen herra Snellin mieleen, että kulkukauppiaan muoto ja puheet olivat erinomaisen syvältä liikuttaneet häntä. Hänellä oli "katsanto silmässään", jota ei herra Snellin hentohermoinen ruumiin-rakennus sallinut. Hän kyllä ei ollut puhunut mitään erityistä, — paitse mitä hän mainitsi tuluksista; — mutta mitä joku ihminen sanoo, se ei tee niin paljoa kuin se, millä tapaa sitä sanotaan. Paitse sitä oli hänellä ulkomaalainen, tummankarvainen iho, joka ei juuri hyvää tiennyt hänen rehellisyytensä suhteen.

— Oliko hänellä renkaat korvissa? — kysäsi pastori Crackenthorp, joka vähän tunsi ulkomaan tapoja.

— Jahah, — malttakaa, — antakaas olla! — sanoi herra Snell, ikäänkuin opelias tenhonäkijä, joka ei mielellään tee erhetystä, jos vaan sen välttää taitaa. Hän veulotti suutansa ja tiirutti silmiään, juuri kuin koettaisi nähdä korvarenkaita, mutta näytti kohta luopuvan siitä kokeesta ja sanoi: — oikein, hänellä oli laatikossaan korvarenkaita kaupaksi, ja sentähden on luonnollista luulla, että hän itsekin semmoisia piti. Mutta hän kävi tässä kylässä melkein jok'ainoassa talossa, niin että ehkä joku muu näki ne hänen korvissaan, vaikk'en minä vallan varmaan voi taata hänellä semmoisia olleen.

Herra Snell oli oikeassa, kun luuli, että joku muu muistaisi kulkukauppiaan korvarenkaat. Kun nimittäin tutkimuksen meno tuli kylässä tutuksi, sanottiin hyvin tärkeäksi asiaksi, että kirkkoherra oli tahtonut tietää, oliko kulkukauppiaalla renkaat korvissa, ja siitä tuli se vakuutus, että sen seikan

todistamisesta paljo rippui. Jokainen, joka sen kysymyksen kuuli ja jolla ei ollut vissiä käsitystä kulkukauppiaasta korvarenkaattomana, rupesi suorastaan ajattelemaan häntä korvarenkaalliseksi, suuremmilla tahi pienemmillä renkailla, aina asianhaarain mukaan. Ja semmoinen mieliluulo muuttui pian eläväksi muistoksi, niin että lasimestarin vaimo, muutoin hyvä ihminen, joka ei suinkaan ollut hidas valhettelemaan, oli valmis julistamaan, yhtä vissiin kuin hän aikoi ensi jouluna ripille mennä, että hän kulkukauppiaan molemmissa korvissa oli nähnyt paksut renkaat, muodoltaan puolikuun tapaiset. Rajasuutarin tytär taas, Jenny Oates, jolla oli vilkkaampi mielikuvatti, sanoi, ei ainoastaan hänkin ne nähneensä, vaan niiden vielä päälliseksi panneen veren kihisemään hänen suonissaan, aivan samoin kuin tälläkin hetkellä, jona tässä seisoi.

Että nyt vielä selvemmälle saataisiin se vyhti, jonka alkupää oli tuluksissa löydetty, alettiin kyläkunnassa koota kaikkia niitä kaluja, joita kulkukauppias kussakin talossa oli myöskennellyt, ja koko se näin syntynyt keräämä vietiin "Taivaankaareen", ja pidettiin siellä näytteillä. Kylässä oli nyt tullut yleiseksi luuloksi, että varkauden ilmi saamista varten oli paljo tehtävää "Taivaankaaressa", ja ett'ei kenenkään miehen tarvinnut vaimonsa edessä puolustella sinne menemistänsä, niin kauvan kuin se oli paikka, missä tärkeitä yhteiskunnallisia velvollisuuksia täytettiin.

Toiveet jokseenkin lakastuivat, vieläpä syntyi suuttumustakin, kun tietyksi tuli, että Silas Marnerilla, squiren ja kirkkoherran häneltä kysyessä, ei ollut mielessä tallella muuta muistoa kulkukauppiaasta kuin se, että hän oli käynyt hänen ovensa edustalla, mutta ei päässyt sisään, vaan kääntynyt samassa takaisin, kun Silas, ovea raottaen, ei ollut sanonut ostavansa mitään. Se oli Silaksen todistus, vaikka se mieliluulo, että kulku-

kauppias oli syypää, hänessä lujasti pysyi, josko vaan senkin tähden, että hän sitä luullessaan sai varman käsityksen siitä paikasta, mihin kullat olivat joutuneet, sittenkuin katosivat piilopaikastansa; hän nimittäin nyt voi nähdä ne kulkukauppiaan laatikossa. Mutta kylässä vissillä mielipahalla lausuttiin, että kenenkä muun hyvänsä kuin semmoisen "villityn eläimen" kuin Marnerin oli täytynyt nähdä sen miehen kuljeksimista, sillä kuinka olisi hän saattanut jättää tuluksensa ojaan ihan siinä vieressä, ellei hän siellä olisi oleskellut? Epäilemättäkin oli hän yhtä ja toista vaarinottanut, kun Marnerin näki ovessa. Eihän tarvinnut kuin katsoa kankuriin niin voi nähdä, että hän oli puolihassu saituri. Olipa ihme, ett'ei kulkukauppias ollut häntä murhannut; semmoiset rengaskorvaiset miehet olivat olleet murhaajia useammin kuin kerta mailmassa; olipa yksi ollut käräjillä oikeuden edessä niinkin hiljakkoin, että vielä oli ihmisiä elossa, jotka sen muistivat.

Godfrey Cass tuli "Taivaankaareen", kun herra Snell jo sadannen kerran lateli kertomustansa; hän piti sitä asiaa vallan joutavana, sanoi itsekin ostaneensa kynäveitsen kulkukauppiaalta ja katsoneensa häntä jokseenkin lystiksi huliviliksi; kaikki mitä puhuttiin miehen katalasta ulkonäöstä, sen Godfrey sanoi paljaaksi lörpötykseksi. Mutta sitä kylässä pidettiin ainoastaan ajattelemattomana puheena siltä nuorelta mieheltä, "niinkuin muka herra Snell yksin olisi kulkukauppiaassa nähnyt jotakin eriskummaista". Päin vastoin löytyi kumminkin puoli tusinaa, jotka olivat valmiit menemään rauhatuomari Malamin tykö ja antamaan vielä päättävämpiä kertomuksia kuin isännällä oli antaa. Toivottiin vaan, ett'ei herra Godfrey lähtisi Tarleyn luo kaatamaan vettä herra Snellin innokkaihin kertomiin sekä siten estäisi tuomaria ulosantamasta peräänkuulutusta. Godfreyllä varottiin olevan semmoiset aikeet, kun hänen ilta-

päivällä nähtiin nousevan hevosen selkään ja ratsastavan Tarleyn tietä myöten.

Mutta tähän aikaan oli jo Godfreyn osanotto varkauden asiasta tauonnut ja hän sen sijaan tullut levottomammaksi Dunstanin ja Wildfiren suhteen. Hän ei lähtenytkään Tarleyhin, vaan Watherleyhin, voimatta sen kauvemmin olla epätietoisena. Että Dunstan oli tehnyt sen tepposen ja mennyt tiehensä Wildfiren kanssa, palatakseen kotiin kuukauden lopussa, sittenkuin oli pelannut tahi muulla tapaa hutikoinnut pois hevosen hinnan, se oli mahdollista, ja sitä hän ajatteli enemmänkin kuin mitään tapaturmaa, joka olisi kohdannut ratsua tahi ratsumiestä; ja nyt kun herra Osgoodin tanssipidot eivät enää olleet hänen ajatuksissaan, oli hän mielipahoillaan itsestään, kun oli uskonut hevosensa Dunstanille.

Pelkojensa maltuttamisen sijaan yllytti hän niitä vielä enemmän sillä turhaluuloisella liikutuksella, jonka valtaan me kaikki joudumme, että nimittäin onnettomuuden tapahtuminen on vähemmän todennäköistä, kun sitä odotetaan mitä pahimmaksi; ja kuullessansa hevosen jalankapsetta ja nähdessään hatun vilahtelevan aidan päällitse eräässä tien ristiyksessä, tunsi hän itsessään, kuin olisi manauksensa onnistunut. Mutta tuskin oli hevonen tullut näkyviin, niin hänen mielensä taas masentui. Se ei ollutkaan Wildfire, ja muutamaa tuokiota myöhemmin eroitti hän, ettei ratsastaja ollut Dunstan, vaan Bryce, joka pidätti hevostansa puhutellakseen häntä ja jonka kasvoin muoto näytti, ett'ei hänellä ollut mitään mieluisia uutisia.

— Hyvää huomenta, herra Godfrey; kylläpä teillä herra Dunseyssä on hyvin onnellinen veli, häh?

— Mitä se tietää? — kysäsi Godfrey äkisti.

— Mitä, eikö hän vielä ole kotiin tullut? — kysyi Bryce.

— Kotiin? Ei! Mitä onkaan tapahtunut! Sanokaa pian! Mitä on hän tehnyt hevosellani?

— Ahaa! Jopa minä sitä luulinkin, että hevonen oli teidän, vaikka hän sanoi teidän sen luovuttaneenne hänelle.

— Onko hän sen kumoon ratsastanut ja koivet taittanut? — kysyi Godfrey, vihasta punehtuen.

— Entäpä pahemminkin! — vastasi Bryce. — Minä olin hänen kanssaan sopinut ostaakseni hevosen satakahdellakymmenellä; — kyllä ylellinen hinta; mutta se luontokappale on aina ollut mielehiseni. Mutta sitte hän pystyttää hevosen, — antaa sen loikata teräväseipäällisen aidan yli, ylhäällä mäellä ja oja siinä alipuolella. Hevonen oli jo hyvän aikaa maannut kuolleena, ennenkuin kukaan häntä näki. Vai niin, hän ei siis ole sitte kotona käynyt?

— Kotona! Ei! — vastasi Godfrey. — Ja parasta onkin hänen, että pysyy poissa. Voi, kun olinkin semmoinen tomppeli! Olisihan pitänyt ymmärtää, että se virren lopuksi tulisi.

— Niin, ja puhuakseni totta teille, — jatkoi Bryce, — sittenkuin hevoskauppa oli tehty, juolahti mun mieleeni, että hän oli saattanut ratsastaa sillä ja myödä sen teidän tietämättänne, sillä minä en uskonut sitä hänen omakseen. Minä tiesin, että Dunsey välistä kävi veijarin toimia. Mutta mihin hän on mahtanut mennäkään? Watherleyssä ei häntä kukaan ole nähnyt. Turmeltua hän ei ole saattanut, sillä hänen on pitänyt mennä tiehensä.

— Turmeltua? — matki Godfrey terävästi. — Hän ei koskaan saa turmiota, — hän on vaan luotu tekemään turmiota muille ihmisille.

— Te olette siis antanut hänelle luvan myödä hevosta? — kysyi Bryce.

— Niin olen; minä tahdoin myödä sen, — se oli aina hiukan liiaksi kovasuinen minulle, — sanoi Godfrey, jonka ylpeys ei saanut kärsityksi sitä mieliluuloa, että Bryce arvaisi täytymyksen olleen syynä myömiseen. — Minä olen nyt me-

nossa häntä tiedustelemaan, — minua aavisti, että onnettomuutta oli tapahtunut. Nyt käännyn minä takaisin, — lisäsi hän ja käänsi hevosensa, mielien päästä Brycen seurasta, sillä hän tunsi, että se kauvan peljätty käänne hänen elämässään nyt oli tulossa. — Te nyt, luullakseni, ratsastatte Raveloeen?

— En tällä kertaa, — vastasi Bryce. — Minä läksin tätä tietä, kun olin aikeissa Flittoniin, ja arvelin yhtä hyvin saattavani pistäytyä ylös teidän luoksenne sivu mennessäni ja ilmoittaa mitä tiesin hevosesta. Luullakseni ei herra Dunseytä haluta itseänsä näyttää, ennenkun pahin aika on ohitse. Hän on luultavasti mennyt Kolmi-kruunuun Whitbridgen tykönä, — siitä paikasta hän pitää, sen tiedän.

— Hyvinpä mahdollista, — vastasi Godfrey jokseenkin ajatuksissaan. Mutta hän miehisti itseään ja jatkoi, koettaen näyttää huolettomalta: — pianpa hänestä saanemme kuulla, luulen ma.

— Tässä käy minun tieni, — sanoi nyt Bryce, ei suinkaan kummeksien Godfreyn silminnähtävästi karvasta mieltä. — Sentähden nyt sanon teille jäähyväiset, toivoen toiste tuovani parempia uutisia.

Godfrey ratsasti vitkalleen tietä eteenpäin ja ajatteli mielessään, mitenkä hänen oli isällensä tunnustaminen, josta seikasta nyt ei nähnyt pääsevänsä. Rahain laita oli jo huomis-aamuna ilmoitettava, ja jos hän kaiken muun piti salassa, saattoi Dunstan pian tulla takaisin ja, nähdessään isänsä olevan hänelle vihoissaan, kertoa suutuksissaan kaikki asiat, vaikk'ei siitä hyötyisi hiukkaistakaan. Olipa kuitenkin vielä yksi seikka, jolla hän kentiesi saattoi ansaita Dunstanin vait'oloa ja viivyttää pahan päivän tuloa; taisihan hän sanoa isällensä, että itse oli käyttänyt ne rahat, jotka Fowler hänelle maksoi, ja kosk'ei hän milloinkaan ennen ollut semmoiseen vikapää ollut,

niin kaikki sovittaisiin pois ankaran metelin perästä. Mutta tätä ei Godfrey saanut tehdyksi. Hän ajatteli, että hän rahat Dunstanille antaessaan oli tehnyt itsensä syypääksi semmoiseen vikaan, joka tuskin oli vähemmän anteeksi annettavaa kuin jos olisi pannut rahat omiin tarpeihinsa, ja kuitenkin oli näiden molempain töiden välillä eroitus, josta hän saattoi ymmärtää, että toinen oli niin paljon toista hylympi, että hän ei voinut kestää semmoisen syyn ottamista päällensä.

— Minä en pyydä ollakaan mikään täydellinen ihminen, — sanoi hän itsekseen; — mutta konna en kuitenkaan ole, — kumminkin minä tahdon pysähtyä, ennenkuin siksi tulen. Minä kärsin seuraamukset siitä, mitä *olen* tehnyt, ennemmin kuin otan syykseni, mitä *en ole* tehnyt. Minä en niitä rahoja koskaan olisi pannut omiin huvituksiini, — minun oli pakko, minä piinattiin siihen.

Tämän päivän loppupuolena Godfrey tosin silloin tällöin väipästeli, mutta pysyi kuitenkin päätöksessään tunnustaa isällensä kaikki, ja Wildfiren tappion mainitsemisen jätti hän huomis-aamuun, jotta se kertomus sopisi toisen tukalamman aineen puheen-aluksi. Vanha squire oli tottunut poikansa usein kotoa poissa olemiseen eikä pitänyt Dunstanin tahi Wildfiren poissa-oloa mitään välinpitoa kannattavana. Godfrey matki aika väliin itsekseen, että jos päästäisi tämän tunnustus-tilaisuuden käsistään, niin ei milloinkaan toista semmoista saisi; ilmoitus saattaisi tapahtua vielä onnettomammallakin tavalla kuin Dunstanin ilkeydestä; Dolly voisi tulla, kuten oli uhannut tehdä. Sitte hän koki saada asiaa itselleen huokeammaksi siten että sen menoa ennakolta aprikoitsi; hän ajatteli, kuinka hän sen heikkouden tunnustamisesta, että oli antanut rahat Dunstanille, siirtyisi siihen seikkaan, että Dunstan häntä piti siteessä, josta oli mahdotonta päästäytyä, ja mitenkä hän niin laittaisi isänsä, että se odottaisi jotakin erin-

omaisen harmittavaa, ennenkuin kuuli asian oikean laidan. Vanha squire oli hyvin närkästyväinen; hän teki päätöksiä kiivastuksissaan; mutta häntä ei saanut niistä luopumaan, sittenkuin suuttumus oli asettunut, — aivan niinkuin sulatetut kemialliset aineet jähtyvät ja kovettuvat kivilajeiksi. Samoin kuin monet kiivaat ja myöten-antamattomat ihmiset antoi hän huolimattomuudelleen valtaa ja sen kautta pahalle yllykettä, kunnes se valtasi hänet vastustamattomalla voimalla, ja niin hän kääntyi jäätävällä kovuudella pois ja pysyi järkähtämättä ankarana. Tällainen äli hänen tapansa arentimiestensä ja lampuotiensa kanssa; hän antoi niiden velkaantua, jättää aidat hoitamatta, vähentää karjojansa, myödä olkia ja monella muulla tavalla tehdä vahinkoa itselleen; — mutta kun hän itse tästä pehmeydestänsä joutui rahanpulaan, ryhtyi hän mitä ankarimpiin toimiin eikä ottanut korviinsa minkäänlaisia puolustussyitä. Tämän kaiken Godfrey tiesi, ja sitäkin paremmin, kun hän usein oli nähnyt sen isänsä päälle äkisti tulevan kovuuden, joka hänen oman tavaksi tulleen nerottomuutensa tähden ei ollut hänen mielensä mukaista. (Hän ei ajatellut sitä virheellistä pehmeyttä, joka kävi kovuuden edellä; se hänestä näytti jokseenkin luonnolliselta.) Kuitenkin arveli Godfrey puolellansa olevan sen edun, että isänsä ylpeys katsoisi hänen naimiskauppaansa siltä kannalta, että kernaammin painuttaisi alas koko asian kuin hylkäisi poikansa ja tekisi sukunsa koko paikkakunnan lauluksi.

Tämä nyt oli se arvelu asiasta, joka Godfreyn oli onnistunut saada itselleen, kun ei ollut paljoa puoliyöhön, ja hän kävi levolle siitä vakuutettuna, että nyt oli selvässä itse kanssansa. Mutta päivän koitteessa herättyänsä näki hän mahdottomaksi jälleen elähyttää eilis-iltaisia ajatuksiansa; oli aivan kuin olisivat ne maanneet sikeätä unta ja ollut vallan mahdotonta niitä herät-

tää sen enempään toimeen. Tunnustamisensa syiden sijaan ei hän silmissään voinut nähdä muuta kuin sen onnettomia seurauksia; entinen pelko hyljätyksi tulemisesta palasi takaisin, — entinen kauhu sen ajatuksen suhteen, että pystyttäisi ylipääsemättömän muurin itsensä ja Nancyn välille, — entinen taipumus luottamaan mahdollisuuksiin, jotka saattaisivat olla hänelle edullisia ja pelastaa häntä ilmoittamisensa pakosta. Miksi hän omalla työllään tekisi lopun kaikista toiveistansa? Eilispäivänä hän oli nähnyt asiat väärältä puolen. Oli ollut äkämyksissään Dunstanille eikä ollut ajatellut muuta kuin kokonaan lopettaa kaikki keskenäiset suhteet heidän väliltänsä; tosiaankin viisainta, mitä saattoi tehdä, oli kokea lauhduttaa isänsä vihaa Dunstania kohtaan ja pysyttää kaikkia vanhallaan vaan, niin paljon kuin mahdollista olisi. Jos ei Dunsey muutamaan päivään tulisi takaisin (ja Godfrey ei tiennyt muuta, kuin että sillä riviöllä oli tarpeeksi rahaa taskussa oleskellakseen poissa vielä kauvemmin), niin ehkä koko vaara menisi ohitse.

Yhdeksäs Luku.

Godfrey nousi ylös ja söi aamiaisensa tavallista varhemmin, mutta viipyi paneilatussa huoneessa, kunnes nuorempi veljensä oli päästnyt atrialtaan ja mennyt ulos, odotellen isäänsä, joka aina ennen aamiaista käveli ympäri kartanonhoitajansa kanssa. Jokaisella oli Punaisessa Talossa eri aamiais-aikansa, ja squire oli aina viimeinen, sillä hän mielellään soi hyvin paljon aikaa huonolle ruokahalulleen aamusilla, ennenkuin sitä koetti. Pöydässä oli ollut mehukkaita ruokia jo lähes kolme tuntia, ennenkuin hän tuli, — mittava, voi-

makas mies kuudennella kymmennellä, jonka ryppyistä otsaa ja jotenkin karkeata katsantoa vastaan väitti ne lerpakkaat ja voimattomat huulet. Hänen ulkomuotonsa osotti tavaksi tulleen huolimattomuuden merkkiä, hänen pukunsa oli siivoton; mutta sittekin vanhassa squiressä oli jotakin, joka eroitti hänet pitäjään tavallisista maanviljelijöistä, jotka kentiesi olivat yhtä sivistyneitä kuin hänkin, vaan olivat kulkeneet mailmansa siinä tietoisuudessa, että olivat niiden silmäin alla, jotka "olivat paremmat" heitä, ja sentähden olivat ilman sitä mielen malttia ja sitä äänen ja eleitten valtiaisuutta, jotka ovat sen miehen, joka on ajatellut häntä ylempänä seisovat hyvin etäällä oleviksi, joiden kanssa hänellä mieskohtaisesti oli tuskin enempää tekemistä kuin Amerikan taikka taivaan tähtien kanssa. Squire oli kaiken ikänsä tottunut pidetyksi pitäjään ensimmäisenä, tottunut uskomaan, että hänen sukunsa, juoma-astiansa ja kaikki mitä oli hänen omaansa, oli vanhinta ja parasta; ja kosk'ei hän pitänyt keskuutta niiden henkilöin kanssa, jotka olivat häntä ylhäisempiä, niin eivät mielipitonsakaan mistään vertaamisesta muuttuneet.

Huoneesen tullessansa katsahti hän poikaansa ja sanoi: — mitä, sir, etkö *sinä* jo ole ruokaillut? — mutta mitään leppeätä huomentervehdystä he eivät vaihettaneet, ei minkän nurjan välin vuoksi, vaan sentähden että lempeyden ja kohteliaisuuden armas kukka ei kasva semmoisissa kodoissa kuin Punainen Talo.

— Kyllä, sir, — vastasi Godfrey, — kyllä jo olen; mutta odottelin vaan saadakseni puhutella teitä.

— Vai niin! — sanoi squire ja istuutui huolettomasti tuolilleen sekä puheli jotenkin mahtipontisesti ja yhtä päätä yskiskellen, jota Raveloessa pidettiin hänen arvonsa etuoikeutena, sill'aikaa kuin leikkasi kappaleen häränlihaa ja tarjosi koiralle, joka oli häntä huoneesen seurannut. —

Helistäpä kelloa, että saan olueni! Teillä nuorukaisilla ei enimmiten ole mitään muuta ajateltavaa kuin omia huvituksianne. Minkään semmoisen ei ole yhtään kiirettä, joka ei ole teitä itseä varten.

Squiren elämä oli aivan yhtä työtöntä kuin poikainsakin; mutta hän ja ikäkumppaninsa Raveloessa olivat sitä mieltä, että nuoruus oli yksin ja ainoastaan hulluuden aika, ja että heidän vuosista pyhittyneen viisautensa alati piti vaarinottaa kärsiväisyyttä, vaikka heidän oli lupa tavoitella niillä näillä pistopuheilla. Ennenkuin taas rupesi puhumaan, odotti Godfrey siksi kuin olut tuotiin sisään ja ovi suljettiin, — jolla ajalla koira Fleet oli syönyt niin paljon lihaa, että siinä olisi ollut vatsan tarpeeksi yhdelle köyhälle miehelle kokonaiseksi päiväksi.

— Se nyt oli saakelin onnettomuus Wildfiren kanssa, — alkoi hän, — mikä toissa päivänä tapahtui.

— Mitä? Onko se jalkansa taittanut? — kysyi squire, olutta latkaistuaan. — Luulinpa minä sinun, sir, osaavan ratsastaa paremmin kuin niin. Minä en sinä ilmoissa ikänä ole turmellut ainoaakaan hevosta. Jos niin olisin tehnyt, niin kylläpä olisin saanut toista haalia, sillä *minun* isäni ei ollut niin valmis hellittämään kukkaron nauhaa kuin muut isät, jotka tunnen. Mutta niiden täytyy kääntyä toiselle tolalle, niiden *täytyy*. Panttikirjoitusten ja verorästien kautta olen minä nyt tullut yhtä köyhäksi kuin kerjäläinen maantien ojassa. Ja tuo Kimble houkkio sanoo, että aviisit puhuvat rauhasta. Sittepä maamies olisi jalkapuolena. Hinnat alentuisivat yht'äkkiä ja minä en milloinkaan saisi saataviani takaisin, en vaikka möisin vouramieheni kaikkineen päivineen. Se Fowler heittiökin, hänelle en enää voi olla kärsiväinen; minä olen käskenyt Winthropia menemään Coxin luo jo tänä päivänä. Se riivatun val-

hettelija sanoi vallan varmaan maksavansa sata puntaa viimeis kuussa. Hän luottaa siihen, että hänellä on se kaukainen moisio, ja luulee minun häntä unhottavani.

Squire oli tätä sanonut alinomaa yskiellen ja katkoen; mutta ei kuitenkaan ollut niin pitkää väliaikaa, että Godfrey olisi saattanut sanasen väliin pistää. Hän ymmärsi isänsä aikovan kieltää kaikki rahan rukoukset Wildfiren kohtalon tähden, ja että hänen intonsa haastella rahanpuutteestaan ja saatavistaan juuri todisti hänen olevan semmoisella tuulella, ettei ollut edullista esitellä sitä, mikä sydäntä painoi. Mutta Godfreyn täytyi jatkaa, kun kerran oli alun tehnut.

— Onpa vielä pahempaa, kun että hevonen on jalkansa taittanut, — se on heittänyt henkensä, — sanoi hän niin pian kuin isä vaikeni ja rupesi lihansa kimppuun. — Mutta minun ei ollutkaan aikomus pyytää rahoja uuden hevosen ostoksi; minä vaan ajattelin sitä, että multa nyt puuttuu varoja maksaakseni teille Wildfiren hinnalla, niinkuin tehdä aioin. Dunsey ratsasti sillä tässä eräänä päivänä jahtiin myödäkseen sitä minun nimessäni; ja sovittuansa Brycen kanssa sadasta kahdestakymmenestä punnasta seurasi hän koiria ja teki jonkun hullun työn, niin että hevonen yht'äkkiä oli hengettömänä. Jos ei näin olisi käynyt, olisin minä isälleni maksanut sata puntaa tänä aamuna.

Squire oli laskenut pois veitsen ja kahvelin ja katsoa tuijotti vallan ällistyneenä poikaansa; hän ei ollut kyllin teräväjärkinen arvaamaan, mikä se oli, joka niin kummallisesti oli kääntänyt ylös alaisin isän ja pojan välin, että viimeksimainittu nyt taisi tulla puhumaan sadan punnan maksamisesta.

— Asia on se, sir, — minä olen kovin pahoillani, — olen suuresti moitittava, — sanoi Godfrey. — Fowler on maksanut ne sata puntaa.

Hän ne maksoi minulle, kun kerran viimeis-kuussa siellä kävin. Mutta Dunsey pyysi rahat minulta ja minä annoin ne hänelle, kun toivoin saattavani ne tätä ennen maksaa teille.

Squire oli tulipunaiseksi suuttuneena, ennenkuin poika herkesi puhumasta, ja hänen oli vaikea saada sanaakaan sanotuksi. — Sinä annoit Dunseyn ne saada? Ja kuinka kauvan olet ollut niin hyvä ystävä Dunseyn kanssa, että rupeet hänen kanssansa liittoon pannaksenne minun rahani allenne? Onko sinusta tullut varas? Sitä en kärsi, sen sanon sinulle. Minä ajan teidät huoneestani ja menen uuteen naimiseen. Pyydän sinua, herra kulta, muistamaan, ett'ei minun kartanoni ole mikään fideikomissi; — isän-isäni ajoista asti tekevät Cassit maallansa mitä tahtovat. Muista se, sir! Sinä annoit rahat Dnnseylle! Tässä on varmaankin valhe merrassa!

— Eipä olekaan, sir, — vastasi Godfrey. — Minä en itse olisi rahoja käyttänyt; mutta Dunsey ei antanut minulle pahaakaan rauhaa, ja minä olin kyllä typerä, kun suostuin. Mutta minun aikomukseni oli palkita kaikki, josko hän sen teki taikka ei. Niin on laita sen asian. Minä en koskaan aikonut anastaa niitä rahoja, ja siihen ei minulla ole kykyä. Te ette koskaan ole nähnyt minun tekevän mitään häpäisevää työtä, hyvä herra isäni.

— Missä sitte Dunsey on? Mitä siinä seisot ja lörpöttelet? Laita tänne Dunsey, sanon ma sinulle, niin hän saa tehdä selon, mihin rahoja tarvitsi ja mitä niillä on tehnyt. Sitä hän on tuleva katumaan. Minäpä teen hänet perinnöttömäksi. Minä olen sanonut, että olisin sen tekevä, ja minä sen teenkin. Hän ei saa uhoitella minua. Käy häntä perään!

— Dunsey ei ole vielä tullut kotiin, sir.

— Mitä sanot? Onko hän omatkin niskansa taittanut? — sanoi squire pahoillaan siitä mieli-

luulossa, ett'ei siinä tapauksessa voisikaan uhkaustansa toimeen panna.

— Ei, hän ei saanut turmiota, luulisin ma, sillä hevonen löydettiin kuoliaana; mutta Dunsey lienee mennyt tiekensä. Kylläpä hänet taas pian nähdä saamme. Minä en tiedä, missä hän on.

— Ja miksi täytyi sinun antaa hänen saada rahat? Vastaapas siihen kysymykseen, — sanoi squire, uudelleen ahdistaen Godfreytä, kun ei Dunsey ollut käsissä.

— Sitä minä, sir, en oikein saata sanoa, — vastasi Godfry epäillen. Se oli huono veruke; mutta Godfrey ei ollut tottunut valheisin, ja kun ei hän tarpeeksi asti tiennyt, ett'ei minkäänlainen kaksimielisyys kauvan voi menestyä ilman väärien puheitten avutta, oli hän tuiki neuvoton keksimään mitään perustusta menetystapaansa.

— Etkö saata sanoa? No, minä sitte sanon, mitä se on, minä. Sinä olet tehnyt jotakin kujetta ja lahjonut hänet vaiti olemaan, — sanoi spuire odottamattomalla terävyydellä, joka niin hämmästytti Godfreytä, että hän tunsi sydämensä kovasti jytkivän, kun isä arvauksellaan niin liki totuutta osasi. Se äkillinen levottomuus saattoi häntä astumaan vielä yhden askeleen. — eipä tarvita kovaa työntämistä alamäessä.

— Olipa niin, sir, — sanoi hän koettaen olla vallan tyvenneenä, — että oli vähäinen asia minun ja Dunseyn välillä, — semmoinen kuin ei ensinkään koskenut ketään muuta. Vähänpä kannattaa tarkemmin katsoa nuorukaisten hulluuksia; se olisi teille, sir, ollut yhtä kaikki, jos ei minulla vaan olisi ollut kova onni kadottaa Wildfireä. Minä olisin maksanut rahat teille.

— Hulluutta! Lorua! Olisipa jo aika sinun hulluuksiesi loppua! Ja sen minä sanon sinulle, sinun *pitää* tehdä loppu niistä, — lisäsi squire, rypistäen kulmiaan ja katsoen vihaisesti poikaansa. — Minä en sen kauvemmin voi hankkia rahoja

pitääkseni sinun elantotapaasi yllä. Minun isäni isällä oli talli täynnä hevosia ja hän piti vierasvaraista taloa sitte vielä, ja päälliseksi huonompina aikoina, sillä samalla kuin minulla voi olla tuloja; ja saman minäkin tekisin, jos ei mull' olisi neljä tyhjäntoimittajaa loikaria, jotka riippuvat minussa kuin hevois-iilit. ,Minä olen ollut ylen hyvä isä teille kaikille, — siinä se on. Mutta siitä nyt, hyvä herra, on loppu tuleva!

Godfrey ei puhunut mitään. Hänellä ei tosin ollut ylen pystyvää ajuvoimaa; mutta hänestä oli aina näyttänyt siltä, kuin ei isänsä pehmeys olisi rakkautta, ja hän oli tuntenut epämääräistä ikävöimistä jonkinlaisen kurinpidon perään, joka olisi saattanut ponnistuttaa hänen omaa heikkouttansa ja nostattaa hänen parempaa tahtoaan. Squire nautti joutuisasti leipänsä ja lihansa, joi aika latkauksen olutta, työnsi sitte tuolin pöydästä ja alkoi taas puhua.

— Sinä olet itse saapa pahimman vahingon, sen tiedät. — Sinun pitäisi nyt kokea auttaa minua asiain koossa pitämisessä.

— Niin, sir, minä olen usein tarjounut peräänkatsojaksi kartanossa; mutta itse sen tiedätte, että olette sitä paheksinut ja näyttänyt luulevanne, että minä olen tahtonut sysätä teitä sijaltanne.

— Siitä minä en mitään tiedä, että olet itseäsi tarjonnut tahi minä sitä paheksinut, — sanoi squire, jonka muistona oli vissejä syviä liikutuksia, joissa pienois-seikkoja ei ollut muodostelijoina; — mutta sen mä tiedän, että sinä yhteen aikaan ajattelit naimista, ja minä en aikonut panna mitään esteitä, kuten muut isät tekevät. Minä niin mielelläni kuin kukaan soisin, että tulisit naineeksi Lammeterin tyttären. Luuloni on, että jos olisin pannut vastaan, niin sinä kyllä sievästi olisit kiinni pitänyt; mutta kun ei mitään vastustusta kuulunut, niin olet muuttanut mieltä. Sinä olet äitiisi ja oikein toimeton vaivainen. Äidilläsi ei ollut

koskaan omaa tahtoa; mutta sitä ei vaimoihminen tarvitsekaan, jos saapi oikein miehen tapaisen miehekseen. Mutta *sinun* vaimollasi täytyy olla tahtoa, sillä sinä tuskin niin paljon tiedät itsestäsi, että saat molemmat koipesi käymään yhtä tietä. Eihän tyttö liene suoraan sanonut sinua ei tahtovansa, kumminkaan?

— Ei, — vastasi Godfrey, joka hikoili ja tunsi niin pahan olla ollakseen; — mutta en luule hänen sitä tahtovan.

— Luule ja luule! No, miks'et sitte uskalla kysyä häneltä? Vai etkö itse huoli hänestä, — se on kysymys?

— Ei ole toista naista, jota tahtoisin saada vaimokseni, — vastasi Godfrey vältellen.

— No, anna sitte minun kosia edestäsi; se kyllä käy laatuun, jos ei sinussa ole miestä sitä tekemään. Lammeterillä ei suinkaan ole mitään sitä vastoin, että tyttärensä joutuu naimisiin minun suvussani, senpä luulisin. Ja se kaunokainen itse, se ei ota serkkuansa, ja niin ei, minun ymmärtääkseni, ole ketään, joka on sinun tielläsi.

— Minä mieluimmin tahtoisin jättää sen sillensä tätä nykyä, sir, suokaa anteeksi! — sanoi Godfrey kovin levottomana. — Hän on, luulen ma, nyt juuri vähän närkästyksissään minulle, ja minä kernaimmin itse puhuisin omassa asiassani. Semmoisen aina itse saa parhaiten toimeen.

— No, puhu sitte ja toimita ja katso, voitko kääntyä toiselle tolalle! Niin pitää miehen tehdä, kun aikoo naimaan mennä.

— Minä en tajua, miten tätä nykyä voisin sitä ajatella, sir. Minä luulen, ett'ei isäni tahdo asettaa minua johonkuhun moisioista, enkä usko Nancyn voivan olla täällä yhdessä kaikkien veljieni kanssa. Siitä tulee ihan toista elämää kuin se, mihin hän on tottunut.

— Eikö hän tahdo oleskella tässä talossa? Älä sano minulle sitä! Sinä kosit häntä, eikä

mitään muuta! — sanoi squire, pilkallisesti naurahtaen.

— Minä kernaammin annan sen tätä nykyä olla sillänsä, sir, — sanoi Godfrey. — Minä toivon, ett'ette tahdo kokea jouduttaa asiaa itse jotakin sanomalla.

— Minä olen tekevä, minkä hyväksi näen, — sanoi squire, — ja olen antava sinun tietää, että minä se olen herra; muussa tapauksessa sinä saat mennä tietäsi ja koettaa itse hankkia suoja pääsi päälle. Mene ulos sanomaan Winthropille, ett'ei hän mene Coxin luo, vaan odottaa minua. Ja anna satuloita mun hevoseni! Maltappas vähän! Laita että saat Dunseyn nahkakonin myödyksi, ja anna minulle rahat! Hän ei sen enempää saa pitää hevosta minun kustannuksellani. Ja jos tiedät, missä hän oloa pitää, — minä melkein luulen, että sen tiedät, — niin saatat hänelle sanoa, ett'ei hänen tarvitse vaivata itseään kotiin palajamisella. Ruvetkoon tallirenkiksi ja elättäköön itse itsensä. Minun niskoillani hänen ei sen kauvemmin pidä riippua.

— Minä en tiedä, missä hän on, sir; ja jos tietäisinkin, niin ei minun sovi käskeä häntä pysymään täältä poissa, — sanoi Godfrey ja läheni ovea.

— Kas niin, sir, ei mitään jupisemista, mene vaan ja sano hevosestani! — sanoi squire ja otti piipun.

Godfrey läksi huoneesta, tuskin tietäen, oliko se helpoittanut sydäntä, että puhelu oli päättynyt ilman muutoksetta hänen tilassaan, vai oliko sen kuorma tullut raskaammaksi sen kautta, että hän oli kietounut yhä enemmän valheen ja kavaluuden pauloihin. Mitä oli puhuttu, että hänen piti kosia Nancyä, se oli hänessä nostanut uutta levottomuutta, että joku sana hyvässä seurassa hänen isältään herra Lammeterille saattaisi hänet siihen tukalaan tilaan, että täytyisi vallan vissisti jättää

hänen kätensä, kun juuri oli paras toive sitä saada. Hän kävi siihen tavalliseen turvaansa, että toivoi jotakin arvaamatonta onnen muutosta, jotakin myötäistä kohtaloa, joka pelastaisi hänet ilkeistä seuraamuksista, — kentiesi vielä oikeaksi näyttäisi hänen puuttuvaista totisuuttansa siten että osottaisi, miten viisasta se oli. Ja mitä siihen tulee, että panna turvansa onnelliseen arpaheittoon, niin tuskinpa Godfreytä voidaan syyttää erittäin vanhanaikaiseksi. Se onnellinen sattuma on, luullakseni, niiden kaikkein jumala, jotka noudattelevat omia tuumiansa eivätkä tottele mitään lakia, jota uskovat. Jos joku sivistynytkin mies meidän aikoihin joutuu sellaiseen tilaan, jota hän häpeää tunnustaa, niin todellakin hänen huomionsa tarkistuu kaikenmoisiin kienoihin päästäkseen vapaaksi siitä kaikesta, mitä voi odottaa semmoisen tilan seurauksiksi. Jos hän elää ylellisesti taikka ei ole kyllin nerokas tekemään työtä ansaitakseen elatustansa, niin hän alati uneksii mahdollisesta hyväntekijästä, jostakusta typerästä raukasta, jonka voi saada käyttämään vaikutusvoimaansa, jostakin mahdollisesta mieli-alasta jollakulla mahdollisella miehellä, hän ei vielä tiedä kellä. Jos hän laiminlyö velvollisuutensa, niin hän vältteettömästi etsii turvakseen sitä mahdollisuutta, että se, minkä hän jätti tekemättä, ei ollut minkään arvoista. Jos hän pettää ystäväinsä luottamuksen, niin hän on palveleva samaa kaikessa kaikki olevaa jumalatarta, sattumusta, joka antaa hänelle sitä toivoa, ett'ei ystävä saa sitä milloinkaan tietää. Jos hän luopuu jostakin rehellisestä ammatista, sen sijaan ruvetakseen toiseen herrasmiehelle sopivampaan, johon luonto ei koskaan ole aikonut häntä, niin hän välttämättömästi jumaloitsee sitä siunaavata onnetarta, johon hän uskoo kuin menestyksen luojaan. Se ainoa perusajatus, mitä se karttaa, joka on tähän uskoon ruvennut, on se johdon järjestys,

jonka perustuksella siemen tekee itsensä kaltaisen hedelmän.

Kymmenes Luku.

Rauhatuomari Malamia luonnollisesti Tarleyssä ja Raveloessa pidettiin erinomaisilla lahjoilla varustettuna miehenä, koska hän, vaikk'ei suurinkaan perustuksia ollut, osasi tehdä paljon laveampia päätelmiä kuin mitä hänen naapurinsa ajatella voivat, jotka eivät kuuluneet rauhatuomarien kunnioitettavaan ammattiin. Semmoinen mies ei saattanut olla vaaria ottamatta niistä todisteista, joita tuluksista saatiin, ja toimitettiinkin kuulutus erään kulkukauppiaan perään, ollen nimeltään tuntematon, mutta musta kähärätukka ja ulkomaalaisen näköinen sekä kantaen vakkaa, jossa oli veitsisepän takeita ja vaskenvalajan teoksia, jonka ohessa hänellä oli suuret renkaat korvissa. Mutta joko sitte peräänkuulutus oli liiaksi kömpelöjalkainen häntä kiinni saamaan taikka tunnusmerkit sopivat niin moneen kulkukauppiaasen, ett'ei kuulutus saattanut heistä oikeaa valita, se vaan että viikkoja vieri eikä mitään tullut tietoon varkaudesta, ell'ei sitä, että se tarkka huomio, mitä se oli vaikuttanut Raveloessa, vähitellen alkoi lakkautua. Dunstan Cassin poissa-olo oli jotain, jota tuskin katsottiin kannattavan ajatellakaan; hän oli kerta ennenkin riitaantunut isänsä kanssa ja lähtenyt matkoihinsa, ei kukaan tiennyt minne, mutta kuuden viikon päästä tullut takaisin, käynyt entiseen asuntoonsa, kenenkään sitä vastaan mitään sanomatta, sekä yhä edelleen elänyt tavallista elämäänsä. Hänen omaisensa, jotka nytkin odottivat samoin käyvän, kuitenkin sillä eroituksella, että squire nyt oli päättänyt kieltää häntä huoneestansa, eivät

koskaan puhuneet hänen poissa-olostaan, ja kun setä Kimble tahi herra Osgood siitä mainitsi, katosi heidän hämmästyksensä, kuullessaan hänen ratsastaneen Wildfiren kuoliaaksi ja tehneen jonkin ilkityön isäänsä kohtaan. Panna Dunstanin katoomista samana päivänä tapahtuneen varkauden yhteyteen, se ei kenenkään päähän pistänyt, — ei edes Godfreyn, jonka kuitenkin muita paremmin piti tietää, mihin veljessänsä oli kykyä. Hän ei voinut mieleensä johdattaa, että heidän keskensä olisi ollut puhetta kankurista, sittenkuin he, nyt kaksitoista vuotta takaperin, poikana ollessaan huvittivat itseään hänestä pilkkaa tekemällä; ja sitä paitse hänen mielikuvattinsa aina asetti jonkin *alibin* Dunstanin suhteen, jonka hän aina luuli oleksivan jossakin mielehisessä paikassa, johon hevosen kuoliaaksi ratsastettuaan oli mennyt ja jossa takistui kiinni satunnaisiin tuttavuuksiin sekä josta hän aikoi palata kotiin entiseen ajanviettoonsa eli tuskauttamaan vanhempaa veljeänsä. Ja josko Raveloessa jonkun aivoissa olisikin tapahtunut näiden molempain asiain yhdistelyä, niin se varmaan, ollen niin loukkaavaa laatua semmoiselle kunnian-arvoiselle heimolle, jolla oli oma hautakammio ja kunnian-arvoiset juomakannut, olisi peräti mahdottomana lamaannutettu. Joulupiirakkaat, siankinkut ja yltäkylläiset väkijuomat, jotka voivat pöperryttää terveen järjen, ovat luotettavia varjeluslääkkeitä kaikkia vilkkaan ajatusvoiman vaarallisia lentoja vastaan.

Kun varkaudesta oli puhe "Taivaankaaressa" tahi muualla seuruuksissa, niin vaaka väikkyi sekä sille puolen, missä tuluksiin perustuva järjellinen selitys oli, että sille, missä oli se kaikki tiedustelemiset mitättömiksi tekevä arvelu läpitunkemattomasta salaisuudesta. Niiden mielestä, jotka puolustivat tulus- ja kauppi-ajatusta, oli toinen puolue paljaita herkkäluuloisia taulapäitä, jotka eivät itse mitään nähneet ja sentähden luulivat, että

kaikkein piti olla yhtä vähän tarkkanäköisiä; salaisuuden puolelaiset taas antoivat jokseenkin selvästi ymmärtää, että vastustajiansa sopi verrata kanaan, joka kaakahtaa ennenkuin on jyväsen löytänyt, — että he vaan pitivät kiinni esineitten pintapuolesta, että heidän tarkkamielisyytensä vaan oli sitä, että eivät luulleet mitään olevan ladon oven takana, kun eivät voineet nähdä sen lävitse. Tästä tuli, että, vaikk'ei ristiriitaisuus tuottanut mitään selkoa varkauden suhteen, se kuitenkin antoi aihetta lausumaan kaikenmoisia, melkein tasa-arvoisia mieleviä arveluita.

Mutta sill'aikaa kuin Silas paran vahinko näin antoi vähän nopsempaa vauhtia kanssapuheelle Raveloen kylässä, oli Silas itse vallan murheen omana tästä tappiostaan, josta naapurinsa kaikessa levollisuudessa niin väittelivät. Jokainen, joka oli häntä vaarilla pitänyt ennen kultain kadottamista, ei ollut voinut luulla muuta kuin että niin heikko ja viheliäinen raukka kuin hän vaivoin saattaisi kestää semmoista kolausta, ilman peräti hukkaan tulematta. Tosiaan hän ei kuitenkaan ollut elinvoimaa vailla, vaan eli välittömän tarkoitusperän vuoksi, joka aitasi hänet erilleen siitä, mikä oli tyhjää, ilotonta, tuntematonta. Hän oli elämässänsä ponnistellut, ja vaikka se esine, johon hän oli takertunut kiinni, oli kuollut kappale, tyydytti se kuitenkin sen hänen tarpeensa, että oli mistä kiinni pitää. Mutta nyt oli aita kaadettu, — turva oli poissa. Marnerin ajatukset eivät kauvemmin voineet liikkua vanhassa piirissään, vaan niiden eteen tuli syvä juopa, sen kaltainen, mikä osuu vaeltavan muurahaisen eteen, kun se pesälle kulkeissaan kohtaa halkeeman maassa. Siinä oli vielä kangaspuut, siinä kangas ja vaatteessa kasvava malli; mutta se kiiltävä aarre kuopassa hänen jalkainsa alla, sitä ei ollut; kaikki mahdollisuus niitä käsissään pidellä ja lukea oli mennyt menojaan; ilta ei saattanut tarjota.

mitään iloa ikävöitsevälle mielelle. Ajatus niistä rahoista, joita ansaitsisi työllänsä, ei voinut tuoda mitään iloa, kun niiden vähäinen määrä oli vaan uutta muistutusta hänen vahingostansa. Se kova isku oli siihen määrään murtanut känen toivonsa, ett'ei kuvatusvoimansa saanut pysyneeksi siinä mieliluulossa, että uusi aarre saattaisi kasvaa niin vähäpätöisestä alusta.

Sen sijaan antautui hän surunsa valtaan. Kangastaan kudellessansa huoahti hän aika väliin puoliääneensä, ikäänkuin kivuissa tuskaileva; siinä oli merkki, että hänen ajatuksensa taas olivat kääntyneet siihen ammottavaan syvyyteen, — hänen ilottomiin iltahetkiinsä. Ja koko illan, kun yksinäisyydessään istui hiipuvan takkavalkean edessä, nojasi hän kyynärpäitään polvillensa ja pani kätensä ristiin päänsä päälle ja huokasi hiljaa, — ei niinkuin se, joka mielii kuulluksi tulla.

Mutta kuitenkaan hän ei vallan peräti ollut heitettynä kurjuuteensa. Se vastenmielisyys, jota Marner aina oli vaikuttanut naapureissansa, oli osaksi vähentynyt sen uuden tilan tähden, johon onnettomuus hänet asetti. Sen sijaan että häntä pidettiin ihmisenä, joka tiesi enemmän kuin rehelliset ihmiset voivat päähänsä saada, ja, mikä oli pahempaa, ei tahtonut käyttää tietojansa naapurien hyväksi, oli nyt aivan selvästi nähty, ett'ei hänellä ollut tarpeeksi taitoa säilyttää tavaraansa. Häntä sanottiin tavallisesti "kurjaksi hupsu paraksi", ja että hän kamoksui kaikkea keskuutta naapuriensa kanssa, jota ennen oli arvattu tulevaksi hänen pahuudestansa ja todennäköisestä seurustelemisestansa toisten kehnonpuolisten toverien kanssa, sitä nyt vaan katsottiin hourupäisyyden merkiksi.

Tämä muutos ystävällisempiin tunteihin näkyi monellaisella tavalla. Joulu oli tulossa ja nyt oli se aika vuotta, jolloin varakkaissa perheissä oli yltäkyllin kinkkua ja verimakkaroita ja he kris-

tillisesti jakoivat yltäkylläisyydestään; ja Silaksen onnettomuus teki niin paljon, että häntä ensiksikin muisti semmoiset emännät kuin rouva Osgood. Herra Crachenthorp tosin antoi Silaksen ymmärtää, että häneltä varmaan sentähden oli rahat ryöstetty, kun hän niille pani ylen suurta arvoa eikä koskaan käynyt kirkossa; mutta tämän opetuksen myötä seurasi lahja porsaan-sylttyä, täydellisen mukava kumoomaan kaikki perättömät luulot papillisesta saituudesta. Muut naapurit, jotka eivät tainneet lohduttaa muulla kuin sanoilla, eivät ainoastaan näyttäneet halukkailta tervehtämään Silasta ja jutella isot aikoja hänen onnettomuudestansa, kun häntä ulkona kylässä kohtasivat, vaan ottivat vielä vaivakseen mennä häntä tervehtimään hänen mökissänsäkin, jossa hän juuri onnettomuuden paikassa sai kertoa kaikki seikat juurta jaksain. Ja sitte he myös hokivat rohkaista hänen mieltään sillä, että sanoivat; "niin, niin, herra Marner, ainakaan ei teidän kohtalonne ole pahempi kuin muiden köyhäin ja vaivaisten. ja jos joutuisitte raajarikoksikin, niin saattehan vaivaisten apua pitäjäästä."

Muuan syy, miksi harvoin voimme puheillamme muita lohduttaa, on varmaankin siinä, että hyvä tahtomme aina haiskahtaa pilaantuneelta, ennenkuin huuliltamme lähtee, vaikk'emme ollenkaan tahdo niin. Roppanat ja siansyltyt saatamme lähettää, niin ettei niissä tarvitse olla liikaa makua itsekkyydestämme; mutta sanain muoto maistuu aina siltä maanlaadulta, jonka läpi se on kulkenut. Raveloessa ei suinkaan oltu ystävällisyyttä ja hyvyyttä vailla; mutta ne olivat ylimalkaan karkeata ja jäykkää laatua, sekä ilmaantuivat niin, ett'eivät olleet kohteliaisuutta eikä vilpillisyyttä.

Herra Macey esm. eräänä iltana päätä-pahkaa meni Silakselle selittämään, kuinka viimeis tapahtumat olivat tuottaneet hänelle kunnian olla edul-

lisemmassa luulossa semmoisen miehen mielessä, joka ei perustanut arvostuksiaan juoksevalle hiedalle; ja heti kun oli istuutunut ja alkanut tavallisen peukaloleikkinsä, puhui hän seuraavilla sanoilla:

— Kuulkaapa, herra Marner, ei teidän ollenkaan tarvitse noin istua ja huokailla. Tosiaankin on teille parempi, että olette rahanne kadottanut, kuin jos olisitte niitä pitänyt luvattomilla keinoilla. Kun te ensin näille seuduille tulitte, niin te minun mielestäni ette ollut parempi kuin teidän piti olla; te olitte silloin nuorempi kuin nyt olette; mutta te olitte aina semmoinen muljosilmä ja vaaleanaama, aivan kuin tanopää vasikka, jos niin saan sanoa. Mutta se ei tee mitään; pirun käsi ei ole kaikkiin ulottunut, mitkä pahalta näyttävät, — minä muka tarkoitan konnia ja sammakoita ja sellaisia, sillä ne useinkin ovat vahingoittamattomia kyllä ja hyödyllisiäkin syöpäläisiä vastaan. Ja melkein sama on laita teidänkin, miten minä ymmärtää voin. Ja vaikka tiesittekin yrtit ja meklamentit sairasten parantamiseen, jospa sen tiedon toittekin kanssanne vieraasta maasta, niin toki olisitte voinut olla vähän aulimpi niissä. Ja josko se taito ei ollutkaan tullut juuri oikealta haaralta, niin olisittehan sen voinut auttaa säännöllisellä kirkossa käymisellä; kaikkia niitä lapsia, joiden ylitse Tietäjä-Akka ristittäessä luki, olen minä noudattanut, eivätkä he käyttäinneet toisin kuin muutkaan lapset. Ja se onkin aivan oikein; jos lempo tahtoo tehdä hyvän työn jollekulle ihmiselle, niin kelläpä mitä lienee sitä vastoin? Niin minä ajattelen, ja minä olen ollut tässä pitäjäässä lukkarina neljäkymmentä vuotta; ja sen minä tiedän, että kun minä ja kirkherra pidämme rukoukset laskiaisena, niin ei tarvita muita rukouksia niiden edestä, jotka tahtovat tulla parannetuiksi ilman tohtoritta, sanokoon Kimble mitä sanoneekin. Ja sentähden, herra Marner, kuin jo sanoin,

on se minun neuvoni, että taas rohkaisette mieltänne; sillä mitä siihen tulee, että on luulo teidän tajuavanne monet asiat, ja että sisäpuolellanne on paljo kamaa, joka ei siedä päivänvaloa, niin ei minulla sitä luuloa ole laisinkaan, ja sen minä sanon naapureillekin. Sillä, sanon minä, mitä te puhutte, että herra Marner on keksinyt jutun, — se on sulaa hulluutta se, ompahan niin; sepä olisi sukkela mies, joka panisi kokoon semmoisen jutun; mutta, sanon minä, hän oli niin säikähtyneen näköinen kuin kaniini.

Tämän niin mutkikkaan puheen aikana oli Marner istunut liikkumatta entisessä asennossaan, kyynärpäät polvilla ja kädet puserrettuna otsakulmiin. Herra Macey, joka ei epäillyt Marnerin häntä kuulleen, pysähtyi nyt, toivoen myönnyttäväistä vastausta; mutta Marner pysyi äänetönnä. Hän ymmärsi ukon tahtovan näyttää olevansa hyvä ja ystävällinen naapuri, mutta ystävällisyys koski häneen niinkuin päivän paiste kovaonniseen, — hänen mielensä ei ollut siihen ja hän tunsi, että se oli kaukana, niin kaukana hänestä.

— No, herra Marner, eikö teill' ole mitään vastattavaa siihen? — sanoi vihdoin herra Macey vähän malttamattoman tapaisesti.

— On, — vastasi Marner ja puisti päätään käsiensä välissä, — on kyllä, kiitoksia paljon, paljon kiitoksia — sydämeni pohjasta.

— Niin niin, no niin, tietysti niin, tiesinhän minä sen, — pakisi herra Macey; — ja mun neuvoni on, — onko teillä pyhävaatteita?

— Ei ole! — vastasi Marner.

— Senpä arvasinkin, — sanoi herra Macey. — Ottakaa nyt se neuvoni, että hankitte itsellenne pyhävaatteet! Tookey, se kyllä on huitukka; mutta hän on ottanut mun tehtaani haltuunsa ja saanut vähän rahaa minulta, ja hän kyllä tekee teille vaatekerran halvasta hinnasta ja uskoo teille velaksi, ja sitte saatatte tulla kirkkoon ja olla naa-

purisovuessa meidän kanssamme. Ettehän te koskaan ole kuullut minun sanovan aamenta sitte kuin näille kulmille tulitte, ja minä tahdon kehottaa teitä, ett'ette tuhlaa aikaa; huonoapa tulee, kun Tookey yksin on kaikki toimittanut, ja tulevana talvena minä en enää voi virkaa pitää. — Tässä herra Macey pysähytti, kentiesi odottaen jotakin mielen liikutuksen merkkiä kuultelijassansa; mutta kun ei mitään näkynyt, jatkoi hän: — Ja mitä tulee vaatettenne maksoon, niin kyllähän te kutomisellanne ansaitsette punnan viikossa, herra Marner, ja te olette nuori mies, niin vanhalta kuin näytättekin. Lienette ollut viidenkolmatta paikoilla tänne tullessanne, luulisin ma?

Silas säpsähti, kun ääni muuttui kysyväksi, ja vastasi kainosti: — sitä en tiedä; — sitä en oikein saata sanoa; — siitä on jo niin kauvan.

Tämän vastauksen saatuansa ei ole kummeksimista että herra Macey sittemmin, iltakokouksessa "Taivaankaaressa", selitti Marnerin ei olevan selvän kallostaan ja että oli epäilyksen alaista, tiesikö hän koskaan, milloinka oli sunnuntai, josta näkyi, että hän oli pahempi pakana kuin mikään koira.

Muuan toinen Silaksen lohduttajista paitse herra Maceyta tuli hänen luokseen sama asia painamassa sydämellä. Se oli rouva Winthrop, pyörämaakarin vaimo. Raveloen asukkaat eivät olleet erinomaisen ahkeria kirkonkävijöitä, ja koko pitäjäässä kentiesi ei ollut ainoaakaan henkeä, joka ei olisi arvellut, että kirkonkäynti jok'ainoana sunnuntaina olisi osottanut ylen innokasta halua olla hyvällä kannalla taivaallisten kanssa ja saada sopimatonta voittoa naapurien suhteen, — tahtoa olla parempi muita ihmisiä, jossa taas olisi ollut syrjäpuolisuutta niitä kohtaan, joilla yhtä hyvin oli ollut risti-isät ja äitikummit ja joilla oli yhtäläinen oikeus kerta tulla maahan pannuiksi. Sen ohessa oli itsestänsä aivan selvää, että kaikkein

niiden, jotka eivät olleet pestattuja palkollisia tahi nuoria, piti käydä ripillä jonakuna pääjuhlana; squire Cass sen teki joulupäivänä, mutte ne, joita pidettiin ylen kirkollisina, kävivät kirkkoa useammin, vaikk'ei kuitenkaan liian usein.

Yksi niitä oli rouva Winthrop; hän oli kaikin puolin tunnokas vaimo ja niin uuttera velvollisuuksiensa täyttämisessä, että elämä näytti suovan hänelle niitä ylen paljon, vaikka hän oli jalkeilla kello neljästä aamusilla, josta kuitenkin tuli, että hänellä vähän myöhemmin aamupäivissä oli jotenkin vähä toimitettavaa, — jossa seikassa hän turhaan koetti päästä selvilleen. Hän ei kuitenkaan ollut mikään n. s. "niuha ihminen", jota laatua joskus pidetään sellaisten elämäntapain välttämättömänä ehtona; hän oli päin vastoin lempeä ja kärsiväinen, jonka luonto oli etsiä kaikki synkemmät ja vakavammat elämän puolet sekä niistä saada ravintoa sielullensa.

Hän oli se, johon Raveloessa ensin ajatus kääntyi, kun jossakussa pereessä sairauden tahi kuoleman tapauksia sattui, kun piti asettaa iilimatoja, taikka kun jokin muu asia miten hyvänsä oli hullusti. Hän oli "raisu ihminen", — oli kaunis ja terve muodoltaan, mutta aina niin jumalisen näköinen, ikäänkuin olisi ollut sairashuoneessa yhdessä lääkärin tahi papin kanssa. Mutta hän ei koskaan ollut hellämielinen; ei kukaan ollut nähnyt hänen itkevän; hän oli vaan yksitotinen ja taipuvainen huiskuttamaan päätänsä ja huokailemaan, melkein äänettömästi, ikäänkuin hautiaisvieras, joka ei kuulu surevaan sukuun. Se näytti kummalliselta kyllä, että Ben Winthrop, joka rakasti tuoppia ja lystiä leikkipuhetta, niin hyvin sopi yhteen Dollyn kanssa; mutta hän katsoi miehensä leikillisyyttä ja lystikkyyttä samalla maltillisuudella kuin kaikkea muutakin, arveli että "miehet ne ovat semmoisia", ja piti voimallisempaa sukupuolta semmoisina olennoina, jotka luoja oli

mielinyt tehdä levottomiksi ja pauhaaviksi, aivan kuin sonnit ja kalkkunakukotkin.

Tämän hyvän ja suopuisan vaimon täytyi luonnollisesti tuntea itsessänsä vetoa Silas Marneriin, nyt kun hän oli tullut kärsimyksen alaiseksi kristiveljeksi, ja eräänä sunnuntain iltapäivänä otti hän kanssaan pienen Aaron poikansa sekä lähti käymään Silaksen luona, vieden muassansa vähäisiä läskipannukakkuja, joista erinomaisen paljon pidettiin Raveloessa. Aaron, seitsenvuotias poika, posket punaiset kuin omenat ja puhdas tärkätty paidankaulus, joka oli kuin talrekkina omenoille, hän tarvitsi kaiken rohkean uteliaisuutensa miehistääkseen itsensä sitä seikkaa vastaan, että kankurin silmät mahdollisesti saattoivat tehdä hänelle jotakin pahaa, ja hänen epäilemisensä enentyi aika tavalla, kun he, päästyänsä kivilouhokselle, kuulivat kangaspuitten eriskummaisen paukkinan.

— Niinpä on, kuin sen luulinkin! — sanoi rouva Winthrop surullisella äänellä.

Heidän täytyi kolkuttaa hyvästi, ennenkuin Silas kuuli; mutta ovelle tullessaan hän ei osottanut minkäänlaista malttamattomuutta, kuten ennen olisi tehnyt jonkun tullessa odottamatta ja pyytämättä. Ennen oli hänen sydämensä ollut hyvin lukittu lipas ja aarre sen sisässä; mutta nyt oli lipas tyhjä ja lukko rikkaantunut. Pimeässä hapuellen ja ilman vähintäkään mihin nojaisi, käsitti Silas kuitenkin hämärästi ja puolittain epätoivoisesti sen, että, jos hän mitään apua saisi, se olisi tuleva ulkoapäin; ja kanssaihmisiä nähdessänsä heräsi jonkinlainen toivo, nousi heikonpuolinen tieto siitä, että hän oli niiden hyvänsuomisen alainen. Hän avasi oven selälleen Dollylle, mutta vastasi hänen tervehdykseensä ainoastaan siten, että muutti selkätuolia sen merkiksi, että eukko siihen istuisi. Istumaan käytyänsä Dolly heti avasi sen valkoisen vaatteen, missä pannukakkunsa olivat, ja lausui mitä totisimmalla äänellä:

— Minä leivoin eilen, herra Marner, ja läskipannukakut onnistuivat tavallista paremmin, ja sentähden pyytäisin teitä ottamaan vastaan muutamia, jos niin hyvin teette. Minä en itse syö mitään tuonlaista, sillä palanen leipää on minusta parainta vuoden alusta aina loppuun saakka; mutta miehillä on niin kummalliset vatsat, ne rakastavat vaihdosta, — niin sitä ne tahtovat, Jumala paratkoon!

Dolly huokasi hiljakseen, kun antoi kakut Silakselle, joka kiitti häntä leppeästi ja katseli niitä hyvin tarkasti, vaan kuitenkin melkein huomaamatta, kuten hänen tapansa oli katsella kaikkia mitä käteensä otti. Kaiken aikaa noudatteli häntä pikku Aaronin kirkkaat, mietteelliset silmät, siinä kun poika oli linnoittuneena äitinsä tuolin takana ja sieltä väliin katsoa kurkisti.

— Siinä on puustaveja painettuina niihin, — sanoi Dolly. — Itse niitä en osaa lukea, eikä kukaan, ei edes herra Macey itse, oikein tiedä, mitä ne merkitsevät, mutta ainakin niiden tarkoitus on hyvä kyllä, sillä ne ovat samat puustavit kuin kirkon alttarivaatteessakin. Mitä ne on, Aaron poikueni?

Aaron vetäytyi kokonaan linnoituksen taakse.

— No etkö ole hyvä poika? — sanoi äiti leppeästi. — Oli puustavien miten onkaan, niin niissä on hyvä ajatus, ja painin meillä on ollut kotona, sanoo Ben, aina siitä kuin hän oli pikkuruisena, ja hänen äitinsä oli tapa painaa sillä kakkuihin, ja niin olen minäkin aina tehnyt, sillä jos niissä jotain hyvää on, niin sitä meillä aina on tarve tässä mailmassa.

— Siinä seisoo I. H. S. — sanoi Silas, ja tätä opin todistusta kuullessaan kurkisti taas Aaron piilostansa.

— Kas sitä, te osaatte lukea ne! — sanoi Dolly. — Ben on ne minulle monta kertaa lukenut, mutta ne menevät taas mielestäni; syntipä se

on se, sillä ne ovat hyviä puustavia, muuten niitä ei olisi luettavana kirkossa; ja minä painan ne kaikkiin limppuihin ja kakkuihin, vaikk'ei niitä aina näy, nousemisen vuoksi näetten, sillä, niinkuin sanoin, jos voidaan saada jotakin hyvää, niin ainapa sitä tässä mailmassa tarvitaan, se on vissi; ja minä toivon niiden tuovan hyvää muassansa teille, herra Marner, sillä sitä minä pannukakuilla tarkoitin, ja näette sen, että puustavit ovat painetut tavallista syvempään.

Silaksella oli yhtä vähä taitoa selittää puustaveja kuin Dollylläkin; mutta ei ollut ensinkään mahdollista väärin ymmärtää sitä lohdutuksen mieltä, jota eukon sanat osottivat. Hän sanoi entistä hellemmin: — kiitän teitä; kiitän sydämestäni. — Mutta hän laski luotansa pannukakut ja istuutui syrjään, — peräti tiedottomana, että kakut tahi puustavit tahi Dollyn ystävällisyyskään tekisivät hänelle jotakin hyvää.

— Jaa, jos mitä hyvää missään on, niin sitä tarvitsemme, — matki Dolly, joka ei vähällä hellittänyt, kun kerran kultajyväsen löysi. Hän katsahti Silakseen sääliväisesti, kun taas jatkoi. — Mutta te ette kuullut kirkonkelloja tän' aamuna, herra Marner, te ainakaan ette tiennyt, että oli sunnuntai? Te elätte täällä niin yksinäisyydessä, ett'ette tiedä viikosta, luulen ma; ja kangaspuittenne kolistessa te ette voi kuulla kelloja, etenkin nyt, kun pakkanen tekee, ett'ei ääni kuulu.

— Kuulin kyllä kuin kuulinkin, — sanoi Silas, jonka mielestä kellonsoitto sunnuntaina oli ainoastaan satunnaista, vaan ei suinkaan päivän pyhyyteen kuuluvaa.

— Jumalan kiitos! — lausui Dolly ja viivähti vähän aikaa, ennenkuin puhui enempää. — Mutta kuinka synti onkaan, että te teette työtä sunnuntaina ettekä vähän siivoa itseänne, — jos ette kirkkoonkaan mene; — sillä jos teill' olisi palanen lihaa padassa, niin ette sitä voisi siihen jättää, yk-

sinäinen mies kun olette. Mutta onhan meillä leipuri, ja jos te tahtoisitte edestänne kustantaa pari pennyä uunin vouraa silloin tällöin, ei joka viikko, se on tietty, niin kylläpä minä katsoisin perään; — sinne voisitte kantaa ruokapalanne, sillä eihän se ole muuta kuin oikein, ett' on lämmin palanen sunnuntaina, että voi eroittaa sen päivän puolipäivällisen lauvantaisesta. Mutta nyt joulupäivänä, siunattuna joulupäivänä, jos nyt panisitte päivällis-palanne leipurin uuniin ja menisitte kirkkoon ja saisitte nähdä raudustammen oksat ja muratin ja kuulla virret ja sitte kävisitte ripillä, niin teidän ainakin olisi parempi oltava, ja tietäisitte, millä kannalla seisotte, ja voisitte panna uskalluksenne Häneen, joka tietää paremmin kuin me, sittenkuin olette tehnyt, mitä meidän jokaisen tehdä tulee.

Dollyn saarna, joka oli erinomaisen vaivaavata hänen puhelahjallensa, tapahtui samalla pyytävällä, kehottavalla äänellä, jolla hän olisi käskenyt potilasta ottamaan lääkkeitä tahi juomaan kupillisen kauralientä, johon sillä ei ollut halua. Silas ei ollut ennen koskaan kuullut kenenkään niin vakaasti nuhtelevan häntä kirkonkäynnin laiminlyömisestä, jota vaan oli pidetty yhtenä puolena hänen eriskummaisuudestansa ylipäin; ja hän oli ylen suora ja teeskentelemätön antaakseen Dollylle kiertelevää vastausta.

— Ohhoh! — sanoi Dolly puoliääneensä, vaan kovin kummastuksissaan. Mutta samassa hän muisti Silaksen tulleen tuntemattomasta maasta ja lausui: — Ehk'ei ollutkaan kirkkoa siellä, missä synnyitte?

— Oli kyllä, — vastasi Silas, istuen entisellä tavallaan kyynärpäät polvilla ja pää käsien nojassa. — Kylläpä siellä kirkkoja oli, — useitakin kirkkoja, — se oli suuri kaupunki. Mutta en niistä tiedä mitään; minä kävin eräässä kappelissa.

Dolly kovin kummastui tätä ihka uutta sa-

naa; mutta hän pelkäsi sen enempiä kyselemisiä ja varoi, ett'ei vaan "kappeli" merkinnyt jotakin pahuuden pesää. Jonkun aikaa arveltuansa sanoi hän:

— Niin, herra Marner, ei ole koskaan myöhäistä kääntää toista lehteä, ja jos ette milloinkaan ole ollut kirkossa, niin ettepä tiedä, kuinka paljon olette kadottaneet. Minä en koskaan ole niin rauhaisa ja tyytyväinen, kuin käytyäni kuulemassa rukouksia ja veisausta Jumalan kunniaksi ja ylistykseksi, jotka herra Macey alkaa, — ja kuullessani herra Crackenthorpin lausuvan kauniita sanoja, varsinkin suurina juhlina; ja jos jokin suru minun päälleni tulee, niin tunnen voivani sen kantaa, sillä olen etsinyt apua oikeasta paikasta ja antanut itseni Sen huomaan, jonka haltuun meidän kaikkein lopulta pitää antauman, ja jos olemmekin tehneet kaikki mitä meidän tulee, niin ei kuitenkaan kukaan voi uskoa, että Hän, joka on meitä ylempänä, olisi pahempi meitä ja unhottaisi lupauksensa.

Dollyn esitelmä yksinkertaisista ajatuksistaan ei suurin liikuttanut Silasta, sillä siinä ei ollut sanaakaan, joka saattoi hänen mieleensä palauttaa sitä, mikä oli hänestä uskontona tuttua, ja hänen käsityksensä vallan sekaantuivat Dollyn asemosanasta Se, jota hän käytti ainoastaan karttaaksensa omahyväistä ja röyhkeää tuttavallisuutta korkeimman olemuksen kanssa. Silas pysyi äänetönnä, kun ei hän taipunut suostumaan siihen osaan Dollyn puheesta, jonka täydellisesti ymmärsi, — nimittäin hänen kehotukseensa kirkossa käymiseen. Silas oli todellakin niin tottumaton puhumaan enempää kuin ne lyhyet kysymykset ja vastaukset, jotka välttämättä olivat tarpeen hänen ammattinsa asioissa, että hänen oli vaikea tavata sanoja, kun ei siihen pakkoa nähnyt jonkun vissin tarkoitusperän vuoksi.

Sill'aikaa nyt toki pikku Aaron oli ennättä-

nyt tottua kankurin peljättävään näköön sekä tullut esiin ja asettunut äitinsä viereen, ja Silas, joka näytti vasta ensi kerran äkänneen poikasen, koetti palkita Dollyn hyväntahtoisuutta sillä, että tarjosi lapselle palasen läskipannukakkua. Aaron astui askeleen taapäin ja nojasi päätänsä äidin olkapäähän, mutta arveli toki pian, että läskipannukakku kyllä kannatti käden kurottamistakin.

— Häpee vähän, Aaron! — sanoi äiti ja nosti pojan polvelleen, — ethän nyt tarvinne pannukakkua, ethän nyt, et. Hän on pieni hyvä poika, — lisäsi hän vähän huokaisten, — Jumala sen tietää, että hän sitä on. Hän on mun nuorempani, ja me häntä paljon pilaamme, sillä joko isä taikka minä tahdomme aina pitää häntä muassamme, — niinpä tahdomme, Jumala nähköön!

Hän taputti Aaronin kähärätukkaa ja arveli, että Marnerin tekisi hyvää katsella "semmoista hyvää lapsukaista". Mutta Marner, joka istui toisella puolen uunia, näki ne sievät, ruusuposkiset kasvot ainoastaan niinkuin epäselvän pyörykän ja kaksi mustaa pilkkua siinä.

— Ja hänellä on, tietkääpäs, ääni kuin lintusella, — jatkoi Dolly; — hän osaa laulaa erään joululaulun, jonka isä on opettanut; ja sitä minä pidän merkkinä, että hänestä jotakin hyvää tulee, kosk' on oppinut sen kauniin laulun niin pian. Kas niin, Aaron, ota nyt ja laula se laulu herra Marnerille; tee se!

Aaron vastasi siten, että hieroi otsaansa äidin olkapäähän.

— Ole hyvä poika nyt! — sanoi Dolly leppeästi. — Tee nyt, kuin mamma käskee, niin minä pidän pannukakkua, kunnes olet laulanut!

Aaron ei ollut haluton näyttämään taitiansa kelle hyvänsä, kun vaan tiesi turvassa olevansa, ja sittenkuin nyt vielä oli antanut muutamia epäröimisen merkkiä, parhaittain siten, että pani kätensä kämmen ulospäin silmillensä ja sormien vä-

listä loi silmäyksen herra Marneriin, nähdäksensä, odottiko tämä saavansa kuulla hänen laulavan laulua, antoi hän vihdoin äitinsä silittää tukan, asettui pöydän taakse, niin että hänen pikku ruumiistansa ainoastaan pää ja valkoinen paidankaulus olivat näkyvissä, joka teki hänet ruumiittoman enkelinpään näköiseksi, ja alkoi kimeällä äänellä sekä semmoisella nuotilla, jonka poljento oli naputtavan vasaran tapaista, laulaa seuraavaa:

Luoja teille, herra, rouva,
Suokoon riemun, ilon nyt,
Sillä Jesus vapahtaja
Jouluna on syntynyt.

Dolly kuulteli hartain silmin ja katsoi pitkään Marneria, toivoen muka, että laulusta olisi apua saamaan häntä kirkkoon.

— Sepä on joulumusiikkia, — sanoi hän, kun Aaron oli päättänyt ja saanut pannukakkunsa jälleen. — Ei ole mitään musiikkia, jota voisi verrata joulumusiikkiin: "kuule enkeleitten ääntä". Ja mitenpä sitte onkaan kirkossa pasuunoilla ja sympaleilla, ah, sepä on kuin olisi jo paremmassa mailmassa. — Minä en sano mitään pahaa tästä mailmasta, sillä Se, joka meidät on tänne pannut, kyllä parhaiten tietää, miksi sen teki; mutta ajatellessa juoppoutta, riitoja ja tauteja sekä ankaraa kuolemaa, jota niin usein olen nähnyt, tuntee itsensä niin kiitolliseksi, kun saa kuulla puhuttavan paremmasta mailmasta. Laulaahan poika oikein sievästi, herra Marner?

— Niin, — vastasi Silas ajatuksissaan, — niin, oikeinpa sievästi!

Joululaulu vasaran tapaisella poljennollaan oli kuulunut hänen korviinsa kuin outo musiikki, aivan toisenlainen kuin ne virret, joita muinoin oli kuullut, eikä voinut vaikuttaa sitä, mitä Dolly oli odottanut. Mutta hänelle Silas kuitenkin tahtoi

näyttää olevansa kiitollinen, ja ainoa keino siihen, mikä mieleensä juolahti, oli se, että vieläkin tarjosi Aaronille palasen pannukakkua.

— Ei suinkaan, kiitoksia vaan, herra Marner! — sanoi Dolly ja painoi alas Silaksen anteliasta kättä. — Nyt meidän jo täytyy lähteä kotiin. Ja sentähden toivotan teille hyvää iltaa, herra Marner, ja jos joskus tunnette mielenne pahaksi ja ette voi tehdä ja toimittaa itsellenne, niin kyllä minä tulen tekemään minkä voin ja hankin teille ruokapalasen ja olen aina valmis teitä auttamaan. Mutta yhtä minä pyydän ja rukoilen, olkaa kutomatta joulupäivänä, sillä se on pahaa sekä ruumiille että sielulle, — ja niistä rahoista, jotka sillä tavoin ansaitaan, tulisi kova vuode levätä viimeisellä hetkellä, elleivät ne lentäisi pois, ei kukaan tiedä mihin, aivan kuin pakkasen huuteet. Ja teidän on minulle anteeksi antaminen, että olen ollut niin julkisuinen kanssanne, herra Marner; mutta minä suon niin hyvää. Kas niin, kumarra nyt, Aaroseni!

Silas sanoi "hyvästi ja sydämmelliset kiitokset!" avatessaan ovea Dollylle; mutta kuitenkin hän tunsi huokeammaksi ollakseen, eukon mentyä, — sillä nyt hän taas sai kutoa kangasta ja surra mielensä perästä. Eukon teeskentelemätön ajatus elämästä ja sen riemuista, jolla oli kokenut häntä lohduttaa, oli ainoastaan kuin tuntemattomain äänten kaikua, jota hänen mielikuvattinsa ei voinut tajuta. Ihmisten rakastamisen ja Jumalan uskomisen lähteet eivät vielä olleet avatut, ja hänen sielunsa oli aina vaan se kuivettuva puronen, kuitenkin sillä eroituksella, että sen ura hiekassa oli ummessa ja että se vaivoin ponnisteli vastuksia voittaakseen.

Huolimatta herra Maceyn ja Dolly Winthropin hyvänsuontoisista neuvoista vietti Silas joulupäivänsä yksinäisyydessään ja söi leipäänsä sydämen murheessa, vaikka se leipä oli lahja ystäväl-

lisiltä naapureilta. Aamulla hän loi silmänsä pakkasen paleltamaan ruohoon, jonka korsien täytyi kumarrella talven kylmää huokumista, samalla kuin puoliksi jäätynyt ruskea vesijoukko väreili jäätävästä tuulesta; mutta iltapuoleen rupesi lunta satamaan ja häneltä peittämään tätäkin alakuloista näköalaa sekä salpaamaan häntä sisään suruinensa. Ja hän istui ryöstetyssä kodossaan koko pitkän iltakauden, huolimatta sulkea luukkujansa tahi lukita oveansa; hän likisti päätään käsillänsä ja huokaili, kunnes vilu hänelle muistutti, että takkavalkea oli tuhaksi hiipunut.

Ei kukaan muu tässä mailmassa kuin hän itse tiennyt, että hän oli se sama Silas Marner, joka kerran oli sydämestään rakastanut lähimmäistänsä ja pannut turvansa näkymättömään jumaluuteen. Jopa hänelle itsellekin mennyt aika oli tullut hämäräksi unelmaksi.

Mutta Raveloen kylässä kilisivät kellot rattosasti ja kirkko oli enemmän kuin muulloin koko vuonna täynnä punastavia naamoja tuuheitten viheriäin lehvien välissä, — naamoja, jotka olivat varustaneet itseänsä tavallista pitempään kirkonmenoon maukkaalla paistoleivän ja oluen ravinnolla. Ne vihannat lehvät, ylistysvirsi ja kuorilaulu, jota ei kuultu useammin kuin jouluna, — vieläpä athanasiolainen uskontunnustuskin, joka eroittui toisista vaan siten, että kesti pitemmältä ja oli omituisesti voimallinen, kun se vaan ani harvoin luettiin, — kaikki tämä vaikutti epämääräistä, riemullista tuntoa, jonka osottamiseksi täysikasvuiset olisivat yhtä vähän saattaneet löytää sanoja kuin lapsetkaan, vaan joka kuitenkin sanoi heille, että jotakin suurta ja salaisuudellista oli heidän edestään tehty ylhäällä taivaassa ja alhaalla maan päällä, ja jota he omistivat itselleen siten, että nyt täällä olivat koossa. Ja sitte kaikki ne punertavat naamat läksivät purevassa talvipakkasessa omiin kotoihinsa ja saivat pitää lopun

päivää ihan itseänsä varten, syödäkseen, juodakseen ja iloitakseen, — muuan kristillinen vapaus, jota he käyttivät näkemättä siinä mitään pahaa.

Squire Cassin perheessä ei sinä päivänä ollut ketään, joka mainitsikaan Dunstanista, — ei kukaan paheksinut hänen poissa-oloansa eikä pelännyt sen ylen kauvan kestävän. Tohtori rouvinonsa, setä ja täti Kimble, olivat siellä, ja tavallista joulujuttelua pidettiin voimassa mitään unhottamatta ja nousi se korkeimmilleen, kun Kimble kertoi muistelmiansa siitä ajasta, jolloin teki virkaa Londonin sairashuoneissa kolmekymmentä vuotta takaperin, ja mausteli kertomustansa tarinoilla tästä palvelusajasta. Sitten seurasi korttipeli, jossa tuli kaikellaista vastusta täti Kimblelle korttien tunnustamisessa ja useoita kiukun puuskia setä Kimbleltä voiton suhteen, jota harvoin voitiin selittää hänelle, ellei hän sitä itse saanut tahi käynyt kaikkien kaatojen lävitse ja katsonut, että olivat oikeita; ja tämän kaiken seuraajana oli väkevä, höyryävä haju viinoista ja vedestä.

Joulupäivänä kuitenkin Punaisessa Talossa ainoastansa itse perekunta oli koolla, ja sen päivän juhla ei siis ollutkaan oikeata joulujuhlan viettoa. Suuret tanssit uuden vuoden aattona, ne ne olivat squire Cassin vierasvaraisuuden kukka, samoin kuin hänen esi-isäinsäkin aina ikimuistoisista ajoista. Tässä tilaisuudessa odotti koko hienokais-mailma Raveloessa ja Tarleyssä, — joko vanhoja tuttavuuksia, joita pitkät ja hankalat tiet olivat pitäneet eroitettuna, taikka miedostuneita tuttavuuksia, jotka olivat tulleet eroitetuiksi vääräin luulojen tähden poiskaranneista vasikoista, taikka tuttavuuksia, jotka perustuivat satunnaiselle itsensä alentamiselle, — kaikki ne odottivat yhteen tulevansa ja kohtelevansa toisiaan sopivalla kohteliaisuudella. Tässä tilaisuudessa naiset kaunokaiset, jotka tulivat satulahevosella, lähettivät edellään vakkasensa, ja niissä useampia pukuja kuin siksi

illaksi aiottu, sillä juhlallisuus ei loppuisi yhtenä iltana, niinkuin saivartavat pidot kaupungeissa, missä kaikki ruokavarat tuodaan pöytään yhdellä kertaa ja sänkyvaatteita on niukalta. Punainen Talo oli varustettuna varoilla niinkuin piiritystä varten, ja sänkyvaatteita, joista tehtiin lankovuode pitkin lattiaa, oli semmoinen joukko, kuin syystä saattoi odottaakin sellaisessa pereessä, joka oli tappanut lukemattomat polvikunnat omia hanhia.

Godfrey Cass vartosi tätä uuden vuoden aattoa mielettömällä, huolettomalla ikävällä, joka teki hänet kuuroksi sen vähemmin suloiselle seuraajalle eli levottomuudelle.

— Duncey tulee pian kotiin; silloin nousee aika hälinä, ja kuinkas olet saapa häntä vaikenemaan? — sanoi levottomuus.

— Hän ehk'ei tule ennen uuden vuoden aattoa, — lohduttelihe Godfrey, — ja minä saan istuskella Nancyn vieressä ja tanssia hänen kanssaan ja saada lempeän silmäyksen häneltä vasten omaa tahtoansa.

— Mutta toisaalla tarvitaan rahoja, — sanoi levottomuus äänekkäämmin, — ja kuinkas niitä olet saapa, ellet myö äitisi timanttineulaa? Ja jos et saa rahaa....?

— Niin; mutta saattaapa kyllä tapahtua jotain, joka tekee, että kaikki hyväksi muuttuu. Missä tapauksessa tahansa saatan minä kuitenkin odottaa itselleni välittömän ilon: Nancy tulee.

— Mutta annappas jos isäsi laittaa niin, että sinun silloin täytyy kieltää hänen kätensä — ja selittää syysi?

— Ole vaiti äläkä minua suututa! Minä voin nähdä Nancyn silmät, aivan niin kuin ne minua katselevat, ja minä jo tunnen hänen kätensä omassani.

Mutta levottomuus ei vaiennut, eipä keskellä jouluhuvitusten telmimistäkään; se ei tahtonut ottaa

ääneti ollakseen, vaikka kuinkakin ahkeraan joulupikaria tyhjennettiin.

Yhdestoista Luku.

Mielelläni minä sen myönnän, että on paljo naisia, joiden muoto ei tule erinomaisen hyväksi, kun istua kököttävät satulassa, puettuna harmaaverkaiseen ratsaskaapuun ja päässä tuulihuntu, jonka pohja on suuren paistipannun näköinen; päällysvaate, joka muistuttaa ajurikauhtanaa, niin niukalta otetusta verkakappaleesta leikattua, että se on vaan sen pukuimen pienois-muoto, ei nimittäin ole oikein sovelias somentamaan kaunista vartaloa, eikä harmaakaan ole mikään semmoinen väri, joka miellyttävästi pistää erilaiselta poskien vaaleuden suhteen. Se siis olikin sitä suurempi voittoriemu mamselli Nancy Lammeterin ihanuudelle, että hän näytti peräti hurmaavalta tässä puvussa, siinä kun, istuen satulassa muhkean, mittavan isänsä takana, piti toista kättänsä hänen vyötäisillään sekä tarkkaavilla silmillä katseli niitä pettäviä, lumella peitettyjä vesijoukkoja ja rapakoita, joiden likaista vettä räiskyi korkealle Dobbin'in kavioiden alla. Joku maalari kentiesi olisi katsonut hänet paremmaksi sillä hetkellä, jolloin hänen ei tarvinnut muistaa itseänsä; mutta totta on, että hänen poskiensa ruusut enimmästi pistivät esiin ympäröivän harmaan värin ohessa, kun hän seisattui Punaisen Talon portille ja näki herra Godfrey Cassin valmiina nostamaan häntä satulasta alas. Hän toivoi, että sisarensa Priscilla olisi tullut perille yhteen aikaan ja tuonut piian mukanaan, sillä silloin kyllä olisi voinut asettaa niin, että herra Godfrey olisi ensiksi saanut auttaa Priscillaa, ja sill'aikaa olisi hän saanut isänsä kehotetuksi ajamaan alas

tallin eteen eikä portilla lähtemään ratsahilta. Se oli sangen tuskallista, että kun kerran oli suoraan sanonut nuorelle miehelle, ett'ei häntä tahtonut, jos hän vaikka kuinkakin paljon sitä toivoi, hän kuitenkin yhä vaan näytti hyväilemistänsä; ja paitse sitä, miks'ei hän aina osottanut samaa huomaavaisuutta, jos se häneltä oli todentekoa, sen sijaan kun oli niin kummallinen kuin herra Godfrey Cass, joka välistä käytti itseään, niinkuin ei laisinkaan mielisi häntä puhutella, ja viikkokausina ei pitänyt vähintäkään lukua hänestä, vaan sen perästä taas ihan äkkiä näyttäytyi melkein kuin kosiomiehenä. Sen lisäksi oli se täyden selvää, ett'ei miehellä ollut oikeata rakkautta häneen, sillä muuten se ei antaisi ihmisillä olla sitä sanottavaa hänestä, mitä niillä oli sanomista. Luuliko hän, että mamselli Nancy Lammeteriä miellyttäisi semmoinen mies, squire tahi squiren palvelija, joka ei elänyt siivosti ja säädyllisesti? Semmoiseen elämään oli hän tyttärenä tottunut isänsä huoneessa, sillä se oli parhain ja raittein mies koko paikkakunnassa, vaikka oli hiukan kiivas ja äkkipikainen silloin tällöin, kun ei, mitä hän tahtoi, tullut siinä tuokiossa tehdyksi.

Kaikki nämät ajatukset aaltoilivat tavallista menoansa Nancy Lammeterin mielessä niinä hetkinä, jotka kuluivat siitä kuin ensin havaitsi Godfrey Cassin portilla siihen asti kuin itse ennätti sinne. Onneksi tuli squire itsekin ulos ja tervehti suurella äänellä hänen isäänsä, niin että hän sen tervehdysmetelin aikana jokseenkin taisi peittää hämmästystänsä ja soveliaisuuden laiminlyömistä, sill'aikaa kuin hän satulasta pääsi vahvain käsivarsien avulla, jotka tuntuivat pitävän häntä nau rattavan pikkuisena ja keveänä. Ja sitte hän sai mitä paraan syyn heti rientääkseen porstuaan, kun juuri samassa taas rupesi lunta satamaan, ja taivas niille vieraille, jotka vielä olivat matkalla, uhkasi vähemmän hupaista kulkua. Viivähtyneit-

ten luku oli kuitenkin aivan vähä, koska jo alkoi pimetä ja siis niille rouvaksille, joiden oli jotenkin pitempi matka kuljettava, ei jäisi suurta aikaa pukeutua, ajoissa ennättääkseen teen juonnille, jolla tanssipidot piti alettaman.

Mamselli Nancyn astuessa porstuaan kuului puhetta ja melua kaikista huoneista, ja siihen sekaantui vinkuvia ääniä eräästä viulusta, jota kyökissä viriteltiin. Mutta Lammeterin perekunta oli niitä vieraita, joita asianomaiset olivat ajatelleet niin paljon, että varmaankin oli seisottu ikkunassa heidän tuloansa odottamassa, sillä rouva Kimble, joka tämmöisissä juhlatiloissa oli emäntänä Punaisessa Talossa, tuli mamselli Nancyä vastaan porstuassa ja vei häntä rapuista ylös. Rouva Kimble oli squiren sisar yhtä hyvin kuin tohtorinkin vaimo, — kahdenkertainen arvo, johon hänen paksuutensa oli suorassa suhteessa; rappuja ylös käyminen oli sentähden hänestä melkeän vaivalloista, ja hänellä siis ei ollut mitään vastaan sanomista, kun mamselli Nancy sanoi tahtovansa yksin mennä Sinikamariin, johon Lammeterin mamsellien kalut oli toimitettu, kun ne aamulla tuotiin.

Talossa oli tuskin ainoatakaan huonetta, missä ei naisia ollut sievistelemässä ja naisia pukeumassa vaikka tila lattialla oli rajoitettuna väliaikaisilla vuoteilla; ja kun mamselli Nancy astui Sinikamariin, piti hänen siellä toimittaa säännönmukaiset niiaukset ei vähemmälle kuin kuudelle muulle rouvakselle. Siell' oli ensiksikin niin isoisia naisia kuin Gunnsin mamsellit, Lytherlyn viinikauppiaan tyttäret, puettuina ylevimmän parren mukaan mitä leveimpiin hameihin ja kireimpiin kureliiveihin, joita mamselli Ladbrook (Old Pastures'ta) ihmetteli vissillä kainoudella, johon kuitenkin sekaantui joku määrä äänetöntä arvostelemista. Osaksi havaitsi mamselli Ladbrook, että oma leninkinsä oli näkyvä ylen paljon letkaiseksi Gunnsin mamsellien

silmissä, osaksi oli se hänen mielestään pahasti, ett'eivät Gunnsin mamsellit osottaneet niin suurta ymmärryksen lahjaa, kuin hän olisi osottanut, jos olisi ollut niiden sijassa, elikkä ett'ei kaikin puolin panisi parren mukaan. Toisaalta taas mamselli Ladbrook seisoi yölakissa ja papiljoteissa, säpsikkä kädessänsä, niiaillen ja kohteliaasti myhäillen sekä lausuen: "teidän jälkeenne, matami!" eräälle toiselle samassa tilassa olijalle, joka oli ollut kyllin kohtelias käskemään häntä ensin katsomaan peiliin.

Mutta mamselli Nancy oli tuskin pääsnyt huoneesen, kun muuan vanhallainen rouva astui esiin, — hänellä oli päässä valkea musliinihuivi, joka peitti hänen sileäksi kammatut hiuksensa ja pisti jyrkältä muiden koreiden sulka- ja nauhalakkien rinnalla. Hän läheni reippaasti mamselli Nancyä ja lausui harvalleen, leppeästi naukuvalla äänellä:

— Hyvää päivää, orpanaiseni, toivonpa jaksavasi hyvin! — Mamselli Nancy suuteli kunnioittaen tätisen poskipäätä ja vastasi samallaisella leppeydellä: — aivan hyvin, täti kulta, ja toivon niin olevan laita teidänkin.

— Kiitosta, orpanaiseni, tätä nykyä olen oikein terve ja pirteä. Ja kuinka lankomieheni voi?

Näitä velvollisia kysymyksiä ja vastauksia kesti, kunnes oli täydelleen selvä, että koko Lammeterin pere voi hyvin ja Osgoodin pere samoin, niin myös että mamselli Priscilla ennen pitkää oli saapuva, ja ettei ollut lystiä matkata selkähevosella tuiskussa, vaikka ratsaskaapukin oli kyllä hyvä pitää. Sitten Nancy tuli säännönmukaisesti esitellyksi tätinsä vieraille, Gunnsin mamselleille, ollen semmoisen äidin tyttäret, joka oli *hänen* äitinsä tuttava, vaikka nyt vasta ensi kerran saadut lähtemään matkalle näihin seutuihin, ja puheena olevat mamsellit hämmästyivät niin, nähdessään semmoisia ihania kasvoja ja niin somaa vartta niin etäällä paljaissa maakylissä, että alkoivat

tuntea jonkinlaista uteliaisuutta, mitä pukumia hän ottaisi päällensä, kun ratsaskaapunsa riisui. Mamselli Nancy, jonka ajatukset aina olivat yhtä laadullisia kuin lausuttujakin samalla sävyllisyydellä ja soveliaan tunnolla, jotka näkyivät kaikessa mitä eteensä otti, arveli itsekseen, että Gunnsin mamsellit näyttivät jotenkin kuivilta ja tuimilta sekä että heidän avokaulaiset leninkinsä olisivat voineet osottaa jonkinlaista kiekailemista, jos heillä olisi ollut kauniit olkapäät, vaan että, kuten asiat nyt oli, kernaimmin saattoi luulla, ettei kauniin vartensa näyttämisen halu ollut pannut heitä sillä muotoa leikkaamaan leninkiänsä avokaulaisiksi, mutt' että sen peränä ennemmin oli jokin asianhaara, joka saattoi aivan hyvin sopia yhteen ymmärtäväisyyden ja kainouden kanssa. Vakkasiaan avatessansa oli hän vakuutettu siitä, että täti Osgoodkin oli samaa mieltä, sillä mamselli Nancy oli ymmärryksen puolesta siihen määrään tätinsä kaltainen, että sitä kaikki ihmettelivät, varsinkin kuin sukulaisuus oli rouva Osgoodin puolella; ja vaikk'ei kukaan olisi sitä voinut aavistaa siitä, kun he niin määräkkäästi olivat toisiaan tervehtäneet, niin kuitenkin tädin ja tädintyttären välillä vallitsi hellä lempeys ja molemminpuolinen ihaillus. Että mamselli Nancy oli antanut rukkaset serkullensa, Gilbert Osgood'ille (ainoastaan siitä syystä, että oli serkku), se tosin oli tätiä hyvin surettanut, vaan ei kuitenkaan vähintäkään mietouttanut sitä mieltymystä Nancyn suhteen, joka oli saattanut hänet Nancylle testamentiksi määräämään useita perittyjä koristimia, siinä ensinkään ajattelematta Gilbertin tulevaa puolisoa.

Kolme naisista lähti pikaisesti pois; mutta Gunnsin mamsellit olivat kovin mielihyvissään siitä, että rouva Osgoodin päätös jäädä orpanaisensa luokse samoin toi heille syytä jäädä katselemaan, mitenkä se maalainen kaunotar puki päällensä.

Ja sitä olikin lysti katsella, aina siitä asti kuin vakkaset avattiin ja levittivät sisästään lavendelin ja ruusunlehtien hajua siihen saakka kuin hän pani kiinni ne koralliset kaulahelmet, jotka liittyivät kiinni hänen hienoon valkoiseen kaulaansa. Kaikki, mikä oli mamselli Nancyn omaa, oli korkeimmassa määrässä sievää ja kaunista; siinä ei ollut yhtä laskosta, missä ei olla pitänyt; kaikki, minkä piti olla valkoista, oli hohtavan valkoista; yksin nuppineulatkin neulatyynyssä olivat pistellyt vissin mallin mukaan, josta hän ei sallinut poiketaksensa; ja mitä häneen itseen tuli, niin siinä saattoi eteensä kuvailla samaa täydellisintä ja muuttumattominta siroutta kuin pienen laululinnun höyhenpuvussa. Tosi kyllä on, että hänen hiuksensa olivat niskasta leikatut niinkuin poikien ja otsalla pantuina useihin sileihin kiekuroihin, jotka heiluivat hänen kasvoillensa, mutta minkäänlaista hiuslaitosta ei ollut, joka saattoi tehdä Nancyn poskia ja kaulaa muun kuin ihanan näköisiksi. Ja kun hän vihdoin seisoi täyden valmiina hopealla huolitellussa valkoisessa silkkileningissä ja pitsimantiljassa, korallihelmet kaulassa ja korallirenkaat korvissa, eivät Gunnsin mamsellit löytäneet sanan sijaa muussa kuin käsissä, joissa näkyi jälkiä voinkirnunnasta, juustonteosta ja vielä raaemmistakin askareista. Mutta tätä ei mamselli Nancy hävennyt, sillä juuri pukeutuessansa kertoi hän tädilleen, kuinka hän ja Priscilla olivat eilen pakanneet kalunsa sisään, kun sen päivän aamuna piti leipoa, ja väellä tarvitsi olla semmoista kunnossa, ennenkuin hän lähti kotoa; ja tämän aivan oikean muistutuksen lausuttuansa kääntyi hän Gunnsin mamselleihin, ettei näyttäisi niin epäkohteliaalta, että sulkisi heidät pois puhelusta. Gunnsin mamsellit rypistivät huuliaan ja ajattelivat sitä kurjuutta kuin oli rikkailla maalaisilla, joilla oli varaa ostaa semmoisia kalliita vaatekankaita (mamselli Nancyn pitsit ja silkkileninki

olivat todellakin kallis-arvoiset), vaan jotka kuitenkin elivät taitamattomuudessa ja toimittivat karkeimpia askareita. Nancy todellakin sanoi "seisonna" eikä "seisonut", "koffort" eikä "koffert", joka oli erinomaisen tylkkäisevää nuorille naisille Lytherlyn paraasta societeetistä, jotka aina vieläpä keskenänsäkin sanoivat "seisonut", ja vaan ani harvoin muistamattomuuttaan tulivat sanoneeksi "seisonna" eli "seissy". Mutta mamselli Nancy ei ollut koskaan käynyt muuta kuin Teelmanin muorin koulua; hänen tietonsa maallisesta kirjallisuudesta ulottui tuskin edemmäksi niitä runoja, joita oli suureen merkkausliinaansa ommellut karitsan ja paimenettaren alapuolelle, ja kun hänen piti tehdä jotakin luvunlaskua, täytyi hänen toimittaa vähennyslaskunsa sillä muotoa, että luki näkyväisiä metalli-shillingiä ja pennykappaleita pois näkyväisestä metallisesta pääsummasta. Meidän aikaan on tuskin ketään palvelustyttöä, joka ei ole tsitavampi kuin mamselli Nancy; mutta sittekin oli hänessä ne omaisuudet, jotka ovat pääolollisia naisessa, — suuri totuuden rakkaus, virkeä kunniantunto, muiden oikeuden kunnioitus ja jalomielinen itselöisyys, — ja jos ei tämä saisi kieliopillisesti sivistyneitä kaunokausia uskomaan sitä, että hänen tunteensa voivat olla samanlaatuisia kuin heidänkin, niin tahdon minä lisätä, että hän ei ollut vissiä uljuutta ja vaateliaisuuttakaan vailla, ja että hän vakuutuksessaan oli yhtä järkähtämätön perättömän luulon suhteen kuin virheelliseen rakastajaankin katsoen.

Levottomuus sisar Priscillan suhteen, mikä oli noussut hyvin korkealle siihen aikaan kuin korallihelmet kaulaan pantiin, taukosi onnellisesti siten, että se näköänsä iloinen ja lysti nainen itse astui huoneesen ja näytti kasvoja, jotka olivat hohkavan punaiset pakkasen ja lumen vaikutuksesta. Ensi kysymysten ja tervehdysten perästä kääntyi hän Nancyyn päin ja silmäili häntä kiireestä kan-

tapäähän, — jonka perästä hän käänsi sisarensa áivan ympäri vakautuaksensa, että hänen ulkomuotonsa oli joka puolelta yhtä sievä ja virheetön.

— Mitä näistä leningeistä pidätte, täti Osgood? — sanoi Priscilla, Nancyn auttaessa häntä vaatteiden muutossa.

— Ne ovat hyvin koreat, orpanaiseni, — vastasi rouva Osgood, kuitenkin vähän enemmän muistaen arvoisuuttansa. Hänen mielestänsä Priscilla aina oli liian varuton.

— Minun on pakko pitää samaa lajia kuin Nancykin, näette tätiseni, — vaikka tosin olen viisi vuotta vanhempi ja näytän vielä vanhemmalta; mutta hän ei koskaan tahdo mitään, jos ei minullakin ole aivan samallaista, sillä hän tahtoo, että meidän pitää näyttämän sisareksilta. Minäpä hänelle sanon, että se ihmisten mielestä on heikkoutta minussa, ja että minä muka luulen sen saman olevan omansa minulle, mikä hänellekin on. Minä olen ruma, — sitä on mahdoton kieltää; siinä minä olen isäni sukuun. Mutta se ei tee mitään; ei minun siitä ole mieleni paha! Ja ei kukaan muukaan voi semmoisesta olla pahoillaan. — Tässä Priscilla kääntyi Gunnsin mamselleihin päin; mutta hänen oli niin perin lystiä jutella, ettei ensinkään huomannut suoramielisyyttänsä ei oikein hyväksi pantavan. — Kauniit tytöt tekevät meille sen hyvän, että pitävät herroja erillään meistä. Minulla ei ole suurta luuloa miehistä, mamselli Gunns; minä luonnollisesti en tiedä, mitä te ajattelette heistä. Mutta miettiä ja sureilla mitä he ajattelevat jostakusta itsestä aamusta iltaan saakka, ja tuskitella itsekseen siinä ajatuksessa, mitä he tekevätkään, kun ei itse ole saapuvilla, — se on, niinkuin jo sata kertaa olen sanonut Nancylle, se on hulluutta, johon ei kenenkään naisen käy tehdä itseänsä vikapääksi, jos hänellä on hyvä isä ja hyvä koto; sen hän jättäköön niiden tehtäväksi, joilla ei ole semmoista onnea ja jotka eivät itse

tule toimeen. Sen minä sanon aina, että Pidähuoli-itsestäsi on hyvä mies ja ainoa, jolle minä menen lupaamaan kuuliaisuutta ja uskollisuutta. Minä tiedän, että kun on tottunut elämään ja askaroimaan suuressa talossa, niin ei ole hauskaa tulla pieneen kotoon taikka istuutua itsekseen kalvamaan lihatonta luuta; mutta, Jumalan kiitos! minun isäni on ymmärtäväinen mies ja elää kauvan kyllä, ja ken on saanut miehen itselleen uunin nurkkaan, sen ei tarvitse pitää lukua, josko hän on lapsellinenkin, — talo kyllä sittekin tulee hyvin toimeen.

Mutta kun nyt oli edessä se tärkeä toimitus, että piti puettaa pää ahtaan hameen aukosta sekaannuttamattа vast'ikään aseteltuja kähäröitä, täytyi mamselli Priscillan keskeyttää pikimältäinen silmäyksensä elämän oloista, ja rouva Osgood käytti sen tilaisuuden noustaksensa seisoalleen sanoen:

— Tulettehan te perässä, tyttöset? Gunnsin mamsellit tahtovat mennä alas nyt.

— Siskoni, — sanoi Nancy, heidän kahden jäätyänsä, — minä vallan sen takaan, että nyt olet suututtanut Gunnsin mamsellit.

— Mitä nyt sitte olen tehnyt, lapsi kulta? — kysyi Priscilla vähän levottomana.

— No, sinä kysyit, olivatko he mielipahoissaan siitä, että olivat rumia. — Sinäpä niin vähän ajattelet.

— Kah, teinkö mä niin? Niin, se tuli tapaturmaa, ja olipa onni, etten sanonut mitään pahempaa, sillä minun on vaikea tulla aikaan semmoisten kanssa, jotka eivät kärsi totuutta. Mutta rumasta, — katsoppas vaan minua, lapsi kulta, tässä hopeakutoisessa silkkileningissä; sanoinhan minä sulle, kuinka piti käymän, — minä näytän rumalta kuin narsissa. Voisivatpa ihmiset luulla sinun tahtovasi minua linnunpelätiksi.

— Älä sano niin, Priscy! Pyysinhän minä si-

nua niin kauniisti, ett'emme ottaisi näitä leninkejä, jos muut olivat mielehisempiäsi. Minä tahdoin antaa sinun itse valita, senhän tiedät, — sanoi Nancy, aina ollen tarkka puhdistamaan itseänsä.

— Lörpötyksiä, lapsi; tiedäthän tahtoneesi tätä oikein henkesi perästä, ja siihen sinull' oli syytä, sillä se väri sinulle sopii paraiten. Sepä juuri olisi kaunista, jos sinä pitäisit vaatteita, jotka minun iholleni sopivat. Ainoa, mitä minä moitin, on se sinun itsepäisyytesi, että minun pitää vaatettaa itseni ihan samoin kuin sinä. Mutta sinä teet minun kanssani miten vaan mielesi pitää, — niin olet aina tehnyt siitä asti kuin kävelemään rupesit. Jos päähäsi pisti vaikka mikä, niin sinun piti saada tahtosi mukaan, ja lyödä sinua ei laisinkaan kannattanut, sillä sinä sittekin näytit yhtä sievältä ja viattomalta kuin satakauno.

— Priscy, — sanoi Nancy leppeästi ja sitasi sisarensa kaulaan korallisen helmivyön, aivan omansa näköisen, vaikk'ei kaula aikaankaan ollut saman näköinen, — minä sinulle vakuutan, että mielelläni annan perään sen mitä oikeus on ja kohtuus; mutta keidenpä on itsensä vaatettaminen yhdellä tapaa, ellei sisaresten? Tahtoisitko näyttämään siltä, ett'emme olisi sukua keskenämme ensinkään, — me, joilla ei ole äitiä eikä sen useampaa sisarta enää tässä mailmassa? Minä teen mikä oikein on, kun valitsen vaatteet, jotka minulle sopivat; mutta kernaasti ma antaisin sinun valita ja pukea itseni sen väriseksi, mistä sinä pidät.

— No, sinä nyt olet taas! Sinä aina palaat samaan paikkaan, jos kanssasi puhuisi vaikka lauvantain illasta lauvantain aamuun saakka. Lystiäpä tulee nähdä, kuinka sinä olet pitävä miestäsi kurissa ja et kuitenkaan korottava ääntäsi teekattilan porinaa suuremmaksi. Minua huvittaa nähdä miesten masentumista.

— Älä puhu niin, Priscy! — sanoi Nancy punehtuen. — Tiedäthän, ett'en koskaan mieli miehelle mennä.

— Ohhoh, sinä vaan turhia lörpöttelet, lapsi! — sanoi Priscilla, silittäessään hamettansa ja pannessaan kantta vakkaansa. — Kellepä minä sitte työtä tekisin, kun isämme on poissa, jos sinä sen saat päähäsi, että haluat tulla vanhaksi piiaksi, sentähden että joku ei ole parempi kuin olla piti? Minä en suinkaan saa kärsityksi, että sinä koko ikäsi haudot nahkamunaa, niinkuin ei olisi ainoaakaan oikeata mailmassa. Siinä on kyllä, että kahdesta sisaresta yks' on vanha piika, ja minä se kunnialla kannan vanhan piian nimen, sillä Luoja itse on aikonut minut naimattomaksi. Kas niin vaan, nyt lähdemme alas. Minä olen niin täydellisessä asussa kuin linnunpelätti milloinkaan saattaa olla, — nyt taidan peloittaa pois kaikki varikset, kun olen saanut korvarenkaatkin lisäksi.

Molempain Lammeterin mamsellien yhdessä astuessa avaraan saliin olisi jokainen, joka ei tuntenut kumpaisenkin luonnetta, varmaan voinut edellyttää, että syy, miksi se roteva, tanakka ja paksukas Priscilla vaatteukseessaan oli paljas sisarensa kopia, oli joko toisen väärin oivalletussa turhamaisuudessa taikka toisen ilkeissä juonissa, että siten saisi oman erinomaisen ihanuutensa sitä julkisemmaksi. Mutta Priscillan leppeä ja kaikkea itsekkäisyyttä vailla oleva hilpeys ja hänen terve järkensä olisi pian poistanut ensinmainitun luulon, ja Nancyn puheessa ja käytöksessä näkyvä vakaa kainous ilmoitti vallan selvästi, ett'ei hänestä ollut kavalain juonten tekijäksi.

Kunniasijat oli pidetty valmiina Lammeterin mamselleille parhaimman teepöydän ääressä siinä suuressa salissa, joka nyt näytti sangen rattosalta ja oli koreiltuna tuuheilla rautatammen, marotin ja laakerin oksilla, jotka kaikki oli saatu vanhan puutarhan runsaista varoista; ja Nancy tunsi si-

sällistä levottomuutta, jota ei mikään päätöksen lujuus saanut voitetuksi, kun hän näki herra Godfrey Cassin lähenevän viedäkseen häntä eräälle sijalle itsensä ja herra Crackenthorpin välissä, sill'aikaa kuin Priscilla sijoitettiin vastapäätä isänsä ja squiren keskelle. Se ei suinkaan ollut mitätöntä Nancylle, että se rakastaja, jonka hän oli hylännyt, oli etevin kaikista paikkakunnan nuorista miehistä, joka omasi kunnianarvoisen ja tavallansa yksinäisen kodon, suurenmoisimman ja komeimman kaikista mitä hän tiesi, ja jossa *hän* kerran olisi saattanut olla hallitsemassa muhkealla matami Cassin, squiren rouvan nimellä. Nämät seikat tekivät hänen itsestään saamansa voiton vielä kunniarikkaammaksi hänen silmissään ja ylensivät sitä innokkuutta, jolla hän itselleen julisti, ett'ei loistavinkaan tila mailmassa milloinkaan saattaisi häntä aviokseen ottamaan semmoista miestä, jonka käytös näytti, ett'ei hän ollut arka hyvästä maineestansa ja kunniastansa, vaan että "rakastaa kerta, rakastaa aina" oli totisen ja puhtaan naisen mielilause, sekä ett'ei kukaan mies hänen ylitseen saisi semmoista valtaa, että hänen siitä tulisi pakko luopumaan niistä lakastuneista kukista, joita hän säilytti ja alati oli säilyttävä Godfrey Cassin vuoksi. Ja Nancyllä oli kykyä mitä koettelevinten asianhaarain ollessa pitää se lupaus, jonka oli itselleen antanut. Ei mikään, ellei se punehtuminen, joka häntä niin kaunisti, ilmaisnut niitä vaihtelevia ajatuksia, jotka hänen päällensä pakkausivat, kun hän kävi istumaan lähimmäksi herra Crackenthorpia; hän oli niin vainuntapaisesti teeskentelemätön ja luonteva kaikissa teoissaan, ja hänen sievämuotoiset huulensa tapasivat toisiansa niin lujan vakaasti, että hänen olisi ollut vaikea näyttää levottomalta.

Kirkkoherralla ei ollut tapana päästää ihanata ruusupilvyttä neitosen poskipäillä vilahtamaan ohitse lausumatta sopivaa imarrussanaa.

Hän ei ollut vähintäkään isoinen eli suurellinen, vaan paljaaltaan harmaapää mies viekkailla silmillä ja jokseenkin tavallisella kasvonmuodolla, jonka leuka oli peitettynä valkoiseen, monipoimuiseen kaulahuiviin, joka näytti olevan hänen itselöisyytensä erinomaisin tunnusmerkki ja tavallansa painoi omaa luonnettansa hänen muistutuksiinsa. Hänen imartelemisiensa kuunteleminen ilman samalla muistamatta hänen kaulahuiviansa olisi sentähden ollut työlästä, kentiesi vaarallista sielun voimain ponnistusta.

— Mamselli Nancy, — sanoi hän, kääntäen päätänsä kaulahuivissaan ja myhäillen leppeästi, — jos joku sanoisi tähän olleen kireän talven, niin minä hänelle saattaisin kertoa, että olen nähnyt ruusujen kukoistavan uuden vuoden aattona; — mitä siitä arvelette, Godfrey?

Godfrey ei vastannut ja vältti selvästi katsoakseen Nancyyn, sillä vaikka sellaisten sievistelemisten Raveloen seuruudessa katsottiin todistavan suurta osavuutta, on kuitenkin arvokkaalla rakkaudella muuan sille erittäin kuuluva kohteliaisuus, jonka oppii tarvitsematta koulua käydä. Squire kuitenkin oli pahoillaan Godfreytä, kun ei tässä näkynyt niin mitään syttyväisyyttä. Tähän myöhäiseen aikaan päivästä oli squire aina riemastuneempana kuin miksi hänet näimme aamiais-pöydässä ja piti erinomaisen huvittavana täyttää perittyä velvollisuuttansa olla pauhuisen rattosa ja alhainen isäntä; se suuri hopeinen nuuskatuosa kävi ahkeraan ympäri ja tarjottiin välttämättömästi välin väliä kaikille vieraille, kuinka usein ne pyysivätkin väistää tätä suosiota. Vielä oli squire erittäin tervehtinyt ainoastansa perheiden isiä ja äitiä, sitä myöten kuin tulivat; mutta kuta kauemmin iltapuoleen kului, sitä avarammaksi muuttui hänen vierasvaraisuutensa, ja lopulta hän jo nuorimpia vieraita leppeästi taputteli olkapäihin ja lausui erityistä mielihyväänsä heidän läsnä-

olostansa siinä täydessä vakuutuksessa, että niiden täytyi tuntea itsensä onnelliseksi, kun kuuluivat semmoiseen pitäjääsen, missä oli niin oiva ja lystikäs mies kuin squire Cass, joka saattoi heidät luoksensa käskeä ja ystävällisesti vastaanottaa. Tälläkin hänen rattosan mielialansa varhaisemmalla kannalla oli luonnollista, että hän tahtoi korjata sitä, mitä pojassaan näki puutteeksi, siten että katsoi ympärilleen ja puhui hänen sijassaan.

— Niin, — sanoi hän ja tarjosi nuuskatuosaa Lammeterille, joka toisteen väänsi päätänsä ja viittasi kädellänsä poispäin, joten hän ilmoitti tarjoomisen kieltämistä, — niin, me vanhat saattaisimme kyllä toivoa olevamme nuoria uudelleen, kun näemme marattioksan valkoisessa perähuoneessa. Totta kyllä on, että paljo on mennyt taapäin viimeis kolmena vuosikymmenenä, — valtakunta on mennyt alaspäin, sittenkuin vanha kuningas sairastui. Mutta Nancyä tässä katsellessani rupean uskomaan, että tytöt pysyvät pystyssä kuitenkin; — enpä totta tosiaan nyt saa mieleeni ainoatakaan, joka hänelle sopisi mieheksi, en edes itseänikään, kun olin nuori, ripsas poika ja olevinani mit' en ollutkaan kankisaparo niskassani. Aikomukseni ei ollut loukata teitä, rouva kulta, — lisäsi hän kumartaen rouva Crackenthorpille, joka istui hänen rinnallaan; — minä en tuntenut *teitä*, kun olitte yhtä nuori kuin mamselli Nancy tässä.

Rouva Crackenthorp, — pieni silmiään räpyttelevä rouva, joka alinomaa hypisteli pitsejään, nauhojaan ja kultaketjuaan, käänteli päätänsä sinne tänne ja äännähteli hiljakseen, melkein kuin merisikanen, joka rypistää nenäänsä ja röhöttelee itsekseen missä seurassa tahansa, — rouva Crackenthorp räpähytteli ja hypisteli nyt squireen kääntyen, ja virkkoi: — No, vielä vainen! Vielä vainen!

Tässä squiren painavassa sievistelyssä Nancylle oli valtaviisauden tarkoitusta, jonka muutkin

kuin Godfrey ymmärsivät, ja Nancyn isä röyhisti vieläkin hartioitaan, luoden mielehisellä vakaisuudella silmänsä häneen toisella puolen pöytää. Se vakainen ja kunnollinen vanha mies ei tahtonut antaa pois rahtuakaan arvoisuudestansa sen kautta että näkyisi mitenkään mielistyneeltä ajatellen yhdistystä squiren ja oman heimonsa välillä; mutta hänen täytyi odottaa muutosta useissa asianhaaroissa, ennenkuin saattoi antaa täydellistä suostumustansa. Hänen laiha vartalonsa, joka kuitenkin osotti parhainta terveyttä, ja hänen jyrkkämuotoiset, merkikkäät kasvonsa, joihin eivät mitkään irstaisuudet olleet jättäneet jälkiä, olivat perin eroavaiset ei ainoastaan squiren, vaan yleiseen muidenkin läsnäolevain miesten muodosta, — kaikki ihan sen mielehisen sananlaskuun mukaan, mi hänellä oli, että "leipä rehuja voimakkaampi".

— Mamselli Nancy on kumma-tavalla äiti vainaansa näköinen, eikös ole, Kimble? — sanoi se sen nimellinen ruumikas rouva ja katsahti mieheensä.

Mutta tohtori Kimble (apteekareita maalla ennen muinoin kunnioitettiin tällä nimellä ilman arvokirjaa lunastamatta), laiha ja kepeä mies, käydä retsutti pitkin huonetta kädet taskuissa, teki itsensä lääkärin puolenpitämättömyydellä mieleiseksi naispuolisille potilailleen ja tervehdittiin joka paikassa tohtoriksi perintöoikeuden nojassa; — hän ei myöskään ollut niitä katalia apteekareita, jotka kulkevat maat halki hankkiaksensa ottajia ja panevat kaikki tulonsa ainoan hevosensa hengen piteiksi, vaan semmoinen mies, jolla oli varoja ja kykyä pitää yhtä runsaasti varustettua pöytää kuin rikkain hänen potilaittensa seassa. Ikimuistoisista ajoista oli Kimblejä ollut lääkärinä Raveloessa; Kimble vallan varmaan oli tohtorinnimi, ja surkea oli tietää sitä surullista seikkaa, ett'ei nykyisellä Kimblellä ollut poikaa, vaan että hänen praktiikinsa kerran oli siirtyvä jollekulle

jälkeentulijalle täällä sopimattomalla nimellä Taylor tahi Johnson. Mutta siinä tapauksessa aikoivat Raveloen ymmärtävämmät kääntyä Flittonin tohtori Blickiin, — mikä oli vähemmin luonnotonta.

— Puhuitko, ystäväiseni, minulle? — sanoi tohtori ja riensi rouvansa tykö; mutta ikäänkuin aavistaen, että jo oli puhunut liian paljon taitaakseen matkia sanojansa, jatkasi hän: — Hee, mamselli Priscilla, teitä nähdessäni muistuu mieleeni vertaansa löytämättömät piirakkaanne. Toivon, ett'ei varat vielä ole lopussa.

— Onpahan niin, hyvä tohtori, — vastasi Priscilla; — mutta minä takaan, että tuleva panos on oleva yhtä hyviä. Minun piirakkaani eivät onnistu paljaasta sattumasta.

— Kuten sinun tohtaroimisesi, Kimble? — Silti kuin potilaat unhottavat ottaa mitä määräilet, arvelee hän, — sanoi squire, joka katsoi lääkäreitä ja lääkkeitä samoin silmin kuin moni alamainen kirkon tunnustaja katselee sitä ja pappeja, ja mielellään uskalsi pilkkapuheisin heistä terveenä ollessaan, vaan piti suurena huolenaan heidän avuntekoansa, kun jotakin oli piloillaan hänessä. Hän napahutteli tuosaansa ja katsoi ympärilleen riemukkaasti naurahtaen.

— Hän on sukkela, oikein sukkela, tuo Priscilla ystäväiseni, — sanoi tohtori, joka teki kompasanan hänen omakseen kernaammin kuin myönnytti langolleen tätä etevyyttä itse suhteensa. — Hän vähän säästelee pippuria ripoitellakseen sitä sanoinsa päälle, — siinä on syy, miksi hän ei koskaan pane sitä liiaksi piirakkoihinsa. Minun vaimoni sitä vastoin ei koskaan osaa antaa koskevaa vastausta; mutta nyt olen ma häntä loukannut ja voin olla vallan varma, että hän huomenna kulkkuni polttaa karvaalla pippurilla taikka laittaa ähkyn vatsaani vedessä keitetyillä kasvaksilla.

Se kyllä on hirmuista kostoa, se. — Ja se viekas tohtori väänsi naamaansa niin hirveän lailla.

— Onkopa mokomia kuultu? — virkki rouva Kimble, niin että leukalihat tärisi, syrjään rouva Crackenthorpille, joka räpähytteli ja niikkaili ja näytti aikovan koettaa nauraa, joka toisiansa vastustavain voimain tähden jäi paljaisin nykähdyksiin ja sekalaisiin äännähdyksiin.

— Luulenpa, että se on samanlaista kostoa kuin sinä käytät virassasi, Kimble, kun et ole tyytyväinen potilaasen, — sanoi kirkkoherra.

— Minä en koskaan ole tyytymätön potilaihini, — sanoi Kimble, — paitse kuin luopuvat minusta, sillä silloin, näette, ei enää ole mahdollista tehdä heille minkäänlaista lääkemääräystä. — Mamselli Nancy, — jatkoi hän ja seisattui yht'äkkiä tytön eteen, — ettehän unhottane lupaustanne? Te lupasitte säästää yhden tanssin minulle.

— No no, Kimble, älä nyt kärkkäile siinä! — sanoi squire. — Anna nuorison olla rauhassa itsekseen. Minun pojallani Godfreyllä ehkä on sananen sanottavaa sinulle, jos lennät tiehesi mamselli Nancyn kanssa. Hän on varmaan pyytänyt häntä ensimmäiseen tanssiin, se on vissi. No, sir, mitä sinä sanot? — lisäsi hän, kääntyen ympäri ja silmäillen Godfreytä. — Etkö ole pyytänyt mamselli Nancyä ensimmäiseen valssiin?

Godfrey, jokseenkin pahoillaan näistä merkittävistä viittauksista Nancyn suhteen ja pelkäävänä ajatellakseen, mikä kaiken lopuksi tulisi, kun isänsä vanhan vierasvaraisen tavan mukaan oli näyttänyt esimerkkiä juomisessa ennen ja jälkeen iltaisen, ei tiennyt muuta neuvoa kuin kääntyä Nancyy ja niin vähän tomppelimaisesti kuin mahdollista sanoa:

— En, en ole vielä pyytänyt häntä; mutta toivoni on, ett'ei hän kiellä anomustani, — ellei joku muu ole ennättänyt minua ennen.

— Ei, minä olen vielä pyytämättä, — sanoi Nancy vakaasti, vaikka punehtuen. (Jos herra Godfrey perusti mitä toiveita siihen, että Nancy suostui tanssimaan hänen kanssaan, niin hän pian pääsi siitä harhaluulosta; mutta Nancyltä ei tarvinnut puuttua kohteliaisuutta häntä kohtaan).

— Minä siis saatan toivoa, ett'ei teillä ole mitään vastaan tanssiaksenne minun kanssani, — sanoi Godfrey, joka alkoi päästä siitä mieliluulosta, että se ehdotus oli jotakin sopimatonta.

— Ei, ei minulla ole mitään vastaan sanomista, — vastasi Nancy tylysti.

— No, voi sinua miekkoista, Godfrey, — sanoi setä Kimble; — mutta sinä oletkin kummipoikani, ja sentähden en tahdo olla tielläsi. Muuten minä en vielä olekaan mikään ikäloppu, eikös niin, akkaseni, — lisäsi hän ja palasi vaimonsa luo. — Eihän sinulla liene mitään sitä vastoin, jos otan toisen vaimon, kun olen sinut kadottanut, — kunhan vaan ensin itken ja suren niinkuin pitää?

— No älä nyt tuossa; juo kupponen teetä ja levähdytä kieltäsi! — sanoi se hyväluontoinen rouva Kimble, joka vähän ylvästeli semmoisesta miehestä, jota koko seuran oli pitäminen iloisena ja lystikkäänä seuramiehenä, kun ei vaan olisi ollut niin äreä pelipöydässä.

Sill'aikaa kuin vieraat teepöydän ääressä näin puhelivat toisiansa kompasanoilla tavoitellen, kuului viulun ääni yhä selvemmin lähenevän, ja nuorison silmistä näkyi heidän mielitekonsa teenjuonnin loppumiseen.

— No, kah nyt on Salomon tuolla etusalissa, — sanoi squire, — ja hän soittaa minun mielinuottiani, luulen ma, "liinatukkaista kyntörenkiä", — hän meille viittaa, että liian kauvan viivytämme häntä tanssisoiton alkamisesta. Bob, — huusi hän kolmannelle pitkäkoipiselle pojalleen, joka oli toisessa päässä huonetta, — avaa ovi ja sano Sa-

lomonille, että tulee sisään! Hänen pitää yähän pelata meille täällä.

Bob totteli, ja Salomon astui sisään, vinguttaen viuluaan kömppiessänsä eteenpäin, sillä hän ei millään muotoa tahtonut lakata kesken kappaletta.

— Terve tuloa, Salomon! — sanoi squire leppeällä suojelijan äänellä. — Tänne, ukkoni! Jahah, kylläpä tunsin, että se oli "liinatukkaista kyntörenkiä"; kauniimpaa laulua en tiedä.

Salomon Macey, pieni ravakka ukko runsaalla pitkällä valkotukalla, joka rippui aina olkapäille asti, meni näytetylle paikalle ja toimitti kunnioittavan kumarruksen, samalla yhä soittaen, ikäänkuin olisi tahtonut ilmoittaa, että hän antoi seuralle kaikkea kunniaa, vaan suurempaa kuitenkin sille kappaleelle, jota pelasi. Sen päätettyänsä ja laskettuansa jousen alas, kumarsi hän taas squireä ja kirkkoherraa ja sanoi; — toivon, että Teidän Armonne ja Teidän Arvoisuutenne voivat hyvin, minulla on kunnia toivottaa teille hyvää terveyttä, pitkää ikää ja hyvää uutta vuotta! Samaa toivotan myös teille, herra Lammeter, sir, ja muille herrasmiehille ja rouville ja tytöille myös.

Viimeisiä sanoja sanoessaan kumarteli Salomon joka haaralle hyvin tunnollisesti, ett'ei tarpeellista arvon-antoa puuttuisi hänen puoleltaan. Mutta kohta hän taas rupesi liiruttelemaan ja soitti sitte erästä nuottia, jonka tiesi herra Lammeterin ottavan erityiseksi kohteliaisuuden osotteeksi itsellensä.

— Kiitoksia, Salomon, kiitoksia! — sanoi herra Lammeter, kun viulu vaikeni. — Se oli: "Kaukaa, kaukaa vuorten takaa", sen kyllä tunsin. Minun isälläni oli aina tapa sitä nuottia kuullessansa sanoa minulle: "niin, poikani, minä olen tullut kaukaa, kaukaa vuorten takaa!" Niitä on laulunuotteja monta, joita en ensinkään jälleen tunne; mutta tämä minua puhuttelee niin tutusti

kuin rastaan raksutus. Luullakseni nimi sen tekee; nimitys ei niinkään vähää vaikuta.

Mutta Salomon oli jo taas uutterana alottelemaan ja toimitti nyt hyvin pontevasti soittaa "Sir Roger de Coverley", jota seurasi kólina tuolien taapäin työntämisestä ynnä myös iloisia ääniä.

— Vai niin, Salomon; tiedämmepä, mitä tuo merkitsee, — sanoi squire ja nousi ylös. — Nyt on jo aika ruveta tanssimaan, arvelet sinä. Neuvo tietä, sinä, niin me muut seuraamme perässä.

Salomon kallisti valkoisen päänsä ja vingutti vinguttamistaan, astuskellessaan iloisen joukon edellä Valkoiseen Saliin, kussa marattioksa rippui ja paljo palavia talikynttilöitä levitti kirkkaasti loistavaa valoa, joka säteili rautatammi-oksain lomista ja heijastui niistä vanhoista soikkopeileistä, jotka olivat asetetut valkoiseen paneiliseinään. Se oli iloinen saattoseurue. Vanha Salomon, nukkavieruissa vaatteissaan ja pitkillä valkohiuksillaan, näytti lumonneen koko sen siveän seuran viulunsa tenhoäänillä, — lumonneen varovaiset rouvat turbaninmuotoisissa lakeissa, yksin rouva Crackenthorpinkin, jonka pystyinen höyhentöyhtö ulottui squiren olkapäiden tasalle, — lumonneen ihanat tyttöset, jotka mielihyvällä katselivat lyhyitä liivejänsä ja kankeiksi tärkätyitä leninkejänsä, — vanhat ukot pitkissä kirjavissa västeissä sekä vahvat pojat, jotka enimmäksi osaksi näyttivät ujoilta ja äälilta lyhyissä housuissaan ja hyvin pitkäliepeisissä nutuissaan.

Herra Macey ja jotkut muut oikeutetut kylän asujamista, joiden oli lupa olla katsojina näissä juhlallisissa tiloissa, olivat jo istuutuneet niille penkeille, jotka heitä varten oli pantu oven suuhun, ja suuri oli ihailus ja mielihyvä näissä katselijoissa, kun parit olivat järjestyneet tanssimaan, ja squire alotti tanssit rouva Crackenthorpin kanssa ja tämän parin kanssa ristiin tanssi kirkkoherra

ja rouva Osgood. Tämä oli kuin olla pitikin, — tämä oli mihin kaikki olivat tottuneet, — tämä oli vanha tapa Raveloessa sellaisissa tilaisuuksissa. Sitä ei katsottu sopimattomaksi hepakkuudeksi iäkkäiltä tahi keskuikäisiltä, että ensin vähän pyörähtelivät, ennenkuin istuivat pelipöytään, vaan sitä ennemmin pidettiin velvollisen kunnian osotteena seuralle. Tätähän velvollista kunnioittamista oli se, että kaikkein tuli olla sieviä ja iloisia sopivissa tiloissa ja ajoissa, että piti tarpeellisten väliaikain perästä vaihdella käymisiä ja pikkulahjoja siipikarjan annista, että piti lausua toisillensa tavallisia mielistelemisiä vanhan tavan pyhittämillä sanoilla, vähän pilkkaella seuralaisia, tyrkyttää vieraita syömään ja juomaan ylellisesti paljaasta vieraanvaraisuudesta sekä itse muualla ollessa syödä ja juoda ylellisesti arvon osottamiseksi isäntäväelle. Kirkkoherra oli arvattavasti velkapää olemaan esimerkkinä näiden seuraelämän velvollisuuksien täytännössä. Raveloen yleisö nimittäin ei ilman erinäisettä ilmestyksettä olisi voinut mielessään luulla, että hengellinen mies olisi kalvakka muistutus elämän lyhyydestä ja vastuksista, kunnon miehen sijaan, jolla oli vihansa kuin muillakin ihmisillä, ja jonka yksinomaisen oikeuden lukea rukouksia ja saarnata, kastaa, vihkiä ja haudata täytyi olla yhdessä oikeuden kanssa myödä sitä maata, johon ruumiit haudattiin, sekä ottaa kymmenekset luonnossa, jonka viimeksimainitun kohdan suhteen kuitenkin silloin tällöin kuului vähäistä nurinaa, vaikk'ei se käynyt aivan jumalanpelkäämättömyydeksi eikä ollut pahempaa kuin poudasta ja sateesta nureksiminenkaan, joka ei suinkaan edellyttänyt mitään jumalatonta uhkamielisyyttä, vaan ainoastaan sitä toivoa, että rukous "maan hedelmästä vahingollista ilmaa ja kallista aikaa vastaan" mitä pikemmin saarnastuolista luettaisiin.

Niin ei siis ollut mitään syytä, mintähden ei

kirkkoherran osanottoa tanssiin olisi nähty varsin sopivaksi, yhtä hyvin kuin squirenkin, taikka mintähden toisaalta herra Maceyn julkinen arvonanto pidättäisi häntä asettamasta herra pastorin taitia jalossa tanssitaiteessa sen arvostelun alaiseksi, jolla erinomaisen terävämielisten henkilöiden välttämättömästi täytyy katsella ei suinkaan virheettömien kanssaihmistensä tekemisiä ja jättämisiä.

— Squire hyppii hyvin kepeästi, kun ajatellaan, kuinka raskas hän on, — sanoi herra Macey, — ja hän polkee, että lattia tömisee. Mutta herra Lammeter tekee askeleensa paremmin kuin kaikki muut; katsokaapa vaan, kuinka pystyssä hän pitää päänsä, ja sitte hän ei ole niin suuri ja jykeä kuin toiset paremmat herrat; ne ovat kaikki tyyni paksuja ja lihavia, — ja kauniit pohkeet hänell' on myös. Pastori on kyllä notkea, mutta sill' on niin kehnot pohkeet; hän on vähän paksuhko mahaltaan, ja polvet voisivat ilman vahingotta seisoa hiukan likempänä toisiaan; kyll' on niitä, jotka tanssivat huonommasti, on kaiketi, onpahan niin. Mutta käsiänsä hän ei osaa pitää niin somasti ja mahtavasti kuin squire.

— Sinä puhut kepeydestä ja notkeudesta, mutta katsoppas rouva Osgoodia, — sanoi Winthrop, jonka polvien välissä Aaron poika seisoi, — katsos vaan, miten hän teputtelee, niin ett'ei kukaan näe, kuinka hän toimittaa käymistä; on ihan kuin olisi hänellä pienet pyörät jalkain alla. Hän ei näytä päivääkään vanhemmalta kuin mennä vuonna; hän on ainakin kaunisvartisin nainen, mitä löytyy, tuli sitte ken hyvänsä häntä lähinnä.

— Minä siitä viis, mimmoisia naiset ovat varreltaan, — sanoi herra Macey halveksimalla. — Ne eivät pidä takkia eikä housuja; siin' ei ole paljo nähtävää niiden vartalossa.

— Isä, — sanoi Aaron, jonka jalat ahkeraan polkivat tahtia, — kuinka tuo suuri kukonsulka on kiinni rouva Crackenthorpin päässä, sa-

nokaa! Onko hänellä päässään pieni reikä, kukaties, aivan kuin minun höyhenpallissani?

— Hs, poikaseni, hs; rouvasihmisten on niin tapa, kun ovat pukumissaan, — vastasi isä, joka kuitenkin puoliääneensä kuiskasi herra Maceylle: — tuopa näyttää hyvin lystiltä, — melkein kuin lyhkökaulainen pullo pitkä kynäsulka sisässä. Ai, kah tuolla nyt tulee nuori squire ja tanssii mamselli Nancyn kanssa! Siin' on tyttöä koko päivän, siinä, — punainen ja valkoinen kuin maito ja mansikka, — eipä liene ketään kauniimpaa kuin hän. Ihmettelenpä, eiköhän hänestä kerran tule rouva Cass, kun kaikki ympäri käy, — ja kukaan ei voi olla sen nimellinen suuremmalla oikeudella, sillä heistäpä kaunis parikunta syntyisi. Macey, panempa pennyn vetoa, ett'et löydä mitään sanan sijaa herra Godfreyn tanssissa.

Herra Macey pani huulensa oikeaan asentoon, kallisti päätänsä enemmän ja kiepotti peukaloitaan tavallista nopsemmin, sill'aikaa kuin silmänsä noudattelivat Godfreytä tanssissa. Vihdoin ilmoitti hän mitä oli saanut huomatuksi.

— Hyvin solakka suoleltaan, mutta kenties ylen hartiakas. Ne takit, joita hän saa Flittonin räätäliltä, ovat tosiaan hyvin pahasti tehtyjä kahdenkertaisella hinnalla maksettaviksi.

— Ne, herra Macey, te ja minä emme ole toisiemme kaltaiset, — sanoi Ben, hiukkasen pahastuen tästä ammattikateuden näytteestä. — Minä kun saan tuopillisen hyvää olutta, niin sen nielasen ja kastan kulkkuani, vaan en sitä haistele ja kääntele nähdäkseni, löydänkö mitään panon vikaa. Haluttaisipa minua nähdä, mistä keksitte nuoren miehen, joka on soreampi varreltaan kuin Godfrey, — jonkun, joka vähemmällä vaivaa viskaisi teidät kuin kintaan vaan, tahi joka näyttää siivommalta muodolleen, kun on iloissaan ja riemuissaan.

— Hiljaa; — sanoi herra Macey, jonka tämä

väite ei oikein ollut mieleen; — hän ei vielä ole saanut oikeaa väriänsä; vielä hän on näöltään kuin puolikypsi piirakas. Ja minua aavistuttaa, ett'ei hän oikein ole mies puolestaan, sillä kuinka muutoin häntä sormensa ympäri kietoisi se paksupää Dunsey, jota ei kukaan ole nähnyt isoon aikaan ja joka on kuoliaaksi ratsastanut hänen jahtioriinsa, josta kautta maan joka paikassa mainittiin? Yhteen aikaan hän aina niin hellitteli mamselli Nancyä; mutta sitte hän vallan karttoi häntä, niinkuin pohjaan palaneen keiton hajua, jos niin saan sanoa. Niin ei ollut mun tapani, kun kerta maailmassa olin kosiotuumissa.

— Niin; mutt' ehkä mamselli Nancy katui kauppaansa, ja sitä ei sinun kultasi tehnyt, — sanoi Ben.

— Sitä en suinkaan sano hänen tehneen, — vastasi herra Macey painavasti, — ennenkuin sanoin "nippa", niin tiedustelin, sanoisiko hän "nappa", ja ihan paikalla vielä päälliseksi. Minä pidin varani avaamasta suutani kuin koira kärpäistä hotkaistakseen ja sitten louskahuttamasta leukani kiinni mitään nielemättä, minä.

— Luulenpa kuitenkin, että mamselli Nancy taas on muuttunut suopeaksi, — sanoi Ben, — sillä herra Godfrey ei näytä niin alakuloiselta tänä iltana. Nyt hän tanssimasta lakattua saattaa häntä paikalleen; sepä näkyy siksi, kuin tulisi heistä pari, se.

Syy, miksi Godfrey ja Nancy lähtivät tanssista, ei ollut niin hellätuntoista kuin Ben arveli. Tanssijain tungoksessa oli pieni onnettomuus sattunut Nancyn leningille, joka edestä oli tarpeeksi lyhyt näyttämään hänen sievää jalkaansa, vaan takaa niin pitkä, että kävi kiinni squiren polkevan saappaan alle, jotta jotkut pistot liivinsaumassa ratkesivat, josta tuli suurta sisaren levottomuutta Priscillalle ja totista huolta Nancylle itselle. Nainen saattaa tosin olla rakkauden ajatuksissa, vaan

ei koskaan siihen määrään, ett'ei huomaisi, milloin jotakin hänen pukumissaan on joutunut epäjärjestykseen. Nancy oli tuskin lopettanut sen tempun, joka oli tanssissa toimitettava, kun varsin punehtuen sanoi Godfreylle, että hänen täytyi mennä istumaan, kunnes Priscilla tulisi hänen luokseen, sillä sisarekset olivat jo vaihettaneet kuiskauksia ja hyvin merkittäviä silmäyksiä.

Ei ollut mitään vähemmän arvoista syytä kuin tämä, mikä olisi saattanut Nancyn suomaan Godfreylle tätä tilaisuutta istua hänen viereensä. Godfrey tunsi itsensä niin onnelliseksi ja kaiken mielipahan unhottaneeksi sen hurmauksen vaikuttaessa, kun sai tanssia Nancyn kanssa, että tuli hänen hämmästyksestään rohkeammaksi ja taisi häneltä lupaa kysymättä viedä häntä läheiseen pikku huoneesen, jossa pelipöydät seisoivat.

— Ei, kiitoksia paljon, — sanoi Nancy kylmästi, nähdessään, minne mentiin, — ei sinne! Minä odotan tässä, kunnes Priscilla pääsee tulemaan luokseni. Paha on, että minun täytyi eroittaa teitä tanssista ja olla vaivoiksi.

— Mutta täällä te saatte olla enemmän rauhassa ja yksinänne, — sanoi viekas Godfrey, — minä jätän teidät tänne, kunnes sisarenne tulee. — Hän puhui jäykällä äänellä.

Tämäpä oli mieluisa ehdotus, ja juuri se, mitä Nancy tahtoi; mutta miksi hän siitä vähän suutahti, että herra Godfrey sen teki? He menivät huoneesen, ja hän istuutui tuolille erään pelipöydän viereen, joten tuli mitä kankeimpaan ja luoksepääsemättömimpään asentoon, jonka valita saattoi.

— Kiitän teitä, sir, — sanoi hän heti kohta. — En nyt sen enempää teitä vaivaa. Hyvin ikävää on, että saitte niin kovaonnisen kumppanin.

— Se ei kuulu hyvälle teiltä, — sanoi Godfrey ja seisattui hänen viereensä millään merkillä näyttämättä aikovansa pois mennä, — se ei kuulu

hyvälle teiltä, että olette pahoillanne siitä kun tanssasitte minun kanssani.

— Ei ikinä, sir, minun ei suinkaan ollut aikomus sanoa mitään, mitä saattoi paheksia, — vastasi Nancy, ja hajamielisyys kuvastelihe hänen ihanissa kasvoissaan. — Herrasmiehillä on niin monta huvitusta, että yksi ainoa tanssi ei saata kovin paljoa olla.

— Te tiedätte, ettei laita ole niin. Te tiedätte, että yksi ainoa tanssi teidän kanssanne on minusta suuremman arvoinen kuin kaikki muut huvitukset mailmassa.

Hyvin kauvan oli sitte kuin Godfrey oli sanonut ajatuksensa niin suoraan, ja Nancy oikein hämmästyi. Mutta hänen vaistomainen arvoisuutensa ja vastenmielisyytensä kaiken suhteen, mikä voi ilmoittaa mielen liikutusta, saattoi hänet istumaan vallan liikahtamatta ja ainoastaan hiukan vakauttamaan ääntänsä, kun lausui:

— En todellakaan, herra Godfrey, sitä minä en tiedä, ja minulla on erinomaisen vahvat syyt ajatella ihan toisin. Mutta jos se on totta, niin en tahdo kuulla sitä.

— Ettekö siis koskaan, Nancy, anna minulle anteeksi, — koskaan ajattele hyvää minusta, mitä tapahtuneekin; ettekö milloinkaan anna nykyisyyden parannella mitä mennyt aika on rikkonut? Ettekö sitä tekisi, jos minusta tulisi toinen ihminen ja luopuisin kaikesta, mikä ei ole teidän mieleenne?

Godfrey oli puoliksi tietoinen siitä, että tämä odottamaton tilaisuus Nancyä puhutella oli vienyt häntä niin kauvas; mutta sokea tunne oli vallannut hänen kielensä. Nancy todellakin tunsi itsensä levottomaksi siitä mahdollisuudesta, jonka Godfreyn sanat sisältivät; mutta juuri hänen liikutuksensa, jonka pelkäsi itseänsä vallan yllättävän; nostatti kaikki hänen voimansa malttamaan ja toinnuttamaan itseänsä.

— Minua on alati ilahuttava nähdä muutosta hyvään päin kessä tahansa, herra Godfrey, — vastasi hän perin tuntumattomalla äänen muutoksella, — mutta vielä parempi olisi, jos ei mitään muutosta olisi tarpeen.

— Te olette sangen kovasydäminen, Nancy, — sanoi Godfrey pahastuen. — Teidän pitäisi kehottaa minua tulemaan paremmaksi ihmiseksi. Minä olen niin onneton; — mutta te olette kaikkea tuntoa vailla.

— Minun luullakseni niillä on vähimmän tuntoa, jotka alkavat pahoin tekemisellä, — sanoi Nancy, ja silmänsä säihkyivät vasten tahtoa. Godfrey ihastui tästä säihkystä ja olisi mielellään jatkanut, saadakseen häntä vilkkaampaan kiistaan kanssansa; hän tunsi kiihoittuneensa Nancyn kopeudesta ja jäykkyydestä. Nancy ei ollut hänestä mitätön *vielä*, vaikka — —

Mutta Godfreyn kiistelyn toiveet lakastuivat siitä, että Priscilla astui sisään, riensi Nancyn viereen ja pakasi: — Voi lapsi kultaseni, annappa kun heti katson leninkiäsi!

— Nyt minun on täytymys mennä, — sanoi Godfrey Priscillalle.

— Minust' on yhden tekevää, jos menette tahi olette menemättä, — sanoi se suoramielinen nainen, hyvin kiihkeästi hakein jotakin taskuistansa.

— Tahdotteko *te* minua menemään? — sanoi Godfrey katsahtaen Nancyyn, joka nyt Priscillan käskystä oli noussut tuolilta seisoalleen.

— Miten itseänne haluttaa! — vastasi Nancy, koettaen koota kaiken entisen tylyytensä ja silmäten turmeltunutta leninkiään.

— No, sitte jään olemaan! — lausui Godfrey ajattelemattomasti päättäen nyt nauttia tätä iloa niin paljon kuin mahdollista oli eikä ollenkaan ajatella huomista päivää.

Kahdestoista Luku.

Sill'aikaa kuin Godfrey Cass suun täydeltä joi unhotuksen maljasta Nancyn suloisessa läheisyydessä ja mielellään luovutti kaikki ajatukset siitä salaisesta yhteydestä, joka muulloin oli hänelle niin katkeraa, ett'ei edes päivänpaiste hänestä näyttänyt iloiselta ja lämmittävältä, käveli Godfreyn puoliso harvoja, epävakaisia askeleita pitkin lumella peitettyjä teitä Raveloen ympäristöllä ja kantoi lastaan sylissänsä.

Tämä vaellus uuden vuoden aattona oli mietittyä kostoa, jota oli tuumaillut aina siitä asti kuin Godfrey vihan vimmassa oli sanonut hänelle, että ennen tahtoisi kuolla kuin tunnustaa häntä vaimoksensa. Molly tiesi, että uuden vuoden aattona olisi suuri seurue Punaisessa Talossa; hänen miehensä iloitsisi ja saisi muilta naurahduksen silmäyksiä, mutta peittäisi hänen olemisensa pimeimpään sydämensä loukkoon. Mutta hän tahtoi tehdä lopun hänen ilostansa; hän tahtoi likaisissa repaleissaan, menehtyneillä kasvoillaan, jotka ennen olivat kauneimman kauniit, hän tahtoi pienen lapsensa kanssa, jolla oli isän silmät ja hiukset, mennä sinne ja ilmoittaa squirelle olevansa hänen vanhimman poikansa vaimo. Melkein aina on niin, että onneton pitää kurjuuttansa pahana, jonka toinen vähemmän onneton on hänelle saattanut. Molly tiesi, ett'ei miehensä huolimattomuus ollut syynä hänen saastaisiin ryysyihinsä, vaan että se oli Opiumin deemoni, jonka orja hän oli sekä ruumiin että sielun puolesta, paitse ainoastaan sitä hänessä vielä elävää äidin rakkautta, joka kielsi häntä tälle deemonille uhraamasta nälkäistä lastansa. Tämän hän hyvin tiesi; mutta silläkin hetkellä, jolloin hänellä oli pimittymätön tietoisuus viheliäisyydestänsä, muuttui hädän ja halvennuksen tunto alinomaa vihaksi ja mielikar-

vaudeksi Godfreytä kohtaan. Tällä oli runsaasti kaikkea, ja niin olisi hänelläkin, kun vaan saisi mikä oli oikeutensa. Vakuutus siitä, että Godfrey katui naimistansa ja siitä kärsi, ylensi ainoastansa hänen kiukkuansa. Hyviä ja itseämme nuhtelevia ajatuksia ei koskaan meille tule aivan usein, ei edes puhtaammassakaan ilmassa ja silloin kuin taivas ja maa antavat meille parhaita neuvoja; kuinka sitte nämät lempeät valkosiipiset sanansaattajat olisivat osanneet tietä Mollyn saastutettuun asuntoon, jossa asui muistoja, ei ylevämmän laatuisia kuin semmoisia, joiden aiheena oli ravintola-neidon unelmat koreista leningeistä ja leikkiä laskevista herroista.

Hän oli lähtenyt kululle hyvin aikaisin, mutta viivähtynyt sentähden että hitaisuudessaan oli poikennut erääsen lämpimään mökkiin toivoen lumisateen lakkaamista. Hän oli viipynyt kauvemmin kuin itse luulikaan, ja nyt kun näki yön yllättävän näillä pitkillä, kuopakkailla ja lumisilla teillä, ei edes kostonpyynnön aikomus voinut häntä rohkaista. Kello oli seitsemän, ja tähän aikaan ei hän ollut ylen kaukana Raveloesta; mutta hän ei niitä paikkoja niin tarkalleen tuntenut, että olisi tiennyt, kuinka lähellä matkansa päätä oli. Hän tarvitsi lohdutusta, ja hän tiesi vaan yhden lohduttajan, sen deemonin, jota kantoi povessansa; mutta sen mustan pullosen siepattuansa epäili hän hetken aikaa, ennenkuin pani sen huulillensa. Tässä silmänräpäyksessä käski äidin rakkaus pitämään kipeätä tietoisuutta ennemmin kuin etsimään unhotusta, — käski häntä kestämään väsymystä ja vaivaa kernaammin kuin antamaan kätensä hervota, niin ett'eivät tunteneet kallista kannettavaansa. Seuraavana hetkenä viskasi Molly pois jotakin; mutta ei se ollutkaan se pikku tilkka pullosta, — se oli tyhjennetty pullo. Ja hän kävi käymistään pilvivaarujen alla, joiden välistä pian jälleen peittyviä tähtilöitä silloin tällöin pilkahteli,

sillä lumisateen tauottua oli alkanut pakastaa. Mutta hänen käyntinsä tuli yhä hitaammaksi ja harvemmaksi, ja yhä tiedottomammasti painoi hän makaavaa lasta rintoihinsa.

Opiumin otto vaikutti vähitellen, kylmän ja väsymyksen avulla. Pian hän ei tuntenut muuta kuin ylen kovaa, vainullista halua, joka poisti kaikki tulevaisuuden ajatukset, — halua pannakseen maata ja nukkuakseen. Hän oli tullut erääsen paikkaan, missä ei tien rajana enää ollut aitaa, ja hän oli kävellyt umpimähkään, voimatta eroittaa mitään, vaikka oli suurella, lumeen peitetyllä lakealla ja yhä useampia tähtiä kiilui taivaalla. Hän vaipui maahan erääsen pensaasen, joka näytti sopivaksi pään alukseksi, ja lumivuode oli myös pehmeä ja miellyttävä. Hän ei tuntenut sitä kylmäksi eikä ajatellut, että lapsi voisi herätä ja huuta häntä. Mutta vielä pitivät käsivartensa vaistontapaisesti lapsesta kiinni, ja se pienoinen uinahti yhtä suloisesti kuin olisi pitseillä koreillussa kehdossa levännyt. Mutta vihdoin äiti kokonaan turteutui; sormet hervostuivat, kädet heltyivät; sitte luisti pikku pää käsivarrelta, ja sinisilmät avautuivat tuijottamaan tähtivaloon. Aluksi kuului vieno, sortunut huudahdus: "mamma!" ja näkyi koetusta taas päästä käsivarren ja poven nojaan; mutta mamman korva ei kuullut mitään ja haettu tuki siirtyi pois. Äkisti, kun se kokonansa lumettunut lapsukainen vieri äidin polvien päällitse, tarkistui sen silmät kirkkaasen valoon, joka loisti valkoista maata vasten, ja, kuten lapset ainakin, muuttaen toisesta liikutuksesta toiseen, kokosi se kaiken huomallisuutensa siihen huikaisevaan esineesen, joka näytti rientävän vastaan, vaan ei koskaan ennättänyt. Tämänpä kiiltävän kappaleen piti olla jotakin lystiä kiinni ottaa, ja yht'äkkiä oli lapsukainen nelin ryömin ja kurotti toista pienoista kättänsä saadakseen valoa kiinni. Mutta valo ei tahtonut antaa itseänsä sillä tapaa

kiinni, ja nyt kohotti lapsi päätänsä katsoakseen, mistä se mahtoi tulla. Se tuli kirkkaasta, valaistusta paikasta, ja pienukainen nousi nyt jaloilleen ja kaalasi eteenpäin lumessa, se vanha likainen huivi, johon oli käärittynä, perässä vetämässä ja se pieni myssy huononen selässä roikkuen, — kaalasi edelleen Silas Marnerin mökin auki olevalle ovelle ja suoraa päätä lämpimän takan ääreen, jossa valkea puupököistä ja lastuista rätisten leimusi ja oli läpikotasin lämmittänyt sen vanhan säkin (Silaksen päällysnutun) joka oli levitettynä tiililattialle kuivamaan. Pienukainen, tottunut tuntikaudet olemaan yksin jätettynä, äidin hänestä lukua pitämättä, paneutui säkin päälle ja piti kätyläisiään takkavalkean kohdalla, sangen mielihyvissään ja pitäen kaikellaista äänten leperrystä, jonka piti todistaman sitä mielihyvää, aivan niinkuin äskenkuorittu hanhenpoika, joka alkaa toimia ruvetakseen elelemään tässä mailmassa. Mutta lämmin pian teki nukuttavaa vaikutusta, ja se pikkuinen kultatukka pää kiekahti vanhan säkin päälle, ja sinisilmät peittyivät hienoisten, melkein läpihohtavain silmälautain alle.

Mutta missä oli Silas Marner, kun tämä kummallinen vieras tuli hänen pesälleen? Hän oli tuvassa, mutt'ei äkännyt lasta. Muutamina viimeis viikkoina siitä kuin rahansa oli kadottanut, oli hän saanut tavakseen välistä avata oveansa ja katsahta vähän ulos, ikäänkuin olisi luullut rahojensa tulevan jollakin tapaa takaisin, taikka että kuulteleva korva tahi tiedustava silmä jollakin eriskummaisella tavalla saisi jonkinlaista tiedon vihjausta niistä. Erinomattainkin öiseen aikaan, kun ei työskennellyt kangaspuissaan, teki hän näin; jonka toimen tarkoitukseksi hän ei olisi voinut ilmoittaa mitään, ja jota tuskin saattanee ymmärtääkään muut kuin ne, jotka jollakin tavalla, mikä syvältä on heitä liikuttanut, ovat tulleet eroitetuiksi jostakin peräti rakkaasta esineestä. Ilta-

hämyssä ja kun eivät yöt olleet niin pimeitä, oli Silaksen tapa luoda silmänsä ahtaalle näköalalle kivilouhoksen ympäristöllä, kuunnellen ja katsellen, ei toiveissa, vaan paljaalla ikävällä ja levottomuudella.

Tänä aamuna oli hän joltakulta naapurilta kuullut olevan uuden vuoden aaton, ja että hänen piti pysyä valveilla kuullakseen soitettavan vanhan vuoden loppua ja uuden vuoden alkua, se kun tiesi hyvää onnea ja ehkä voisi toimittaa hänen rahansa takaisin. Tämä oli Raveloelaisilta ystävällistä pilkantekoa puolimittain hassukkaasta ja naurettavasta saiturista; mutta se kentiesi oli vaikuttanut, että Silas oli joutunut vielä enemmän innostuksiin kuin tavallisesti. Heti kun alkoi hämärtää, oli hän vähän väliä aukonut oveaan ja taas sulkenut sen, kun näki satavan lumen estävän koko katsantoa. Mutta hänen viime kerran ovea avatessaan oli lakannut lunta satamasta ja pilvet lonkahtelivat siellä täällä erilleen. Hän seisoi kuullen ja katsoen hyvän aikaa, — oli tosiaankin tiellä jotain, joka läheni häntä; mutta hän ei sitä sen enempää nähnyt, ja se avara, jäljetön lumikenttä näytti vaan vielä enemmän enentävän hänen yksinäisyyttänsä sekä epätoivon kylmällä kädellä koskevan hänen ikävöimistänsä. Hän meni taas sisään ja kävi oikealla kädellään oven hakaan sulkeaksensa ovea, — mutta ei tehnytkään sitä; — hän, samoin kuin jo kerta ennenkin vahinkonsa jälkeen, tunsi itsensä pidätetyksi hourauksen näkymättömällä tenhosauvalla ja seisoi juuri kuin veistetty kuvapatsas avoimin, näkemättömin silmin ja pitäen ovea avollaan, kykenemättömänä panemaan vastaan joko hyvälle taikka pahalle, mikä siitä sisälle tulisi.

Jälleen tultuaan tunnoillensa jatkoi Marner sitä työtä, joka oli kesken jäänyt, ja sulki ovensa, tietämättä tietoisuutensa keskeytymisestä, tietämättä mistään väliin tulleesta muutoksesta, paitse

siitä, että tuli oli alkanut sammua ja että itse oli kylmä ja uuvuksissa. Hän luuli kauvan seisoneensa ovessa ja katselleensa ulos. Nyt hän kääntyi lieteen päin, jossa molemmat halkoset olivat erinneet ja antoivat vaan epävakaista punertavaa hohdetta; hän istui lieden vieressä olevaan nojatuoliinsa ja kumartui kohentamaan tulta, kun samassa hänen huikaistuihin silmiinsä näytti, kuin olisi kultaa lattialla uunin edustalla. Kultaa! Omako kulta, palannut takaisin samalla salakähmäisellä tavalla kuin oli otettukin! Hän tunsi sydämensä rupeevan ankarasti sykkimään, ja hetken aikaa oli hänestä mahdotonta ojentaa kättänsä ja käydä kiinni jälleen saatuun aarteesen. Kultaläjä näytti hohkuvan ja isonevan hänen levottomissa silmissään. Vihdoin hän kumartui ja ojensi kätensä; mutta sen kovan rahan sijaan, jolla oli se tuttu, vastaanpaneva pyöreys, olikin pehmeitä, lämpimiä hiuskähäröitä, joihin sormensa koskivat. Peräti hämmästyksissään pani Silas polvilleen ja laski päätänsä alemmaksi tarkemmin katsoaksensa tätä ihmettä, — sepä oli makaava lapsi, — pyöreät, kauniit lapsen kasvot, ja pehmeät keltakiharat ympärillä. Mahtoiko tuo olla hänen pikku sisarensa, joka oli tullut hänen luoksensa unessa, — pikku sisarensa, jota oli kannellut käsillään vuotta ennen sen kuolemaa, kun itse oli pieni poika ilman kengittä ja sukitta? Se oli ensimmäinen ajatus, mi tuli kummastuneen Silaksen mieleen. Oliko se unennäköä? Hän nousi jälleen ylös, pani puukapulat yhteen, viskasi kuivia lehtiä ja lastuja tulelle sekä sai sen taas leimuamaan; mutta leimu ei poistanut näkyä, — se vaan entistä selvemmin valaisi lapsen pyöreätä muotoa ja huonoja vaatteita. Se todellakin oli hänen sisarensa näköinen. Silas vaipui uuvuksissa tuoliinsa sekä selittämättömän kummastuksen että tulvailevain muistojen kaksinaisesta vaikutuksesta. Miten ja milloin oli lapsi tullut huoneesen hänen tietämättänsä? Eihän

hän ollut ovea edempänä käynyt. Mutta yht'aikaa kuin tämä kysymys ja melkein sitä poistaen näkyi hänen silmäinsä edessä Lantern-Yard — ja samassa myös muistutus niistä ajatuksista, joita hänellä oli ollut niissä aikaa sitten tapahtuneissa melskeissä. Ajatukset nyt hänestä olivat vieraita, vanhan tuttavuuden kaltaisia, jota ei enää ole mahdollinen uudelleen elvyttää; ja kuitenkin oli hänessä uneksiva tunto siitä, että tämä lapsi olisi sanansaattaja, joka oli tullut hänen tykönsä tästä hänen jo kauvan sitte unhottuneesta elämästänsä; se värähytti sydäntä niin kuin ei milloinkaan Raveloessa, — herätti entisiä hellempiä tunteita, — vanhoja pyhän pelvon liikutuksia jotakin valtaa aavistaessa, joka hänen elämäänsä hallitsi; sillä hänen kuvastimensa ei vielä ollut voinut irtaantua lapsen äkillisen ilmaantumisen salaisuudesta, ja hän ei vielä ollut ennättänyt saada mielihuomioonsa tavallisia, luonnollisia keinoja, joiden kautta tämä sattuma oli voinut laatuun käydä.

Nyt kuului itkun ääntä lieden vierestä; lapsi oli herännyt, ja Marner kumartui ottamaan sitä ylös polvellensa. Se kietoi kätensä hänen kaulallensa ja päästi yhä äänekkäämmin niitä sanomattomia, "mammalla" sekoitettuja ääniä, jolla pienet lapset osottavat unenpyörrystänsä. Silas likisti lasta puoleensa ja virkkoi melkein tiedottomasti muutamia leppeitä sanoja itkeväisen viihdyttämiseksi, itsekseen ajatellen, että voisipa joku märkä hänen soppaansa, joka oli jähtynyt hiipuvalla tulella, olla sopivaa lapselle, — jahka vaan tuli lämmitetyksi.

Ensintulevana tuntina oli hänellä täysi työ. Soppa, makeiltuna ruunilla sokerin hiukalla vanhoista varoista, joista hän ei koskaan ollut ottanut itseänsä varten, lakkautti lapsen itkun ja teki niin paljon, että se lujasti katsoa tiirutti Silakseen, kun tämä pani lusikan sen suuhun. Sitte se laskeutui alas hänen polveltaan ja alkoi käydä lattialla,

vaan hoipertui vähän väliin, niin että Silaksen täytyi nousta häntä seuraamaan, ett'ei lankeisi ja satuttaisi itseänsä. Se toki vaan lankesi istualleen lattialle ja rupesi hypistelemään jalkumiansa sekä katsoi vedet silmissä häneen, ikäänkuin sanoaksensa, että kengät tekivät kipeätä. Hän pani lapsen taas polvellensa; mutta vähän aikaa vei, ennenkuin Silaksen, vanhan nuoren miehen mieleen tuli, että kastuneet jalkumet saattoivat tehdä pahaa ja likistää jalkoja. Hänelle vihdoin onnistui päästää hänet niistä, ja nyt lapsi heti mielityökseen rupesi katselemaan varpaitansa, johon hupaiseen toimeen se myös monenmuotoisilla jokeltamisella käski Silastakin. Mutta märät kengät lopulta saattoivat Silasta arvelemaan lapsen tullen käyden hänen luoksensa ja tämä havautti häntä unhottamasta kaikkia niitä luonnollisia keinoja, joiden avulla se oli tullut tahi tuotu hänen huoneesensa. Tämän uuden mieliluulon vaikutuksesta ja viivyttelemättä saadakseen uusia arveluita, nosti hän lapsen käsivarrelleen ja lähti oveen päin. Kun hän tämän oli avannut, kuului taas "mamman" huuto, jota Silas ei ollut kuullut, sittenkuin lapsi ensin heräsi nälissänsä. Hän kumartui eteenpäin ja tuli nyt nähneeksi jälkiä, joita pikku jalat olivat tehneet äsken sataneesen lumeen, sekä noudatteli niitä aina pensaikkoon asti. "Mamma!" huusi tyttönen taas ja kurotti eteenpäin, että oli pudota Silaksen sylistä, ennenkuin tämä oli ennättänyt huomata, että edessänsä oli enempikin kuin vaan pensas, — nimittäin ihmisruumis, jonka pää oli laskeutunut pensaasen ja oli puoliksi lumella peitetty.

Kolmastoista Luku.

Aikainen ilta-atria oli nautittuna Punaisessa Talossa ja illan huvitukset joutuneina sille kannalle, että itse kainouskin oli muuttunut rattosaksi ja ilostuneeksi, että herrasmiehet, tietoisina erinomaisista taidistaan, viimeinkin saatiin tanssimaan yksi hornpipe, ja että squire ennemmin puheli isoon ääneen, tarjosi nuuskaa ja taputti vieraita olkapäälle kuin istui whisti pöydässä, — jonkalainen muutos suututti setä Kimbleä, joka, aina hyvillä mielin, kun selvin päin toimitti ammattinsa velvollisuuksia, kiivastui ja vihastui pelipöydässä ja juomaseurassa, sakasi kortit epäilevällä silmänluonnilla, ennenkuin vastaanpelaaja sai jakaa, ja löi pöytään valttikahjun sanomattoman suurella inholla, ikäänkuin olisi parasta kokonansa jättää hyveitten polut semmoisessa mailmassa, jossa sellaista saattoi tapahtua. Kun ehtone oli joutunut tälle vapauden ja ilostuksen kannalle, niin oli tavallista, että palkollisetkin, päätettyänsä pöytäpalveluksen ja ne askareet, jotka kävivät atrian edellä, nyt saivat osansa ilosta siten että oli lupa tulla sisään tanssia katsomaan; ja tästä tuli se seuraus, että yksi osa huoneista nyt oli tyhjillään.

Eteistuvasta oli kaksi ovea Valkoiseen Saliin ja ne oli molemmat pantu auki päästämään sisään raikasta ilmaa; mutta alapuolimaiselle ovelle oli palvelusväki ja katsojat kyläkunnasta kokoontuneet, ja ainoastaan yläpuolinen oli tyhjänä. Bob Cass vikulierasi hornpipessä, ja isänsä, joka oli peräti mielihyvissään tästä soreavartaloisesta pojastaan, jonka hän useat kerrat lausui olevan aivan kuin hän itse nuorella ikäänsä, mikä kiitos annettiin sillä tapaa, että se osotti mitään sen parempaa hevin ei voitavan ajatella, oli itse keskellä erästä joukkoa, joka oli asettunut tanssijain

vastapäätä lähelle huoneen yläovea. Godfrey seisoi vähän matkaa siitä, ei ihantelemassa veljensä tanssia, vaan näkyvissä pitääkseen Nancyä, joka istui äskensanotussa joukkosessa isänsä vieressä. Godfrey seisoi hiukan syrjässä, hän kun tahtoi välttäytyä joutumasta squiren isällisiin pilapuheisiin naimisesta ja mamselli Nancy Lammeterin kauneudesta, joka pilanteko alkoi käydä yhä suoremmasti asiaan kiinni. Mutta hänellä oli toivo saada taas tanssia hänen kanssansa, kuin hornpipe oli loppunut, ja odotusaikana oli hyvin lystiä saada häntä katsella itse näkymättä.

Mutta kun Godfrey otti silmänsä Nancystä, jota niin kauvan aikaa pitkään oli katsellut, näki hän erään esineen, joka tällä hetkellä hämmästytti häntä yhtä paljon kuin se olisi ollut jokin ilmestymä haudasta. Se *oli* ilmaus siitä salatusta elämästä, joka ikäänkuin pimeä takapiha on sen pulskeasti koristetun pitkäpuolen takana, joka saapi auringon valon ja ihantelijain silmäykset. Se oli hänen oma lapsensa, Silas Marnerin käsillä kannettuna. Tämä oli sen hetken liikutus ja sitä ei seurannut vähinkään epäileminen, vaikk'ei hän ollut lasta nähnyt moneen kuukauteen; ja kun muuan toive kuiskasi, että hän ehkä saattoi erhettyä, olivat herra Crackenthorp ja herra Lammeter jo lähestyneet Silasta, ihmetellen tätä kummallista tapausta. Godfrey yhtyi kohta heihin, voimatta pysyä paikallaan ilman kun ei kuullut jokaista sanaa, — koettaen malttaa itseänsä, mutta tietäen sen, että, jos kuka häntä katselisi, niin näkisi hänen huulensa vaalentuneiksi ja ruumiinsa värisevän.

Mutta nyt oli kaikkein silmät tällä puolen huonetta Silas Marnerissa kiinni. Squire oli itse noussut ylös ja kysyi harmissaan: — mitä siellä? — Mitä tuo merkitsee? — Miksi tänne tulette tuolla tavoin?

— Minä olen tullut tohtoria perään, — minä

haen tohtoria, — sanoi Silas ensi tuokiossa hiljaa herra Crackenthorpille.

— Minkätähden, mikä nyt on hätänä, Marner? — kysyi kirkkoherra. — Tohtori on täällä; mutta sanokaa kauniisti, miksi häntä etsitte.

— On muuan vaimoihminen, — vastasi Marner hengästyneenä kuiskuen, juuri kun Godfrey läheni. — Hän on kuollut, luulen ma, — kuollut lumeen kivilouhoksella, — ei kaukana minun oveltani.

Godfrey tunsi, kuinka veri syöksi sydämeen; hän tällä hetkellä pelkäsi parhaittain yhtä seikkaa, että nainen muka *ei* olisi kuollut; se oli paha pelko, — ruma ajatus, joka oli pesiintynyt Godfreyn ystävälliseen sydämeen; mutta parhaimmassakaan sydämessä ei ole mitään turvaa pahoja toivoja vastaan semmoisessa ihmisessä, jonka onni rippuu siitä, että sen on oleminen kahtamoinen.

— Hs! Hs! — sanoi herra Crackenthorp. — Menkää tuonne ulos porstuaan! Kyllä minä sanon tohtorille. Hän on löytänyt lumesta naisen ja luulee häntä kuolleeksi, — lisäsi hän kuiskaten squirelle. — On paras puhua siitä asiasta niin vähän kuin mahdollista; rouvasväki vaan tulee murheelliseksi. Sanokaa niille, että se on muuan köyhä vaimo, joka on sairastunut vilusta ja nälästä. Minä menen tuomaan Kimblen.

Rouvakset olivat kuitenkin jo tunkeneet esiin, uteliaina tahtoen tietää mikä oli pakottanut yksinäisyydessään elävän kankurin tänne tulemaan niin eriskummaisissa asianhaaroissa, ja mieltyneinä siihen ihanaan lapseen, joka, puolimiten säikähtyneenä ja puolimiten mielihyvillään kynttiläin valosta ja lukuisasta seurasta, väliin rypisti silmäluomiaan ja peitti pois kasvonsa, väliin taas kohotti päätänsä ja katsoi ympärilleen, kunnes jonkun hyväileminen tahi leppeä sana taas sai tyttösen otsan ryppyyn ja saattoi hänet taas uudella innolla piiloittamaan kasvojansa.

— Kenen lapsi se on? — kysyivät useat rouvasväestä yht'aikaa, niiden seassa myös Nancy Lammeter, joka kysymyksineen kääntyi Godfreyn puoleen.

— Sitä en tiedä, — se on jonkun köyhän vaimon, joka on löytty lumesta, luulen ma, — niin kuului se vastuus, jonka Godfrey suurella ponnistuksella sai annetuksi. (Niin, olenpa siitä vakuutettu! — riensi hän hiljaa lisäämään, ennättäen ennen omantuntonsa ääntä).

— Parasta olisi, kun jättäisitte lapsen tänne, herra Marner, — sanoi se hyvänluontoinen rouva Kimble, kuitenkin epien panna sen likaisia vaatteita koskemaan omaan neulottuun silkkileninkiinsä. — Minä käsken yhden tyttölöistä ottamaan sen vastaan.

— Ei, — ei, min' en saa siitä erotuksi, en voi päästää sitä, — lausui Silas kiivaasti. — Se on tullut minun luokseni; minun on oikeus se pitää. Lapsen pois ottamisen ehdotus oli tullut niin äkki arvaamatta Silakselle, ja mitä hän sillmänräpäyksen mielenliikutuksen aikana oli sanonut, oli ikäänkuin jonkinlaista ilmestystä; minuuttia ennen ei hänellä ollut mitään vissiä aikomusta tyttösen suhteen.

— Onkopa mokomaa kuultu? — sanoi rouva Kimble vallan kummastuneena lähimmälle toverilleen.

— Nyt, hyvät naiset, täytyy minun vaivata teitä antamaan tilaa, — sanoi herra Kimble, joka tuli pelipöydästä, vähän pahoillaan tästä keskenjätöstä, mutta pitkästä tottumuksesta harjaantuneena noudattamaan sellaisia epämieluisia kutsumisia, silloinkin kuin tuskin oli selvällä päällä.

— Nyt on ikävä ilma olla ulkona, Kimble! — sanoi squire. — Hän olisi hyvin saattanut mennä hakemaan apulaistasi, sitä oppilaista, — mikä hänen nimensä nyt onkaan?

— Saattanut? — Mitä täss' on puhumista

saattamisesta? — mutisi setä Kimble, rientäen ulos Marnerin kanssa, ja heidän seurassaan meni herra Crackenthorp ja Godfrey. — Lainaapa, Godfrey, minulle paksut saappaat! Ja maltapa, pane joku juoksemaan Winthropille ja tuomaan tänne Dolly, — hän on paras nainen, mitä löytää voi. Ben itse oli täällä ennen illallista; joko hän on mennyt?

— Jo, sir, minä kohtasin hänet, — sanoi Marner; — minä en voinut seisattua kertomaan hänelle mitään, minä vaan sanoin hakevani tohtoria, ja hän vastasi tohtorin olevan squiren luona. Minä juoksin minkä jaksoin, ja alakerrassa ei ollut yhtään ihmistä, niin että täytyi mennä sisään vierasten sekaan.

Lapsi, jonka huomiota ei kynttiläin valo ja naisten nauravat kasvot sen kauvemmin tarkistuttaneet, rupesi nyt itkemään ja huutamaan "mammaa", kuitenkin aina pitäen kiinni Marnerista, joka näytti saaneen sen täyden luottamuksen. Godfrey oli palannut takaisin saappaiden kanssa, ja kuullessaan lapsen itkevän oli kuin olisi sydämensä ollut pusertua kokoon rinnassansa.

— Kyllä minä menen, — sanoi hän kiivaasti ja mielien päästä liikkeelle, — minä menen hakemaan eukko Winthropia.

— Ei suinkaan, lähetä joku muu, — sanoi setä Kimble ja riensi pois Marnerin kanssa.

— Antakaa mulle tietoa, jos saatan olla joksikin avuksi, Kimble! — sanoi herra Crackenthorp. Mutta tohtori ei enempää voinut häntä kuulla.

Myös Godfrey oli mennyt menojaan; hän oli juossut itselleen hatun ja päällystakin, kun oli malttia niin paljo, että muisti ei saavansa näyttää kuin olisi mieltä vailla; kuitenkin hän syöksi ulos paksuun lumeen muistamatta ohuita kenkiänsä.

Muutamassa minuutissa oli hän kiitänyt kivilouhokselle, ja Dolly perässä, joka, hyvin tietäen, kuinka oli ihan paikallaan, kun pakkasesta ja lumesta huolimatta rupesi armeliaisuuden työhön,

kuitenkin oli kovin pahoillaan, että nuoren herrasmiehen piti kastua jaloistaan saman asian tähden.

— Olisi parempi, jos kääntyisitte takaperin, sir, — sanoi Dolly kunnioittavalla säälimisellä. — Teidän ei ollenkaan tarvitse kylmettyä, ja minä tahtoisin teitä tekemään hyvin ja käskemään miestäni tänne, kun palaatte takaisin, — hän on varmaankin "Taivaankaaressa", — jos vaan tapaatte hänet tarpeeksi selvänä voidakseen jotakin apua tehdä. Muuten saattaisi herra Snell panna pojan tänne kantamaan, sillä paljopa ainakin tulee tuotavaksi tohtorilta.

— Ei niin, minä jään olemaan, koska nyt kerran olen tullut ulos, — minä jään tänne ulkopuolelle, — sanoi Godfrey, kun olivat päässeet Marnerin mökille. — Te saatatte tulla ulos sanomaan minulle, jos voin jotakin toimittaa.

— Oi, kuin olettekin hyvä, sir; teillä on hyvin hellä sydän, — sanoi Dolly ja lähti ovelle.

Godfrey työskenteli ylen vaivaavissa ajatuksissa, että olisi tätä ansaitsematonta kiitosta kuullessaan tullut tunteneeksi itsensä soimausta. Hän käveli edes takaisin, tietämättä mitään, että lunta oli nilkkaan asti, tiedotonna kaikesta, paitse värisevää tuskaansa siitä, mitä tuvassa tapahtui, sekä siitä seurauksesta, mikä jommastakummasta vaihepuolesta oli hänelle tuleva. Vaan ei toki niin, hän ei ollut kokonaan tiedotonna kaikesta muusta. Hänen sydämensä pohjukassa ja puoliksi tukahutettuna kiihkoisista himoista ja peloista virui se ajatus, että hänen ei tulisi odottaa niitä vaihepuolia, vaan antauta tekojensa seuraamusten alaiseksi, tunnustaa kurja avionsa ja väittää avuttoman lapsen oikeuksia. Mutta hänellä ei ollut tarpeeksi siveydellistä rohkeutta katsoakseen tätä peruuttamatonta Nancystä luopumista itselleen mahdolliseksi; hänellä oli vaan omaa tuntoa ja sydäntä kylläksi tunteakseen itsensä iäti levottomaksi sen

heikkouden vuoksi, joka epäsi häntä itsenkieltämisestä.

— Onko hän kuollut? — kysyi se ääni, joka vallitsi yli kaiken hänen sisässään. — Jos hän sitä on, niin saatan naida Nancyn, ja sitte minusta vast'edes tulee hyvä ihminen ja minulla ei ole oleva mitään salattavia, ja lapsi, — siitä minä pidän murhetta tavalla tai toisella. — Mutta tämän toivon eteen tuli se toinen mahdollinen: — hän saattaa olla hengissä, ja sitte on kaikki mennyttä kalua!

Godfreyllä ei ollut mitään mieliluuloa, kuinka kauvan siinä oli seisonut, kun mökin ovi aukeni ja herra Kimble tuli ulos. Hän meni setäänsä vastaan, valmis tukahuttamaan sitä levottomuutta, mitä hän välttämättä oli tunteva, saiko mitkä sanomat tahansa.

— Minä odotin teitä, kun kumminkin tulin tänne, — sanoi hän, alottaen puhetta.

— Ai, pahapa oli sinulta, että läksit ulos, miks'et lähettänyt jotakuta rengeistä? Täss' ei ole mitään tehtävää. Hän on kuollut, — on ollut kuolleena monta tuntia, piti sanomani.

— Mikä vaimoihminen se on, se? — kysäsi Godfrey ja tunsi, kuinka veri nousi kasvoihin.

— Hän on nuori nainen, mutta hän on vallan tuiki laihtunut, mustat hiukset sillä on. Lieneepä joku maankulkiain, — on paljaita ryysyjä yllänsä. Vihkisormus hänellä kuitenkin on sormessa. Hänet täytyy tuoda työhuoneesen huomenna. Tule nyt, niin lähdemme kotiin.

— Minun tekee mieleni nähdä häntä, — sanoi Godfrey. — Muistelen nimittäin eilen nähneeni sellaisen vaimoihmisen. Muutaman minuutin perästä minä teidät kiinni saan.

Herra Kimble meni ja Godfrey palasi mökkiin. Hän loi vaan silmäyksen kuolleesen, jonka Dolly sievästi oli laittanut sänkyyn; mutta tämän viimeisen silmänluontinsa onnettomaan, vihattuun

vaimoonsa muisti hän niin selvästi, että vielä kuudentoista vuoden kuluttua jok'ainoa viiva niissä laihtuneissa kasvoissa oli hänen mielessään, kun kertoi sen yön tapauksia.

Hän kääntyi heti uunin ääreen, kussa Silas Marner istui ja hyssytteli lasta nukkumaan. Tyttö oli nyt vallan hiljaa, mutta ei nukuksissa, vaan oli hyvästi ruoasta ja lämpimästä viihtynyt siihen hiljaiseen levollisuuteen, mikä meidät vanhemmat ihmis-olennot sisällisen levottomuutemme kanssa saattaa tuntemaan pyhää kunnioitusta, kun katselemme pientä lasta, samoin kuin ollessamme jonkun vakaan mahtavan tahi jonkin kauniin edessä taivaassa tahi maassa, — esimerkiksi jokin vakaisesti loistava kiertotähti, kukissaan rehoittava ruusupensas tahi ne korkeat puut, jotka kaarettavat hiljaisen metsäpolun päällä. Avoimet sinisilmät katsoivat Godfreyn silmiin ilman levottomuutta tahi mitään tuntemisen merkkiä; lapsi ei voinut tehdä mitään nähtävää eikä kuultavaa vaatimusta isänsä suhteen, ja isä tunsi niin kumman sekavia tunteita, tunsi sekä iloa että surua siitä, että sen pienen sydämen tykytyksissä ei ollut mitään vastausta siihen puolimiten kateelliseen liikutukseen, joka nousi hänen omassa sydämessään, kun sinisilmät pitkääsen kääntyivät hänestä ja kiintyivät kankurin kataloihin kasvoihin, ja pikku kätynen lempeästi rupesi silittelemään Marnerin kuihtunutta leukaa.

— Te nyt varmaan huomenna annatte lapsen pitäjäälle, luulen ma? — sanoi Godfrey niin jäykällä äänellä kuin suinkin saattoi.

— Kuka niin on sanonut? — kysyi Marner terävästi. — Onko aikomus pakottaa minua siihen.

— No mitä, ettehän te tahtone pitää tyttöä, olettehan te vanha poika, tietääkseni?

— Niin juuri aion tehdä, kunnes joku näyttää itsellänsä olevan oikeuden ottaa hänet minulta, — vastasi Marner. — Äiti on kuollut, ja ar-

vattavasti sillä ei ole isääkään; se on yksinäinen olento, ja niin olen minäkin. Minun rahani ovat kadonneet, — en tiedä mihinkä, — ja lapsi tässä on tullut, en tiedä mistä. Min' en tiedä mitään; olen vallan sekaannuksissa.

— Pieni lapsi parka! — sanoi Godfrey. — Antakaapa minä annan vähän vaatteiksi tyttöselle. Hän oli pistänyt kätensä taskuun, josta löysi puoli-guineen kappaleen, jonka painoi Silaksen käteen, ja riensi sitte ulos mökistä saadakseen kiinni herra Kimbleä.

— Ei se ollut sama nainen, jonka ma näin, — sanoi hän, saavutettuaan setä Kimblen. — Se on pikkuinen ihana lapsi; vanhalla Marnerilla näkyy olevan halu pitää sitä; se kyllä on kummallista saiturilta. Mutta minä annoin hänelle vähän apua vaatteiksi, pitäjäs varmaan ei ruvenne riitelemään hänen kanssaan lapsen kasvattamisen oikeudesta.

— Ei suinkaan; mutta olipa aika, jolloin itse puolestani olisin ruvennut käräjöimään hänen kanssansa. Nyt se jo on myöhäistä. Jos lapsi putoisi tuleen, niin on tätisi ylen paljon ruumiikas voidakseen sitä sieltä auttaa; hän ei osaa muuta kuin istua paikallaan ja röhistellä kuin pelästynyt sika. Mutta hupsuko sinä olet, Godfrey, kun lähdet ulos tanssikengissä ja ohuissa sukissa tuolla tapaa, — sinä, joka olet tämän illan keikareita ja omassa kodissasi vielä päälliseksi! Mitä ilveitä ne on, poika? Onko mamselli Nancy ollut kova, ja aiotko suututtaa häntä kenkiesi pilaamisella?

— Oh, kaikki on ollut harmittavaa tän' iltana. Voipihan tuota kyllästyä vähempäänkin kuin tanssiin ja hyväilemisiin ja muuhun semmoiseen. Ja sitte olin minä pyytänyt tanssiin toisen Gunnsin mamselleista, — vastasi Godfrey iloissaan tästä tilaisuudesta välttäytymään, johon setänsä oli viitannut tien.

Tämmöiset verukkeet ja pakkovalheet, jotka

sille, joka pitää kunniananša puhdasta omaa tuntoa, ovat yhtä vastenmielisiä kuin suurelle taiturille ne pikku viat, joita ei muu kuin oma silmänsä keksii, näyttävät vaan pieniltä asioilta sen silmissä, jonka koko elämä on tulemaisillaan paljaaksi valheeksi.

Godfrey palasi taas valkoiseen saliin kuivilla jalkumilla ja, kosk' on totta puhuminen, levollisuuden ja tyytyväisyyden tunnossa, jota vastaan tuskalliset tunteet olivat liian voimattomat taistelemaan. Nytpä hän, jos vaan tilaisuutta ilmaantui, taisi uskaltaa sanoa sydämellisimpiä sanoja Nancy Lammeterille, — luvata hänelle ja itsellensä aina olla juuri semmoinen, jommoisen hän tahtoi häntä olemaan. Ei ollut ensinkään vaaraa, että vaimo vainajansa tulisi tunnetuksi; siihen aikaan ei oltu niin tarkkoja tutkimaan, ja julkisuus ei myöskään ollut niin toimekasta kuin nyt, ja vaikka heidän avioliittonsa tosin oli kirjoitettuna yhteen kirkonkirjaan, niin oli se kaukana, ja paitse häntä itseä ei kellään ollut mitään tekemistä sen kirjoituksen kanssa. Dunsey kyllä saattoi antaa hänet ilmi, kun takaisin tuli; mutta voihan Dunseynkin saada vaiti olemaan.

Ja kun tapaukset ihmiselle muodostuvat paremmiksi kuin on ollut syytä toivoa, eikös siinä ole todistus, että hän on käyttänyt itseänsä vähemmin mielettömästi ja soimattavasti kuin muutoin olisi näyttänyt? Kun onnetar meitä kohtelee hyvin, niin me ihan luonnollisesti ajattelemme, ett'emme vallan peräti ole omaa ansiota vailla, ja että on aivan oikein, kun itsekin pitelemme itseämme hyvin emmekä aja hyvää onnea luotamme. Mitäpä se auttaisi, että hän tunnustaisi olleet ja menneet Nancy Lammeterille ja viskaisi pois autuutensa, — jaa, hänenkin autuuden, sillä hän luuli olevansa vakuutettu, että hänkin rakasti häntä? Lapsesta hän kyllä pitäisi huolen; siitä hän ei milloinkaan luopuisi; hän tekisi kaikki,

vaan omakseen sitä ei tunnustaisi. Kentiesi se sittekin tulisi yhtä onnelliseksi, vaikk'ei isä sitä tunnustaisi; ei kukaan voinut ennustaa, miten kaikki luontuisi, ja — tarvittiinko muuta syytä? — no hyvä, — tulisihan isä paljoa onnellisemmaksi, jos ei lasta tunnustaisi omakseen.

Neljästoista Luku.

Raveloessa oli tällä viikkoa köyhän-hautiaiset, ja Kench-Yardissa Watherleyssä tuli tutuksi, että se mustahiuksinen nainen kauniin lapsensa kanssa, joka viimeiseksi siellä oli käynyt, taas oli kadonnut sieltä. Tässä oli koko se nimenomainen tieto, mitä tahdottiin siitä, että Molly oli hukkunut ihmisten silmistä. Mutta se itkuton kuolontapaus, joka yleisön mielestä oli yhtä jokapäiväistä kuin lehden variseminen puusta, oli eräille meidän tuntemillemme henkilöille vaihe-rikas kohtalo, joka määräsi niiden ilot ja surut aina elämän loppuun asti.

Silas Marnerin päätös pitää "maankulkiaimen" lasta tuli kylässä lähes yhtä suuren kummastuksen esineeksi ja melkein yhtä monien puheiden aineeksi kuin hänen rahainsa katoaminen. Se ajatusten käänne hänen suhteensa, joka oli tapahtunut hänen onnettomuutensa jälkeen, entisen vastenmielisyyden ja epäluulon muutos eräänlaiseksi ylenkatseella sekoitetuksi säälimykseksi hänen, niinkuin puolimittain hullupäisen erakon suhteen, — kaikki tämä sai nyt seuraajakseen yhä elävämpää myötätunteisuutta, varsinkin naisissa. Kunnian-arvoiset äidit, jotka tiesivät mitä oli pitää lapset "eheinä ja puhtaina", laiskat ja veltot äidit, jotka tiesivät mitä se oli, että, juuri kun panivat käsivartensa ristiin ja syhyttivät kyynärpäi-

tänsä, täytyi keskeytyä näissä hupaisissa toimissaan sen lasten pahan tavan tähden, että hiljan olivat ruvenneet kävelemään, — kaikki olivat kiihkeät arvailemaan, mitenkä yksinäisen miehen piti tekemän kasvattaessaan kaksivuotiasta lasta, ja olivat yhtä valmiit antamaan hänelle hyviä neuvoja; edelliset antoivat hänen tietää, mitä hänen piti tehdä, jälkimäiset sen sijaan osottivat, mitä hän ei saisi käymään laatuun.

Edellisen luokan äitien seassa oli Dolly Winthrop se, jonka hyvät neuvot olivat parhaiten tervetulleita Marnerille, ne kun annettiin ilman mitäkään kehuvasti opettavaisen näköistä laatua. Silas oli hänelle näyttänyt sen puoliguineen, jonka oli saanut Godfreyltä, ja oli kysynyt häneltä, millä tavalla pitäisi hankkia vaatteita lapselle.

— Kuulkaa, herra Marner, — sanoi Dolly, — ei ole tarvis ostaa enempää kuin yksi kenkäpari; minulla on vielä tallessa ne pienet koltit, joita Aaron piti viisi vuotta takaperin, ja rahaa tuhlataan vaan tarpeettomasti lasten vaatteihin, sillä lapset kasvavat, Jumala siunatkoon, kuin ruoho Toukokuussa; — vaan se on tosi.

Samana päivänä tuli Dolly myttyineen ja näytti Marnerille toisen toisensa perään ne pienet vaatekappaleet asianomaisessa järjestyksessä, useimmat paikattuja ja parsittuja, vaan puhtaita, hienoja ja tahrattomia. Tämä antoi aihetta isonlaiseen saipua- ja vesitoimeen, josta lapsi tuli esiin uudessa kauneudessa ja istui Dollyn polvella, leikiten varpaillansa, jokeltaen ja lyöden käsiänsä yhteen sen muotoisena, kuin olisi se itsensä suhteen tehnyt kaikellaisia löytöjä, joita se ilmoitteli sanoen milloin "Guggug" milloin "mamma". "Mamman" sanonta ei ollut mikään tarpeen tahi pahan olon merkki; lapsi oli tottunut sanomaan sitä sanaa odottamatta mitään leppeätä puhuttelua tahi hyväilystä vastaukseksi.

— Eipä kukaan voine luulla, että enkelit tai-

vaassa ovat suloisempia! — sanoi Dolly, silitellen kultakähäröitä ja suudellen niitä. — Ja tämä sulo enkeli on ollut puettuna likaisiin ryysyihin, — ja äiti parka se kuoli viluun; — mutta se löytyi, joka piti huolen piskuisesta ja saattoi sen teidän ovellenne, herra Marner. Ovi oli auki ja lapsi kahlasi lumessa, aivan kuin nälkääntynyt lintunen. Sanoittehan oven olleen auki?

— Niin oli, — vastasi Silas arvellen. — Niin, ovi oli auki. Rahat ovat poissa, en tiedä missä, ja lapsi on tullut, en tiedä mistä.

Hän ei ollut kellekään haastellut tietämättömyyttänsä lapsen tulemisesta, sillä hän pelkäsi kysymyksiä, jotka voisivat saatta ilmi, mitä itse pelolla luuli, että hän muka taas oli ollut puuskauksissaan.

— Niin, — sanoi Dolly lempeästi ja vakaasti, — on aivan kuin yön ja päivän, ja makuun ja valvonnan, ja sateen ja leikkuun, — toinen tulee, toinen menee, ja me emme tiedä miten tahi mistä. Me saatamme ahkeroita ja tehdä työtä; mutta vähä on, mitä me voimme toimeen saada, — mikä suurta on, se tulee ja menee ilman meidän ahkeroimistamme; — kaikki käy, kuin käydä pitää, ja minun luulteni teillä on hyvä oikeus pitää tätä pienokaista, koska se on teille tuotu, vaikka on ihmisiä, joilla on toiset ajatukset. Teillä tulee olemaan aina hiukka vaivaa hänestä, niin kauvan kuin on niin pikkuinen; mutta minä tulen tänne tervehtämään ja katsomaan häntä edestänne, minulla on rahtunen joutoaikaa joka päivä, sillä kun nousee ylös varhain aamusilla, niin on kuin kello seisoisi, kun tulee kymmenen aika, ennenkun ollaan päivällis-päivissä. Sentähden, niinkuin sanoin, minä tulen ja katson lasta tuossa, ja siinä se on!

— Kiitän teitä sydämestäni, — sanoi Silas, hiukan epäillen. — Se on oleva iloista minulle, jos tahdotte sanoa, kuinka kaikki pitää olla. Mutta, — lisäsi hän vähän levottomana ja kumartui kat-

somaan lapseen vähän kateudella, kun se nojasi päätänsä taapäin Dollyn käsivarrelle ja näin kaukaapäin loi häneen mielihyvän silmäyksiä, — mutta tahtoisin kernaasti tehdä itse kaikki tyyni, muuten rupeisi tyttö pitämään muista eikä minusta. Minä olen tottunut itse toimittamaan kaikki kodissani, — minä voin kyllä oppia, voin kyllä oppia.

— Niin kaiketi, arvattavasti! — vastasi Dolly leppeästi. — Minä olen nähnyt miehiä, jotka ovat olleet oikein ihmeellisen käteviä lasten kanssa. Miehet ovat useimmiten kömpelöitä ja ikäviä, Jumala nähköön; — mutta kun ei heillä ole kalua päässä, niin eivät ole vallan tuntoa vailla, vaikk' eivät ymmärrä asettaa iilimatoja ja panna kääreitä, — semmoiseen ne ovat liian hätäisiä ja malttamattomia. Katsokaa nyt, tämä tässä pannaan ensin päälle, lähinnä ruumista! — jatkoi Dolly, kun otti esiin pienen paidan ja pani sen lapsen ylle.

— Niin niin! — vastasi Marner hyvin oppeliaasti ja katsoi niin tarkkaan kuin suinkin, saadakseen salaisuudet tietoonsa, jonka perästä lapsi kävi molemmin käsin hänen päähänsä ja törötti huuliansa hänen kasvoihinsa päin ja jokelsi niin mielisuosion tapaisesti.

— Kah vaan, — sanoi Dolly naisen sievyydellä, — hän pitää teistä paraasti kuitenkin! Hän nyt tahtoo istua polvellanne, sen vissiin arvaan. Tulkaa nyt, herra Marner, tulkaa ottamaan se; saatatte nyt panna vaatteet hänen päällensä, ja sitte voitte sanoa, että olette häntä vaalinut siitä asti kuin luoksenne tuli.

Marner otti lapsen polvelleen, vavisten mielen liikutuksesta, jota ei itse voinut selittää, ja aavistaen, että muuan uusi vaihe oli tullut hänen elämäänsä. Ajatus ja tunto olivat hänen sisustassaan niin sekaannuksissa, että, jos hän olisi kokenut ilmoittaa niitä, hän ei olisi tainnut sanoa

muuta kuin että lapsi oli tullut kullan sijaan, — että kulta oli muuttunut lapseksi. Hän otti vaatteet Dollyltä ja puki lapsen niihin hänen tarkastaessansa, tietysti aina keskeytyen tytön voimistelullisista liikunnoista.

— No, johan nyt vallan, käyhän se oikein hyvin, herra Marner, — sanoi Dolly; — mutta kuinka sitte teette, kun on pakko istua kangaspuissanne? Hän on tuleva vallattomammaksi ja vaivalloisemmaksi päivä päivältä, — sen hän tekee, Jumala nähköön! Onni on, kun teillä on tuo korkea liesi, eikä mikään matala, niin ett'ei hän niin helposti pääse tuleen käsiksi; mutta jos teillä on jotakin, jonka saattaa kaataa pois tahi rikkoa, taikka jossa hän voi leikata sormensa turmiolle, niin hän heti kohta on siinä, — ja se teidän tulee ennakolta tietää.

Silas mietti vähän aikaa ja istui ajatuksissaan. — Minä sidon hänet kangaspuihin, — sanoi hän viimein, — sidon jollakin pitkällä nauhalla.

— Kenties se käy laatuun, kun on pieni tyttölapsi; tytöt pysyvät aina paremmin alallaan kuin pojat. Minäpä tiedän, mitä se on, kun on poikalapsia; minulla on ollut neljä kappaletta, — neljä kappaletta mull' on ollut, Jumala nähköön, ja jos joku tahtoisi sitoa niitä kiinni, niin ne potkisivat ja parkuisivat kuin porsaat rengastettaessa. Mutta minä tuon tänne pikku tuolisen ja joitakuita punaisia tilkkuja ja muuta pientä, jolla tyttö saa leikitellä; ja sitte hän sen kanssa on istuva ja puheleva, kuin olisi se elävätä. Jos ei olisi synti toivoa poikia muuksi kuin ovat, niin olisin mielelläni suonut, että yksi heistä olisi ollut pieni tyttö; häntä minä olisin voinut opettaa pesemään, neulomaan, ompelemaan, kutomaan ja muuhun semmoiseen. Mutta sitä minä saatan opettaa tälle pikulle, herra Marner, kun tulee tarpeelliseen ikään.

— Mutta hänestä pitää tulla *minun* pieni tyt-

töni, — sanoi Marner jotenkin kiivaasti. — Hänestä ei saa tulla kenenkään muun.

— Ei, Herran tieten; teillä pitää olla oikeus häneen, jos olette kuin isä lapselle ja semmoisena pidätte huolta sen kasvatuksesta. Mutta, — lisäsi Dolly, joka nyt tuli siihen kohtaan, jota jo ennakolta oli päättänyt koskettaa; — mutta teidän täytyy kasvattaa sitä niinkuin kristillisen ihmisen lasta ja antaa hänen käydä kirkossa ja lukea katkismusta, jonka minun pikku Aaronini osaa ulkoa, — niin "uskonkappaleet" kuin muutkin, — yhtä hyvin kuin pappi. Se on asia, johon teidän täytyy ryhtyä, herra Marner, jos muka tahdotte tehdä oikein tätä orpolasta kohtaan.

Marnerin kasvot lensivät punaisiksi uudesta hänessä nousseesta levottomuudesta. Hän ei voinut vastata Dollylle, niin tukalaa oli hänen millään vissillä tavalla käsittää hänen sanojansa.

— Ja mun luuloni on, — jatkoi Dolly, — ett'ei sitä raukkaista koskaan ole ristitty, ja siis on tuiki tarpeellista puhutella kirkkoherraa siitä asiasta; ja jos ei teillä ole mitään vastaan, niin minä puhun siitä herra Maceylle ja teen sen jo tänä päivänä. Jos lapsen kävisi pahasti, jos te ette olisi tehnyt mitä teidän tulee, herra Marner, — rokonpanot ja muut, mikä hänelle voi olla hyödyllistä, — niin se teidän sydäntänne kaivaisi alinomaa tällä puolen hautaa; ja minä en usko kenenkään taitavan makeasti nukkua täältä lähdettyänsä, jos ei ole täyttänyt velvollisuuttansa avuttomia lapsia kohtaan, jotka ovat tulleet aivan syyttömästi.

Dolly oli nyt itsestään taipuvainen olemaan vaiti vähän aikaa, sillä hän oli puhunut yksinkertaisen sydämensä pohjasta ja oli innokas tietääkseen, olivatko sanansa tehneet tarkoitetun vaikutuksen Silakseen. Tämä oli levottomana ja hämmästyneenä, sillä Dollyn sanalla "ristitty" ei hänen mielestään ollut mitään vissiä merkitystä.

Hän oli kuullut puhuttavan kasteesta ja nähnyt ainoastansa täysikasvuisia miehiä ja naisia kastettavan.

— Mitä tarkoitatte "ristimisellä"? — kysyi hän vihdoin vähän häpeillään. — Eivätkö ihmiset ilman sitä tule olemaan hyviä häntä kohtaan?

— Jumala siunatkoon, herra Marner! — sanoi Dolly säälivaisesti ja surullisesti. — Eikö teillä koskaan ole ollut isää eikä äitiä, joka opetti teitä lukemaan rukouksianne ja sanoi teille, että on hyviä sanoja ja hyviä asioita, jotka saattavat varjella meitä pahasta?

— Kyllä, — sanoi Silas vienolla äänellä, — hiukan minä sitä asiaa tiedän — tahi olen tietänyt. Mutta teill' on täällä toiset tavat; minun kotoseutuni on kaukana täältä. — Hän oli tuokion aikaa puhumatta ja lisäsi sitte vakavammalla äänellä: — mutta lapsen tähden minä tahdon tehdä kaikki tehtävät — ja kaikki, mitä täällä oikeana pidetään, ja minkä luulette olevan tyttöselle hyödyksi, sitä en minä jätä tekemättä, vaan teen kuten minulle sanotte.

— Se hyvä, herra Marner! — virkkoi Dolly, iloissansa. — Sitte mä pyydän herra Maceyta puhumaan kirkherran kanssa; mutta teidän pitää miettiä nimeä lapselle, sillä ristittäessä hänelle annetaan nimi.

— Äitini nimi oli Hephzibah, — sanoi Silas, — ja pieni sisareni oli saanut nimensä hänestä.

— No, sepä nyt oli tempukas nimi, — sanoi Dolly, — Jumala tiesi, onko se kristillinenkään.

— Se on raamatun nimiä, — vastasi Silas, jossa vanhat muistot heräsivät.

— Siihen ei minull' ole mitään vastaan väittämistä, — sanoi Dolly, jokseenkin kummastuneena Silaksen opista siinä kohden; — mutta, näette, minä en ole kirjanoppinut, ja minun on vähän vaikea käsittää, kun luen. Ukkoni minua usein soimaa siitä kun olen niin kankea sen puolesta,

— hänellä on hyvä pää, hänellä, Jumala häntä siunatkoon! Mutta lieneepä toki ollut tukalaa puhutella pientä sisartanne niin pitkällä nimellä, — eiköpä niin, herra Marner?

— Me sanoimme häntä Eppyksi, — sanoi Silas.

— No hyvä; jos ei ole paha lyhentää nimeä, niin sitä olisi paljon helpompi viljellä. Ja sentähden minä nyt menen puhumaan ristimisestä, ennenkuin tulee pimeä; ja minä toivotan teille onnellisinta onnea, ja mun luuloni on, että onnellisuus on tuleva teille; — ja sitte on meillä rokonpano tuumailtavana, ja mitä pikku vaatteiden pesoon tulee, niin ei teidän tarvitse kääntyä muihin kuin minuun, sillä minäpä sen teen kuin käsihihasta, kun on suopavaahtoni valmiina. Oi semmoista siunattua enkeliä! Teidän pitää sallia minun tuoda kanssani Aaronin jonakuna päivänä, niin hän näyttää teille pikku vaunuansa, jonka isänsä on tehnyt, ja mustankirjavaa penikkaansa, jota hän kasvattaa.

Lapsi kastettiin, kun kirkkoherra arveli kahdenkertaista kastetta vähimmän vaaralliseksi; ja siinä tilaisuudessa Silaskin, siivouduttuansa niin puhtaaksi ja sieväksi kuin suinkin, ensi kerran meni kirkkoon ja oli osallisena niissä menoissa, joita naapurinsa katsoivat pyhiksi. Hänen oli mahdotonta kaikesta siitä kuin näki ja kuuli saada mitään käsitystä Raveloen uskonnon ja oman entisen uskonsa yhtäläisyydestä; jos hän siihen olisi tullut jonakuna menneen elämänsä aikakautena, niin se olisi lähtenyt jostakin voimakkaasta myötätunteellisuudesta enemmän kuin sanain ja mieliluulojen vertaamisesta; mutta nyt oli tämä tunne ollut uinuksissa monta monituista vuotta. Hänellä ei ollut mitään muuta tietoa kasteesta ja kirkonmenosta kuin mitä Dolly oli sanonut, että se muka teki hyvää lapselle. Ja tällä tapaa lapsi viikkojen kasvaessa kuukausiksi teki sidekohtia

hänen ja niiden välillä, joista hän tähän asti oli sulkeutunut yhä syvempään erillisyyteen. Toisin kuin kulta, joka ei mitään tarvinnut ja oli palveltava suuressa yksinäisyydessä, — joka oli peitettynä päivän valolta, oli kuuro lintujen laululle eikä kuullellut ihmisellisiä ääniä, — oli Eppy olento, jolla oli äärettömät vaatimukset ja alati enenevät tahtomiset, joka etsi ja rakasti auringonpaistetta, eläviä ääniä, vilkkaita liikuntoja, joka koetti kaikkia, joka rakasti iloa ja sai naurahtelemaan jokaisen, jonka silmät näkivät häntä. Kulta oli pidätellyt Silaksen ajatukset pyörimässä yhä samaa rataa, joka ei vienyt mihinkään ulkopuolelle siitä itsestä; mutta Eppy oli vaihteluista ja toiveista kokoonpantu esine, joka pakotti hänen ajatuksiansa eteenpäin ja vei niitä kauvas vanhoista hitaista kehäkuluista, joilla ei ollut päämaalia, joka vei niitä niihin uusiin esineihin, joita vuosien tullen seuraisi, kun Eppy olisi oppinut ymmärtämään, kuinka isänsä Silas piti huolta hänestä, ja joka hänen sisällisen silmänsä eteen asetteli kuvia tästä ajasta ja siitä rakkauden siteestä, joka yhdistäisi häntä ja naapuriperheitä. Kulta oli vaatinut häntä istumaan kangaspuissaan tuiki lakkaamatta, alinomaa sokeampana ja kuurompana kaikelle muulle kuin kangaspuiden yksitoikkoiselle äänelle ja kankaan hitaalle pitenemiselle; mutta Eppy veti häntä kangaspuista ja teki jokaisen pienen pysäyksen iankaikkisessa työssä juhlahetkeksi; vilppaalla elollansa hän elähytti uudelleen ei ainoastansa Silaksen, vaan vieläpä ne harvat kärpäsetkin, jotka olivat talven yli eläneet ja nyt taas näkyivät aikaisen kevätauringon paisteessa; hän lämmitti häntä iloon, kun *itsellä* oli iloa.

Ja kun aurinko pysyi päiväkaudet ilmanrannan yläpuolella ja keltaiset kukat olivat tiheään kylvettyinä nurmikoille, niin saatettiin puolipäivän auringon loistaessa tahi illalla puiden varjojen pidetessä nähdä Silas ulkona paljain päin ja saatte-

lemassa Eppyä toiselle puolen kivilouhosta sille paikkeelle, missä kukat kasvoivat, kunnes pääsivät johonkin mielipaikkaan, johon hän taisi istuutua, sill'aikaa kuin Eppy kävellä lyllerti, kukkia poimi, katseli niitä siivellisiä olentoja, jotka surisivat kiilteisten kukkalehtien ympärillä, sekä alinomaa huomautti "pappaa" siten että tuli hänen luokseen kukkakimppujen kanssa. Sitten tyttösen huomiota tarkkautti jonkun linnun viserrysäänet, ja pian keksi Silas hänelle uuden huvituksen sillä, että viittasi häntä vaiti olemaan, niin että saattoivat kuulla linnun laulu'ansa toistelevan, ja kun näin tapahtui, nousi Eppy pystyyn ilosta riemastuneena. Tällä tapaa istuessansa rupesi Silas jälleen luomaan huomiotansa niihin yrtteihin, jotka hän ennen niin hyvin oli tuntenut, ja kun niiden muuttumattoman muotoiset lehdet olivat hänen kädessään, tunsi hän itsessään, kuinka hänen mieleensä tunkeili muistoja, joista hän arasti kääntyi pois, hakein turvaansa Eppyn pikku mailmassa, joka ei painanut hänen heikontunutta sieluansa.

Kuta enemmän lapsi kasvoi taidossa, sitä enemmän entiset muistot heräilivät hänessä; kuta enemmän lapsen elo varttui, sitä enemmän vaurastui hänenkin sielunsa, joka kauvan oli ollut kahleittuna kylmässä, pimeässä vankiudessa, ja sitä enemmän vaurastui se täyteen tietoisuuteen.

Tämä oli vaikutusta, jonka täytyi vahvistua vahvistumistaan jokaisena uutena vuonna; ne äänet, jotka vaikuttivat Silaksen sydämeen, muuttuivat sanantapaisiksi ja vaativat varmempia vastauksia; muodot ja värit kävivät selvemmiksi Eppyn silmissä ja korvissa, ja se, mitä "papan" piti vaarinottaa ja selittää, eneni enenemistänsä. Tultuansa kolmen vuoden ikään osotti Eppy jo niin suurta kykyä olemaan vallaton ja keksimään sukkelia kiusanteon tapoja, jonka kaiken kautta ei ainoastaan Silaksen kärsivällisyys, vaan myös valppautensa ja tarkkamielisyytensä olivat alituisessa

harjoituksessa. Semmoisissa tiloissa oli Silas parka pahassa pulassa, kun hänen samassa piti täyttää lemmen vaatimuksia. Dolly Winthrop sanoi hänelle, että kuritus tekisi Eppylle hyvää, ja että lasta oli mahdoton kasvattaa, ellei sitä joskus pidetty säilyssä jossakin paikkaa, missä sen ei voinut pahoin käydä.

— Jaa, jaa, — sanoi Dolly arvellen, — tässä on tosiaankin jotakin muuta tekeminen, herra Marner; teidän täytyy sulkea hänet hiilikoppeliin. Niin tein minä Aaronille, sillä häntä, kun oli nuorin, minä niin hennoittelin, etten koskaan saanut lyöneeksi häntä. Minä tietysti en saanut olluksi pitämättä häntä hiilikoppelissa kauvempaa kuin minuutin verran; mutta siinä oli kyllä hänen tullakseen niin yltä päältä nokeen, että piti hänet pestä ja vaatettaa toistamiseen, ja siitä oli hänelle yhtä paljo hyötyä kuin vitsasta. Mutta sen minä panen tunnollenne, herra Marner, että jompaankumpaan keinoon teidän pitää ruveta, — joko selkäänantoon taikka koppeliin-panoon, muuten hänestä tulee niin pahanelkinen, ettei hänestä saa valtaa.

Tämän viimeisen muistutuksen surkea totuus ei ollut liikuttamatta Silasta; mutta hänellä ei ollut voimaa valita molempain rangaistuslaatujen välillä, ei ainoastaan sentähden, että häntä suretti tehdä Eppylle pahaa, vaan että hän vapisi ollakseen silmänräpäystäkään kova häntä kohtaan ja pelkäsi hänen sentähden rakastavan vähemmin. Ajateltakoon vaikka joku helläsydäminen Goliath sidotuksi johonkuhun arkaan olentoon, peläten tehdäkseen sille turmiota siteestä tempaamalla, ja vielä enemmän peläten sitä katkaistakseen, — kumpi näistä peloista on voitolle pääsevä? Selvää oli, että Eppy käydä piipertäessään saisi ukko Silaksen kauniisen tanssiin jollonkulloin, kuin asianhaarat olivat vallattomuudelle myötäisiä.

Näyttäkäämme esimerkki. Silas oli viisaasti

valinnut leveän palttinasiukaleen sitoakseen hänet kiinni kangaspuihin, kun itse oli työssään; tämä oli leveänä vyönä lapsen vyötäisillä ja oli niin tarpeeksi pitkä, että hän saattoi päästä omalle pienelle vuoteellensa ja istua siinä, vaan ei niin mittava, että hän taisi yrittää mitään vaarallisia kapuamisia. Eräänä kesä-aamuna oli Silaksella ollut tavallista kiireempi panna kuteille uutta kangasta ja oli senvuoksi tarvinnut käyttää saksia. Erään Dollyltä saadun varoituksen mukaan oli hän tarkalla huolella karttanut saksien joutumista Eppyn hyppysiin; mutta saksien yhteenkilinässä oli erityistä viehätystä hänen korvilleen, ja hän oli vaarinottanut tämän yhteenkilistyksen vaikutusta ja tullut siihen tieteelliseen päätökseen, että saman syyn pitää tehdä samaa vaikutusta. Silas oli istunut kangaspuihin ja niiden kolina oli alkanut; mutta hän oli jättänyt sakset penkille, johon asti Eppyn palttinanauha ulottui, ja aivan kuin pieni hiiri, joka ottaa tilaisuudesta vaarin, hiivi hän hiljaa nurkastansa, sieppasi sakset ja piipotti takaisin sänkyynsä, johon istuutui selin Silakseen, paremmin salatakseen mitä oli tehnyt. Hänellä oli vakaa aikomus käyttää saksia, ja leikattuansa palttinasiukaleen poikki, tosin jokseenkin epätasaisesti, vaan kuitenkin kyllä soveliaasti aiottuun tarkoitukseen, oli hän parissa minuutissa juosnut ulos avoimesta ovesta, jonne auringon paiste häntä vietteli, ja Silas parka luuli hänen olevan tavallista siivompana. Vasta kun taas toiste tarvitsi saksiaan, havaitsi hän sen hirmuisen todellisuuden: Eppy oli juosnut ulos yksin, oli ehkä pudonnut kivilouhokseen. Kauheimman pelon vallassa, mihin oli joutua voinut, syöksi Silas ulos, huusi Eppyä ja juoksi kuin hullu pitkin aituuksen sisällä, etsi kaikki veden täyttämättömät kuopanteet, joihin se olisi voinut langeta ja loi sitte tutkivia silmäyksiä ruskealle veden pinnalle. Kylmä hiki kihoili otsassa. Kauvanko hän jo oli ollut poissa? Se

ainoa toivo oli vielä, että lapsi oli kavunnut porraspuita myöten aidan yli ja tullut ulos kedolle, johon Silaksen aina oli tapa viedä sitä. Mutta niityllä kasvoi pitkä heinä, ja jos hän olikin siellä, niin oli mahdoton häntä löytää muutoin kuin hyvin tarkasti etsien, ja siinä tapauksessa täytyi tallata herra Osgoodin heinää. Tätä lain-rikkomista oli kuitenkin pakko tehdä, ja kaikki aitapensaikot haettuansa alkoi Silas parka tallustaa heinässä ja luuli kyynelistä himmentyneillä silmillään näkevänsä Eppyn jokaisen kukilla kaunistetun mättään takaa, vaan että se meni aina etäämmälle, kuta likemmäksi hän tuli. Turhaan haeskeli hän kautta niityn ja kiipesi nyt aidan ylitse lähimpään niittyyn, samalla kuin lopullaan oleva toivonsa kääntyi muutamaan vesiallikkoon, joka nyt kesällä oli niin kuivanut, että sen ympärillä oli leveä reunus sitkeätä, tarttuvaa savea. Täälläpä istuikin Eppy levossa ja rauhassa leikiten toisella pikku kengällänsä, jota piti lippinä ajaakseen vettä erääsen syvään sorkan jälkeen, sill'aikaa kuin se pieni jalka aivan nekosasti lepäsi öljyviheriän värisellä mutatyynyllä. Muuan ruskea vasikka muljosilmin katsoa töllötti häntä toisesta aituuksesta vastapäätä.

Tämä kieltämättäkin oli ristityltä lapselta semmoinen rikostyö, joka vaati kovaa rangaistusta; mutta Silas, ilon kirkahduksissa jälleen löytyneestä lemmikistään, ei voinut muuta kuin ottaa hänet syliinsä ja itkeä nyyhkyttäen suudella häntä yli kaiken. Vasta hänet kotiin kannettuansa ja ruvettuansa ajattelemaan tarpeen vaatimaa pesemistä muisti hän, että Eppyä piti rangaista ja "opettaa itseänsä varomaan". Mieliluulo siitä, että tyttönen vielä kerran karkaisi ja voisi turmella itsensä, teki Silaksen erinomaisen nerokkaaksi, ja ensi kerran nyt juolahti mieleensä koettaa mitä hiilikoppeli, — muuan pieni kylkehinen mökin vieressä vaikuttaisi.

— Paha, paha Eppy! — alkoi hän äkisti,

asettaen hänet polvellensa ja osottaen hänen saastuneita jalkojaan ja vaatteitaan. — Se on pahasti tehty, kun leikkaa saksilla ja karkaa tiekseen. Eppyn nyt täytyy päästä hiilikoppeliin, kun on ollut pahankurinen. Papan täytyy sulkea Eppy hiilikoppeliin.

Hän puolimiten odotti jo tästäkin tarpeellista vaikutusta ja että Eppy päästäisi itkun. Mutta sen sijaan se alkoi keikkua hänen polvellaan, ikäänkuin olisi uhkaus ollut jonkin uuden lystin asian lupaamista. Nähdessään nyt olevan täytymyksen mennä aina viimeisiin asti, vei hän hänet hiilikoppeliin ja piteli ovea kiinni, kuitenkin väristen pelosta, että oli liian ankara työssään. Vähän aikaa oli ääneti; mutta sitte kuului pieni parahdus: "auka! auka!" ja Silas laski taas lapsen ulos, sanoen: nyt ei Eppy enää saa olla paha, muuten pääsee hiilikoppeliin, — mustaan, ilkeään paikkaan.

Kangaspuiden täytyi tänä aamuna seisoa ison aikaa, sillä nyt täytyi Eppyn tulla pestyksi ja saada puhtaat vaatteet; mutta olipa toivo, että tämä rangaistus tekisi pysyvää vaikutusta ja aikaan saisi vastaista ajan säästöä, — vaikka kentiesi olisi ollut parempi, jos Eppy olisi itkenyt enemmän.

Puolen tunnin päästä oli hän taas puhdas; ja käännettyään selkänsä katsoakseen mitä palttinanauhalla tehdä voisi, laski Silas sen taas pois, ajatellen, että Eppy pysyisi siivolla sen enempää sinä aamuna kiinni sitomatta. Ukko kääntyi taas ympäri ja aikoi juuri panna Eppyä hänen kangaspuiden vieriseen pikku tuoliinsa, niin tyttö tuli häntä vastaan vallan mustana kasvoistaan ja käsistään sekä sanoi naurusuin: "Eppy iilitoppelissa!"

Että hiilikoppelirangaistus tällä muotoa vallan pahasti onnistui, sepä oli vastoin Silaksen vakuutusta kurituksen voimasta ja vaikutuksesta. — Hän panee kaikki vaan leikiksi, — sanoi hän Dollylle,

— ellen hänelle tee pahaa, ja sitä en voi, rouva Winthrop. Jos hän mulle antaa hiukan vaivaa, niin kyllä sen saan kärsityksi. Ja semmoisesta vallattomuudesta hän kyllä itsestään vieraantuu.

— Niin kyllä, onhan tuo ainakin osaksi totta, herra Marner, — sanoi Dolly myötämielisesti, — ja jos ette saa itseänne peloittamaan häntä, niin ett'ei koske sellaisiin kaluihin, niin teidän on tekeminen minkä taidatte, ett'ei hän saa niitä käsiinsä. Ne aina tahtovat purra ja repiä, aina purra ja repiä, jos vaikka olisi ihmisen pyhäleninki, joka riippuisi niin, että saisivat kynsiinsä. Ne eivät, Jumala nähköön, tee mitään eroitusta; se on hampaitten puhjenta kuin sen tekee, onpahan niin.

Niin Eppy kasvoi ilman kurituksetta, ja Silas itse otti hänen pahojen tekojensa painon omille hartioillensa. Hänen mökkinsä oli tullut lapselle armaaksi pesäksi, samoin kuin se, mihin lintu sovittaa poikasensa pehmeimpiin utuhöyheniin, ja siinäkin mailmassa, joka hänen eteensä levisi mökin ulkopuolella, ei hän milloinkaan tavannut vastustusta eikä nurjaa mieltä.

Vaikka kyllä oli vaikea yhtä haavaa kuljettaa häntä ja lankoja tahi kankaita, otti Silas hänet kanssansa useimmille matkoilleen naapuritaloihin eikä tahtonut mielellään jättää häntä Dolly Winthropin huostaan, joka aina oli valmis pitämään huolta lapsesta; ja se pieni kiharatukka Eppy, kankurin lapsi, tuli mielitehtoiseksi useissa taloissa niin kylässä kuin ulkonakin siitä. Tähän asti oli kankuria pidetty hyötyä tekevänä haltiana eli tonttuna, — kummallisena ja syylliseksi lukemattomana olentona, jota välttämättömästi oli katsominen ihmettelevällä uteliaisuudella ja vastenmielisyydellä, ja jonka kanssa kaikki asiat suoritettiin niin vähällä kuin mahdollista oli, mutta joka kaikitenkin oli niin pideltävä, ett'ei joutuisi kiusaukseen tehdäkseen jotakin pahaa, vaan jonkun kerran piti saada palanen sianlihaa tahi vähän

kasvaksia kotiin kanssansa, sillä ilman hänettä ei saatu lankoja kudotuiksi. Mutta nyt Silasta vastaan tuli teeskentelemättömiä, naurelevia kasvoja, juuri kuin semmoista vastaan, jonka ilon ja murheen muut saattoivat ymmärtää. Joka paikassa häntä käskettiin istumaan ja puhumaan vähän lapsesta, ja kaikkialla oli osanoton sanoja tarjona: "ah, herra Marner, hyväpä on, jos hän tulee vihmarokkoon pian ja huokeasti!" — taikka: "eipä ole monta yksinäistä miestä, joka olisi ruvennut ottamaan omakseen tuommoista pikkua; mutta ammattinne varmaan tekee teidät siihen kätevämmäksi kuin muut miehet, jotka työskentelevät ulkona kodista, — te olette osaksi yhtä näppärä kuin vaimoihminen, sillä kutominen on lähinnä kehräämistä." — Vanhemmat miehet ja vaimot, jotka istuivat mukavasti suurissa selkätuoleissaan, pudistivat päätänsä niille vastuksille, mitä lasten kasvatuksessa on, koettelivat Eppyn turpeita käsivarsia ja sääriä ja sanoivat Silakselle, että jos tytölle kaikki hyvin kävisi (ja eihän sitä tarvinnut epäilläkään), olisi hänelle hyvin hyvä, että oli luotettava tyttö avuksi, kun ei sen enempää voinut tulla toimeen. Palveluspiiat seurasivat häntä mielellään ulos ja näyttivät hänelle kanoja ja kananpoikia tahi katsoivat, eikö sopisi ravistaa puista joitakuita kirsikoita; ja pienet pojat ja tytöt lähenivät häntä hiljakseen, varovasti liikkuen ja tuijottavin silmin, aivan kuin pienet koirat, kun tapaavat heimolaisiaan, kunnes vetovoima kävi niin väkeväksi, että hennot huulet suippenivat muiskuksi. Ei ollut yhtäkään lasta, joka pelkäsi lähestyäkseen Silasta, kun Eppy oli seurassa; eivät vanhat eivätkä nuoret pitäneet nurjaa mieltä hänelle, sillä se pieni lapsi oli tullut yhdistyskohdaksi hänen ja mailman välillä. Hänen ja lapsen välinen rakkaus yhdisti heidät yhdeksi, ja samoin myös rakkaus yhdisti lasta mailmaan, — leppeäsilmisistä ja suosiosanaisista miehistä ja naisista

alkaen aina punaisiin leppäkerttuihin ja pyöreihin sorakiviin saakka.

Silas rupesi nyt katselemaan Raveloen elämää ainoastansa sen suhteessa Eppyyn; ja hän kuulteli oppivaisena kaikkia, mitä hänelle sanottiin, jotta saisi selvemmän käsityksen tästä elämästä, josta hän viitenätoista vuotena oli pysynyt etäällä juuri kuin jostakin vieraasta, jonka kanssa ei voinut olla likisemmässä yhteydessä; hän oli sen kaltainen, jolla on kallisarvoinen kasvi, mitä tahtoo saada menestymään uudessa maanlaadussa, ja joka sentähden ajattelee sadetta ja auringon paistetta, ajattelee kaikellaisia vaikutuksia, joita kasvattiinsa voi tulla, sekä innokkaasti haeskelee kaikkea sellaista tietoa, jonka avulla hän voipi tyydyttää haaroilevien juurien tarpeita tahi varjella lehtiä ja umppuja kaikesta turmiosta. Hänen keräämis-halunsa oli kokonaan lakannut heti siitä asti kuin oli kadottanut hitaasti kasvaneen kultajoukkonsa; niillä rahoilla, joita sitte ansaitsi, oli hänestä yhtä vähäinen arvo kuin kivillä, jotka on yhteen koottu maanjäristyksestä yht'äkkiä hävinneen huoneuksen korjaamiseksi; vahinkonsa tunto painoi niin raskaasti hänen sydäntänsä, ettei vanha tyytyväisyys saattanut palata takaisin nyt ansaittuihin rahoihin koskemisesta. — Ja nyt hän oli aarteensa sijaan saanut jotakin, joka häntä enemmän miellytti työhön, ja joka alinomaa vei hänen toiveitansa ja iloansa kauvemmaksi rahasta pois.

Muinais-aikoina oli enkeleitä, jotka tulivat ja tarttuivat ihmisten käteen sekä taluttivat heitä pois hävitettäväksi määrätystä kaupungista. Nyt emme enää näe valkosiipisiä enkeleitä. Mutta nytkin ihmisiä johdatetaan pois uhkaavan perikadon alta; niiden kädessä on toinen, joka heitä ystävällisesti taluttelee hiljaiseen ja valoisaan maahan, niin ett'eivät sen kovemmin taaksensa katso; ja tämä käsi voi useinkin olla viattoman lapsen.

Viidestoista Luku.

Yksi henki oli, kuten lukijakin arvattavasti luulee, joka suuremmalla, vaikka enemmän peitetyllä mielenkiinnolla kuin kukaan muu noudatteli Eppyn kasvamista kankurin huostassa. Hän ei uskaltanut tehdä mitään, mikä olisi osottanut hartaampaa mielihalua köyhän miehen ottolapsen suhteen kuin mitä voitiin odottaa nuoren squiren lempeydestä, kun satunnainen tapaaminen vaikutti pienen lahjan antoa sille hyvänlaatuiselle miehelle, jota muutkin hyvänsuontoisesti katselivat; mutta hän aavisti itsekseen, että tulisi se aika, jona hän mitään luuloja pelkäämättä voisi tehdä jotakin tyttärensä menestyksen edesauttamiseksi. Mahtoiko hän sillä ajalla olla erinomaisen pahoillaan siitä, ett'ei voinut tyttärelleen antaa sitä, mihin sukuperä sen oikeutti? Me emme saata sanoa, että niin oli laita. Lasta hoidettiin ja se luultavasti tulisi onnelliseksi, niinkuin alhaisemman säätyiset usein ovat, — onnellisempia kentiesi kuin moni, jota loistossa ja ylellisyydessä kasvatetaan.

Sadussa puhuttu sormus, joka pisti pitäjäänsä sormeen, kun tämä unhotti velvollisuutensa ja noudatti tahtomiansa, — ihmettelenpä, pistikö se järin kovasti, kun hän läksi metsästämään, ja pistikö kovasti vasta silloin kuin metsästys jo aikaa sitte oli loppunut, ja toivo laski siipensä alas, katsoi taaksensa ja muuttui katumukseksi?

Godfrey Cassin posket ja silmät heloittivat nyt enemmän kuin milloinkaan ennen. Hän pyrki päämaaliinsa niin täydellä halulla, että melkein näytti vakaaluontoiselta. Dunsey ei ollut tullut takaisin; hänen luultiin ruvenneen sotaväkeen tahi lähteneen maasta, eikä kukaan mennyt erinomaisen syvälle tutkiessansa tämmöistä arvossa pidetylle heimolle kipeää asiaa. Godfrey oli herennyt näkemästä Dunseytä estämässä tiellään, ja tie oli

nyt avoinna hänen edessään, vieden hänen parhaimpien, kauvan olleiden toiveidensa toteumiseen. Kaikki sanoivat Godfreyn valinneen parhaan osan, ja silminnähtävää oli, että asiassa pian oli päätös tuleva, sillä monta päivää ei ollut viikossa, jolloin hänen ei nähty ratsastavan Warrensiin. Kun pilalla kysyttiin Godfreyltä itseltä, oliko päivä jo määrätty, oli hänen tapa myhäillä semmoisen rakastajan iloisessa tiedossa, joka voisi vastata "on", kun vaan tahtoisi. Hän nyt tunsi itsensä ihan uudeksi ihmiseksi, kaikesta kiusauksesta päästettynä, ja tulevainen elämänsä kangasti hänelle kuin luvattu maa, jonka saamista varten hänen ei tarvitsisi kamppailla. Hän näki itsensä kaikin onnellisuuksineen koolla omilla konnuillaan, kussa Nancy hänelle naurahtelisi, ja hän leikkisi lasten kanssa.

Ja se toinen lapsi, — joka ei ollut samoissa lämpimissä, — sitä hän ei suinkaan unhottaisi; hän toimittaisi, että siitä pidettäisiin kaikenkaltaista huolta. Sehän oli isän velvollisuus.

Kuudestoista Luku.

Oli kaunis syksysunnuntai, kuusitoista vuotta siitä kuin Silas Marner oli löytänyt uuden aarteensa tässä mailmassa. Raveloen vanhan kirkon kellot soida kimisivät vilppaasti, ilmoittaen, että päiväsaarna oli loppunut, ja tornin alaisen holvioven kautta tuli ulos harvoilla askelilla, viivytellen leppeissä tervehdyksissä ja kyselemisissä, varakkaammat pitäjääläiset, jotka olivat katsoneet sopivaksi tänä kauniina sunnuntai-aamuna käydä kirkossa. Siihen aikaan oli maalla tapana, että seurakunnan arvoisimmat jäsenet ensin lähtivät kirkosta, kun sill'aikaa heidän nöyremmät naapu-

rinsa odottivat vaan ja katselivat sekä kumarrellen paljastivat päänsä tahi pitkään niiailivat niille varakkaammille henkilöille, jotka heitä huomasivat. Ensimmäisinä näissä harvalleen astuskelevissa hyvin vaatetettujen henkilöiden joukoissa on muutamia, jotka tuunemme, vaikka aika on heitä kaikkia kädellään kouristanut. Tuo mittava, vaaleaverinen nelikymmenvuotias mies ei ole näöltään kovin muuttunut Godfrey Cassista kuudenkolmatta vuoden iässä; hän on vaan turpeampi ja on kadottanut selittämättömän nuorellisen muotonsa, — joka tappio näytäkse sittekin, vaikka silmä vielä säkenöipi eikä otsa ole kurtuksissa. Se ihana vaimo, ei paljoa nuorempi häntä, ja nyt käsi hänen kainalossansa, on kentiesi muuttuneempi kuin miehensä; ne hennot kukkaiset, jotka aina ennen helottivät hänen poskipäissään, pujahtelivat esille vaan silloin tällöin, sen raittiin aamu-ilman vaikutuksesta tahi jostakin odottamattomasta tapauksesta; mutta kaikille niille, jotka rakastavat ihmiskasvoja enimmästi sen tähden, mitä ne ihmisen kokemuksesta ilmi tuovat, on Nancyn kauneus suuresti miellyttävää. Usein tapahtuu, että henki on tuleentunut kauniimmaksi, vaikka vanhuus on levittänyt pimentävän peitteensä kasvoille, niin ett'ei yhdellä silmäyksellä voi arvata sisuksen kalleutta. Mutta niin kovia eivät vuodet ole olleet Nancylle. Tuo vakuuden, puhtauden ja lempeyden merkki suun seudussa, lakastuneista silmistä näkyvä kirkkaus ja totuuden rakkaus, ne puhuvat myös luonnosta, joka on kärsinyt koetusta ja pitänyt jaloimmat omaisuutensa; vieläpä saastattoman siisti ja sievä pukukin on suuremman arvoinen nyt, kun nuoruuden keimailuksella ei ole siinä mitään tekemistä.

Herra ja rouva Godfrey Cass (mitään korkeampaa arvonimeä ei käytetty Raveloessa, sittenkuin vanha squire oli muuttanut isäinsä majoihin ja hänen jälkeensä jäänyt perintö oli jaettu) ovat

kääntyneet ympäri, katsoakseen sitä mittavaa, iäkästä miestä ja sievästi vaatetettua naista, jotka tulivat vähän jäljempänä, — Nancy on sanonut, että pitää odottaa "isää ja Priscillaa", — ja nyt he kaikin kääntyivät kaidemmalle polulle, joka kirkkopihan poikki vei eräälle portille vastapäätä Punaista Taloa. Me emme heitä nyt seuraa; kirkossa käyneitten seassa voipi nimittäin olla toisiakin, joita mielellämme tahtoisimme jälleen nähdä, — muutamia heistä, jotka tietysti eivät ole niin sievästi puettuja ja joita emme voi tuntea niin huokeasti kuin Punaisen Talon herran ja rouvan.

Mutta mahdoton on pettyä Silas Marnerin suhteen. Hänen suuret ruskeat silmänsä näyttävät nyt tulleen pitkänäköisemmiksi, kuten usein käy semmoisten silmien, jotka aikaisemmassa iässä ovat olleet likinäköiset, ja niiden katsonta on vähemmän epävakainen, mutta tasaisempi; mutta kaikesta näkyy, että hänen ruumiinsa voimat ovat melkoisesti vähentyneet kuudentoista vuoden kuluessa. Kankurin kyyristynyt selkä ja valkeat hiukset melkein tekevät hänen iällisen näköiseksi, vaikka vasta on viisikuudetta vuotta, mutta hänen vieressään nähdään nuoruuden pirtein kukka, — valkeaverinen, pyöreäposkinen kahdeksantoistavuotias neito, joka turhaan on koettanut vangita tummanruskeita kähärähiuksiansa ruunin myssynsä alle; tukka kähärtyy yhtä itsepäisesti kuin puron pinta kevättuulosesta, ja pienet kiharat pakenevat kammanpiiden välistä niskaan ja näkyvät myssyn alta. Eppy ei saa vältetyksi vähäistä harmia hiuksistansa, sillä Raveloessa ei ole yhtään tyttöä, jolla on senkaltaiset hiukset kuin hänellä, ja hänen mielestänsä hiusten pitää ollaa sileänä. Hän ei tahdo saada moitetta pienissäkään asioissa; näethän, kuinka sievästi virsikirjansa on kiedottuna pilkulliseen nenäliinaan.

Se lystikäs nuori mies uudessa manchesteripuvussa, joka käy hänen perässään, ei arvele juuri

mitään vissiä hiuksista yleiseen, kun Eppy häneltä sitä kysyy, ja luulee kentiesi, että sileät hiukset ylimalkaan ovat paraat; mutta hän ei tahdo, että Eppyn hiukset olisivat toisin kuin ovat. Hän varmaan aavistaa, että takana on joku, joka erittäin häntä ajattelee ja rohkaisee mieltänsä häntä lähestyäkseen, niin pian kuin on päästy leveämmälle tielle, — sillä miksi hän muutoin olisi näin kainon näköinen ja karttaisi kääntääkseen pois päätänsä ukko Silaksesta, jolle hän kuiskuttelee lyheitä lauseita siitä, kuka oli kirkossa, ja ken ei ollut, ja kuinka korealta se saarnipuu siellä pappilan seinuksella näytti?

— Minun olisi mieleeni, jos meillä olisi pienoinen puutarha, isä kulta, ja siinä kaksinkertaisia tuhatkaunoja, aivan kuin rouva Winthropin, — sanoi Eppy, kun pääsivät tielle, — vaikka siihen olisi tarvis vähän kaivamista ja mullan vetämistä, ja sitä et sinä jaksaisi, pappa, jaksaisitko? Ainakaan en minä tahdo sinua sitä tekemään; siinä olisi ylen kova työ sinulle.

— Miks'ei, kylläpä sitä jaksan, lapseni, jos tahdot pientä puutarhaa; kun on pitkät illat, niin kyllä saatan kääntää vähäisen maatilkun, jossa on isoutta kylläksi sinun istuttaaksesi pari kukkasipulia, ja aamuisillakin saattaisin kaivaa lapiollisen tahi pari, ennenkuin istun kangaspuihin. Miksi et ennen ole sanonut, että tahtoisit saada pientä kukkatarhaa?

— Sen minä saatan laittaa teidän edestänne, herra Marner, — sanoi se nuori mies manchesterivaatteissa, joka nyt oli tullut Eppyn rinnalle ja puuttui puheesen vaivaamatta itseään minkäänlaisilla tapaverukkeilla. Se on oleva leikkiä minulle, kun olen päättänyt päivätyöni taikka joutohetkinä, kun ei ole niin kovaa kiirettä. Ja minä hankin tänne vähän multaa herra Cassin puutarhasta; sen hän kyllä sallii, sen tiedän.

— Hei, Aaron poikaseni, sinäkö siellä? — sa-

noi Silas. — En sinua nähnytkään, sillä kun Eppy jostakin puhuu, niin enhän minä kuule enkä näe muuta kuin mitä hän sanoo. No niin, jos sinä voisit auttaa minua kaivamisessa, niin saisimmehan puutarha-tilkkusen toimeen sitä pikemmin.

— Jos niin tahdotte, — virkkoi Aaron, — niin tulen minä jo tänä iltana kivilouhokselle, ja sitte saamme katsoa, minkä maan siksi valitsemme; minä nousen sitte tuntia varhemmin aamulla ja rupean työhön.

— Mutta ei, ellet lupaa minulle, ett'et ryhdy siihen vaivalloiseen kaivamistyöhön, isäni, — väitti Eppy. — Minä en olisi sanonut ollenkaan mitään, — lisäsi hän, puolittain kainosti, puolittain kurillaan, — jos ei rouva Winthrop olisi sanonut, että Aaron on niin hyvä ja —

— Sehän teidän olisi pitänyt tietää äitini sanomattakin, — lausui Aaron. — Ja herra Marner myös tietää, että minä taidan ja tahdon toimittaa pienen työn hänelle, ja hän ei ole oleva niin tyly minua kohtaan, että ottaisi sen käsistäni pois.

— Niin, isä, te ette saa työskennellä siellä, ennen kuin kaikki on valmissa, — sanoi Eppy, — vaan te ja minä saatamme asettaa penkit ja istuttaa. Tuleepa hyvin paljon hupaisempaa kivilouhoksella, kun sinne saamme hiukan kukkia, sillä minusta on aina, kuin voisivat kukat nähdä meitä ja tietää mistä puhumme. Ja sitte minä tahdon vähän rosmariinia, pergamottia ja ajuruohoa, koska ne niin hyvältä haisee; mutta lavendelia on ainoastaan ylhäisten ryytimaissa, luulen ma.

— Ei siinä ole syytä, miksi ette tekin voisi saada vähän sitä lajia, — sanoi Aaron; — kylläpä minä saan hankituksi vähän kutakin, saan kyllä. Minä en koskaan saa leikata poikki lavendelivarsia, kun puutarhassa työskentelen, vaan enimmäkseen ne viskataan pois kokonaisina. Lavendelia on paljo Punaisen Talon tykönä; mamselli pitää paljon siitä kasvista.

— Hyvä, — sanoi Silas totisesti, — sinun ei siis tarvitse meidän tähtemme pyytää mitään, mille Punaisessa Talossa pannaan suurempi arvo. Herra Cass on ollut niin hyvä meitä kohtaan ja teettänyt uutta lisärakennusta tuvan päähän sekä antanut meille makuuvaatteita ja huonekaluja, niin ett'en mielelläni tahtoisi olla hänelle vaivoiksi puutarha-ainetten ja semmoisten anomisella.

— Ei suinkaan, ei, täss' ei ole lainkaan puhetta vaivaamisesta! — sanoi Aaron. — Koko pitäjäässä ei ole yhtäkään puutarhaa, jossa ei ole suurta maapalstaa perin mitättömänä, mikä voisi olla hyödyksi sille, joka sitä ymmärtää viljellä. Usein tulee mun mieleeni, ett'ei kenenkään tarvitsisi nähdä ravinnon puutetta, jos maata oikein nautittaisiin, ja eipä vielä koskaan ole ollut ruokapalaa, joka ei ole osannut tietään suuveroksi. Puutarhan työssä on hyvästi aikaa ajatella yhtä ja toista. Mutta nyt minun täytyy kääntyä takaisin kotiin päin, muuten äiti pahastuu, kun en tule.

— Ota hänet kanssa illalla, Aaron, — sanoi Eppy; — minä en juuri tahdo päättää mitään puutarhan suhteen, ellei hän tiedä kaikkia alusta alkain. Soisitko sinäkin sen, isä?

— He niin, ota hänet myötä, jos saatat, Aaron, — sanoi Silas; — hän aina tietää sanoa jotakin, mikä on hyvää ja hyödyllistä.

Aaron palasi kylään, ja Silas ja Eppy jatkoivat käyntiänsä pimennoista lehtotietä ylöspäin.

— Pappa, — alkoi Eppy, kun olivat kahden kahtustaan, taputtaen Silasta ja likistäen hänen käsivarttaan sekä hyppien ylt'ympäri häntä, voidakseen muiskahuttaa oikein aika suukkosen. — Vanha pappa kultaseni! Minä olen niin iloinen. Nyt, luulen ma, me emme enään muuta mitään tarvitse, kun saamme pikkuisen ryytimaan, ja minä tiedän, että Aaron sen kaivaa ja kuokkii meille, — jatkasi hän leikillisesti riemuten, — sen tiedän varsin hyvin.

— Sinäpä olet pikkuinen sutka tytöntynkkä, — sanoi Silas, jonka kasvot loistivat vanhan miehen onnellisuutta, kun näkee olevansa rakastettu; — mutta sinun tulee sen sijaan olla hyvä Aaronille, jotta hän pitää sinusta.

— He, sitä en tarvitse, — vastasi hän vilppaasti naurahtaen; — hän juuri niin tahtookin sitä!

— Kas niin; annappa nyt otan virsikirjasi, muuten sen hukkaat, kun niin liikut ja lennät!

Eppy havaitsi nyt, että joku huomaili hänen käytöstänsä; mutta se joku olikin vaan eräs ihmiskerno hevos-aasi, joka käveli ja söi puukapula jalassa, — hyväntapainen hevos-aasi, joka ei halveksien sättinyt ihmisten hulluuksia, vaan kiitollisuudella oli niissä osallisena ja mielellään antoi taputtaa kuonoansa. Eppy ei sitä jättänytkään sitä tavallista hyväilystä vaille, vaikka sitä seurasi se haitta, että eläin tuli heidän perässään aina kodon ovelle asti.

Kiljahteleva koiran haukunta Eppyn pannessa avainta oven lukkoon vaikutti kuitenkin muutoksen hevos-aasin mietinnössä, ja se mennä kemputti taas menojaan eikä huolinut hyvästikään jättää. Haukunta oli sen hartaan tulotervehdyksen merkki, joka heitä odotti viisaan, ruskean liutukoiran puolesta, joka ensin ihastuksen vimmassa hyppäsi heitä vastaan ja sitte muristen karkasi kirjavaa kissaa kohden kangaspuiden alle, mutta kohta taas kääntyi ympäri haukkua kiljahdellen, joka tiesi niin paljon kuin: "katsokaa, minä olen tehnyt velvollisuuteni tuota heikkoa olentoa kohtaan", — sill'aikaa kuin kissa mamma itse istui ja lekotteli valkoista rintaansa päivänpaisteessa ja katsoi ympärilleen kyynyssä silmin, ikään kuin olisi odottanut hyväilemistä, vaikk'ei tahtonut mitenkään vaivata itseänsä sitä saadakseen.

Näiden pikku eläinten oleminen huoneessa ei ollut ainoa muutos, mikä oli Silaksen töllissä tapahtunut. Nyt ei ollut mitään sänkyä yhteisessä

huoneessa, jossa kaikki tila oli täytettynä koreilla huonekaluilla, kaikki niin sievää ja kaunista, että tyydytti Dolly Winthropin silmiä. Tammipöytää ja kolmikulmaista tammituolia tuskin näytti saatavan tavata tämmöisessä matalassa majassa; ne olivat ynnä makuuvaatteiden ja paljon muun kanssa tulleet Punaisesta Talosta, sillä herra Godfrey Cass oli, kuten kylässä yleisesti sanottiin, äärettömän hyvänsuopa kankuria kohtaan, ja ei ollutkaan muuta kuin oikein, että ne, joilla varoja oli, huomasivat ja auttoivat semmoista miestä, joka oli kasvattanut orpolapsen sekä ollut sille isänä ja äitinä — ja oli vielä päälliseksi kadottanut rahansakin, niin ett'ei ollut kuin minkä työllänsä ansaitsi viikosta viikkoon, ja sen ohessa työn saantikin oli niukassa, — sillä aina vähemmän ja vähemmän nyt pellavia kehrättiin, ja herra Marner ei ollut nuori enään. Ei kukaan kadehtinut kankuria, sillä häntä pidettiin eri miehenä, johon ei ketään Raveloessa voitu verrata, niin pian kuin oli kysymys avusta naapurien puolelta. Koko se turhauskoisuus, jota vielä oli jäljellä hänen suhteensa, oli muuttunut peräti toisenkarvaiseksi; ja herra Macey, nyt jokseenkin heikokas ja voimaton ukko kuudenyhdeksättä iässä, jota ei koskaan nähty muualla kuin uuninsopessa tahi istumassa auringon paisteessa ovensa edustalla, arveli nyt, että kun joku ihminen oli tehnyt orpolapselle sen kuin Silas, niin siinä oli merkki, että hänen rahansa jälleen tulisivat ilmi taikka kumminkin niiden varas joutuisi edesvastaukseen, — sillä, kuten herra Macey itsestänsä sanoi, — hänen henkensä voimat olivat yhtä oivalliset kuin ennenkin.

Silas istuutui nyt ja katseli leppein silmin Eppyä, — siinä kun se levitti puhtaan pöytävaatteen ja toi potaattikaakun, joka sunnuntain tapaisesti oli hiljalleen paistunut siten, että oli pantu kuivaan pannuun vienolle hiilokselle, mikä oli parhain uunin asemesta. Silas nimittäin ei tahtonut

pitää uunia, vaikka kyllä oli tullut varustetuksi kaikellaisilla muilla mukavuuksilla; hän rakasti vanhaa tiililiettänsä, niinkuin oli rakastanut ruskeata saviruukkuansa; senhän vierestä hän oli löytänyt Eppyn. Takan ja lieden jumaluusvoimat ovat meillä vielä, ja jokaisen uuden uskonopin tulee olla kärsiväinen tätä kuvajumalain palvelua kohtaan, ellei tahdo ylös reväistä omia juuriaan.

Silas nautti päivällisruokansa tavallista äänettömämpänä, laski pian pois veitsen ja kahvelin sekä loi, puolimittain toisiin ajatuksiin vajonneena, huomionsa Eppyn leikkiin Snapin ja kissan kanssa, jonkatähden hänen oma atrioimisensa tuli viipyneeksi jokseenkin kauvan aikaa. Ja olikin siinä näköä pysyttämään harhailevia ajatuksia; Eppy, jonka pään ympärillä hiukset oli säteilevänä kehänä, ja jonka valkoisen pyöreän leuvan ja kaulan ihanuutta ylensi se tummansininen pumpulileninki, Eppy nauroi iloisasti, ja kissanpoika piteli itseänsä hänen olkapäässään kiinni neljällä kynnellisellä käpälällään, ollen aivan tarjotuopin kädensijan muotoisena, sill'aikaa kuin Snap oikealla ja Misse vasemmalla puolella takajaloillansa seisoen kurottelivat ruokapalasta, jota hän piti niin korkealla, ett'ei kumpikaan sitä ulottunut ottamaan, jota tehdessä Snap väliin pysähtyi, voidakseen äreällä murinalla nuhdella kissaa persoudesta ja halvasta käytöksestä, kunnes Eppy vihdoin antoi perään, silitti molempia ja jakoi ruokapalan heidän välillään.

Lopulta Eppy kuitenkin silmäsi kelloa, taukosi leikkimästä ja sanoi: "nyt, pappa, sinun pitää mennä päivänpaisteesen piippuasi poltteleman. Mutta ensin täällä sisällä vähän korjailen, että on sievää ja siistiä nähdä, kun ristiäitini tulee. Se ei vie paljon aikaa".

Silas oli parina viimeis vuotena ruvennut polttamaan piipullisen päivässä, johon häntä Raveloen viisaat olivat kehottaneet, sillä se muka

"teki hyvää hänen kohtaukseensa"; jonka arvelun tohtori Kimblekin hyväksyi sen syyn johdosta, että sopihan tuota koettaa, kun ei se voinut mitenkään tehdä pahaa, — jonka perustuksen mukaan tämä herrasmies menetteli useimmissa lääkinnällisissä toimissaan. Silas ei juuri ollut tupakanpolton ystävä ja ihmetteli usein, kuinka naapurit saattoivat olla niin mieltyneitä siihen; mutta muuan nöyrä myöntymys kaikkeen, mitä pidettiin hyvänä ja hyödyllisenä, oli tullut tavaksi sille uudelle hengelle, joka hänessä oli elpynyt, sittenkuin löysi Eppyn lietensä edestä; sen nuoren olemuksen rakastaminen ja hoitaminen, joka oli hänelle lähetetty siitä pimeydestä, johon kultansa oli kadonnut, oli siitä pitäen ollut hänen elämänsä määränä. Siitä että etsi sitä, mikä olisi hyödyllistä Eppylle, siitä että hän itse tunsi sen vaikutusta, mikä häneenkin vaikutti, oli hän itselleen omistanut niitä tapoja ja mielipiteitä, jotka vallitsivat Raveloessa; ja kun yhdessä herätetyn ajuvoiman kanssa myöskin muistot heräsivät, oli hän ruvennut ajattelemaan vanhan uskonsa pääaineita ja asettamaan niitä uusien liikutustensa rinnalle, kunnes todellakin sai tietoisuutta menneen ja nykyisen elämänsä yhtyydestä. Se tieto hyvän suuremmasta vallasta ja se luottamus ihmisiin, jotka seuraavat kaikkea puhdasta rauhaa ja riemua, olivat hänessä vaikuttaneet hämärää tuntoa siitä, että jokin erhetys, jokin väärä luulo oli pimentänyt hänen parasta ikäänsä, ja kun pian aikaa hänen tuli helpommaksi tyhjentää sydäntänsä Dolly Winthropille, niin hän vähitellen ilmoitti hänelle kaikki, mitä tiesi puhua entisestä elämästänsä. Tämä ilmoittaminen oli tuiki tukalaa ja pitkällistä tointa, kun Silaksen kehno selittämisen lahja ei saanut apua minkäänlaisesta tajuamisen huokeudesta Dollyn puolelta, jonka ahdaspiirinen kokemus ei antanut avainta vieraisin tapoihin ja teki kaiken uuden varsin ihmeteltäväksi, ja kaiken tä-

män vuoksi heidän täytyi alinomaa pysähdellä kertomuksen kohdissa. Ainoastansa paloittain ja vissien lomapaikkain jälkeen, joista Dolly sai mietiskelläkseen mitä kuullut oli, kunnes siihen jotensakin tutustui, saattoi Silas tulla sen surullisen kertomuksen itse käännekohtaan, — arvanheittoon ja sen väärään todistukseen häntä vastaan, ja tätä piti sitte toistamiseen kertoa uudelleen toisiansa tavatessa ja Dollyn tehdessä uusia kysymyksiä, minkälainen olikaan se tapa saada rikoksentekijä ilmi ja puhdistaa syytön epäluuloista.

— Ja se piplianne on sama, te olette vallan varma siitä, herra Marner, — se piplia, jonka toitte kanssanne siitä maasta, on ihan sama, kuin on kirkossakin, ja josta Eppy opettelee lukemaan?

— Niin on, — vastasi Silas, — ihan sama; — ja pipliassa puhutaan arvan heitosta, kuten muistanette, — lisäsi hän hiljemmästi.

— Niin, aivan niin! — sanoi Dolly surullisesti, ikäänkuin olisi kuullut hyvää kertomusta jonkun sairaan tilasta. Hän istui ääneti hetken aikaa, niin lopulta sitte sanoi:

— Lieneepä ihmisiä, jotka tietävät, mitenkä kaiken sen on laita; kirkkoherra sen tietää, sen kyllä luulen; mutta sen puhumiseen tarvitaan monia sanoja ja niihin ei yksinkertainen pysty. Minä en milloinkaan saa oikein ymmärretyksi, mitä kirkossa kuulen, vähän vaan sieltä täältä; mutta minä tiedän niiden olevan hyviä sanoja, — sen tiedän. Mutta mitä teidän sydämellänne on, herra Marner, se on se, että jos Hän tuolla ylhäällä olisi tehnyt oikein teille, niin ei Hän koskaan olisi sallinut teitä pidettävän halpana varkaana, kun olitte viaton.

— Niin, — sanoi Silas, joka nyt oli oppinut ymmärtämään Dollyn sananparsia, — sitäpä juuri minä tunsin kuin tulista rautaa, sillä, näetten, ei ollut taivaassa eikä maassa ketään, joka minua muisti tahi minusta huolta piti. Ja hän, jonka kanssa minä menin ulos ja sisään kymmenen vuotta

tahi kauvemminkin aina poikavuosistamme saakka, mun oma ta'attu ystäväni, johon niin luotin, hän oli nostanut kantapäänsä polkeakseen minua vallan hukkaan.

— Niin; mutta hän oli paha ihminen; — minä en voi ajatella kenenkään olevan hänen vertaisensa, — sanoi Dolly. — Minä olen puolipyörryksissä, herra Marner; minun on juuri kuin olisin herännyt tietämättä, onko yö vai aamu. Minä tunnen yhtä varmasti, kuin jos olen pannut jotakin talteen, vaikk'en juuri voi panna kättäni sen päälle, että oli jotakin oikeata siinä, mikä teille tapahtui, kun vaan saattaisi sen saada oikein selvilleen, ja ett'ei teidän ensinkään tarvinnut niin nulostua, kuin nulostuitte. Mutta siitä asiasta toiste puhukaamme; asettaessani iilimatoja tahi pannessani kääreitä tai muuta sellaista useinkin mieleeni juolahtaa yhtä ja toista, jota en milloinkaan tulisi ajatelleeksi hiljaisuudessa istuessani.

Dolly oli ahkerasti työssä, ett'ei hänellä olisi ollut monta tilaisuutta saadakseen semmoisia tietoja, joista oli maininnut, ja ei aikaakaan, niin hän taas palasi siihen asiaan.

— Herra Marner, — sanoi hän eräänä päivänä tuodessaan Eppyn pesovaatteita, — minä olen isot aikoja miettinyt sitä teidän etsikkoanne, kuin tiedätte, ja arvanheittoa; ja sitä olen käännellyt edes takaisin, tietämättä, mistä päästä alkaisin. Mutta kaikki selveni minulle sinä yönä kuin istuin valvomassa Bessy Fawkes raukan tykönä, joka kuoli ja jätti jälkeensä lapsia, Jumala heitä auttakoon! — se minulle tuli niin selkeäksi kuin päivä; mutta muistanko sitä nyt tahi saatan sen oikein saada suustani ulos, sitä en toki tiedä. Usein on sisässäni paljo, jota en saa ulos, ja mitä te puhuitte ihmisistä siellä kotopaikallanne, ett'eivät koskaan lukeneet rukouksia ulkoa eikä kirjasta, niin mahtanevat he olla ihmeellisen viisaita ihmisiä; sillä jos en osaisi "Isä meidän" rukousta ja

yhtä ja toista Jumalan sanaa, jota muistan kirkosta, niin saattaisin maata polvillani jok'ainoan yön enkä voisi sanoa niin mitään.

— Mutta te useimmiten osaatte sanoa jotakin, mitä minä ymmärrän, rouva Winthrop, — sanoi Silas.

— No kuulkaa sitte, herra Marner, minusta on melkein tällä tapaa: arvanheittoa ja vastauksen sattumista semmoisekseen en ensinkään voi selittää; siitä kentiesi kirkherra osaisi selityksen antaa ja sen hän taitaisi tehdä ainoastansa epäselvillä sanoilla. Mutta se, mikä minusta näyttää yhtä selvältä kuin päivän valo, ja mieleeni juolahti, kun surin Bessy Fawkes parkaa, ja aina tulee mieleeni, kun olen murheellisena ihmisten tähden ja näen, ett'ei ole voimaa heitä auttaakseni, vaikkapa nousisin ylös puoliyöstä, — se on se, että Hänellä tuolla ylhäällä on aina hellempi sydän kuin meillä on, — sillä mahdotontahan minun on olla parempi kuin Se, joka minun loi, ja jos jokin minusta näyttää vaikealle, niin se tulee siitä, että on asioita, joita ma en ymmärrä, ja siinä kohden on niin paljo, niin paljo, jota en ymmärrä, sillä se, minkä ymmärrän, sitä on niin hirmuisen vähä. Minun näin ajatellessani johduitte te mieleeni, herra Marner, ja silloin minä mietin näin, että, — jos minä sydämessäni tuntisin, kuinka teidän oikein ja totisesti oli laitanne, ja jos ne, jotka toimittivat rukoukset ja arvanheiton, kaikki tyyni, paitse se pahanelkinen, olisivat tahtoneet teidän suhteenne tehdä mikä oikein oli, jos vaan olisivat taitaneet, eikös kuitenkin ole Se, joka meidät on luonut ja joka tietää vielä paremmin ja jolla on parempi tahto? Ja siinä on kaikki, mistä milloinkaan voin olla vakuutettu; mutta kaikki muu on minusta peräti tolkutonta, kun sitä ajattelen. Tässä nyt esim. tuli tuo polttotauti ja otti pois aik'ihmiset, vaan jätti saamattomat lapset olemaan; ja täällä saattaa tulla rammaksi ja raajarikoksi; ja

ne kuin tahtovat tehdä oikeutta ja olla hyviä ja siivoja, niiden täytyy kärsiä niiltä, jotka pahoja ovat, — jaa, tässä mailmassa on niin paljo pahuutta, on niin paljo asioita, joita emme koskaan saa ymmärretyksi. Kaikki mitä voimme tehdä, on luottaa, herra Marner, — tehdä oikein, niin paljon kuin ymmärrämme, ja olla hyvässä turvasa. Jos me, jotka niin vähän ymmärrämme, voimme nähdä jotain hyvästä ja oikeasta, niin saatamme olla vakuutetut siitä, että on jotain hyvää ja jotain oikeata, joka on vielä suurempaa kuin se, minkä ymmärtää voimme; — minä tunnen sydämessäni, että niin pitää olla. Ja jos teilläkin, herra Marner, vaan olisi ollut luottamusta, niin ette olisi mennyt matkoihinne kanssaihmistenne seasta ja ruvennut niin yksinäiseksi.

— Mutta vaikea olisi ollut, — sanoi Silas suruisella äänellä, — vaikea olisi ollut pitää luottamusta silloin.

— Niinpä niin, — myönsi Dolly sääliväisesti; — se on helpommin sanottu kuin tehty; ja minäpä milt'en häpeä, kun niin sanoin.

— Ei niin, ei, — väitti Silas, — te olette oikeassa, rouva Winthrop, — olette oikeassa! Paljo hyvää on tässä mailmassa, — sen nyt käsitän, ja siitä ihminen voi tajuta, että on enempi hyvää kuin hän nähdä voi kaiken surun ja ilkeyden seassa. Se arpominen pysyy minusta selittämättömänä; mutta lapsi lähetettiin minulle; ompahan korkeampi valta, joka meitä hallitsee, ompahan semmoinen valta.

Tämä keskustelu tapahtui Eppyn lasna ollessa, jolloin Silaksen täytyi olla ilman hänettä kaksi tuntia joka päivä, kun tyttönen oppi lukemista tyttökoulussa, sittenkuin Silas oli turhaan koettanut itse johdattaa hänen ensi askeliansa tietämisen tiellä. Nyt hänen isoksi kasvettuansa oli niinä hartaina hetkinä, joita usein sattuu ihmisten kesken, jotka elävät sopuisassa rakkaudessa, Silas

puhunut hänenkin kanssansa menneistä ajoista sekä kuinka ja mintähden hän oli elellyt yksinäisyydessä, siksi kuin Eppy oli hänelle lähetetty. Hänestä olisi nimittäin ollut mahdotonta Eppyltä salata, ett'ei tämä ollut hänen oma lapsensa; vieläpä jos olisi voinut naapureilta odottaa mitä hellätuntoisinta puhumattomuutta hänen läsnä ollessaan, ei kuitenkaan hänen omia kysymyksiään äidistänsä isommaksi tullessaan olisi saatu vältetyksi ilman entisyyttä niin täydelleen peittelemättä, että oikea väliseinä olisi pystytetty heidän sydämiensä välille. Eppy oli niin muodoin kauvan tiennyt, että äitinsä oli kuollut ulos kinokseen ja että ukko Silas oli löytänyt hänet takkansa edestä, luullen hänen kultakäháränsä omiksi kultaguineikseen, jotka olivat tulleet takaisin. Se hellä ja tavaton rakkaus, millä Silas oli kasvattanut häntä melkein eroittamattomassa yhteydessä itse kanssansa, sekä heidän asuntonsa erillisyys oli säilyttänyt häntä kylän puheiden ja olotapain vahingollisesta vaikutuksesta sekä pitänyt hänen sielunsa siinä terveydessä, jota joskus varsin väärin katsotaan maaseudulla elävän ihmisen muuttumattomaksi laaduksi. Puhtaassa ja omahyödyttömässä lemmessä on jotakin runoudellista, joka ylevöitsee olosuhteet vähimmänkin sivistyneiden ihmisten välillä, ja tämä runollinen henki oli tuoksunut Eppyn ympärillä aina siitä hetkestä kuin hän noudatti sitä säteilevää kuumotusta, joka vietti häntä Silaksen pesälle; ei siis ole kummeksimista, että hän, muussakin kuin ulkonaisessa sievyydessään ja ihanuudessaan, ei ollut mikään tavallinen maatyttö, vaan että hänessä oli hentoutta ja lempeyttä, jonka peränä oli ainoastansa luonnollinen, turmelematon tunto. Hän oli liian lapsellinen ja teeskentelemätön, että mielikuvattinsa olisi saattanut tehdä kysymyksiä hänen tuntemattomasta isästänsä, sillä kauvan kesti, ennenkuin hänen mieleensä juolahti, että hänellä piti olla isäkin, ja ensi kerta, milloin

se mieliluulo, että hänen äitillänsä piti olleen mies, tuli hänen eteensä, oli se kuin Silas näytti hänelle sen vihkisormuksen, joka oli otettu vainajan sormesta ja jonka hän oli pannut tarkkaan talteen erääsen pieneen kengän muotoiseen lakierattuun tuosaan. Tämän hän antoi Eppyn haltuun hänen isoksi kasvettuansa, ja Eppy sitä usein avasi katsoakseen sormusta; mutta vielä hän tuskin ajattelikaan sitä isää, josta sormus oli merkkinä. Olihan hänellä vieressään isä, joka rakasti häntä hellemmin kuin kukaan isä kylässä näytti rakastavan tytärtänsä? Kuka äitinsä oli ja miten niin oli käynyt, että se oli kuollut niin turvattomassa tilassa, nepä kysymyksiä, jotka usein ahdistivat Eppyä. Hän kun tunsi rouva Winthropin, joka lähinnä Silasta oli hänen paras ystävänsä, niin hän siitä oppi, että olipa äiti jotakin kallisarvoista, ja hän oli useat kerrat kehottanut Silasta puhumaan, minkä näköinen se äiti oli, oliko hän hänen näköisensä, ja kuinka Silas oli löytänyt hänet pensaista, sinne johdettuna pienistä jäljistä lumessa ja käsivarren kurottamisesta. Pensaat seisoivat vielä paikallaan, ja kun Eppy tänä iltana tuli ulos Silaksen kanssa auringon paisteesen, olivat ne ensimmäiset, mihin hän loi silmänsä ja huomionsa.

— Isä, — lausui hän lempeällä vakaisuudella, joka väliin oli suruisena vastakohtana hänen tavalliselle leikillisyydelleen, — muuttakaamme tämä pensas puutarhaan; sen panen minä johonkin soppeen ja istutan sen ympärille valkojäkkäriä ja safrania, sillä Aaron sanoo, ett'ei ne koskaan häviä, vaan lisääntyvät lisääntymistään.

— Niin kyllä, lapseni, — sanoi Silas, joka aina kuin piippu oli kädessä oli valmis juttelemaan ja silminnähtävästi piti enemmän polttamatta olemisesta kuin polttamisesta, — pensaan me sinne muutamme, ja mikään ei voi olla kauniimpaa kuin semmoinen pensas kukilla ympäröittynä. Mutta nyt juuri tuli mieleeni, mitenkä on

tekeminen saadaksemme aitaa toimeen, — ehkä Aaron voi olla meille avullinen sitä asiaa miettimässä; mutta aita meidän pitää saada, ett'eivät hevois-aasit ja muut eläimet pääse kaikkia survomaan. Mutta helppo ei ole rakentaa aitaa, minun luullakseni.

— Kas sen minä sanon sinulle, isäni! — sanoi Eppy ja taputti vilppaasti käsiään tuokion aikaa mietittyänsä. — Täällä on niin paljo kiviä joka paikassa; muutamat ovat yhtä suuria, ja niitä me saatamme asettaa päällitysten, niin tulee kiviaita. Vähemmät voimme me saada asemilleen, ja Aaron kyllä pitää huolen isommista; sen hän mielellään tekee, sen tiedän.

— Oi, pikkuni, — sanoi Silas, — eipä ole niin paljoa kiviä, että riittäisi aidaksi yltä ympäri, ja sinä pienillä käsivarsillasi et jaksa hallita suurempia kuin lantun kokoisia kiviä. Sinä olet heikko ja huono, lapsi kulta, — lisäsi hän hellästi, — sen rouva Winthrop aina sanoo.

— Oh, olenpa väkevämpi kuin luuletkaan, pappa, — arveli Eppy, — ja jos ei olekaan niin paljoa kiviä kuin on tarvis koko aidaksi, niin on kuitenkin kyllältä niitä hyväksi matkaa, ja sitte on huokeampi hankkia aidaksia tahi muuta lopuksi. Katsoppas vaan, tässä tämän kuopan ympärillä, kuinka paljo siinä on kiviä!

Hän hypähti paikalle nostaakseen kiveä ja näyttääkseen voimiansa; mutta astui askeleen taapäin hämmästyksestä.

— Isä, tuleppas katsomaan! — lausui hän, — tule katsomaan, kuinka paljon vesi on alennut sitte eilisen. Olihan kuoppa eilen täpö täynnä!

— Niinpä näkyy, — sanoi Silas, paikalle mentyänsä. — Se tulee varmaankin siitä ojittamisesta herra Osgoodin maalla, jonka siellä alottivat heti leikkuun jälkeen. Tässä viimein kun kävin siitä sivutse, sanoi isäntärenki minulle: — herra Marner, — sanoi hän, — entäpä jos koko maatilk-

kunne tulisi niin kuivaksi kuin tikku. Hän myös kertoi, että herra Godfrey Cass oli ruvennut ojittamisen toimeen; hän on ostanut nämät tilukset herra Osgoodilta.

— Oikeinpa tullee näyttämään kummalliselta, kun tuo vanha kivilouhos on tyhjänä, — sanoi Eppy kääntyen pois ja kyykistyi nostamaan ylös melkoisen suurta kiveä. — Kah, pappa, tämän minä varsin jaksan! — sanoi hän ja meni pari askelta kivineen, mutta laski sen väleen alas.

— Niin, sinäpä olet vahva ja väkevä mielestäsi! — sanoi Silas, ja Eppy ravisti vaivautunutta kättänsä ja nauroi. — Ei, nyt käymme istumaan nurmikolle porraspuiden eteen ja jätämme kivet rauhaan. Sinä voit turmella itsesi, lapseni; sinä tarvitset apua siihen työhön, — ja minun käsivarteni on kyllä heikko.

Silas lausui viimeiset sanat pitkään, ikäänkuin tietäisi ne jotakin enempää kuin mitä korviin kuului. Ja heidän istuttuansa ruohokkoon lähestyi Eppy häntä, tarttui hyväillen häntä käsivarteen, joka oli kyllä heikko, ja painoi sitä rintaansa, sill'aikaa kuin Silas taas tupruutti savua piipustansa, jota piti toisella kädellään. Vesaikossa takanapäin kasvava saarni oli läpäisevänä auringon varjostimena ja loi vipajavaa siimestä heidän ympärilleen.

— Isä, — sanoi Eppy vienosti, heidän vähän aikaa istuttuansa, — jos tulisin naiduksi, vihittäisiinkö minua äitini sormuksella?

Silas säpsähti itsekseen, vaikka se kysymys kävi yhteen niiden ajatusten kanssa, jotka hänen omassa mielessään pyörivät; sitte hän häkäytyen virkki: — Milloinka sitä asiaa aloit ajatella, Eppy?

— Vasta viimeis viikolla, isä kulta, — vastasi Eppy vilpittömästi, — sittekuin Aaron siitä puhui kanssani.

— No, mitäpä sanoi hän? — kysyi Silas, yhä

ääntänsä häkäyttäen, ikäänkuin peläten puhuvansa semmoisella tavalla, että se tyttöä pahoittaisi.

— Hän sanoi mielellään tahtovansa naida, koska jo käy neljääkolmatta ja on saanut hyvin puutarhatyötä, kun herra Mott on lakannut; hän on kaksi kertaa viikossa herra Cassilla ja kerran herra Osgoodilla, ja sen lisäksi saa hän työtä pappilassa.

— No, kenen hän sitte aikoo naida? — kysäsi Silas jokseenkin surun-alaisesti naurahtaen.

— He, minun, isä kulta! — vastasi Eppy myhäillen ja suuteli ukon poskea. — Ketä muuta hän mielisi saada vaimoksensa?

— Ja sinä myös tahdot häntä, niinkö? — sanoi Silas.

— Väliin kyllä, — vastasi Eppy; — mutta milloin, sitä en tiedä. Jokainen menee naimisiin joskus, sanoo Aaron. Mutta minä olen sanonut hänelle, ett'ei se ole totta; sillä, sanoin minä, katso isää, hän ei ole koskaan ollut naineena.

— En ole, lapseni, — sanoi Silas; — isäsi oli aina yksinäinen mies, siksi kuin sinä hänelle lähetettiin.

— Mutta sinä et enää koskaan ole jääpä yksin, isä kulta, — sanoi Eppy hellästi. — Niin Aaron sanoi; minun ei milloinkaan voisi pistää päähäni ottaa sinua herra Marnerilta, sanoi hän. Ja minä vastasin: sitä et sinä saisikaan tehdyksi, Aaron. Hän tahtoo meitä kaikkia olemaan yhdessä, ja sinun ei tarvitse, isä kulta, tehdä työtä kuin huviksesi vaan; ja hän on oleva kuin hyvä poikasi, — sen hän sanoi.

— Ja se olisi sinun mieleesi, Eppy? — kysyi Silas, katsoen häntä silmiin.

— Niin olisi, isä, — vastasi Eppy teeskentelemättä. — Ja se olisi minulle oikein mielehistä, jos kävisi niin, ett'ei sinun tarvitseisi paljon työtä tehdä. Jos ei sitä syytä olisi, niin en tahtoisikaan mitään muutosta. Minä olen niin on-

nellinen mielestäni; se on niin suloista, kun Aaron pitää minusta ja usein tulee meitä katsomaan ja on ystävällinen sinulle, — hän on aina hyvä ja ystävällinen sinulle, eikös ole, isäni?

— On, lapseni, ei kukaan voi sitä olla enemmän, — sanoi Silas painavasti. — Hän on äitinsä poika.

— Mutta minä en kaipaa mitään muutosta, — jatkoi Eppy. — Minä mielelläni tahtoisin, että kauvan, hyvin kauvan olisi nykyisellänsä. Mutta Aaron tahtoo muutosta, ja hän pakotti minut itkemään vähän, — vaan vähän, — kun sanoi, ett'en minä huolinut hänestä, sillä jos niin olisi, niin tahtoisin ruveta hänelle vaimoksi, sanoi hän.

— Niin, lapsi siunattuni, — sanoi Silas ja laski piipun pois, niinkuin ei siitä olisi sen parempaa, että vielä olisi polttavinansa, — sinä olet vielä hyvin nuori naiduksi tullaksesi. Puhukaamme rouva Winthropin kanssa, — kysykäämme Aaronin äidiltä, mitä hän luulee; mitä on paras ja oikein tehdä, sen hän aina tietää. Mutta yksi asia on mietittävä, Eppy; kaikki pitää muuttuman, tahdommeko taikka emmekö; kaikki ei käy pitkää aikaa yhdellä tavalla ja ilman muutoksetta. Minä tulen vanhemmaksi ja saamattomammaksi ja olen vaivoiksi sinulle luultavasti, ellen mene luotasi kokonaan. Älä luule minun arvelevani, että minä sinun mielestäsi olen oleva vaivoiksi sinulle, — kyllähän sen tiedän, ett'ei mielesi se ole; — mutta se kävisi sinulle raskaaksi, ja kun ajattelen eteenpäin sitä aikaa, niin kernaasti soisin, että sinulla olisi joku paitse minua, joku nuori ja voimallinen, joka suojelisi sinua ja hoitaisi viimeiseen asti. — Silas taukosi tässä, nojasi käsivarsiaan polvillensa ja liikutteli käsiään edes takaisin, katsoa tuijottaen maahan päin.

— Tahtoisitko minua naiduksi, isäni? — kysäsi Eppy vähän vapisevalla äänellä.

— Sitä nyt en saata sanoa, Eppy, — sanoi

Silas vakaasti; — mutta kysykäämme ristiäidiltäsi. Hän tahtoo mikä on parasta sinulle ja pojallensa myös.

— Kah nyt, tuolla he tulevat! — huudahti Eppy. — Mennään heitä vastaan. Ai, piippu, enkö mä sytytä sitä, isäseni? — sanoi Eppy ja otti piipun maasta.

— Et, lapseni, — vastasi Silas. — Siinä jo voi olla kyllä täksi päivää. Minä luulen, että vähä sitä on parempi minulle kuin paljo yhtä haavaa.

Seitsemästoista Luku.

Sill'aikaa kuin Silas ja Eppy istuivat nurmikolla ja juttelivat puun siimeksessä, koki mamselli Priscilla Lammeter vastustaa niitä sisarensa väitöksiä, että muka oli parempi juoda teetä Punaisessa Talossa ja antaa isän oikein nukahtaa päivällisen päälle, kuin ajaa kotiin Warrensiin niin pian päivällisen jälkeen. Perheen kaikki jäsenet (ainoastaan neljä) istuivat pöydän ympärillä tummassa paneilatussa salissa ja söivät sunnuntain päällisruoaksi nuoria pähkinöitä, omenia ja peeronia, jotka kaikki Nancy omin käsin tarpeenmukaisesti oli asetellut valmiiksi, ennenkuin kellot soivat kirkonmenoon.

Suuria muutoksia oli tapahtunut paneilatussa salissa siitä kuin sen näimme Godfreyn nuorena miehenä ollessa ja vanhan squiren hallitessa, kun ei rouvaa ollut talossa. Nyt on kaikki kirkasta ja kiiltävää, eikä eilistä tomua saa olla missään kohden, siitä kyynärän levyisestä tammilattian reunuksesta maton ympärillä alkaen aina vanhan squiren pyssyihin, ratsuraippoihin ja keppeihin, jotka ovat järjestelttyinä peuransarville muurin otsalla. Kaikki muut metsästyksen ja ulkotoimitus-

ten kuvamerkit on Nancy muuttanut toiseen huoneesen; mutta hän toi muassaan Punaiseen Taloon tyttärellisen kunnioituksensa tavat ja säilyttää tunnollisesti kunniasijalla näitä jäännöksiä miehensä isä vainajan jälkeen. Juomakannut seisovat vielä sivupöydällä; mut a yläis-kuvauksilla huoliteltu hopea ei ole himmentyneenä. liiasta pitelemisestä, eikä kannuissa ole tähteitä, joista lähtee pahoja hajuja; ainoana voittavana lemuna on lavendelin ja ruusulehtien haju Derbyshire-savisissa vaaseissa. Kaikki on sievää ja laadullista tässä muinoin ikävässä huoneessa, sillä viisitoista vuotta takaperin astui sinne uusi hallitsijatar.

— Mutta, isä, — sanoi Nancy, — onko niin välttämätöntä lähteä kotiin teepäiviksi? Eikö yhtä hyvin sovi jäädä meille? — Näyttäähän nyt tulevan erittäin ihana ilta.

Se vanha herrasmies oli puhellut Godfreyn kanssa lisääntyvistä vaivaismaksuista ja kovista ajoista eikä ollut kuullut tytärtensä väitöksiä.

— Sinä saat kysyä Priscillalta, hyvä lapseni, — sanoi hän; mutta se ennen vahva ääni oli nyt jokseenkin muuttuneena. — Hän pitää hallitusta minun sekä talouden ylitse.

— Ja siihen onkin minulla pätevät syyt, isä, — sanoi Priscilla; — muuten sinä jo aikaa sitte olisit saanut surmasi paljaasta vilustumisesta. Ja mitä talouteen tulee, niin jos jokin asia käy hullusti, niinkuin ei muuta voikaan näihin aikoihin, niin ei ole mitään, mikä ihmisen niin pian hautaan vie, kuin se ett'ei hänellä ole kessään muussa kuin itsessään vikoja haettavana. Paras isäntänä olemisen tapa on se, kun antaa toisen toimittaa asiat, mutta pitää omana työnään moitteet ja vikain löytämiset. Sillä säästää itseänsä paljosta harmista, luulisin ma.

— Nonoh, nonoh, kultaseni, — sanoi isä leppeästi myhäillen, — enhän minä sanonut, ett'et sinä pidä tointa meidän kaikkein hyväksemme.

— Toimita siis niin, siukkuseni, että saatat jäädä tänne teetä juomaan, — sanoi Nancy ja pisti ystävällisesti kätensä Priscillan kainaloon. — Tule nyt, niin menemme puutarhaan kävelemään, sill'aikaa kuin pappa nukahtaa.

— Lapsi kulta, hän saattaa yhtä hyvin nukahtaa kääsissä, sillä minä se ajan. Ja teetä juomaan jäämisestä min'en tahdo kuulla puhuttavankaan; täytyyhän minun muistaa karjapiikaa, joka rupee naimisiin Pyhäinpäivän jälkeen, ja joka nyt on kuuro ja sokea kuin teeri soitimellaan. Hän pian kaataisi lypsetyn maidon siankaukaloon yhtä hyvin kuin kehloihinkin. Niin on niiden kaikkein; on juuri kuin luulisivat mailman ihan toiseksi muuttuvan, kun he rupeevat naimiskauppoihin. Annappa nyt panen hatun päähäni, niin meillä on kyllä aikaa kävellä puutarhassa sill'aikaa kuin valjastetaan.

Kun sisarekset nyt astuskelivat sileiksi haravoituja puutarhakäytäviä vihantain turpeiden välissä, jotka kauniisti pistivät erilaiselta mustain kartionmuotoisten ja puikelomaisten kukkapenkkien suhteen sekä seinäntapaisten marattihäkkien rinnalla, sanoi Priscilla:

— Mun on mieleni hyvä siitä, että miehesi teki sen tilusten vaihtokaupan serkku Osgoodin kanssa ja että hän on aikeissa laittaa maitotaloa. Sehän on synti ja häpeä, kun ette ennen ole sitä tehneet, niin olisi teillä ollut jotakin työskenneltävää. Kun tahtoo saada päivänsä kulumaan, niin on juuri semmoista toimiskeleminen. Sinä pyörit ja silittelet huonekalujasi; kun kerran saatat peilailla naamaasi jossakin pöydässä, niin ei siinä enää ole mitään katsottavaa; meidän maitotaloutemme sitä vastoin tarjoo aina jotain uutta, ja vieläpä talvisydännäkin on hupaista kirnuta voita ja pakottaa sitä onnistumaan, tahtoi taikka ei. Kultaseni, — lisäsi Priscilla ja pusersi lempeästi sisarensa kättä siinä kun kävelivät rinnakkain, —

sinä et ole koskaan oleva pahalla mielellä, kun olet saanut maitotalosi kuntoon.

— Oi, Priscilla, — sanoi Nancy ja vastasi kädenpuserrukseen mietteellisellä katsannolla kirkkaista silmistään; — mutta siin' ei ole kylliksi saada Godfreytä hyville mielin; semmoisella ei ole niin suurta arvoa miehen silmissä. Ja ainoastaan hänen murheellisuutensa minut joskus tekee alakuloiseksi. Minä olen tyytyväinen siihen siunaukseen, joka meillä on, kunhan vaan näkisin häntäkin mielihyvillään.

— Minä vallan en saa maltetuksi, — ratkesi Priscilla lausumaan, — kun ajattelen noita miehiä, — aina ne ovat tyytymättöminä ja tyytymättöminä eikä koskaan tyytyväisinä siihen, mitä heillä on; miesihminen ei saa istuneeksi tuolillaan, vaikk'ei ole kipua eikä särkyä, vaan joko pitää hänellä olla piippunysä hampaissa, voidakseen hyvää paremmin, taikka pitää hänen juoda jotakin väkevää, vaikka tulee pakko jouduttaa juontiansa, ennenkuin pöytä katetaan tulevaksi atriaksi. Mutta, ja sen minä sanon ilolla, eipä meidän isämme koskaan ollut niitä miekkosia. Ja jos Herra olisi sallinut sinun tulla yhtä rumaksi kuin minä olen, niin ett'ei kukaan mies olisi juosnut hännässäsi, niin olisimme voineet pysyä omassa perekunnassamme ja päässeet tekemästä mitään semmoisten kanssa, joiden on levotonta vertä suonissa.

— Älä niin puhu, Priscilla, — sanoi Nancy, katuen, että oli tämä pakahduksen aikaan saattanut, — kellään ei ole syytä löytää vikoja Godfreyssä. Luonnollistahan on, että hän on mielipahoissaan, kun ei ole lapsia; jokainen mies tahtoo olemaan jotakuta, jonka eteen työskentelee ja säästelee, ja semmoiset olivat aina hänen ajatuksensa, kun leikitteli niiden kanssa pienenä ollessa. Onpa monta, joka näyttäisi tyytymättömyyttänsä enemmän kuin hän. Hän on paras kaikista aviomiehistä.

— He, senpä tiedän, — sanoi Priscilla ilkkuvasti suutansa muiristaen, — senpä kyllä tiedän, kuinka rouvain on; he ensin pakottavat toisen moittimaan miehiänsä ja sitte he pyörähtävät toisaalle ja rupeevat niitä kiittämään yhtä paljon kuin mielisivät myödä niitä. Mutta isä jo odottaa minua; nyt pitää meidän mennä takaisin.

Letkakääsit ja vanha ta'attu harmaa hevonen seisoivat oven edustalla, ja herra Lammeter seisoi jo kivirapulla ja kulutti aikaansa muistuttaen Godfreylle niitä hyviä omaisuuksia, kuin Specklellä oli siihen aikaan kuin sen isännän oli tapa ratsastaa sillä.

— Minä aina tahdoin hyvää hevosta, kuten muistanet; — sanoi se vanha herra, joka ei hevin tahtonut, että entinen iloinen aika olisi peräti unhotuksissa nuorilta.

— Muistakaa, että annatte Nancyn lähteä Warrensiin ennen viikon loppua, herra Cass! — sanoi Priscilla loppuvaroitukseksi, kun kaappasi ohjakset ja heilahutti niillä ystävälliseksi neuvoksi Specklelle.

— Minun on aikomus lähteä kävelemään tiluksillani kivilouhoksen ympäristössä, Nancy, ja katsoa ojitusta, — sanoi Godfrey.

— Tulethan takaisin teepäivissä?

— Totta kaiketi; olenpa jo tunnin päästä takaisin.

Godfreyllä oli tapana sunnuntaisin iltapäivällä kävellä katselemassa maitaan. Nancy seurasi häntä harvoin, sillä senaikuiset rouvakset, — elleivät toimittaneet taloutta sisässä ja ulkona, niinkuin Priscilla, — eivät olleet halukkaita paljoon kävelemiseen, jos ei pihalla ja puutarhassa, koska heillä oli tarpeeksi ruumiin liikuntoa kotoaskareissa ollessaan. Kun siis Priscilla ei ollut hänen luonansa, istuutui hän tavallisesti piplioineen, luki sitä silmillään vähän aikaa, vaan laski ne sitte

siitä pyörimään pois aina sitä myöten kuin ajatukset kääntyivät aineesta aineesen.

Mutta Nancyn sunnuntai-ajatuksilla oli melkein aina yhteyttä sen hartaan aikomuksen kanssa, jota hänen edessään auki oleva kirja osotti. Hän ei ollut tarpeeksi perehtynyt uskotieteesen, että varmasti olisi eroittanut, missä suhteessa ne pyhät kirjat muinoisista ajoista, joita hän selaili ilman eroituksetta, ja oma yksinkertainen arkielämänsä olivat toisiinsa; mutta se oikeustunto ja vakuutus edesvastauksen alaisuudesta käytöksensä suhteen muita kohtaan, jotka olivat Nancyn tapamuodon voimakkaita puolia, olivat totuttaneet häntä tarkasti itsekseen selvää tekemään kaikista tunteistansa ja teoistansa. Hänen ajatuksensa eivät olleet kiinni moninaisesti vaihtelevissa esineissä, ja sentähden hän saattoi täyttää aikalomaansa sillä, että mieleensä jälleen johteli kaiken olleen kokemuksensa ja muistonsa, etenkin niistä viidestätoista avioliittonsa vuosista, joina elämänsä oli tullut kahta arvokkaammaksi. Hän muisteli mielessään pieniä asioita, sanoja, ääniä, silmäyksiä niistä vaiheiden kohtauksista, jotka olivat saattaneet hänet uuteen käännekohtaan, siten että olivat tuoneet hänelle syvällisempää käsitystä elämän suhteista ja koetuksista, tahi jotka olivat häneltä vaatineet jonkun vähän kärsivällisyyttä tahi tuskallista ponnistusta, todellisen tahi luullun velvollisuuden täyttämiseksi, — ja hän kysyi alinomaa itseltään, oliko minkään puolesta ollut moitittava. Tämä ylellinen mietiskely ja itsentutkinto on kentiesi sairauden tapaista, jota siveydellisyyttä perin pohjin harrastava henki ei saa vältetyksi, kun ei ole tilaisuutta ulkonaiseen toimintoon eikä ole niitä, jotka sen tunteita puoleensa vetävät, — jota ei jalomielinen, lapseton nainen, jolla on ahtaanlainen vaikutusala, saa vältetyksi. "Minä voin niin vähän toimeen saada, — olenko sen vähän hyvin toimittanut?" — niin kuuluu se alati toistuva ky-

symys, ja ei mitään huutoja, jotka käskevät häntä lakkaamaan tästä itse kanssansa keskustelemisesta, ei mitään vaativia tarpeita, jotka johdattavat hänen innollisuuttansa pois näistä sisällystä puuttuvista murheista ja liiallisista arveluttamisista.

Kautta Nancyn koko aviollisen elämän kävi pääjohteellinen kipeän kokemuksen lanka, ja tähän yhtyneenä oli useita syvältä liikuttaneita tapauksia, jotka useimmiten olivat hänen taapäin silmäilemistensä esineinä. Se lyhyt juttelu puutarhassa Priscillan kanssa oli juuri tänä sunnuntain iltapäivänä vienyt hänen ajatustensa juoksun sitä usein eteentulevaa suuntaa. Hänen ajatustensa ensi syrjähtyminen edessä olevasta kirjasta, jonka sanoja hän toki vielä koki noudatella silmillään ja puhumattomilla huulillaan, kävi siihen puolustukseen, johon hänen oli täytynyt ruveta miehensä puolesta Priscillan puolittain lausuttuja moitteita vastaan. Rakkaan esineen asettaminen mahdollisimman kirkkaasen valoon on parhain voide, minkä rakkaus voipi keksiä saatuihin haavoihinsa: — "miehellä on niin paljo ajateltavaa", — on se luulo, josta vakuutettuna nainen useinkin saa näyttäneeksi leppeät kasvot, vaikka tapaa karkeita vastauksia ja tylyjä puheita. Ja Nancyn syvimmän haavan aiheena oli se tieto, että lasten puute heidän omilla tulillaan hänen miehensä mielestä oli onnettomuus, joka sen sydäntä raskaasti painoi.

Kuitenkin olisi saattanut odottaa, että Nancy itse vielä suuremmalla sydämen kivulla olisi katsellut semmoisen siunauksen kieltoa, jota hän oli ikävöinnyt kaikilla niillä toiveilla sekä juhlamaisilla ja yksivakaisilla etuvalmistuksilla, jotka täyttävät rakastavan naisen sydäntä hänen odotellessaan äidiksi tulemistansa. Kokonainen piironkilaatikko oli täpö täysi hänen omain kättensä töitä, kaikki koskematta ja käyttämättä, aivan semmoisina kuin ne sinne pani neljätoista vuotta sitte, paitse yhtä ainoata pikkuista vaatteusta, joka

oli käytetty ruumiin puetukseksi. Mutta tämänkin näin suorastaan omakohtaisen etsiskelyn oltua oli Nancy niin kaukana kaikesta nureksimisesta, että hän jo vuosia sitte oli luopunut tavastaan aika väliin katsoa siihen laatikkoon, jotta ei sillä muotoa vireillä pitäisi ikäväänsä sen perään, mitä hänelle ei ollut suotu.

Juuri tämä, että hän näin ei tahtonut kaunistella sitä, mitä itsessään katsoi syntiseksi ikävöimiseksi, oli kentiesi myös syynä siihen, ett'ei tahtonut miestänsä arvostella itsensä mukaan. — "Senpä oli laita vallan toisin; miehen oli paljoa tukalampi nähdä toiveensa petetyiksi siinä kohden; vaimon kävi aina löytää mieltymisensä siinä, että omisti itsensä miehelleen; mutta miehen oli tarvis jotakin, johon voi perustaa tulevaisuuden toiveita, — ja yksin istuminen lietensä edessä oli hänelle aikaa raskaampaa kuin naiselle." Tultuansa tähän paikkaan itse kanssansa keskustelemisissa, joiden aikana hän tahdonperäisellä myötämielisyydellä koki nähdä kaikkea samankarvaisena kuin Godfreykin näki, alkoi Nancy aina uudelleen entiset kysymykset itselleen. Oliko hän tehnyt kaikki voimansa perästä, huojentaaksensa Godfreyn ilman-olon kuormaa? Oliko hänellä tottakin ollut oikein siinä vastustamisessa, josta hänelle oli niin paljon tuskaa kuusi vuotta sitte ja taas toistamiseen neljä vuotta takaperin, — vastustamisessaan miehensä tahtoa vastaan, että ottaisivat ottolapsen? Ottolasten ottaminen soti sen ajan ajatuksia ja mieliluuloja vastaan enemmän kuin nykyisten aikain, ja Nancyllä sen lisäksi oli oma mielensä sen suhteen. Hänestä oli yhtä välttämätöntä pitää ajatusta kaikista ei yksin miehille kuuluvista asioista, jotka tulivat hänen tietoonsa, kuin hänestä oli se, että jokaisella hänen omalla kapineellaan piti olla vissi paikka; ja hänen mielipiteensä olivat aina perusajatuksia, joiden mukaan hän järkähtämättä teki. Ne olivat purka-

mattomia, ei sen perustuksen vuoksi, jonka päällä seisoivat, vaan sentähden, että hän pysyi niissä sillä sitkeydellä, joka oli koko hänen hengellisen toimintonsa laatu. Kaikille elämän velvollisuuksille, tyttären olosta alkaen aina iltavaatteuksen järjestämiseen asti, oli ihanalla Nancy Lammeterilla siihen aikaan kuin täytti kolmannenkolmatta ikävuotensa ollut oma pieni lakikirjansa, jonka kanssa kovin yhtäpitäväisesti hän oli muodostellut elämäntapansa. Näissä vakaasti saaduissa mielipiteissään hän pysyi kainosti, vaan lujasti; ne juurtuivat hänen mieleensä ja kasvoivat siellä tuntumattomasti kuin ruoho. Ennen hän, kuten tiedämme, oli tarkka olemaan puettuna yhdellä tapaa kuin Priscillakin, kun "oli oikein, että sisarekset olivat yhtäläisissä vaatteissa", ja kun "hän tahtoi tehdä oikein, vaikkapa sitte kävisi juustonkarvaisessa hameessa". Tämä oli vähäpätöinen, vaan kuitenkin todistava esimerkki siitä, millä tavalla Nancy oli järjestänyt koko elämänsä.

Muuan näistä lujista mieliperusteista, vaan ei mikään turha itsekäs tunto, oli ollut syynä siihen, että Nancy pani miehensä tahtomista vastaan. Ottolapsen ottaminen, kun ei omia lapsia ollut hänelle suotu, oli kiusata Jumalaa ja itse määrätä onneansa sen uhalla; otettu lapsi, siitä hän oli vakuutettu, ei koskaan tulisi onnelliseksi, vaan olisi kiroukseksi sille, joka omalla ehdollaan ja kapinallisesti oli kokenut hankkia itselleen sitä, joka silminnähtävästi jonkin korkeamman syyn vuoksi oli naiselta tullut kielletyksi. Kun nähdä saattoi, että jotakin ei ollut ihmiselle sallittu, niin oli velvollisuus luopua kaikesta toivomisestakin sen suhteen. Ja siinä kohden lienee kaikkein viisaimmillakin ihmisten seassa tuskin mitään muistuttamista hänen mieliperusteensa suhteen, ellei juuri sen muodon puolesta. Mutta ne ehdot, joiden ollessa hän piti silminnähtävänä, että mitä kuta ei ollut ihmiselle sallittu, rippuivat hänen

omituisesta ajattelemiseensa tavasta. Hän olisi jättänyt jonkin asian toimittamatta jossakin vississä paikassa, jos, kolme kertaa perätysten, sade tahi muu taivaasta lähetetty syy olisi ollut esteenä; ja olisi ollut varma luulossaan, että jokin ruumiillinen turmio tahi muu kovempi vahinko sattuisi sille, joka piti oman päänsä, vaikka oli semmoiset silminnähtävät enteet ja viittaukset.

— Mutta mintähden luulet sinä, että lapsen käy onnettomasti? — kysyi Godfrey, tehdessään hänelle muistutuksiansa. — Onhan hän menestynyt niin hyvin kuin lapsi koskaan on tainnut kankurin huostassa, ja onhan se hänen ottotyttärensä. Ei ole ainoatakaan semmoista sievää pikku tyttöä muualla koko pitäjäässä eikä yhtäkään soveliaampaa niin kasvattaa, kuin me taidamme. Missäpä lienee mitään todennäköistä sanomaan hänen joutuvan kiroukseksi kellekään?

— Voi, kallis Godfreyni, — sanoi Nancy, joka istui kädet ristiin puserrettuina, samalla kuin katsantonsa ilmaisi hänen ikävöitsevää kaipaustansa, hänen suruansa. — Kankurilla lapsen voi kaikki käydä hyvin laatuun. Mutta hänpä ei hakenut tyttöä, niinkuin me tekisimme. Pahoin on käypä; se on minun vakaa luuloni, että niin käy. Muistatko, mitä se rouva, jonka tapasimme Roystonin kylpypaikassa, sanoi meille siitä lapsesta, jonka hänen sisarensa otti omakseen? Se oli ainoa lapsenotto, mistä minä olen kuullut, ja kolmenkolmatta vuotiaana se lapsi lähetettiin maanpakoon. Älä, Godfrey hyväni, käske minua tekemään, minkä tiedän pahan olevan; minä en sitte enää koskaan tuntisi itseäni onnelliseksi. Tiedän kyllä sen olevan tukalaa sinulle; — se on huokeampaa minulle; mutta niin on Luojan tahto.

Voipi näyttää kummalliselta, että Nancy, — jonka tietopuolinen uskonto oli kokoonpantu yksinkertaisista vanhanaikaisista muistotiedoista, vaillinaisesti ymmärrettyjen kirkon oppien katkelmista

sekä lapsellisista mietelmistä oman ahdaspiirisen kokemuksensa suhteen, — että Nancy itsestänsä olisi ruvennut ajattelemaan likimmiten yhdellä tapaa kuin useat jumaliset ihmiset, joiden uskonopit ovat yhdistettyinä järjestöksi, josta hänellä ei ollut vähintäkään tietoa; — sepä voi näyttää kummalliselta, ellemme tietäisi, että ihmisen usko, samoin kuin kaikki muukin luonnossa, joka saa varttua ilman esteittä, pettää kaikki ne rajat, joita järjestömme asettavat.

Godfrey oli ensi hetkestä asti osottanut silloin noin kahdentoista vanhaa Eppyä siksi lapseksi, joka heidän piti ottaa lapseksensa. Hänen mieleensä ei ollut koskaan juolahtanut, että Silas eroisi hengestänsä ennemmin kuin Eppystä. Varmaankin kankuri soisi kaikkea parasta sille lapselle, jolle hän oli omistanut niin monet huolenpidot, ja ilolla näkisi, että se semmoisen onnen saavuttaisi; hän aina olisi kiitollinen hänelle, ja hän myös runsaasti varustettaisiin kaikella, kuten hänen menetystapansa lasta kohtaan niin hyvin ansaitsi. Olihan tuo varakkaille henkilöille sopivaa ja luontevaa köyhän miehen hartioilta nostaa raskasta taakkaa? Tämä oli Godfreyn mielestä varsin oivallista, syistä, jotka hän yksin tiesi, ja se olikin vaan tavallinen erhetys, joka sai hänet luulemaan, että kaikki tyyni sujuisi aivan helposti, koska hänellä oli erinäiset syyt sitä toivoa. Tämä tosin oli peräti jyrkeä käsitys Silaksen ja Eppyn välisuhteesta; mutta meidän on muistaminen, että useain niistä liikutuksista, joita Godfreyn täytyi saada ympärillään olevasta työtä tekevästä kansasta, täytyi ylläpitää sitä mieliluuloa, että syvä tunto tuskin voi sopia yhteen kovien kourien ja niukkain varain kanssa; ja hänellä ei ollut tilaisuutta, josko olisikin kykyä ollut, oppia käsittämään mitä kaikkea erinomaista kankurin kokemus sisälti. Ainoastansa vaillinainen asianhaarain tieto saattoi tehdä Godfreylle mahdolliseksi eh-

dollaan ja tahdollaan ajatella semmoista ehdotusta, joka osotti puuttuvaista tunteellisuutta; hänen syntyperäinen hyvyytensä oli elänyt täyttämättömäin mielihalujen onnettoman ajan ohitse, ja Nancyn kiitos hänestä aviomiehenä ei kokonaan perustunut mielivaltaiselle harhaluulolle.

— Minull' oli oikein, — sanoi hän, mieleensä palauttaessaan koko tämän keskustelun; — minä tunnen sen, että mull' oli oikein, kun kielsin vastaan, vaikka se minua pahoitti enemmän kuin mikään muu; mutta kuinka hyvä onkaan Godfrey kuitenkin ollut! Toinen mies olisi suuttunut minuun, kun panin hänen tahtomistansa vastaan, ja olisi pistellyt, kuinka oli onneton, kun oli saanut minut vaimokseen; mutta Godfrey ei koskaan ole ollut se, joka on sanonut minulle yhtäkään pahaa sanaa. Yksi ainoa asia vaan on, jota hän ei voi peitellä; kaikki tuntuu hänestä niin tyhjältä, sen mä tiedän, ja kun hän kävelee tiluksillansa katselemassa työntekoa, mikä eroitus olisi hänelle, jos hänellä olisi kasvavia lapsia, joiden tähden hän työtä tekisi! Mutta minä en huoli valittaa; ja jos hän olisi nainut vaimon, joka olisi voinut lahjoittaa hänelle lapsia, niin hän ehkä jollakin tavalla olisi ollut kiusaksi hänelle.

Tässä mahdollisuudessa oli Nancyn paras lohdutus, ja tehdäkseen sitä vielä vahvemmaksi, koki hän kaikin tavoin toimittaa niin, että oli mahdotonta kenenkään toisen vaimon osottaa enempää ja hellempää lempeyttä. Hänen oli ollut pakko tällä ainoalla vastaansanomisella pahoittaa miestänsä. Godfrey ei ollut tunnoton hänen rakkaiden ahkeroimistensa suhteen eikä tehnyt hänelle väärin hänen itsepäisyytensä syiden asiassa. Mahdotonta oli olla elänyt hänen kanssansa viisitoista vuotta ja ollut huomaamatta, että kaikesta itsekkäisyydestä vapaa oikeuden harrastus, muuan suoramielisyys, yhtä puhdas kuin kastehelmi kukan kuvussa, olivat hänen tapamuotonsa pääväreet; tä-

män tiesi Godfrey niin täydellisesti, että omassa epävakaisemmassa luonnossaan, joka ei hevin kestänyt vastuksia ollakseen muuttumattomasti teeskentelemätön ja totinen, tuntui vissi pyhä kunnioitus sitä lempeätä naista kohtaan, joka jokaisesta hänen silmäyksestään otti vaarin, vakaisesti tahtoen noudattaa sitä. Hänelle näytti mahdottomalta milloinkaan voida hänelle tunnustaa totuutta Eppyn suhteen; Nancy ei milloinkaan toipuisi siitä inhotuksesta, jota tiedonsaanti hänen entisestä naimisestansa vaikuttaisi hänessä, jos se nyt tapahtuisi näin pitkän salaamisen perästä. Lapsikin, arveli hän, joutuisi vastenmielisyyden alaiseksi; paljas sen näkeminen surettaisi häntä. Semmoinen kohtaus Nancyn kopeudelle ja sen ohessa olevalle tietämättömyydelle kaikesta pahasta maailmassa olisi liiaksi niin arkatuntoiselle olennolle kuin hän. Kun oli ottanut hänet vaimokseen tämä salaisuus sydämellänsä, täytyi hänen pitää se viimeisiin asti. Mitä muuta hän tekisikin, sillä hän kuitenkin vaan aikaan saisi auttamattoman nurjuuden itsensä ja kauvan rakastetun vaimonsa välille.

Mutta miksi hän ei kuitenkaan saanut itseänsä lohtuneeksi sentähden, ettei nähnyt lapsia leikkimässä siinä kodissa, jossa hänellä oli semmoinen aviopuoliso? Miksi hän aina murhemielin ajatteli sitä puutosta, ikäänkuin se olisi ollut ainoa syy siihen, ett'ei elämä kaikessa ollut riemullista hänelle? Minun luulteni on näin laita kaikkein miesten ja naisten, jotka tulevat keskuikään ilman selvää käsitystä siitä, ett'ei elämä koskaan saata olla täydellisen riemullista; pimeiden hetkien hitaasti kuluessa etsii tyytymättömyys vissiä esinettä ja löytää sen jonkin koettamattoman hyvän puutteessa. Tyytymättömyys, joka istuu alakuloisena semmoisen uunin pankolla, jonka edessä ei lapsia leikitse, ajattelee kateudella sitä isää, jonka tuloa nuoret, iloiset äänet tervehtävät; — istuen pöy-

dän ääressä, kussa pieniä päitä kohoilee toinen toistansa ylemmäksi, juuri kuin vesat puun juurella, näkee hän mustan murhepilven hasertavan jokaisen päällitse ja ajattelee, että se, mikä saattaa ihmisen luopumaan vapaudestansa ja ruveta kahleihin, varmaankaan ei ole kuin lyhytaikaista hulluutta. Godfreyhin nähden taas oli muukin syy, mintähden tämä ainoa onnensa kohtalo lakkaamatta oli hänen ajatuksissaan; hänen oma tuntonsa ei milloinkaan ollut varsin levollinen Eppyn suhteen, vaan teki hänen lapsettoman kotinsa kostopalkkion muotoiseksi, ja kun aikoja kului ja Nancy pani tytön lapseksi ottamista vastaan, tuli hänen yhä vaikeammaksi palkita, mitä oli rikkonut.

Tänä sunnuntain iltana oli jo neljä vuotta kulunut, sittenkuin tästä asiasta viimeiseksi oli puhe heidän keskensä, ja Nancy nyt luuli sen olevan iäksi päivää kadoksissa.

— Haluaisinpa tietää, ajatteleeko hän sitä enemmän vai vähemmän, kuta vanhemmaksi joutuu, — ajatteli Nancy; — enemmän, varon minä. Ikä-ihmiset kaipaavat lapsia; kuinkapa isäni tekisi ilman Priscillaa? Ja jos minä kuolen, niin on Godfrey oleva vallan yksin, — hän ja veljensä eivät juuri hyvin suostu toisiinsa. Vaan enpä huolikaan ennen aikaansa tuskauttaa itseäni ja kokea asettaa eteeni tulevaisuutta. Minun pitää tehdä parastani nykyisenä aikana.

Tätä viimeistä ajatellessaan havasi Nancy uneilemisistaan ja käänsi taas silmänsä kirjaan. Hän oli sen unhottanut kauvemman aikaa kuin luulikaan, sillä häntä hämmästytti nyt, kun piika toi sisään teekalut. Ja olikin se vähän varhaisempaa kuin tavallinen teen aika; mutta Janella oli syynsä.

— Onko isäntäsi sisällä huoneissa, Jane?

— Ei, rouva kulta, ei hän ole, — vastasi Jane ääntänsä koroittaen, jota rouva ei kuitenkaan oivaltanut.

— Enpä tiedä, oletteko, rouva kulta, nähnyt, — lisäsi Jane vähän aikaa vaiti oltuansa; — mutta tässä juoksee niin paljo väkeä, kaikki yhdelle haaralle, juuri tästä ikkunan alitse. Tietysti on jotain tapahtunut. Talossa ei ole yht' ihmistä, muutoin olisin pannut jonkun kuulemaan. Minä olin ylhäällä ullakon ikkunassa; mutta siellä ei puilta näe mitään. Jumala varjelkoon vaan, ett'ei mitään onnettomuutta ole tapahtunut!

— Kyllä kai, eipä se lienekään mitään! — sanoi Nancy. — Ehkä herra Snellin sonni taas on pääsnyt irroilleen, niinkuin tässä viimeinkin.

— Jumala varjelkoon vaan hänen ketään puskemasta! — vastasi Jane, jolla ei ollut mitään vastoin semmoista arvausta, joka sisälsi turmion sanoman mahdollisuutta.

— Sepä tyttö minua aina säikähyttää! — ajatteli Nancy. — Jospa Godfrey pian tulisi!

Hän asettui ikkunan luo ja katsoi tietä pitkin niin kauvas kuin voi levottomana ollen, jota hän piti kyllä lapsellisena, kosk'ei voinut havaita semmoisia erinomaisen liikkeen merkkiä, kuin Jane oli maininnut, ja Godfrey ei varmaankaan palajaisi kylätietä myöten, vaan pihan poikki. Hän kuitenkin jäi paikalleen seisomaan ja katseli rauhallista kirkkotarhaa pitkin varjoineen, joita hautakivet loivat vihannoille kummuille, sekä etäämmällä syksyn karvaisiksi puettuja puita toisella puolen olevan pappilan ympärillä. Näin katsellessa luonnon vienoa kauneutta voipi helpommin kuin muulloin yllättää muuan epätietoinen pelko, — joka räpyttelee siipiänsä kuin korppi ahavan äärillä. Nancy toivoi yhä hartaammasti Godfreyn pikaista palajamista.

Kahdeksastoista Luku.

Joku avasi nyt ovea toisessa päässä huonetta ja Nancy tunsi sen miehekseen. Hän kääntyi pois ikkunan ääreståä ilosta säihkyvin silmin, sillä vaimon pääasiallisin pelko oli nyt asettuneena.

— Oi kuin olenkin iloinen, kun tulit, — sanoi hän ja meni häntä vastaan. Minä jo olin tulla —

Hän lakkasi äkisti, sillä Godfrey laski pois hattunsa vapisevin käsin ja kääntyi häneen päin kalpeilla kasvoilla ja kumman kamalalla katsannolla, ikäänkuin kyllä näkisi hänet, vaan näkisi kuin osan jostakin metelistä, jota ei nähnyt Nancy. Tämä pani kätensä hänen käsivarrelleen uskaltamatta mitään sen enempää sanoa; tätä liikuntoa ei Godfrey pannut huoliakseen, vaan heittäytyi tuolille.

Jane seisoi jo ovissa kiehuva teekyökki kädessä. — Tee hyvin ja käske häntä menemään pois! — sanoi Godfrey; ja kun ovi taas oli suljettuna, koetti hän väkisinkin puhua selvemmästi.

— Istu tuohon, Nancy, tuohon! — sanoi hän, osottaen tuolia vastapäätä itseänsä. — Minä riensin takaisin niin nopeasti kuin voin, ett'ei kukaan ennen minua ennättäisi sitä puhumaan. Minä olen kovin kauhistunut; — mutta enimmästi pelkään sitä kauhistusta, minkä se sinussa on vaikuttava.

— Eihän se liene mitään isästäni ja Priscillasta? — sanoi Nancy värisevin huulin ja löi kätensä yhteen rinnoillensa.

— Ei; se ei koske ketään elävää ihmistä, — vastasi Godfrey, kykenemättä siihen varovaisuuteen, jolla olisi tahtonut asiata ilmoittaa. — Se on Dunstan, veljeni Dunstan, joka on ollut kadoksissa kuusitoista vuotta. Me olemme hänet löytäneet, — löytäneet hänen ruumiinsa, — hänen luunsa.

Se hirmuinen kauhu, jota Godfreyn silmänluonti oli vaikuttanut Nancyssä, teki, että nämät sanat olivat lohdullisia. Hän nyt istui verraten rauhallisena kuullakseen, mitä enempää hänellä oli kertomista. Godfrey jatkoi:

— Kivilouhos on yht'äkkiä tullut vedettömäksi, — varmaankin ojittamisesta, — ja siellä hän makaa, — on maannut kuusitoista vuotta, kahden suuren kiven väliin likistyneenä. Siellä makaa hänen kellonsa ja sinettinsä, siellä minun ratsuraippani ja oma nimeni siinä; hän otti sen mukaansa minun tietämättäni sinä päivänä, jolloin ratsasti jahtiin Wildfirellä, ja silloin hän nähtiin viimeinen kerta.

Godfrey taukosi puhumasta; ei ollut niin huokea sanoa sitä, mikä vielä tuleva oli. — Luuletko hänen hukuttaneen itsensä? — kysyi Nancy, melkein kummastellen, että miehensä mieltä niin värisytti muuan seikka, joka niin kauvan sitte oli tapahtunut ei ollenkaan rakkaalle veljelle, jolle olisi voinut ennustaa vielä kovempaakin kohtaloa.

— Ei, hän on pudonnut sinne tapaturmasta, — vastasi Godfrey hiljaisella, vaan vakavalla äänellä, juuri kuin olisi nähnyt suurempaa merkitystä tässä tapahtumassa. Sitte hän lisäsi: Dunstan oli se, joka varasti Silas Marnerin rahat.

Veri kuohahti Nancyn poskiin ja kaulaan tästä hämmästyksestä, tästä häpeästä; hän oli kasvatettu niin, että häpäisevänä piti kaukaisintakin sukulaisuutta rikoksentekijän kanssa.

— Voi, Godfrey! — sanoi hän säälivällä äänellä, sillä hän oli samassa tullut ajatelleeksi, että miehensä vielä syvemmältä tuntisi tätä häpeätä.

— Rahat olivat kuopassa, — jatkoi Godfrey, — kaikki kankurin rahat. Kaikki on otettu ylös, ja luuranko on viety kylän ravintolaan. Minä riensin tänne puhumaan kaikki sinulle; ei mikään voinut estää minua siitä; sinun pitää tietää se.

Hän istui äänetönnä silmät lattiaa kohden

kaksi pitkää minuuttia. Nancy olisi tahtonut lausua joitakuita lohduttavia sanoja tässä onnettomuudessa; mutta häntä pidätti siitä muuan vainuntapainen tunto, että vielä jotakin oli jäljellä, — että Godfreyllä vielä oli jotakin sanottavaa. Nyt tämä nosti silmänsä häneen ja piti ne hänen kasvoissansa, sill'aikaa kuin sanoi:

— Kaikki tulee ilmi, Nancy, ennemmin tai myöhemmin. Kun Jumala kaikkivaltias niin tahtoo, tulevat salaisuutemme tutuiksi. Minä olen kantanut salaisuutta sydämessäni; nyt sitä en sen kauvemmin tee. Minä en tahtonut, että saisit sen tietää keltään muulta eikä minulta itseltäkään, — en tahtonut, että saisit sen tietoosi kuolemanikaan jälkeen. Nyt minä sen ilmoitan sinulle. Minä olen leikkinyt leikkiä "tahdon ja en tahdo" koko ikäni; nyt tahdon kerrankin olla vakaa.

Nancyn ylenpalttinen pelko oli palannut. Miehen ja vaimon silmäykset tapasivat toisiaan jonkinmoisella kauhulla, juuri kuin jossakin murroksessa, joka hetkeksi lakkautti mielikarvauden.

— Nancy, — sanoi Godfrey pitkään, — sinua vaimoksi ottaessani pidin minä yhden asian salassa sinulta, — asian, joka minun olisi pitänyt puhua. — Se vaimoihminen, jonka Marner tapasi kuolleena lumessa, — Eppyn äiti, — se onneton nainen — oli minun aviovaimoni; Eppy on minun lapseni.

Hän vaikeni, peläten tämän tunnustuksen seurausta. Mutta Nancy oli varsin alallansa, vaikka silmänsä laskeuivat ja herkesivät miehensä silmiä kohtaamasta. Hän oli kalpea ja vakainen kuin miettimyksen kuva, ja kädet olivat ristissä polvella.

— Sinä et tästedes koskaan ole oleva minua kohtaan semmoinen kuin ennen, — sanoi Godfrey vähän ajan takaa, ja hänen äänensä vapisi.

Nancy istui ääneti.

— Minun ei olisi pitänyt olla lasta tunnustamatta; ei olisi pitänyt salata sitä sinulta. Mutta

minun oli mahdoton luopua sinusta, Nancy. Minä tulin vietellyksi naimaan häntä, — ja siitä sain kärsiä.

Vielä istui Nancy äänetönnä, silmät alaspäin, ja Godfrey melkein odotti hänen nyt nousevan ja sanovan, että aikoi lähteä isänsä luo. Kuinka voi hänellä olla laupeutta vikain suhteen, joidenka täytyi hänen yksinkertaisten ja jäykkäin käsitystensä mukaan näyttää niin mustilta.

Mutta vihdoin hän nosti silmänsä jälleen miestänsä kohti ja puhui. Hänen äänessään ei ollut karvautta, — ainoastansa syvää murhetta.

— Godfrey, jos vaan olisit sen minulle sanonut kuusi vuotta takaperin, niin olisimme voineet täyttää jonkun osan velvollisuudestamme lasta kohtaan. Voitko luulla, että minä olisin kieltänyt ottaakseni sitä tyttöä, jos olisin tiennyt hänen olevan sinun?

Tänä hetkenä tunsi Godfrey kaiken karvauden siitä erhetyksestä, missä hän niin kauvan oli ollut, uskaltamatta ottaa rohkeata askelta sitä poistaaksensa. Hän ei ollut tuntenut sitä vaimoa, jonka kanssa niin kauvan oli elellyt. Mutta se puhui taas ja äskeistä hilpeämmin.

— Ja, — Godfreyseni, — jos hän olisi ollut meillä alusta asti, jos olisit ottanut hänet lapseksesi, niinkuin sinun olisi pitänyt, niin olisi hän rakastanut minua kuin äitiänsä, — ja sinä olisit ollut onnellisempi minun kanssani; minä silloin olisin voinut paremmin kantaa pienen lapseni kuoleman, ja meidän elämämme olisi ollut enemmän senkaltaista, joksi sen ajattelimme.

Kyyneleet vuotivat ja Nancy taukosi puhumasta.

— Mutta sinä et silloin olisi tullut minun vaimokseni, Nancy, jos olisin kaikki kertonut sinulle, — sanoi Godfrey, joka katkerassa itsensä soimaamisessa näki olevan pakon todistamaan itsellensä, ett'ei käytöksensä ollut paljasta hulluutta ollut.

— Ajattelet nyt vaikka mitä; mutta silloin et sinä olisi tahtonut. Omassa ja isäsi kopeudessa et sinä olisi tahtonut olemaan itselläsi mitään tekemistä minun kanssani semmoisen tiedon perästä.

— Enpä voi sanoa, mitä siinä asiassa olisin tehnyt, Godfrey. Milloinkaan en olisi ottanut ketään toista miestä. Mutta minä en ansainnut väärin tekemistä minun tähteni, — sitä ei mikään ansaitse tässä mailmassa. Ei mikään ole niin hyvää, kuin se ennakolta näyttää olevan, — ei edes meidän avioliittomme, kuten näet. — Surumielinen myhäily kuvasti Nancyn muodossa, kun hän nämät viimeiset sanat sanoi.

— Minä olen vähemmän hyvä ihminen kuin sinä luulet olevani, Nancy, — sanoi Godfrey vapisevalla äänellä. — Voitko minulle koskaan anteeksi antaa?

— Se paha on minusta vähäpätöistä, Godfrey, sen sinä olet palkinnut minulle, — sinä olet ollut armas minulle viisitoista vuotta. Se oli muuan toinen, jolle pahan teit, ja minä epäilen, saattaako se milloinkaan tulla kokonaan palkituksi.

— Mutta me voimme nyt ottaa Eppyn ottotyttäreksemme, — sanoi Godfrey. — Minä en huoli siitä, että mailma saa sen tietää. Minä tahdon lopun ikääni olla suora ja rehellinen.

— Se on oleva vallan toista, jos hän tulee meille nyt, kun on täysikasvuinen, — väitti Nancy. — Mutta sinä olet velkapää tunnustamaan häntä ja pitämään huolta hänestä; ja minä teen velvollisuuteni häntä kohtaan ja rukoilen Jumalaa, että Eppy mahtaisi rakastaa minua.

— No sitte me lähdemme Silas Marnerin luokse jo tänä iltana, heti kun kaikki on hiljaa siellä kivilouhoksella.

Yhdeksästoista Luku.

Kello kahdeksan ja yhdeksän välillä samana iltana istui Silas ja Eppy yksinänsä kotona. Sen erinomaisen mielenliikutuksen jälkeen, jota kankuri oli tuntenut iltapäivän tapauksista, oli hän odottanut saadakseen tätä lepoa ja vieläpä pyytänyt rouva Winthropia ja Aaronia, jotka luonnollisesti olivat viipyneet muita kauvemmin, jättämään häntä yksin lapsensa kanssa. Mielen kuohunta ei ollut asettunut; se oli vaan noussut sille kannalle, jolloin tunteellisuus on niin yltyneenä, että jokainen ulkonainen kiihoitus on kärsimätöntä, — jolloin ei tunnu väsyttävältä, vaan päin vastoin niin kiihkeältä sisus-elossa, että uni on mahdotonta. Jokainen, joka on nähnyt semmoisia tapauksia muissa ihmisissä, muistanee, kuinka niiden silmät kiiltävät, ja mitenkä sen pian ohimenevän vaikutuksen voimallisuus saapi karkeaihinkin kasvoihin kummallisen vakuuden muotoa. On juuri kuin ihmeellisen elinvoiman virta tulvahtaisi kankean kuolevaisen ruumiin läpitse, — kuin uusi kauneus virkistäisi sen kasvopiirteitä, joka kuultelee niitä haltia-ääniä, joita kuullakseen hänen korvansa on tullut niin ihmeellisen tarkaksi.

Silaksen kasvoissa näkyi ihan sellainen kirkastus, siinä kun istui nojatuolissaan katsoen Eppyyn. Tämä oli siirtänyt tuolinsa aivan hänen viereensä ja oli kumarruksissaan, pitäen hänen molempia käsiänsä ja katsoen ylös hänen silmiinsä. Heidän vierisellä pöydällä, jota kynttilä valaisi, oli löydetyt kullat, — ne ennen niin rakastetut, järjesteltyinä pystykasoihin, niinkuin Silaksen oli tapa asetella niitä, kun ne olivat hänen ainoa ilonsa. Hän oli juuri kertonut Eppylle, kuinka hän niitä oli lukenut joka ilta, ja kuinka sielunsa oli autio ja tyhjä siihen asti kuin hän hänelle lähetettiin.

— Ensimmältä, — lausui hän ääntänsä alentaen, — yllätti minua muuan semmoinen tunto, kuin muuttuisit sinä taas kullaksi, sillä, kuinka ikänä käänsinkin päätäni, olin minä kuitenkin joskus näkevinäni sitä silmissäni ja luulin tulevani hyville mielin, jos saatoin koskea siihen ja huomata, että se todellakin oli takaisin tullut. Mutta sitä semmoista ei kestänyt kauvan. Jonkun ajan kuluttua minä taas olisin katsonut kiroukseksi, jos se olisi karkoittanut sinut luotani, sillä minä silloin tunsin tarvitsevani sinun silmäyksiäsi ja ääntäsi ja pienten sormiesi koskentaa. Silloin et sinä, Eppy, tiennyt, — olit vielä niin pieni, — et tiennyt silloin, mitä isäsi Silas tunsi sinun suhteesi.

— Mutta nyt minä sen tunnen, isä, — sanoi Eppy. — Jos ei sinua olisi ollut, niin olisin joutunut työhuoneesen, ja siellä ei olisi ollut ketään, joka olisi rakastanut minua.

— Oi, kallis lapseni, siunaus oli minulle! Jos et sinä olisi tullut lähetetyksi minua pelastamaan, olisin ahneuteni kanssa mennyt alas hautaan. Kullat minulta otettiin ajoissa, ja nyt näet, että ne ovat olleet tallessa, — tallessa, kunnes niitä oli tarvis sinun hyväksesi. Se on ihmeellistä, — elämämme on ihmeellistä.

Silas istui muutamia minuuttia silmät rahoissa.

— Kullalla ei ole nyt mitään valtaa ylitseni, — sanoi hän arvellen; — ei mitään valtaa. Ihmettelenpä, saako se koskaan sitä, — ehkäpä niin kävisi, jos sinut kadottaisin, Eppy; minä silloin ehkä ajattelisin, että taas olisin yksin heitetty, ja menettäisin tiedon siitä, että Jumala on hyvä minua kohtaan.

Samassa kuului ovea koputettavan, ja Eppyn täytyi nousta ylös ennättämättä vastata Silakselle. Hän näytti ihanalta vedet silmissä ja vieno puna poskissansa siinä kun meni pitkin lattiaa ovea avaamaan. Hän punehtui vielä enemmän, kun näki herra ja rouva Godfrey Cassin. Hän toimitti pie-

nen maantapaisen tervehdyksensä ja piti ovea auki heidän päästäkseen huoneesen.

— Me tulemme hyvin myöhään vaivaamaan, ystäväiseni, — sanoi rouva Cass, tarttuen hänen käteensä ja katsellen häntä levottomalla säälimyksellä ja ihailuksella. Nancy oli kalpea ja vapisi.

Tuotuansa tuolit herra ja rouva Cassille palasi Eppy paikalleen Silaksen viereen heitä vastapäätä.

— Niin, Marner, — sanoi Godfrey ja koki puhua ihan tyyvenesti, — minusta on hyvin iloista nähdä teidän jälleen saaneen rahanne, joita niin monta vuotta kaipasitte. Se oli yksi minun suvustani, joka teki sen rikoksen teitä kohtaan, — sitä suurempi murhe minulle. — Ja minä pidän velvollisuutenani hyvittää teitä siitä millä tavoin tahansa. Kaikki minkä saatan tehdä teille, ei ole muuta kuin velan maksua, jos en muuta ajattelisikaan kuin varkautta. Mutta vieläpä on muutakin, josta olen teille kiitollisuuden velassa, — olen aina oleva kiitollisuuden velassa teille, Marner.

Godfrey vaikeni. Hän ja rouvansa olivat keskenään suostuneet, että hän hyvin varovasti ottaisi puheeksi isyytensä, ja että, jos mahdollista olisi, itse varsinainen ilmoitus jätettäisiin vastaiseksi, niin että Eppy vähitellen rupeisi sitä aavistamaan. Tätä Nancy oli pitänyt tärkeänä, kun selvästi tajusi, että Eppy ei voisi muuta kuin nähdä isänsä ja äitinsä välisen suhteen semmoiselta kannalta, että sen välttämättä täytyi pahasti liikuttaa häntä.

Silas, aina hämillään, kun häntä puhutteli "herrasväet", semmoiset kuin herra Cass, — mittavat, voimakkaat, rotevat herrat, joita hänellä useimmiten oli tilaisuus nähdä hevosen selässä, — vastasi jokseenkin kankeasti:

— Sir, minun on jo kiittäminen teitä paljosta. Mitä varkauteen tulee, niin en sitä pidä minäkään minulle tehtynä vahinkona. Ja jos niin oli-

sikin, niin ettehän te voi sitä auttaa; te ette ole siitä vastuun-alainen.

— Te, Marner, voitte sitä asiaa niin katsoa, vaan minäpä en; ja toivoisin teidän suovan minun tehdä oman tuntoni mukaan oikeudesta ja kohtuudesta. Minä tiedän teidän tyytyvänne vähiin; te olette tottunut vaivalloiseen työhön koko elinaikanne.

— Niin, sir, niin, — sanoi Marner arvellen. — Minä olisin ollut pahassa pulassa, jos ei minull' olisi ollut työtäni; sepä oli se, joka piti minua pystyssä, kun kaikki muu —

— He, — sanoi Godfrey, joka sovitti Marnerin sanat ainoastaan hänen ruumiillisiin tarpeihinsa, — te olette tullut hyvin toimeen näillä seuduin, koska täällä on ollut paljo palttinaa kudottavana. Mutta semmoiseen kovaan työhön teillä, Marner, tuskin enään on voimia; teidän on nyt aika saada levätä. Te näytätte jokseenkin voipuneelle, vaikk' ette juuri ole niinkään vanha mies, vai kuinka?

— Viisikuudetta vuotta, miten minä tiedän, sir, — vastasi Silas.

— No, sitte te vielä saatatte elää kolmekymmentä vuotta, — katsokaa vaan vanhaa Maceytä! Ja nuo rahat tuossa pöydällä, ei niissäkään ole niin paljo, kun oikein katsotaan. Ne eivät kauvaksi riitä, joko panette ne korkoa kasvamaan taikka elätte niillä, niin kauvan kuin kestää; ne eivät kauvan kestäisi, jos ei teidän olisi kestään muustakaan kuin itsestänne huoli pidettävä, ja teidän nyt on kauvan aikaa ollut kahta elättäminen.

— Oi, sir, — sanoi Silas, pitämättä lukua Godfreyn sanoista, — hätää en pelkää. Me kyllä tulemme aikaan, — Eppy ja minä kyllä saamme itsemme elätetyksi. Ei ole monta työntekijää, joilla on niin paljo säästössä. Minä en tiedä, mitä herrasväki luulee; mutta minun mielestäni siinä

on melkoinen joukko, — kentiesi liiaksikin. Mehän tarvitsemme niin vähäisen.

— Yhden puutarhan vaan, isä! — sanoi Eppy ja punehtui samassa korviaan myöten.

— Sinun tekee mielesi puutarhaa, ystäväiseni? — sanoi Nancy, luullen tämän käänteen puheessa tulevan miehellensä avuksi. — Siinä kohden meillä on sama ajatus. Minä panen paljon aikaa puutarhaani.

— Niin, meilläpä on suuri puutarha, — väliytyi Godfrey, hämmästyneenä siitä, kuinka vaikea hänen oli esitellä ehdotusta, jonka tekeminen ensin tuntui niin helpolta. — Te olette nyt, Marner, tehnyt paljon Eppyn eteen jo kuusitoista vuotta. Varmaankin teidän olisi sangen iloista tietää hänen olevan hyvissä varoissa. Hän näyttää terveeltä ja tuoreelta, vaikk'ei kovaan työhön kykenevältä; hän ei näytä työväen tyttäreltä. Teillä ehk'ei olisi mitään sitä vastoin, että hän tulisi otetuksi johonkin varalliseen perheesen, jossa saisi tarkan kasvatuksen; hän on paremmin luotu semmoiseen kuin uurastavaan elämään, mikä muuten tullee hänen osakseen jonkun vuoden kuluttua. Marnerin kasvoihin lensi puna, joka taas katosi kuin tuokiollinen valon välähdys. Eppy oli vaan kummastuksissan siitä, että herra Cass saattoi sillä tapaa puhua asioista, joilla ei näyttänyt olevan mitään yhteyttä todellisen olon kanssa; mutta Silas tunsi olevansa närkästynyt ja pahoilla mielin.

— Minä en ymmärrä, mitä tarkoitatte, sir, — vastasi hän sanoja vailla osottaakseen niitä sekanaisia tunteita, joilla oli kuunnellut herra Cassia.

— Minä tarkoitan seuraavaa, — sanoi Godfrey, päätettyänsä nyt saada asia ratkaistuksi, — rouva Cassilla ja minulla ei ole, kuten tiedätte, yhtään lapsia, — ei ketään, kelle saatamme jättää rattoisan kotomme ja kaiken muun, mitä omaamme, — ja jossa on enempi kuin tarpeeksi itsellemme. Me mielellämme tahtoisimme jotakuta

tyttären sijaan, — tahtoisimme ottaa Eppyn ja kaikessa pitää häntä kuin omaa lastamme. Sepä on, toivon ma, oleva teille suureksi iloksi, kun näette häntä onnen kohdanneen tällä muotoa, sittenkuin teillä on ollut vaiva kasvattaa häntä niin kauvan aikaa. Ja oikeinpa on, että te siitä saatte kaikenmoista palkintoa. Eppy, siitä olen varma, on alati rakastava teitä ja oleva kiitollinen teille; hän on usein tuleva tervehtimään teitä ja me tahdomme kaikki pitää huolenamme teidän ilonne ja menestyksenne edistämistä.

Kun teeskentelemätön mies, semmoinen kuin Godfrey Cass, puhuu vissin hämmästyksen vaikuttaessa, niin useinkin tapahtuu, että hän töytäilee sanoja, jotka ovat järeämpiä kuin aikookaan, ja jotka eivät saata muuta kuin loukata hellätuntoista. Hänen puhuessansa oli Eppy yksivakaisesti pannut käsivartensa Silaksen pään taakse ja pitänyt kättänsä sitä silittelemässä; hän tunsi ukon kovasti vapisevan. Silas istui muutaman silmänräpäyksen ääneti, kun herra Cass oli herennyt puhumasta, — voimattomana monenlaisten yhtä tuskauttavain liikutusten taistellessa keskenänsä. Eppyn sydäntä ahdisti nähdessään isänsä murheellisena, ja hän oli juuri kumartumaisillansa puhuttelemaan häntä, kun kaikkein raskauttavain pelkojen joukossa yksi pääsi voitolle, ja ukko lausui heikolla äänellä:

— Eppy, mun lapseni, puhu! En tahdo seisoa sinun tielläsi. Kiitä herra ja rouva Cassia!

Eppy muutti pois kätensä isän pään päältä ja astui askeleen eteenpäin. Hänen poskensa hehkuivat, mutta ei tällä kertaa kainoutta; kaikki semmoinen katosi, kun hän ajatteli, että isänsä oli epätietoisena. Hän niiasi ensin rouva Cassille ja sitte herra Cassille sekä virkkoi:

— Kiitän teitä, rouva, — kiitän teitä, herra! Mutta erota en voi isästäni enkä myönnyttää, että kukaan on häntä lähempänä minua. Ja minä en

mieli tulla hennosti kasvatetuksi tytöksi, — kiitän kuitenkin herrasväen hyvänsuomisesta (tässä Eppy taas niiasi). En saa erotuksi siitä, johon olen tottunut.

Eppyn huulet alkoivat vavista hänen näitä viimeisiä sanoja sanoessansa. Hän vetihe taas takaisin isän tuolin viereen ja pani käsivartensa hänen kaulallensa, samassa kuin Silas huokaustansa pidättäen otti hänen kätensä omaansa.

Nancyn oli kyynelet silmissä; mutta hänen myötätunteisuuteensa Eppyn suhteen oli luonnollisesti sekoittuneena mielipahaa miehensä tähden. Hän ei tohtinut puhua, ihmetellen, mitä miehensä sisässä tapahtui.

Godfrey tunsi sitä närkästystä, jota ei kukaan voi välttää, kun tapaa odottamattomia esteitä. Häntä oli vaan ajatteluttanut katumus sekä päätös palkita vikaansa, sen mukaan kuin saisi aikaa ja tilaisuutta siihen; hän oli tunteiden ahdingossa, jotka saattoivat hänet mietittyyn menettelemiseen, minkä hän oli nähnyt oikeaksi, ja hän ei ollut varullaan suosiaksensa muiden tunteita, jotka sotivat hänen hyveellistä päätöstänsä vastaan. Se kiivaus, miten hän nyt puhui, ei ollut aivan harmilla sekoittamaton.

— Mutta minulla on muuan vaatimus sinun suhteesi, Eppy, — mahtavin kaikista vaatimuksista. Minun on, Marner, velvollisuuteni tunnustaa Eppy lapsekseni ja pitää huolta hänestä. Hän on mun oma tyttäreni, — hänen äitinsä oli minun vaimoni. Minulla on häneen luonnollinen oikeus, jonka pitää käydä jokaisen muun edellä.

Eppy vävähti äkisti ja vaaleni peräti. Silas sitä vastoin, joka Eppyn vastauksella oli päässyt siitä pelostansa, että ajatuksensa olivat hänen mieltänsä vastoin, tunsi nyt vastustushalun nousevan itsessään ja samalla myös isän ylpeyden. — Siinä tapauksessa, sir, — vastasi hän mielikarvaudella, jota hänessä ei ollut ilmaantunut aina siitä päivin,

kuin hänen nuoruuden toiveensa kukistuivat, — siinä tapauksessa, sir, miks'ette sitä sanonut kuusitoista vuotta takaperin ja vaatinut häntä omaksenne, ennenkuin minä ennätin ruveta häntä rakastamaan, sen sijaan että nyt tulette ottamaan häntä minulta, kun yhtä hyvin voisitte ottaa sydämen rinnastani? Jumala antoi hänet minulle, kun te käänsitte selkänne, ja Hänen silmissään on lapsi minun; teillä ei ole mitään oikeutta häneen. Kun joku ihminen työntää siunauksen pois oveltansa, tulee se sen omaksi, joka sen ottaa vastaan.

— Sen minä tiedän, Marner. Minä tein väärin! Minä olen katunut käytöstäni tässä asiassa, — sanoi Godfrey, joka ei tainnut muuta kuin myöntää Silaksen sanat tosiksi.

— Minua ilahuttaa sitä kuulla, sir, — vastasi Marner innokkaasti; — mutta katumus ei muuta kuudentoista vuoden tapahtumaa. Että te nyt tulette ja sanotte: "minä olen hänen isänsä", se ei muuta meidän sisällisiä tunteitamme. Minä olen se, jota hän on isäksi nimittänyt aina siitä asti kuin osasi sitä sanoa.

— Luulenpa toki teidän saattavan katsoa asiaa järjellisemmältä kannalta, — sanoi Godfrey, hämmästyen kankurin sanain suoraa totuutta. — Eihän olekaan niin, että hän kokonaan otetaan teiltä pois, ett'ette enää koskaan saa häntä nähdä. Hän on oleva likimmässä naapuristossanne ja tulee usein tervehtimään teitä. Hän on oleva teille sama kuin ennenkin.

— Sama? — sanoi Marner katkerammin kuin milloinkaan. — Kuinka hän minulle olisi sama kuin ennen, kun emme söisi samaa leipää, emme joisi samasta tuopista emmekä ajattelisi samoja asioita toisesta päivästä toiseen? Sama! Se on mitätöntä puhetta! Te tahdotte leikata meidät kahtia.

Godfrey kun ei ollut semmoista kokenut, että olisi voinut käsittää Marnerin yksinkertaisten sanain syvää totuutta, kiivastui taas. Hänen mie-

lestänsä kankuri oli erinomaisen itsekäs (jolla tapaa helposti tulee arvostelleeksi se, joka ei koskaan ole koettanut omaa itsekieltämisensä voimaa), kun paneutui sitä vastaan, mikä kieltämättä tarkoitti Eppyn parasta, ja hän näki olevansa pakotetun tämän tähden rupeeman mahtavuuttansa käyttämään.

— Minä olisin uskonut, Marner, — sanoi hän tuimasti, — että lempenne Eppyä kohtaan olisi tehnyt teidät tyytyväiseksi siihen, mikä hänen paraaksensa tapahtuu, joskopa teidän sentähden täytyisikin luopua jostakin. Te mahtanette muistaa, että oma elonne on vakuutonta, ja että hän nyt on siinä iässä, jolloin hänen elämänsä kohtalo on määrättävä toisin kuin se olisi isän kodissa ollut; hän saattaa mennä naimiseen jonkun työmiehen kanssa, ja mitä ikänä minä voisinkin tehdä hänen hyväkseen, en siinä tapauksessa kuitenkaan voisi tehdä häntä onnelliseksi. Te itse asetatte itsenne hänelle esteeksi, ja vaikka minua surettaa loukata teitä kaiken sen perästä mitä olette tehnyt ja minä tekemättä jättänyt, näen kuitenkin velvollisuudekseni väittää oikeuttani itse saada pitää huolta tyttärestäni. Minun tulee tehdä velvollisuuteni.

Vaikea olisi sanoa, kumpiko, Silas vaiko Eppy, tunsi itsensä syvemmältä liikutetuksi näistä Godfreyn viimeisistä sanoista. Eppyn ajatukset olivat olleet täydessä työssä hänen kuunnellessansa riitaa vanhan, kauvan rakastetun isänsä ja sen uuden, tuntemattoman isän välillä, joka äkisti oli asettaunut sen pimeän, ruumiittoman hahmon sijaan, joka oli pitänyt sormuksesta ja pannut sen hänen äitinsä sormeen. Hänen kuvastimensa oli harhaantunut kaikellaisiin arvauksiin menneistä ja aavistuksiin tulevista ajoista, kaiken sen suhteen mitä se nyt ilmestynyt isyys sisältäisi, ja Godfreyn viimeisissä lauseissa oli sanoja, jotka vaikuttivat näiden aavistusten varmentamiseen. Ei

kuin olisivat nämät ajatukset entisyyden tahi tulevaisuuden suhteen määränneet hänen päätöksensä, — tämän määräsivät ne tunteet, jotka noudattelivat jokaista Silaksen sanaa; mutta ne vaikuttivat, ilman näiden tunteitten yhtymistäkin, inhoa sen tarjotun tarkoitusmäärän ja äsken ilmestyneen isän suhteen.

Silas sitä vastoin tunsi piston sydämessään ajatellessansa sitä, että se Godfreyn soimaus oli totta, että hän muka asetti oman tahtonsa esteeksi Eppyn onnellisuudelle. Kauvan aikaa istui hän ääneti ja ponnisteli tullakseen niin maltilliseksi, että saisi vaikeat sanat sanotuiksi. Hän ne lausuikin vapisevalla äänellä:

— Minä en sen enempää tahdo sanoa. Tapahtukoon, niinkuin tahdotte. Puhutelkaa tyttöä! Minä en tahdo olla esteeksi.

Nancykin, jonka omat tunteet tekivät hänet herkkätuntoiseksi, oli samaa ajatusta kuin miehensäkin, ett'ei Marneria muka voinut puolustaa, kun tahtoi pitää Eppyä sittekin kun sen oikea isä oli itsensä ilmoittanut. Hän näki kankuri raukkaa kovasti koeteltavan; mutta hänen lakikirjansa ei myöntänyt sen epäilemistä, että heimolaisuuden oikeutta nauttivalla isällä piti olla etuus jokaisen kasvatusisän edellä. Nancy oli paitse sitä koko elinkautensa olellut yltäkylläisyyden helmoissa ja nauttinut rikkaan etuja eikä saattanut mielessään kuvailla niitä riemuja, joita kasvatus ja tottumus liittävät köyhänä syntyneen köyhän pieniin rientoihin ja ahkeroimisiin; hänen ajatuksensa mukaan oli Eppy, kun voitti synnynnäiset oikeutensa, saapa kauvan kadonneena olleen, vaan epäilemättömän hyvän. Tämän vuoksi Silaksen viimeisissä sanoissa oli hänelle jotakin lohduttavaista, ja hän luuli, samoin kuin Godfreykin, että he aviopuolet nyt olivat saaneet mitä tahtoivat.

— Eppy, armaiseni, — sanoi Godfrey ja katseli tytärtänsä ei ilman jonkinmoista hämmästystä,

kun muisti hänen olevan kylläksi vanhan taitamaan häntä arvostella, — se on alati oleva meidän tahtomme, että osotat rakkautta ja kiitollisuutta sitä kohtaan, joka niin monta vuotta on ollut sinun isänäsi, ja me olemme sinulle avulliset ahkeroitsemassa hänen menestykseen kaikin puolin. Mutta me toivomme sinun rakastavan meitä yhtä hartaasti, ja vaikk'en minä kaikkina näinä vuosina ole ollut mitä isän tulee olla, niin kuitenkin tahdon sinulle tehdä kaiken sen mihin minussa voimaa on elämäni loppuaikoina sekä pitää huolta sinusta niinkuin ainoasta lapsestani. Ja sinulla on oleva mitä parhain äiti minun puolisossani, — se on oleva siunausta, josta et ole tiennyt sittenkuin tulit kyllin vanhaksi sitä ymmärtämään.

— Sinusta on tuleva kallis tavara minulle, — sanoi Nancy lempeällä äänellänsä. — Meiltä ei ole puuttuva mitään, kun meillä on tyttäremme.

Eppy ei nyt astunut niiaamaan, kuten ensin oli tehnyt. Hän piti Silaksen kättä omassansa ja puristi sitä, — se oli kankurin käsi, ja niin hyvin se kuin sen hyppysetkin herkästi tunsivat semmoista puristusta, — sekä puhui jäykemmällä vakaisuudella kuin ennen.

— Minä kiitän teitä, rouvani, — kiitän teitä, herrani, tarjoomistanne, — ne ovat tosiaan suuria ja aikaa parempia kuin toivonkaan. Minulla ei enään elämässä olisi iloa, jos minun tulisi pakko eroamaan isästäni ja tietäisin hänen istuvan kotona, ajattelevan minua ja tuntevan olevansa yksin. Me olemme tottuneet olemaan onnellisia toinen toisemme kanssa joka päivä, ja minä en voi ajatella mitään onnellisuutta ilman hänettä. Ja hän sanoi, ettei hänellä ollut ketään mailmassa siksi kuin minä hänelle lähetettiin, ja hänellä ei ole oleva ketään, kun minä olen poissa. Ja hän piti huolen minusta ja rakasti minua alusta alkaen, ja minä pysyn hänessä niin kauvan kuin elän, ja ei

kukaan ole milloinkaan tuleva hänen ja minun väliimme.

— Mutta sinun täytyy olla varma, Eppy, — sanoi Silas hiljaisella äänellä, — sinun pitää olla varma siitä, ett'et koskaan kadu, kun olet ottanut jäädäksesi köyhän kansan sekaan, pitääksesi kehnoja vaatteita ja tyytyäksesi vähiin, vaikka sinulla olisi voinut olla kaikki parhainta laatua.

Hänen tuntoisuutensa tässä kohden oli herkentynyt, kun hän kuuli Eppyn sanat, jotka osottivat uskollista luottamusta.

— Sitä en milloinkaan ole katuva, isäni, — vastasi Eppy. — Min' en tiedä, mitä ajattelisin tahi tahtoisin, jos olisin kaiken sellaisen keskellä, johon en ole tottunut. Ja minun olisi vaikea käydä hennoissa vaatteissa ja ajella ja kirkossa istua etupenkissä, jos ne, jotka minua hyvänä pitävät, katsoisivat minua sekaansa kuulumattomaksi. Mitä iloa minulle olisi siitä?

Nancy loi Godfreyhin tuskallisesti kysyvän silmäyksen. Mutta Godfreyn silmät olivat lattiassa, jota hän piirreskeli kepillänsä, ikäänkuin olisivat ajatuksensa olleet toisialla. Nancyn nyt mielestänsä piti sanoa jotakin, joka paremmin lähtisi hänen kuin miehensä huulilta.

— Mitä nyt sanot, on aivan luonnollista, lapsi kultani, — se on aivan luonnollista, että rakkauteesi kätket sen, joka sinut on kasvattanut, — sanoi hän leppeästi; — mutta onpahan myös velvollisuus, joka sinulla on oikeaa isääsi kohtaan. Tässä on kentiesi tarvis myötenantoa useammassa kuin yhdessä kohden. Kun isäsi avaa kotonsa sinulle, niin katson oikeaksi, ett'et siihen selin käänny.

— Min' en voi ymmärtää, että minull' on ollut muuta kuin yksi isä, — sanoi Eppy kiivaasti, ja kyynelet vuotivat. — Minä olen aina mielessäni pitänyt pientä kotoa, jossa hän istuisi uunin nurkassa ja minä tekisin työtä ja kaikkia muuta

hänelle; minä en muuta kotoa voi ajatella. Minua ei ole kasvatettu ryökinäksi ja semmoisiksi en voi itseäni ajatellakaan. Minä pidän työväestä, sen kodoista ja tavoista. Ja, — päätti hän kiihkoisesti, kyynelten virtana vuotaessa, — minä olen luvannut rakentaa avioliiton erään työmiehen kanssa, kun mielin elää isäni luona ja auttaa hänen vaalimisessansa.

Godfrey silmäsi Nancyä posket punehtuneina ja kyynelet silmissänsä. Tämä sen toivon pettäminen, joka hänellä oli ollut tietäessänsä, että hän tahtoi jollakin tavoin palkita elinaikansa pahinta vikaa, teki, että ilma huoneessa tuntui hänestä tukehuttavalle.

— Käykäämme pois! — sanoi hän pidätetyllä äänellä. — Tästä älkäämme nyt sen enempää puhuko, — sanoi Nancy ja nousi seisoalleen. — Me toivomme sinulle kaikkea hyvää, ystäväni, ja teille myös, Marner. Tulemme taas toiste teitä tervehtimään. Nyt alkaa jo olla myöhä.

Näillä sanoilla puolusteli hän miehensä poislähtöä, sillä Godfrey oli, voimatta enää sanoa sanaakaan, heti mennyt oven suuhun.

Kahdeskymmenes Luku.

Nancy ja Godfrey kävelivät äänetı kotiinsa säkenöivien tähtien valossa. Heidän tultuansa tammipaneiliseen huoneesen, heittäytyi Godfrey tuoliinsa, Nancy taas riisui hatun ja huivin sekä asettautui kakluunin ääreen miehensä viereen, tahtomatta jättää häntä yksin muutamiksi minuuteiksikaan, vaan kuitenkin peläten lausuakseen sanaakaan, joka saattaisi loukata hänen tunteitansa. Vihdoin käänsi Godfrey päänsä ja heidän silmänsä kohtasivat toisensa, mutta jäivät katsomaan ilman

mitään liikutusta kummaltakaan puolelta. Tämä vakainen silmänluonti miehen ja vaimon kesken on kuin ensi hetki lepoa tahi turvaa suuresta murheesta tahi suuresta vaarasta; — sitä ei saa keskeyttää sanalla eikä työllä, joka voisi karkoittaa levon ja huokuun vasta saatua tuntoa.

Vaan nyt ojensi Godfrey kätensä, ja, Nancyn pantua kätensä siihen, veti hän häntä lähemmäksi ja sanoi:

— Nyt on loppu!

Nancy kumartui suutelemaan häntä ja näin vieressä seisoessaan sanoi hän: — "niin, jopa pelkään, että meidän täytyy luopua toivosta saada häntä tyttäreksemme. Ei olisi oikein pakottaa häntä tulemaan tänne vastoin tahtoansa. Me emme voi toiseksi tehdä hänen kasvatustansa tahi sitä, jolla siinä on perustuksensa".

— Niinpä niin, — sanoi Godfrey, ja hänen äänessänsä asui nerokkuutta, joka oli jyrkkänä vastakohtana hänen tavalliseen huolettomuuteensa ja epävakaisuuteensa; — on velkoja, joita ei saata maksaa niinkuin rahavelkoja liikakoron annolla niiltä vuosilta, joita on kulunut määräpäivästä. Lykätessäni yhä tuonnemmaksi on ruoho orastunut; — nyt on jo myöhäistä. Marner puhui oikein siitä, joka ajaa siunauksen oveltansa; siunaus silloin tulee toisen omaksi. Minä kerran tahdoin olla pidetty lapsettomana, Nancy, — nyt täytyy olla lapsettomana vastoin tahtoani.

Nancy ei heti kohta puhunut mitään; mutta vähän ajan takaa hän kysäsi: — Sinä et siis aio tutuksi tehdä, että Eppy on tyttäresi?

— En, — sehän ei tekisi kellekään ihmiselle hyötyä, vaan paljasta kiusaa. Minä teen hänen hyväkseen mitä voin siinä elantopiirissä, jonka hän valitsee. Minun täytyy tietää, kenen kanssa hän aikoo ruveta avioliittoon.

— Jos se ei auta mitään, että asia tulee tietyksi, — sanoi Nancy, joka nyt mielestänsä saat-

toi suoda itselleen sitä hoivaa, että sai sanoiksi kauvan salattua tunnetta, — niin olisin hyvin kiitollinen, jos eivät isäni ja Priscilla tulisi vaivatuiksi sen tietämisellä, mitä entisiin aikoihin tapahtui, paitse Dunseyn tapausta; että heidän täytyy saada se tietää, sitä ei voi auttaa.

— Minä panen sen viimeiseen tahtooni, — luulenpa, että siinä puhun kaikki puhtaaksi. Minä en tahtoisi, että olisi tilaa semmoisille arveluille kuin Dunseyn suhteen, — sanoi Godfrey miettiväisesti. — Mutta muuta en voi ymmärtää kuin että mielipahaa syntyisi, jos sitä nyt puhuttaisiin. Minun täytyy tehdä minkä voin tehdäkseni häntä onnelliseksi sillä tiellä, jonka itse on valinnut. Minua aavistuttaa, — lisäsi hän vähän aikaa vaiti oltuansa, — että Aaron Winthrop on hänen sulhasensa. Mieleeni muistuu, että olen hänen nähnyt seuraavan Eppyä ja Marneria kirkosta.

— Onhan se sievä ja ahkera poika, — sanoi Nancy, joka koki katsella asiaa niin edulliselta kannalta kuin suinkin.

Godfrey vaipui taas ajatuksiinsa. Hän katsoi surullisesti Nancyyn ja sanoi:

— Hän on hyvin kaunis ja siro tyttö, eikös ole, Nancy?

— On, ystäväiseni, ja hänellä on sinun hiuksesi ja silmäsi; minua todellakin kummastuttaa, ett'en ennen ole sitä huomannut.

— Tiesi Jumala, eikö hän vaan saanut inhoa minun kohtaani ajatellessaan minua isäksensä; minä luulin nähneeni muutoksen hänen olennossansa heti kun sen hänelle ilmoitin.

— Hän ei saanut kärsityksi sitä ajatusta, että Marner ei olisi hänen isänsä, — sanoi Nancy, joka ei tahtonut vahvistaa miehensä surettavaa luuloa.

— Hänen mielestänsä minä olen tehnyt pahoin äitiänsä, niinkuin häntä itseäkin kohtaan. Hän luulee minua huonommaksi kuin olenkaan. Mutta hänen *täytyy* niin ajatella; hän ei koskaan

voi saada tietää kaikkia. Siinä on osa rangaistustani, Nancy, että tyttäreni kammoo minua. Minä en koskaan olisi joutunut tähän tilaan, jos olisin toden puhunut sinulle, — jos en olisi ollut mieletön. Minulla ei ollut oikeutta odottaa muunlaista kuin pahaa seurausta siitä avioliitosta, — etenkin kun en tahtonut täyttää isän velvollisuuksia.

Nancy oli ääneti; hänen oikeuden tuntonsa ei sallinut hänen tylsyttää sen pistoa, minkä näki oikeelliseksi omantunnon soimaukseksi. Godfrey puhui taas vähän ajan takaa; mutta ääni oli muuttuneena, siinä oli hellyyttä ja itsen soimausta sekaisin:

— Mutta minä *sain* sinut, Nancy, sain sittekin, ja kuitenkin olen sureillut ja murhehtinut, ett'ei minull' ollut sen enempää, — juuri kuin olisin sitä ansainnut.

— Sinä et koskaan, Godfrey, ole ollut minua kohtaan muulla tavoin kuin olisi pitänyt, — sanoi Nancy vakaasti ja vilpittömästi. — Minun ainoa murheeni poistuisi, jos antauisit sen kohtalon alaiseksi, joka on tullut meidän osallemme.

— Niin, ehk'ei liene myöhäistä saada muutosta siihen. Vaikka on myöhäistä keksiä neuvoa muuhun, sanottakoon mitä sanottaneenkin!

Yhdeskolmatta Luku.

Seuraavana aamuna suuruspöydässä istuttaessa sanoi Silas Eppylle:

— Eppy, yksi asia on, joka on ollut sydämelläni kaksi vuotta, ja nyt rahat takaisin saatuani voin toden perästä sitä tuumailla. Minä olen tätä ajatellut koko menneen yön, ja luulenpa, että jo huomenna panemme päätökseni toimeen, kun

kaunista aikaa vielä kestää. Kotomme ja kaiken muun heitämme ristiäitisi haltuun; me itse laitamme pienen laukun valmiiksi ja lähdemme menemään.

— Mihin niin, pappa? — kysyi Eppy varsin kummastellen.

— Minun vanhaan kotopaikkaani, — siihen kaupunkiin, jossa kasvoin, — Lantern-Yardiin. Minä tahdon tervehtää herra Pastonia, pappia siellä; kentiesi on jotakin tapahtunut, joka heille voi todistaa minun viattomuuttani varkauteen. Ja herra Paston oli valistunut mies, — minä puhuisin hänen kanssansa arvanheitosta. Myöskin tahtoisin hänelle puhua täkäläisestä uskonnosta, sillä minun arvateni hän ei siitä paljoa tiedä.

Eppy tuli sangen iloiseksi, sillä hänellä nyt oli tiettynä toivo ei ainoastansa saadakseen nähdä vierasta paikkakuntaa, vaan myös päästäkseen takaisin ja saadakseen Aaronille kertoa, mitä oli nähnyt ja kokenut. Aaron tiesi enemmän kuin hän niin monessa muussa asiassa, — ja sepä olisi niin lystiä olla edes vähässäkin häntä etevämpi. Vaikka rouva Winthrop mielessään oli epätietoisessa pelossa vaaroista, joita niin pitkällä matkalla saattoi sattua, ja vaikka tarvittiin monet vakuutukset, ett'eivät he siirtyisi kuormankuljettajain ja matkustajavaunujen piiriä ulommaksi, oli hän kuitenkin hyvillään siitä, että Silas näkisi entisen kotonsa ja saisi selkoa, oliko hän päässyt puhtaaksi perättömistä syytöksistä.

— Te tulette levollisemmaksi mieleltänne lopuksi ikäänne, herra Marner, — sanoi Dolly, — tulettepa niin. Ja jos jotain tietoa on saatavana siinä paikassa, josta puhutte, niin meidän on tarvis sitä tässä mailmassa, ja minä olisin itsekin mielihyvissäni, jos semmoista toisitte muassanne.

Neljäntenä päivänä sen jälkeen nähtiin Silas ja Eppy, puettuina pyhävaatteihinsa ja kantaen pientä myttyä sinisessä liinassa, kävelemässä pit-

kin katuja eräässä suuressa vapriikikaupungissa. Sekaannuksissa niistä muutoksista, joita kolmenkymmenen vuoden aikakausi oli tehnyt hänen syntymäkaupungissansa, oli Silas seisauttanut useita henkilöitä kysyäkseen kaupungin nimeä, jotta saisi varman tiedon, ett'ei ollut tässä kohden erhettynyt.

— Kysy Lantern-Yardia, isä, — kysy tuolta herrasmieheltä, joka tupsut olkapäillä seisoo puotin ovella; hän ei ole niin kiireissään kuin muut! — sanoi Eppy, mielipahoillaan siitä, kun ukko oli neuvotonna, ja sen lisäksi harmittuneena kolinasta, liikkeestä ja tuntemattomain, hänestä joutavain ihmisten vilinästä.

— Oi, tyttöseni, hän ei siitä mitään tiedä, — vastasi Silas; — ei kenenkään herrasmiehen ollut tapa käydä Lantern-Yardissa. Mutta ehkäpä joku voipi neuvoa tien sille kadulle, jonka varrella vankihuone on. Tien siitä eteenpäin muistan, kuin olisin sitä käynyt eilispäivänä.

Paljon hakemisen ja monien kysymysten perästä he vihdoin viimein pääsivät puheenalaiselle kadulle; ja vankihuoneen kamalat muurit, jotka ensimmäisiksi vastasivat jotakin kuvaa Silaksen muistissa, sanoivat vallan varmaan hänelle sen, mitä ei mikään vakuutus kaupungin nimestä vielä ollut sanonut, että hän nyt oli syntymäkaupungissaan.

— Oh, — sanoi hän ja veti syvältä henkeänsä, — tässä on vankihuone, Eppy, se on näköisensä; nyt en enää ole epätiedossa. Kolmas poikkikatu vasemmalle kädelle vankihuoneesta, se on se tie, jota meidän tulee mennä.

— Uh, sitä pimeätä ja rumaa paikkaa! — sanoi Eppy. — Eihän tässä näe edes taivastakaan! Se on parempi kuin työhuone. Jumalan kiitos, ett'et nyt, isä kulta, asu täällä kaupungissa! Onko Lantern-Yard yhtäläinen kuin tämäkin katu?

— Rakas lapseni, — vastasi Silas naurahtaen, — se ei ole mikään suuri katu niinkuin tämä.

Minä en koskaan itsekään ole ollut hyvillä mielin tällä kadulla; mutta Lantern-Yardista minä pidin. Kaikki kauppapuodit täällä ovat muuttuneina, mielestäni! — niitä en tunne ollenkaan; mutta poikkikujan minä tunnen; se on kolmas vasemmalle.

— Kas niin, tässä se nyt on! — sanoi hän mielihyvissään, kun tulivat erääsen ahtaasen solukkaan. — Ja sitte pidämme itseämme vasemmalle ja sitte menemme vähän matkaa eteenpäin, Shoe Lanea ylöspäin, ja niin olemme portilla, jonka yläpuolella on ikkuna, ja jossa on oja kadussa veden juoksua varten. Ah, nyt on kaikki silmissäni!

— Voi, isäni, minun on juuri kuin tukehtuisin, — sanoi Eppy. — Enpä koskaan olisi uskonut, että ihmiset voivat asua tällä tavoin, niin yhteen pakattuina. Mitenkä kivilouhos taas on näyttävä kauniille silmissäni, kun pääsemme kotiin!

— Minusta tämä nyt myös on kumman näköistä, lapsi kulta, — ja ei täällä haisekaan hyvältä. En muista, että täällä ennen niin paha haju oli.

Siellä täällä töllisteli kellan-kalpeita, likaisia kasvoja kolkosta porttikäytävästä kävelijäimme päälle ja enensi Eppyn inhollista tunnetta, niin että oli kaivattu helpoitus, kuin kujilta pääsivät Shoe Lanen kadulle, kussa leveämpi rata taivasta tuli näkyviin.

— Katsoppas, sydämyiseni, — sanoi Silas, — täällä tulee väkeä ulos Lantern-Yardista, aivan kuin olisivat olleet kappelissa tähän aikaan päivästä, vallan arkipäivän sydämellä!

Yht'äkkiä vavahti hän ja seisahtui katselemaan hämmästyneenä ja levotonna, josta Eppy säikähti. He seisoivat aukealla paikalla suuren tehtaan edessä, josta miehiä ja naisia syöksi ulos lähtemään päivällis-ruoallensa.

— Isä, — sanoi Eppy ja tarttui hänen käteensä, — mikäs on, isä?

Mutta hänen täytyi toistaa kysymyksensä monta kertaa, ennenkuin Silas sai vastatuksi.

— Se on poissa, lapseni, — vastasi hän viimein kovin levottomana, — Lantern-Yard on poissa. Sen täytyi olla tässä, — tässähän on talo, ikkuna portin päällä, — sen tunnen hyvin, — se on aivan sama talo, mutta tämä aukea paikka on uusi, — ja kah vaan sitä suurta tehdasta! Kaikki on kadonnut, kappelit ja kaikki.

— Tule tänne tähän pieneen puotiin ja istu siellä, isä kulta, — sitä ei sinulta kielletä! — sanoi Eppy, joka aina pelkäsi, että ukkoa tapaisi ne eriskummaiset sätkäykset. — Ehkä joku saattaa sanoa, kuinka tämän kaiken on laita.

Mutta puotin isännältä, joka oli asunut tämän kadun varrella ainoastaan kymmenen vuotta, kun tehdas jo oli rakennettuna, eikä mistään muusta saavutettavastansa lähteestä Silas voinut saada mitään tietoja vanhoista ystävistänsä Lantern-Yardissa eikä saarnaajasta, herra Pastonista.

— Kaikki vanha on pois pyyhkäistynä, — sanoi Silas Dolly Winthropille samana iltana kuin kotiin palasi, — se pieni hautausmaa ja kaikki tyyni. Vanha koti on kadonneena; nyt ei minulla ole muuta kotoa kuin tämä. En koskaan enää saa tietää, pääsivätkö varkauden asiassa totuuden jäljille, enkä myös, olisiko herra Paston voinut antaa selityksiä arvanheitosta. Se on pimeässä minulta, rouva Winthrop, ja minun luuloni on, että se pysyy pimeänä viimeiseen asti.

— Niin, herra Marner, — vastasi Dolly, siinä kun istui leppeillä, tarkkaavilla kasvoillaan, nyt harmaiden hiusten välissä, — niin minäkin luulen. Se on Hänen tahtonsa, että paljon pitää pysyä pimeänä meiltä; mutta paljo on, joka meistä on selvääkin, ja siihen kuuluu enin osa sitä, mikä joka päivä tapahtuu meille. Te olette siitä paljon kärsinyt, Marner, ja näyttää siltä, kuin ette koskaan tulisi tietämään mikä siinä oikeata on; mutta se

ei estä oikeutta olemasta, herra Marner, vaikka niin paljo on peitettynä sekä teiltä että minulta.

— Ei, — vastasi Silas, — ei; se ei estä. Aina siitä ajoin kuin lapsi minulle lähetettiin, ja minä rupesin sitä rakastamaan, ei minulta koskaan ole puuttunut valoa tieni oppaaksi. Ja nyt kun hän sanoo, ett'ei hän koskaan jätä minua, niin toivon itselläni olevan valoa ja uskallusta kuolemaani asti.

Loppu.

Oli muuan vuoden aika, jota Raveloessa katsottiin erinomaisen soveliaaksi häiden pitoa varten. Se oli se aika, jolloin suuret sireenit ja tuomet vanhanaikaisissa puutarhoissa vaahtoilivat kukkaloistossansa sammaltuneiden muurien välissä, ja jolloin vielä oli vasikoita niin tarpeeksi pienoisia, että tarvitsivat kiulullisittain mantuavaa maitoa. Silloin ei ollut niin kiire kuin sitte tuli, kun juustonteko ja elonkorjuu alkoi, ja sen lisäksi oli se semmoinen aika, jona keveän morsiuspuvun kantaminen saattoi menestyä ja olla etuisata katsella.

Onneksi aurinko tavallista enemmän paahtoi sireenipensaita sinä aamuna kuin Eppy vihittiin, sillä hänen pukunsa oli tavattoman kevyt. Hän oli usein, vaikka ilman-olon tunteella, ajatellut, että korkein täydellisyys morsiuspuvussa olisi valkoinen pumpulihame pienillä punakukilla vissien välien päässä, ja kun herra Godfrey Cass häneltä pyysi saadakseen pitää huolenansa morsiushameen hankinnan sekä antoi Eppylle valintavallan, oli hän entisten mietteittensä perustuksella valmis antamaan vissin vastauksen.

Matkan päästä katsottuna, kun hän kävi kirkkotarhan poikki ja alas kylää kohden, näytti hän olevan puettuna paljaaseen valkoiseen ja hänen

hiuksensa loistivat kullasta ja tähdistä. Toinen kätensä oli aviomiehen kainalossa, ja toisella hän puristi isänsä Silaksen kättä.

— Sinun ei pidä minua pois antaa, isä, — oli hän sanonut, ennenkuin kirkkoon mentiin; — sinä vaan olet ottava Aaronin pojaksesi.

Dolly Winthrop miehineen seurasi heitä, ja siinä oli koko se pieni morsiusjoukko.

Mutta monta silmää katseli sitä, ja mamselli Priscilla Lammeter oli hyvillään siitä, että hän ja isänsä olivat ajaneet Punaisen Talon portille juuri hyvään aikaan nähdäkseen sitä kaunista näköä. He olivat tulleet Nancyn seuraksi sinä päivänä, kun herra Cassin piti lähteä Lytherlyyn tärkeissä asioissa. Se näytti olevan synti, sillä muuten hän, niinkuin herra Crackenthorp ja herra Osgood varmaan tekisivät, olisi ottanut osaa hääpitoihin, jotka hän oli pannut toimeen "Taivaankaaressa", koska hän luonnollisesti oli myötätunteinen kankuria kohtaan, joka oli kärsinyt vääryyttä erään hänen sukuunsa kuuluvan miehen kautta.

— Minä olisin voinut toivoa Nancylle onnen löytää semmoisen lapsen kuin tuo tyttö ja saada kasvattaa se, — sanoi Priscilla isällensä, siinä kun istuivat kääsissä; — sitte minullakin olisi ollut muuta nuorta ajatellakseni kuin karitsat ja vasikat.

— Niin, ystäväiseni, niin, — sanoi herra Lammeter; — tuntuupa, että tulee vanhaksi. Me vanhat emme voi nähdä selkeästi; tarvitsemme rinnallamme nuoria silmiä, jotka saattavat sanoa meille, että mailma on entisellänsä.

Nancy tuli nyt sanomaan tevetuloa isällensä ja sisarellensa, ja morsiusjoukko oli mennyt Punaisen Talon editse alas kylään.

Dolly Winthrop arvasi ensimmäiseksi, että vanha herra Macey, joka oli asetettu nojatuoliin ovensa edustalle, odottaisi jotakin erinäistä huomausta ohitse mentäessä, kun oli ukko liian vanha olemaan pidoissa osallisena.

-- Herra Macey odottaa ystävällistä sanaa meiltä, — sanoi Dolly; — hän pahastuisi, jos menisimme ohitsensa mitään sanomatta, — ukko raiska, joka niin kovasti kärsii luuvalostansa.

He siis poikkesivat tiepuoleen tervehtämään vanhusta. Hän oli odottanut tätä huomausta ja jo ajatellut puheenkin.

— Niin on, herra Marner, — sanoi hän jokseenkin vapisevalla äänellä, — minä olen saanut elää kauvan kyllä nähdäkseni sanani tosiksi. Minä olin ensimmäinen sanomassa, ett'ei ollut mitään pahaa teissä, vaikka silmänne puhuivat teitä vastaan; ja minä ensimmäiseksi sanoin, että tulisitte saamaan rahanne takaisin. Ja oikein olikin, että ne saitte. Ja minä olisin sanonut Amenen, ja sitä oikein sydämestäni, vihittäissä; mutta Tookey on nyt kauvan toimittanut virkaani, ja minun on toivo, että kaikki kuitenkin tulevat onnellisiksi.

Suuressa pihassa "Taivaankaaren" edustalla olivat vieraat jo kokoontuneina, vaikka vielä oli tunti aikaa siksi kuin pitojen piti alkaa. Mutta tällä tapaa he paremmin saattoivat odottaa oikeaa aikaa, ja sen ohessa oli runsaasti tilaisuutta puhua Silas Marnerin eriskummaisesta historiasta sekä asianomaisesti tulla siihen loppupäätökseen, että hän oli tuottanut siunauksen itsellensä sen kautta, kun oli menetellyt isän tavalla turvatonta orpolasta kohtaan. Itse hevoissepälläkään ei ollut mitään väittämistä tätä mielipitoa vastaan, vaan puolusti sitä päin vastoin niinkuin erittäin omaansa ja käski, ken uskaltaisi, sanomaan sitä vastaan. Mutta hän ei saanutkaan mitään vastalausetta, ja kaikki koolla olevien eri mielet päättyivät yleiseen suostumukseen siihen herra Snellin ajatukseen, että kun joku ihminen oli ansainnut onnensa, niin oli hänen naapuriensa velvollisuus toivottaa hänelle kaikkea hyvää ja ottaa osaa hänen ilostansa.

Morsiusjoukon lähestyessä kajahti harras hurranhuuto ravintolan pihalla, ja Ben Winthrop,

jonka lystillinen luonto ei vielä ollut muuttunut, näki sopivaksi pistäytyä tänne ja ottaa vastaan onnentoivotuksia; hän ei katsonut tarvitsevansa ehdoteltua lepohetkeä kivilouhoksella, ennenkuin yhtyi seuraan.

Eppyllä oli suurempi puutarha kuin milloinkaan oli odottaa voinut, ja sen lisäksi oli herra Cassin, maanomistajan, toimesta tehty muitakin muutoksia, jotka sopivat Silaksen perheen lisäyksen mukaan. Hän ja Eppy olivat nimittäin sanoneet, että he mieluummin tahtoivat pysyä vanhassa kodissa kuin etsiä itselleen uutta. Puutarha oli aidattuna kiviaidalla kahdelta puolen; mutta etupuolella oli säleaita, jonka läpitse kukat kiiltelivät tervetuliaisiksi, kun ne neljä onnellista lähenivät niitä.

— Oi, isäni, — sanoi Eppy, — kuinka ihana onkaan nyt kotomme! Luulenpa, ett'ei kukaan voi olla meitä onnellisempi.

